

**XIX-XX ƏSR
GÜNEY
AZƏRBAYCAN
EL ŞAİRLƏRİ**

ANTOLOGİYA

**Qəndab Haqverdi Əliyevanın
təqdimində**

Bakı – 2024

*Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun
Elmi Şurasının 15 yanvar 2024-cü il tarixli
I sayılı iclas qərarına əsasən çapa tövsiyə olunur.*

Elmi redaktoru: **Mahərrəm Qasımlı**
Əməkdar incəsənət xadimi,
filologiya elmləri doktoru, professor

Tərtib edən, nəşrə hazırlayan
və ön sözün müəllifi: **Qəndab Haqverdi Əliyeva**
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

XIX-XX əsr Güney Azərbaycan el şairləri.

Bakı: "Elm", 2024. – 496 səh.

*Kitabda XIX-XX əsr Güney Azərbaycanlı el şairlərinin şe-
ir nümunələri onların həyat və yaradıcılıqlarına dair məlumatla
birlikdə sistemli şəkildə ilk dəfə olaraq geniş oxucu kütləsinə
təqdim olunur.*

Məqsəd Güney Azərbaycan ədəbi və folklor mühitində xüsusi əhəmiyyət kəsb edən el şairlərini tanımaq və onların el sənətinin, xalqın folklorunun, ədəbiyyatının və mədəniyyətinin inkişafında müstəsna rolunu oxuculara çatdırmaq, Bütöv Azərbaycanın zəngin xalq ədəbiyyatının ümumi mənzərəsini canlandırmaqdır.

ISBN 978-9952-569-38-4

© Qəndab Haqverdi Əliyeva, 2024

AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATŞÜNASLIĞINDA "EL ŞAİRİ" MƏFHUMU VƏ GÜNEYLİ EL ŞAİRLƏRİMİZ

Artıq bir əsrdən çoxdur ki, xalqımızın tarixi qədr qədim olan Azərbaycan folkloru zamanın süzgecindən süzülərək dildən-dilə, nəsil-dən-nəslə keçib özünün yazıya köçürüldüyü tarixini yaşayır. Bu tarix, yarı Azərbaycan folklorunun toplanması, nəşri və tədqiqi tarixi üç mərhələyə ayrılır. Birinci mərhələyə Azərbaycan folklorunun ilk toplayıcıları və ilk nəşr örnəkləri: 1721-ci ildə Təbrizdə tərtib olunmuş "Nəğmələr" əlyazması, 1804-cü ildə Güney Azərbaycanda şair Əndolib Qaracadağı tərəfindən tərtib edilmiş əlyazması, "Kavkaz" qəzeti, "Əkinçi" qəzeti, SMOMPK məcmuəsi və dövrün başqa nəşrlərində milli folklor nümunələri aiddir.

XIX əsrin II yarısı - XX əsrin əvvəllərində milli maarifçi ziyalıların folklorik fəaliyyətləri; Maarifçilik dövründə ilk çap olunan Azərbaycan nağılı (1825-ci ildə "Apestanıca rıncasıca"), Mahmudbəyovun toplanmasında "Aşiq Qarib" dastanının nəğmələri, Kazım bəyin "Firdovsiyə görə fars əsətiri" məqaləsi (1848), əfsanə və rəvayət haqqında fikir və mülahizələri, Həsən bəy Zərdabi, Mirzə Fətəli Axundov, Eynəli Sultanov, Hüseyn əfəndi Qayıbzadə, Məhəmmədəli Təbiiyot, Əlabbas Muzənnəb, Rəşid bəy Əfəndiyev, Abdulla Şaiq və başqalarının bu sahədəki xidmətləri, "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşrlərindəki folklor örnəkləri və s. də birinci mərhələyə daxildir.

Azərbaycan folklorşünaslığının ikinci mərhələsi sovetlər dövründə (XX əsrin 20-30-cu illəri) dövlətin xüsusi göstərişi, diqqət və qayğısı altında başlanmışdır. Bu yeni mərhələ Azərbaycan folklorşünaslığının təməl prinsiplər əsasında xüsusi formalaşması, sistemli şəkildə dünya folklorşünaslığı kontekstində tədqiqinin əsasının qoyulması mərhələsidir. Bu illərdə Azərbaycan klassik ədəbiyyatının toplanması nəşr edilməsi və tədqiqi işində 1923-cü ildə yaradılan "Azərbaycanı tədqiq və tətəbbü cəmiyyəti" önəmli rol oynamış. Aleksandr Baqri, Yusif Vəzir Çəmən-zəminli, Bakir Çobanzadə, Üzeyir Hacıbəyov, Nəriman Nərimanov, Əmin Abid Gültəkin, Bahlul Bəhçət, Vəli Xulufu, Nəvafi Zeynəli, Salman Mümtaz, Hümət Əliyeva və başqalarının böyük əməyi olmuşdur. XX yüzilliyin bu görkəmli simaları arasında məşhur folklorşünas Salman Mümtaz¹ fədakarlığı ilə xüsusilə seçilir.

"El ədəbiyyatın, şifahi söz sənəti nümunələrini, taleyi qararıq zamanın hücrələrində itib-batan görkəmli yazıçı və şairlərin irsini toplamağı özünə tale işi seçmiş Salman Mümtazın bu sahədə gördüyü iş miqyas və səmaliyə görə hamıdan fərqlənir."² Əlli dörd illik ömrünün otuz ilini Azərbaycan ədəbiyyatının, folklorunun toplanması, tədqiq-

¹ Salman Mümtaz (1884-1941) – görkəmli türkoloq, ədəbiyyatşünas, mənşəşünas və filoloq, orta əsr əsərlərinin kolleksiyası. Stalin müraciyyətinin qurbanı olan Mümtaz, 1937-ci ilin oktyabr ayında həbs olub və 10 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. O, həbsdə olarkən 1941-ci ilin sentyabr ayında Öryöl şairində pöhlənti. Onun tərəfindən toplanmış 270 əlyazma həbs zamanı məhv edilmişdir.

² Səbuhan Mümtaz. El gəzən. Bakı, Səda, 2005, s. 7.

qi, çapı işinə həsr edən fədakar tədqiqatçı məink, Azərbaycanın şəhər və kəndlərini, hətta qonşu ölkələri dolamış, ev-ev gəzib əlyazmaları axtarmışdır. O, topladığı əsərləri 1927, 1928-ci illərdə "El şairləri" adıyla iki cildə Azərbağədə çap etdirmişdir. Orab əlifbasıyla çap edilən həmin kitablar 1935, 1936-cı illərdə kril və latın əlifbalarına transkripsiyaya edilərək təkrar iki cildə nəşr olunmuşdur.

"Doğrudur, Salman Mümtaz bu əsəri tərtib edərkən Məhəmməd Molla Rza oğlunun³ Tiflisdə "Şarq" basmaханasında lücri 1338 (~1920)-ci ildə nəşr etdirdiyi "El şairləri" tophularından da istifadə etmişdir. Lakin bu kitablar müəyyən dövrlərdə yaşamış şairlərin əsərlərindən ibarətdir. Salman Mümtazın tərtib etdiyi əsər isə həmin göstərilən çap mənbələri ilə bərabər, müxtəlif əlyazmalardan, həm də şifəli mənbələrdən toplanmışdır. Toplu bir neçə yüzilliyin şairlərinin əsərlərindən nümunələri əhatə edir.

300-dən artıq mənzum parçadan ibarət olan bu kitab Azərbaycan el ədəbiyyatının, əşiq poeziyasının zənginliklərini həriz şəkildə nümayiş etdirən əvəzsiz mənbədir."⁴

1930-1950-ci illərdə Azərbaycan folklorşünaslıq nəzəriyyəsinin formalaşması və inkişafı, 1940-70-ci illərdə XX

³ Gürcüstanda həlhiyyət göstərən azərbaycanlı məşhurlar ədəbi Məhəmməd Rza oğlu Rzazadə 1890-cı ildə Borçalı məhəlinin Kələyir kəndində dünyaya gəlmiş. Yeddi yaşında körinə Əsulə İslayim məktəbə gedib. İki il burada oxuyandan sonra atası vəfat etdiyindən məktəbi yanmış qoymaq məcburiyyətində qalıb. 1902-ci ildə qonşu Anxir kəndindəki rus-İtaliya məktəbinə müəllim İslayim Hüseyn Əfəndinin yanında dars alıb. sonralar öz əvədi bir neçə şagirdə dars verib. Məhəmməd Rzazadə Mülhəqqər 1943-cü ildə dünyasını dəyişib.

⁴ Salman Mümtaz. Azərbaycan ədəbiyyatı (*El şairləri*, 2 cild). Bakı, Nurları, 2005, səh. 3

əsr Azərbaycan matbuatı və akademik nəşrin yaranması: C.Hacıbəylinin Parisdə 1933-cü ildə nəşr etdirdiyi "Qarabağın dialekti və folkloru (*Qıfçaz Azərbaycanı*)" əsəri, H.Araslının "Kitabi-Ədəd Qorqud" nəşrləri (1939), "Aşıq yaradıcılığı" (1960) əsəri, M.H.Təlmasibin Azərbaycan eposuna dair tədqiq, tərtib, nəşr işləri, "Azərbaycan xalq dastanları (*orta əsrlər*)" əsəri və folklorumuzun müxtəlif nəzəri məsələlərinə aid araşdırmaları. Mirəli Seyidov, Bəhlül Abdulla, Ə.Axundov, P.Əfəndiyevin, V.Vəliyevin, İ.Əbbasovun, M.Hakimovun, R.Rüstənzadənin, S.Paşayevin və b. tədqiqatçıların folklorşünaslıq fəaliyyətləri folklorşünaslığın formalaşmasında böyük rol oynayır. Bu mərhələ milli-ətnik varlığımızın ədəbi tarixinin formalaşmasında olduqca həlledici və əhəmiyyətli dir.

Üçüncü mərhələ Azərbaycan folklorşünaslığının müasir dövrünü əhatə edir. El ədəbiyyatının, ozan-aşıq mədəniyyətinin müxtəlif müstəvilərdə, müxtəlif baxış bucaqlarında araşdırılıb öyrənilməsi işində Bakı Dövlət Universitetində Folklor kafedrasının fəaliyyəti: A.Nəbiyev, V.Vəliyev, Ə.Cəfərzadə, Ç.Quliyev, N.Xəlilov, S.Orucova, E.Talıblı, M.Məmmədov, Ü.Nəbiyeva, K.İslamzadə, K.Həsənova və başqalarının xidmətləri, AMEA Folklor İnstitutunun yaranması, Azərbaycan folklorunun toplanması və tədqiqində İnstitutun xidmətləri: M.Kazımoğlu-İmanov, F.Bəyat, Ə.Əsgər, S.Rzasoy, R.Qafarlı, S.Orucova, R.Xəlilov, O.Əliyev, və digər folklorşünasların tədqiqatları, Azərbaycan folklorşünaslığının nəzəri problemlərini əhatə edən sistemli dərsliklərin nəşri: Vəqif Vəliyevin "Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı" (1970), "Azərbaycan folkloru" (1985), Paşa

Əfəndiyevin "Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı" (1981), Azərbaycan Aşıqlar Birliyi'nin yaranması (1984) və birliyin yaradıcısı, xalq şairi Hüseyn Arif və onun xələfi, tanınmış folklorşünas alim Məhərrəm Qasımın xidmətləri: "Aşıq sənəti" (1996), "Ozan-aşıq sənəti" (2007), "Aşıq şeirinin poetik biçimləri və çeşidləri" (2018), "Ozan-aşıq sənəti və ədəbiyyatı" (2023), Müasir Azərbaycan folklorşünaslığında yeni bir metodun milli folklorşünaslıq düşüncəmizə gətirilməsində xüsusi xidmətləri olan, bir sıra illərə imza atan Sərxan Xavəri, Səfa Qarayev və Hikmət Quliyevin birgə yazdıqları "Folklorun funksional strukturu: multidisplinar kontekst" adlı kitabı və s. bu dövrə aiddir.

XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq Azərbaycan el ədəbiyyatının toplanması, öyrənilməsi, yayımlanması və təbliği işi Güney Azərbaycanda da həyata keçirilirdi. lakin Quzeydən fərqli olaraq orada bu iş hər hansı bir dövlətin göstərişi, qayğı və himayəsi olmadan, yalnız vətənpərvər şair, yazar və nəşirlərin könül istəkləri ilə baş vermişdir. Bu proses hələ də bu yolla davam etdirilir və toəssübkeş ziyalılarımızın əməyi sayəsində Güney Azərbaycan el ədəbiyyatı, el şairləri və el sənəti öz yazılı tarixini yaşayır. Bu sahədə onlarla folklorik kitablar nəşr edilmişdir. Ələsgər Müctəhidli, Əmsalü hekom (*Türk dilində nəvələr*), Təbriz: Firdovai, 1334/1955; Məhəmmədəli Fərzana, Bayatılar, Təbriz: Fərzana, 1343/1964; Behzad Behzadi, El dili və ədəbiyyatı

⁴Azərbaycan Aşıqlar Birliyi ilk dəfə Hüseyn Arifin rəhbərliyi ilə 1982-ci ildə Ağstafa rayonunda yaradılmışdır. Aşıqlar Birliyi 19 iyun 1991-ci ildən Mədəniyyət Nazirliyinin tərkibindən (təbəqələrindən) çıxır və Ədliyyə Nazirliyində Dövlət Qeydiyyatına alınaraq hüquqi şəxs kimi təbii olaraq özünüməlikiyyə qoruyub saxlama prinsipi əsasında fəaliyyət göstərir.

(6 cild). Tehran: Nəxəstir, 1381/2002; Məhəmməd Əli Nəcəbi. Azərbaycan bayatıları. Təbriz: Müəllif, 1358/1979; Səməd Behrangi və Behruz Dehqanı. Əhsənəhaye Azərbaycan (Azərbaycan nəğmələri). Tehran: Nigah, 1347/1958; Məhərrəm Fərizadə. Qarapapaq folkloru. Urmiyə: Ülkar, 1400/2021; Dr. Hüseyn Məhəmmədzadə Sədiq. Sayalar. Təbriz: Işıq, 1357/1978; Məhəmməd Həsən Yusəfi. El sözləri. Tehran: Əndişeyi-no, 1377/1988; Əli Kəmalij. Divan həkim Təlxan (Səra Aştı ədəbiyyatı). Təbriz: Əxtər, 1382/2003; Fərviz Yekəni Zərə. Azərbaycan ətəfəhi el ədəbiyyatına bir baxış. Tehran: Əndişeyi-no, 1377/1988; Əbdullah Kazimi Qarabulaq. Ata babalar sözü. Tehran: Əndişə-nov, 1380/2001; Cavad Dərbəndi. Aşıqlar dünyası. Təbriz: Fəruqij-azadi, 1383/2004; Əbdüləli Mücazi. Şəncan folkloru. Tehran: Əndişeyi-no, 1388/2009; Əli Rza Sərrafi. İll bilimi nəşriyyəsi. Təbriz: 1388/2009 (*hələ də dərsəmə əlir*); Hüseyn Məmmədşəni Günəyli. Bilici Bəhlulun Hekayələri. Tehran: Müəllif, 1366/1997; Sədyar Vəzifə Eloglu "El ədəbiyyatı" folklor məcalləsi (6 sayı). Zəngən: "Bəyram" məcalləsinin əlavəsi, 1388-1391/2009-2012; Əlirza Zihəq. Xoy nəğmələri. Xoy: Müəllif, 1382/2003; Aqşin Ağkəmərlil. Bizim yaşadan tarix (*İskəməz folkloru*). Tehran: Müəllif, 1380/2001; Bəhrüz İmami və Əkbər Rəhimzadə Fərəci. Çap olunmamış Nəğmələr. Təbriz: Əxtər, 1392/2013; Qəmbər Seyfi. Azərbaycan nəğmələri (Qandab nəğmələri). Tehran: Avaz, 2018 və s.

Bu gün qatıyyətlə dəyə bilərəm ki, Azərbaycanın bu tərində el ədəbiyyatı kifayət qədər arazdırılıb. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında "el şairi" məfhumuna isə ilk dəfə

Məhəmməd Molla Rza oğlunun 1920-ci ildə Tiflisdə çap etdirdiyi və S.Müntəzazın da istifadə etdiyi həmin kitabında rast gəlirik. Ərəb əlifbasında çap edilən kitab Azərbaycan Milli Kitabxanasının arxivində saxlanılır. Kitabın adı ilk sözlünün əvvəlində gələn əlif "f" hərfinin üzərindəki hərəkə işarəsinin düşürünə görə, kirilçaya yanlış olaraq "u" (и) kimi transliterasiya edilmişindən "El şairləri" deyil, "Ил шаирлари" ("İl şairləri") kimi qeydə alınmışdır. "f" hərfinin sözün əvvəlində həm "f", həm də "e" kimi oxuna bilməsini və dilimizdə "il şairləri" ifadəsinin işlənmədiyini nəzərə alaraq sonralar mənbələrdə kitabın adı doğru olaraq "El şairləri" yazılmışdır. "Çox erkən yaşlarında şeir yazmaqla bədii yaradıcılığına başlayan Məhəmməd Rzazadə özünə "Mühaqqər" təxəllüsünü götürüb və bu adla tarumub (*Mühaqqər* sözü - *həqiqət, aciz, anımlı deməkdir*). 1920-ci ildə Mühaqqərin Tiflisdə ərəb hərfləri ilə nəşr olunan "El şairləri" kitabı ədibin yaradıcılığının çox dəyərli bir hissəsidir. 1920-1921-ci illərin ərəb əlifbasıyla nəşr olunan "Vətən" dergisində 20-ci illərdə Tiflisdə işıq üzünə görüb, "Əşar məcmuəsi" kitabında, ərəb əlifbası ilə "Yeni fikir", latın qrafikasıyla "İşıq yolu" qəzetlərində Mühaqqərin xeyli əsərləri işıq üzünə görüb. Mühaqqərin "Molla Nəsrəddin" dergisində az sayda yazısı dərc olunub. Şairin yazıları əsasən "Yeni fikir", "Vətən", "Gənc nəsl", "İşıq yolu", "Dan Ulduzu", "Qızıl Şəfaq", kimi o dövrün mətbuat orqanlarında geniş yer alıb.⁹

⁹ https://az.wikipedia.org/wiki/Əfəndi_Cəfər_Əliyev/CƏFƏRƏLİYEV_MƏHƏMMƏD_CƏFƏRƏLİYEV

Uzun illərdən bəri Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında ədəbi bir termin kimi daxil olan "el şairi" məfhumu, indiyədək çap olunan o taylı, bu taylı folklorik nəşriyyələrdə kifayət qədər işlədilsə də (*bu tayda cürənlüqlü "aşıqlar və el şairləri" şəklində*), onun təzahürü tam mənasıyla açıqlanmamış, ən yaxşı halda yarımqıç, ya da mübahisə doğuracaq bir şəkildə ələ alınmışdır. Odur ki, uzun illər boyu geniş surətdə çap olub yayınılan çeşidli ədəbiyyat qaynaqlarında "aşıq" və "el şairi" sözlərinin hər biri el ədəbiyyatına aid iki ayrı konsept kimi işlədilmişdir. Oysa, çoxu aşuqlar çaldığı sazın havasında öz yazdığı və başqa el şairlərinin yazdığı şeirləri oxuyan, məclisləri idarə edən el şairlər idi. Lakin bütün el şairləri aşuqluq bacarmadığı kimi, bütün aşuqlar da şair deyildir. Ümumiyyətlə, daha çox el ədəbiyyatı, xüsusilə aşuq ədəbiyyatı janrlarında şeirlər yazan şairlər el şairləridir. "El şairi" terminin dəqiq izahı el şairlərinin təsnifatını ləhbüd edir və onları iki yərə ayırır:

1. Aşıq ədəbiyyatı janrlarında şeirlər yazan el şairləri;
2. Aşıq ədəbiyyatı janrlarında şeirlər yazan və yazdığı şeirləri saz havalarında oxuyan el şairləri (*aşıq-şairlər, tr. saz şairləri*).

Hazırda folklorşünaslığımızda aşuqlar da:

1. Yaradıcı-ifaçı aşuqlar (*ustad-şair aşuqlar*);
2. Peşəkar ifaçı aşuqlar (*el şairlərinin yazdıqları şeirləri ifa edən aşuqlar*). – olmaqla iki yərə ayrılır.

"Ustad aşuqlar yaxşı saz çalmaqla yanaşı, dövrünün qüdrətli şairi olmuş, həm də özünün "aşuq mədrəsəsi"ndə neçə-neçə gənci müstəqil aşuq kimi yetişdirmişdir. Peşəkar aşuqların taleyi isə bir qədər "qaranlıq" olmuşdur. Onların

üzərinə ağır sənətin ağır yükü düşmüşdür. Öz dövrünün ağır məclislərini aparan gözəl səs, yaxşı saz çalmaq qabiliyyətinə malik olan, öz ağır "mədrasə" sində aşuqlar nəslini yetişdirən bu sənətkarların çoxunun adı "Aşuqlar tarixi" kitabına düşmüşdür...

Azərbaycan ağır sənətində realizm üsurlarının meydana gəlməsində həmişə ictimai qurluşa qarşı mübarizəyə qalxan xalq qəhrəmanlarının mübarizəsinin tərəfnüm edilməsində ilk saz ucaldan el şairləri, dövrün görkəmli söz ustaları olmuşdur. El şairlərinin çoxu saz çalmağı bacarmış, öz dövründə müasiri olan ustad şair aşuqlarla yaradıcılıq əlaqəsi saxlamış, bir-birinin şeirlərinə qabaq (*isizir*) demişlər. Çox hallarda bu nəzirlər peşəkar aşuqlar tərəfindən deyişmə şəklinə salınmışdır. Bu üsul XVIII əsrdən başlayaraq yazılı poeziyamıza da daxil olmuşdur. Bu prosesin yazılı poeziyamıza keçməsi şübhəsiz ki, aşuqların fəaliyyətlərinin nəticəsidir.⁷

Burada qeyd etmək lazımdır ki, klassik və modern şeir formalarmada da əsərlər yazan el şairləri olduğu kimi, ağır ədəbiyyatı janrlarmada az da olsa, şeirlər yazan klassik və modern şairlər vardır, lakin onlara el şairi deyilməz.

Qədim folklor örnəklərinin el-obanın içərisində yetişən lirə poetik istedadlı insanlar (*şairlər*) tərəfindən yaradılması düşüncəsi mantiqi olaraq deməyə əsas verir, ta qədimdən bəri el ədəbiyyatının sahibi el şairləridir.

Güney Azərbaycan el şairlərinin parlaq keçmişinə öləri bir baxışımız olmasa, onların bu gününü düşünməkdə

⁷ Ağır Pəri məclis: aşuqlar, el şairləri. Kollektiv. Bakı, Yarıçı, 1991, 201 s.ə.

va gələcəklərini görməkdə çətinlik çəkməyiblər. El şairlərinin ilkin soloflarını ümumtürk xalq folklor tarixində arayıb-axtarmalı oluruq. Ona görə ki, onlar tarix boyu müxtəlif adlarla xalq içində hünər və bacarıqları ilə insanların ruhlarına qida mənbəyi olan və xalq həyatına təsir göstərən ictimai qruplar olmuşlar. El şairlərinin ilkin sinfi adları türk xalqlarının şifahi xalq ədəbiyyatı qaynaqlarında belə qeydə alınmışdır: "Qama-şaman", "Ozan", "Baxçı", "Yarışaq", "Varsaq", "Aqiq". Bu adların hər birinin öz tarixi dövrü və zamanı olubdur. Bu adların dəyişməsi onların sənət mahiyyətlərinin dəyişməsi ilə də əlaqədardır.

Tədqiqatçıların qeydlərinə görə, el ədəbiyyatına aid olan 200 yaxın şeir növü vardır. İndi yazılı ədəbiyyat qaynaqlarında qeyd olunan o iki yüzə yaxın şeir növü aşıq ədəbiyyatı dediyimiz şeirimizin tarixi inkişafını, geniş ictimai qruplarının arasında yayılmasını göstərir. Eləcə də bu möhtəşəm şifahi xalq ədəbiyyatının yüzilliklər boyu xalq arasında aparıcı qol olduğunu da göstərir. Cürbəcür formalarda və məzmunlarla yaranan bu janrlar isə təsniflər, bəyatılar, xoyratılar, gəraylılar, qəşmələr, divanilər, müxəmməslər və s. ibarətdir.

Bu çeşidli ədəbiyyatın yaradıcıları isə, ancaq şairlər – adı-sarı belli olan və olmayan el şairləri olubdur. Müəllifləri belli olmayan bəyatı janrına diqqət edəndə, belə başa düşürük ki, bu təpəz bədii misraların müəllifləri bəlkə yaratdıqlarını yazıb kitab halına salmadıqlarına görə, əsərlərini sənələrində torpağa aparıblar. Həmməca saysız-hesabsız bəyatılarımız göstərir ki, nə qədər adı belli olmayan el şairlərimiz var imiş.

Bu gün artıq şifahi xalq ədəbiyyatı dedikdə, ancaq sənədlərlər el şairləri nəzərdə tutulmurlar. Buna görə ki, sənədlənmə dövrü uzun illərdir ki, özünü təsbit etmişdir. Və çağdaş ədəbiyyat möhür məktublaşmış bir dövrün məhsuludur.

Türk dilli ellər (*xalqlar*) arasında yaranan şifahi və yazılı ədəbiyyatında Güney Azərbaycan şeirlərinin öz yeri, öz mahiyyəti var. Bu imzaları Güneydə yaranan klassik aşıq dastanlarında, el bəyətlərində, xoryatılarda, qafiyəli şəkildə deyilən ata sözlərində və el arasında müəllifləri təlli olmayan bir çox mahnılarda tapmaq olar.

Azərbaycan xalq poeziyasının həm mövzu, həm də şəkli cəhətdən inkişafı və təkmilləşdirilməsində el şairlərinin müstəsna rolu olmuşdur. Onlar xalq şeirlərinin bütün formalarında şeirlər yazmaqla qalmanın, eyni zamanda bu əsərlərin yeni-yeni çalarlarını yaratmışlar. Onların yaradıcılıqları ədəbi dilimizin formalaşmasında əsas qaynaqlardan olmuşdur.

Çağdaş illərimizdə rəngarəng mövzu və məzmunlarla ərsəyə gələn el ədəbiyyatının inkişafında güneyli el şairlərinin böyük rolu vardır. Bu gün Güney Azərbaycanda "El şairləri" adlanan bir ədəbi qrup öz ədəbi ömrünün yazıldığı illərini yaşamaqda olsa da, onların yaratdığı ədəbiyyat yəni də şifahi xalq ədəbiyyatının aparıcı qollarından biridir. Hətta də toylarda, el şənliklərində daha çox el şairlərinin yaradıcılıqlarından faydalanırlar. Hər bölgənin özünəməxsus el şairləri var (məs.: Urmiya, Şabistan, Təbriz, Xoy, Qaradağ, Marağa, Çaroymaq, Sarab, Miyan, Kələybar Zəngən, Xu-

dafirin tu u.) və o el şairləri el məclislərində onu eşidən xalqa mənavi zövq verir. Yaxın onilliklərdə el şairlərinin əsərlərinə mətbuat səhifələrində, bölgələrə məxsus çap olan şeir antologiyalarında və eləcə də, onların şeir məcmuələrində daha çox rast gəlmək olur. Daha çox xalqvari klassik aşiq şeirləri qaliblərində yazan el şairləri demək olar ki, Güney Azərbaycanın bütün rayon və şəhərlərində yaşayırlar. Bunlar müxtəlif əsnaf təbəqələrində və müxtəlif işlərdə çalışan insanlardır. Onların şeirlərində xalqın ictimai-siyasi durumunu və istəyini tapmaq mümkündür. "Xalq həmişə ideala hörmət edir, öz arzularını, xeyalını gördüyü bir həqiqəti qaldırmağı, üfuqlara ucaltmağı sevir. Xalqın qəhrəmanını həmişə romantikdir. Ən romantik müəllif folklorun müəllifidir." ² El şairləri ən zərif ruhlu insanlar olduğu üçün ən lirik mürəkkəbləri də yazan onlar olurlar.

Güney Azərbaycanın keçmiş aşiq ədəbiyyatına gəlincə, demək olar ki, divan ədəbiyyatı kimi Qürey Azərbaycan ədəbiyyatından heç də fərqlənmir. Bildiyimiz kimi, mövcud aşiq mühitləri lokal, regional etnik-mədəni sistem hədisəsi kimi vahid bir mədəni təməl – ümumtürk mədəniyyətini kontekstində götürülən aşiqlik sənəti – bir-biri ilə qarşılıqlı təsir və əlaqədə olan, ayrı-ayrı keyfiyyət göstəriciləri baxımından spesifiklik daşıyan sənət fenomenidir. Bu günədək ozan-aşiq sənətinin regional ənənə və əlaqələrini, ideya-bədii dəyərlərini qoruyan Güney Azərbaycan el ədəbiyyatını ədəbi-mədəni mühit kimi səciyyələndirən başlıca

² Yaqər Qimayev, *Poetika və nəsr*, Bakı, Yazıçı, 1979.

əlamət qədim adət-ənələri ilə sadiqliyi, öz soy-kökünə bağlılığı və azadlıqsevarlığıdır.

17-18-yüzlükdə qeydə alınan şair aşıqların deyişmələri Quzeydən Günəyə və Günəydən Quzeyə deyişmələr yaratmaq üçün səfərə çıxan aşıq şairlərimizin eyni üslubda və eyni qaliblərdə yazdıqlarını isbat edir. Maraqlı burasıdır ki, deyişən aşıqlar şeirlərinin qalib və formalarında deyil, fəlsəfi düşüncələrində bağlanmağa maruz qalırlar. O sənət ustadlarından qalan bağlaşma və deyişmələrdə o tay-bu tayda şeir qaliblərinə hər iki tərəf bələd və ustad görünür. Hətta, əxlaq, ictimai normaları bir görünür. Şeirləşəndə bir-birlərinə eyni qalibdə cavab qayıtırlar. Bu isə o illərdə o tay-bu tayın ədəbi irətiləyişinin yanaşı gediyini göstərir. Tikmədaşlı Xəstə Qaşım ilə dağstanlı Lazgi Əhmədlin, gürcüstanlı Aşıq Nurik ilə Kələybarlı Əlinin və başqalarının deyişmələrində olan poetiklik, əxlaqi norm, milli ruh, inanc və etiqadlar Quzeylə Günəyin eyni səviyyədə olduğunu göstərir.

Şifahi xalq ədəbiyyatının inkişafında şair aşıqlar önəmli yer tutur. Biz şair aşıqlarımızın yaradıcılıqlarına diqqət yetirdikdə aşıq ədəbiyyatında yaranan "Cahannamə"ləri, "Mərəcnamə"ləri, "Vücutnamə"ləri, "Həqiqətnamə"ləri, "Nəsihətnamə"ləri ancaq şair aşıqların yaradıcılıq əlamində tapırıq. Bu janrları hər birinin xalq üçün yaranan incəsənətin formalaşmasında önəmli rolu olmuşdur. Epik janr ilə məşğul olan ustad aşıqlardan bəziləri məhəbbət və qəhrəmanlıq mövzusunda dastanlar yaratmışlar. Məs.: "Qaçaq Kərəm" dastanının müəllifi el şairi Qəmli Hüseynidir. Epik həl-həya yaradan Azərbaycan aşıq dastanları şair

aşıqlarımızın yaradıcılıq qabiliyyətini göstərir. Prof. Qəzənfər Kazımov yazır: "Aşıq sözü 12-ci yüzillikdən işlənməyə başlansa da, tədqiqatçıların fikrincə 14-cü yüzillikdə tam hökmürlülük qazanmış və Qurbani yaradıcılığıyla aşıq sənəti özən sənətini üstələmişdir. Şübhəsiz, el şairləri və el aşıqları bir böyük xətt üzrə birləşir. Bu xətt "Dədə Qorqud"dan başlayır, Qurbani, Abbas, Xəstə Qasım, Valeh, Ələskər zirvələrini yaradır, 18-ci yüzildə molla Pənah Vaqifi yetirir."⁹ Demək olar ki, həm o taydan, həm də bu taydan olub el şairləri kimi yetişən o uca zirvələr Azərbaycan mədəniyyətini və parlaq folklor nümunələrini arsəyə yetiribdirlər. Azərbaycanın Quzeyində də, Günəyində də el şairləri həmişə ifaçı aşıqların və sənəddərlərin söz ehtiyaclarını təmin edibdirlər. Ötən yüzillikdən bəri Günəy Azərbaycanda hakim olan ictimai-siyasi şərait onları milli düşüncədən və milli ruhdan ayırmaq istəyə də, el şairləri milli düşüncənin yaranmasına qida mənbəyi olublar, insanların mənəvi aləminin, bədii təfəkkür və estetik zövqünün zənginləşməsinə xidmət ediblər. Çevrələrindəki insanların özünəqayıdış və özünüdərk etmə əhval-ruhiyyəsini yazdıqları xalqvari şeirlərlə xalqa aşılanıblar. Ana dilində məktəb görməyən günəyli şair soydaşlarımıza diqqət edəndə komünistlə daha çox el şairləri cərgəsində dayandıqlarını görürük.

Günəyli el şairlərinin yaradıcılığı zəngin və çoxcəhətli, əsərlərinin mövzu palitrası rəngarəngdir. Şeirlərində mərdlik, dürüstlük, sədaqət, dostluq, qardaşlıq, insana və

⁹ Cəvəd Dərbəndli. Aşıq deyir. Təbriz, Furuq-əzadlı, 1387/2008, səh. 48

təbiətə sevgi duyğuları, xeyirxahlıq, vətənpərvərlik kimi yüksək mənəvi-ədəbi keyfiyyətləri tərənnüm edən güneyli el şairləri, eyni zamanda xainlik, xəbislik, namərdlik, ağgözlük, xəyanət, yaltaqlıq və s. mənfi xüsusiyyətləri də daim pislənmişlər. Azad vətən, azad dil, azad insan uğrunda milli mücadilə onların ən ümdə həyat amalı, yaradıcılıq qayəsi olmuşdur.

Güney Azərbaycan el ədəbiyyatında elə şair obrazı var ki, onu öyrənməklə bütöv Azərbaycan haqiqətini, tarixini və taleyini öyrənmək mümkündür. Bu obrazlar təkrar ediləməz ədəbi priyomlar və müxtəlif bədii təsvir vasitələri ilə reallaşdırılmışdır. Şeirləri dillərdə nəğmələşən, könlülərdə taxt quran belə el şairlərinin əbədi yaşarlılığının təminatçısı isə elə xalq özüdür.

Güney Azərbaycan el şairi haqqında ilk dəfə olaraq kompleks şəkildə tərtib etdiyimiz bu antologiyada 100 müəllifin yaradıcılıq nümunələri onların avtobioqrafik bilgilərlə birlikdə tarixi xronoloji ardıcılıqla yer alır. Burada XIX əsrdə yaşayıb-yaradan 50-yə yaxın el sənətkarlarından yalnız Aşıq Dullu Əbzər, Dullu Mustafa, Balovlu Miskin, Aşıq Nəbi, Miskin Əsəd və Binisi Nəcəfin adları keçir. Qalan digər el şairləri haqqında bilgiləri oldu-olmadı bilmədiyimizdən, tarixi xronoloji ardıcılıq prinsipi indilik sadəcə kitaba daxil olan materiallara aiddir.

Təqdim edilən el şairlərinin yaradıcılığı müstəvisində ilk diqqəti çəkən əlamət yağlı noslin şeirlərində arab, fars sözlərinin üzü bəri gələ-gələ azalması və nəhayət, yox olmasıdır.

*Əbzaram, qulhu əlah,
Qılmısan illimdan zifər iləllah.
Bela ağı görmədim vallahi-təillah,
Sözün hər kəlməsi ya siri gözlər. (səh.21)*

Onların xələflərinin şeir dili daha təmiz və metaforikdir.

*Görüşü buz dünyada,
İtdən qudur dünyada,
Bu adamsız dünyada
De kimə dayanmamın mar? (səh.415)*

ya ya

*Bu səs nədir dilə ilənür,
Pardələndə gülə dənür,
Yanır, yanır külə dənür,
Ah, bu səzin nə dərdi var? (səh.478)*

Müasir Güney Azərbaycan ədəbiyyat tarixinin yazınız qalan ağı vərəqləri onun yazılı səhifələrindən neçə qat artıqdır. Hələ də çox sayda şair və yazıçılar əsərlərini çap etdirə bilmədiklərinə görə, xalq arasında tanıma bilməmişlər. "Folklorda bütövlük o zaman qorunur ki, millət xalqın yaratdıqlarına və həmin irsin daşıyıcılarına həmişə və hər yerdə yiya və sahib çıxa bilər. Başqa sözlə desək, milli diriliyə təminat o zaman verilir ki, əcdaddan qalan miras gələcək nəsillərə zədəsiz və fəsadsız çatır."¹⁷ İnanırıq, el şairi

¹⁷ Cəlal Qasımov, Azərbaycan folklorjüenləri (1925-1950), Bakı, Elm, 2015, 456 s.

sdını haqq edən bütün güneyli sənətkarlarımız diqqətindən kənarında qalmayacaq, əsərləri gec də olsa, işıqüzünə çıxacaqdır.

Qəndab Haqverdi Əliyeva
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

AŞIQ DULLU ƏBZƏR
(1805-?)

Aşiq Dullu Əbzər Urmiyə aşiq mühitinin adlı-sanlı ustadlarından olan el şairidir. Doğum illi 1805-ci il qeyd olunmuşdur. O, Urmiyə şəhərinin çevrəsində yerləşən Dul Dizac kəndində ikinci ailəsində anadan olmuş və orada boya-baça çatmışdır. Aşığılıq sənətini tam bacarıqla mənimsəmiş və sonra Arazın Quzey tərəfində də bir müddət aşığılıq etmişdir. Sonra Borçalı mahalına getmiş və orada aşığılıq etmişdir. Aşiq sənətinin inkişafında önəmli rolu olmuşdur. "Dullu Əbzər" və "Əbzər" təxəllüsü ilə aşiq ədəbiyyatının müxtəlif qaliblərində ustadano şeirlər yazmışdır.

El şairi Aşiq Dullu Əbzərin vəfat tarixi bu günədək bəlli olmamışdır. Şeirləri hələ də toylarda çağdaş aşığılar tərəfindən oxunur.

Yasini gözlər

İbtida olıf dən dərşini aldım,
Oxudum, öyrəndim yasini gözlər,
Dərşini tamaman eylədim əzbor,
Aradı, axtardı yasini gözlər.

Hər kəs sözlərimə yetirsin diqqət,
O qadir Sübhandan¹¹ almıgəm rixsət,
Yüsəbbillah məfi əlsəmavət¹²,
Dilim kalma deyir, yasini gözlər.

Əbzərəm, quihu əllah¹³,
Qalması dilimdən zikr ilallah¹⁴,
Belə əg görmədim vallahi-billah,
Sözün hər kalməsi yasini gözlər.

¹¹ Sübhan - ar. bəli deməkdir (Allahın epitetlərindən biridir).

¹² Yüsəbbillah məfi əlsəmavət - göylərdə olanlar Allahı yad edirlər.

¹³ quihu əllah - deməli Allah.

¹⁴ zikr ilallah - dilində Allahın adımdan başqa heç nə qalmadı.

Garək

Heç millətdən yar sevmərəm, mənə müsəlman garək,
Altı ilə beşi seçib vaxtını bulan garək,
Sırr verməyə bir kimsəyə, deyib-gülən cən garək,
Yaşmaq altdan nərın gülüb xətrini alan garək.

Evində çörək olmayan süfrəyə nənəm¹⁵ deyir,
Atası naxırçı olan, sultanam, xanam deyir,
Bir para naşı alimlər eimda mənəm deyir,
Emlardan fazil olan şahı-Quran garək.

Gəl biçərə Dullu Əbzər, satılmadı matalım,
Xain çox sərafilər, xird etmədi pənahım,
Doxsən mın alim yığıla, bağışlanmaz günahım,
Nakreina¹⁶ cavab verən şahı-şahidan garək.

¹⁵ nən - f. çörək

¹⁶ nakreın - dən inancılara görə, vəfat edən müsəlmanın qəbr evinə gətirdiyi üç gənc nakreyinlər (Ənkür-fələkî) adlı mələklər gəlib vəfat edənin bu dünyədə əldiyi əməllər üçün sorğu-sualə çəkirlər.

DULLU MUSTAFA
(1806-1873)

Aşıq adəbiyyatı tədqiqatçılarının qeydlərinə görə şeirlərində "Mustafa" təxəllüs edən Mustafa Rəsul oğlu 1806-cı ildə Urmiyə yaxınlığında olan Dul mahalında yerləşən Şeytanava kəndində altıncı nəsəndə anadan olmuşdur. O, gənclikdə gördüyü bir yuxuya görə aşıqlıq sənətinin vuruşunu olur və gənc yaşlarından aşıq adəbiyyatına məxsus olan şeirlər də yazır. O həm mahir aşıq, həm də istedadlı bir el şairi olur. Daha artıq səfizm məzmunlu şeirlər yazan şair "Aşıq Dullu Mustafa", "Rəsul oğlu", "Rəsulun Yetimi", "Rəsulun Yesiri" kimi cürbəcür təxəllüslərlə şeirlər yazsa da, əksər şeirlərində "Mustafa" təxəllüs edir və "Dullu Mustafa" adı ilə dillər əzbəri olur. Onun irfani və sevgi şeirləri hələ də aşıqlar tərəfindən oxunur və xalq tərəfindən sevilir. 22 il bundan öncə Təbrizdə "Əxtər" nəşriyyatı tərəfindən nəşr edilən "Dullu Mustafa" adlı şeir kitabında həyatı və yaradıcılığı haqqında geniş məlumat verilmişdir.

Adəm oğlu

Adəm oğlu, az sarsaqla, dövrəyə ver bir macal,
Sərraf üçün ləl görəkdi, salma burda qeyli-qal¹⁷,
Ağır otur, ağır dolan, qulaq ver ustadına,
Bir manalla tacir olmaz, eyləmə ayrı xəyal.

Hər yerdən bir ədəb öyrən, sarmaya sal dəstinə;
Qırxdar cəmin¹⁸ görməmişdən girmə, dərviş postuna,
Əvvəldə bir gücün yoxla, varma umman üstünə,
Körpə dəniz cüt sürənməz, kol qabağı kəldi, kəl.

Mustafayam, haqq Aşığı, panahım Heydər görək,
Əli düldül¹⁹ minən yerdə, qabaqda qanbör²⁰ görək,
Allahın min bir adını istəməz azbör görək,
Sualına cavab söylə, mətəm tutub olma, ləl.

¹⁷ qeyli-qal – az müstəhəsə, dıncı-qıdov, söz, danışmaq

¹⁸ Qırxdar cəmin – 40 stərvli bir yere toplanıb sofi təriqətləri haqqında mübahisələr edənmişlər, biliklərini orada olan dərvişlərə öyrədərmişlər və bilmədiklərini də tələffüzlərindən öyrənərmişlər.

¹⁹ düldül – Həz. Əlinin atının adı

²⁰ Qanbör – şiyaların 1-ci imamı Hüseyn Əlinin sadıq rəhbəri

Sənəm

Gördüm səhər bulaq ıstı,
Sənəm sən, Sənəm sən.
Xoş əyləyib əcəb nəsnə²¹
Sənəm sən, Sənəm sən.

Deyməz olmaz qələm qaşdan,
Sənün kimi bəğri dəşdan,
Seçmədim yaşıl başdan
Sənəm sən, Sənəm sən.

Ağ üzde xal, bənövşə,
Könül həsrət yumru döşə,
Axtarır gözümlə həmişə
Sənəm sən, Sənəm sən.

Gül canalın bədirlə Ay,
Qaşlarındır qurulu yay,
Eyləmərim dünyaya tay
Sənəm sən, Sənəm sən.

Əskik olmaz gözəl, xatır,
Dul Mustafa sənün butar,
Verməz mənə zalım atar
Sənəm sən, Sənəm sən.

²¹ nəsnə - hədəf, obyekt

Ağrın alım

Nə durubsan astarıda,
Qaş qaytan ağrın alım.
Səhər-səhər bağ içində,
Gülə batan ağrın alım.

Bülhür bucaq, bəyaz gərdən,
Ağımı aparıb sərden.
Aşiqinə hərdən-hərdən,
İşvə satan ağrın alım.

Qoynundakı, acab nəstə,
Alam görsə olar xəstə.
Əllərində dəstə-dəstə
Nərgiz tutan ağrın alım.

Cilvəli sən, nəzih canan,
Gəl eyləmə, bəğrimi qan.
Qaşlarından qurub kaman,
Müjgan atan ağrın alım.

Nə baxırsan yanı-yarı,
Olum gölərin qurbanı.
Dərdə salma, Mustafanı
Ağcaudan²², ağrın alım.

²²Ağcaudan - Urmuğa məhəlləsində bir qış adidi.

Vəfalı yar

Bir vəfalı yar tutgilər,
Qoy qədrini bilən olsun.
Dərdin deyrisə o kimsəyə,
Dərd başına gələn olsun.

O yarı oldum aşma,
Urəyimin sirdaşına,
Dolan o yarı başına,
Urəyinə dolan olsun.

İlandı girmə qoynuna,
Uyma fitnənin oynuna,
Nəxtəsin dola boynuna,
Qoy yadlarla gülən olsun.

Mən nə dedim bivaşaya,
Yar məni saldı cəşaya,
Nələr etdi Mustafaya,
Bəyis evin talan olsun.

Yaxşı İamı

Dedim kəndil yaxşı taru yolunu:
Nabələd yollara düşmə daha, ha!
Təbib bilər xəstələrin dərmanını,
Hər gələn yararı deşmə daha, ha!

Yaxşı saxda qiymətini gövhərin:
Bilməyən yanında bazarın sərini,
Gözlənilən, gəlsin əsl müştərin,
Sərraf gəlməyincə açma daha, ha!

Alaşq yaxşılığı hey çalar başa,
Misirde bəy olsun, Bağdadda paşa,
Bel bağlama qəlbi xayın yoldaşa,
Özə qanadıla uçma daha, ha!

Bir olmaz dünyada yaxşılardan zaman,
Hər yetən insana söyləmə yalan,
Qəzəbin daşanda səbr etlə, dayan,
Tez yerindən olub daşma daha, ha!

Rəsulun yetimi Dullu Mustafa,
Qulaq vermə hər həsyana, hər lafa,
Divana dil²⁸ bir ləfzə gəl insafa,
Dedim hər gələni sancma daha, ha!

²⁸ dil (dəf) - f. Sərk, kəndil

Yetişdim

Urnu diyarımdan mən düşdüm yola,
Gəzo-gəzo bu məkana yetişdim,
Feyz edib ustaddan aldım payımı,
Gövhər axtarırdım, kana yetişdim.

Uyandım qələtdən, vardım ürfana²⁴,
Aldım mətləbimi oldum məstana,
Sıdq ilə sığındım qadir Sübhana,
Hüdhüd²⁵ oldum, Süleymana yetişdim.

Sədəf oldum dəryaləri dolandırdım,
Əyyub kimin hər bir dərda dayandırdım,
Musa kimin tur dağında inandırdım,
Qətra idim, bir umana yetişdim.

Həqiqətdən bir yol düşdü əlimə,
Mərifətdən su bağlandı gülümə,
Mustafayam, yalan gəlməz dilimə,
Ədəb aldım, yol-arkana yetişdim.

²⁴ ürfan - ar. bilik, bilis, kəmal, maarif

²⁵ hüdhüd - ar. hop-hop, gürubub, gürəprik (kəçərf quş)

BALOVLU MİSKİN
(1852-1917)

Ustad Aşıq Hüseyn Balovlu Miskin 1852-ci ildə Urmiyə şəhərinin yaxınlığında Balov kəndində dünyaya gəlmişdir. Atası Molla Karinin qassab dükanı olduğuna görə ona Qassaboğlu Hüseyn də deyirmişlər.

Hüseyn gənc yaşlarında doğma kəndlərində onunla boya-başa çatan Əfruz adlı bir qızın sevgi macerasına düşər olur. İstədiyi qızı ona arə verməyincə baş götürüb İstanbul şəhərinə gedir. Əfruzunu isə Hacı Cəfər adlı bir kişiye arə verirlər. Sevgidə sınıqlıq gören Qassaboğlu Hüseyn İstanbulda şeir və aşıqlıq sənətilə məşğul olur. Bağdakı sevgi macerası onu şairlik ələminə gətirib çıxarır. Bir müddət İstanbulda qalandan sonra ilk sevgisi Əfruzun orinin ölüm xəbərini eşidir və yenə kəntü-gözü qaldığı Balov kəndinə döner. Bir daha Əfruzə elçi düşür və onunla evlənir.

Balovlu Miskin bağbanlıq edir və tütən ticarətilə də məşğul olurdu. O, Dullu Mustafa, Aşıq Xanbaba, Aşıq Mehdi və çevrəsində olan məşhur aşıqlarla görüşür, onlarla

yaradıcılıq mübahisələri edirdi. Onun Salmalı Aşiq Qul Hartunla və Aşiq Cəfər Məmmədlə bağlaşmaları olmuşdur. O, Türkiyə aşıqları ilə də çox görüşlər keçirmiş, onlara təsir etmişdir. Balovlu Miskin xalq arasında tarınan bir şair əşiq olmuşdur. Ömrünün son iki ilini o zaman Osmanlı torpağı olan Ərbil şəhərində yaşamış və 1917-ci ildə ingilis ordusu Ərbil şəhərini işğal etdiyi günlərdə dogma yurduna geri dönmüşdür. Dönüş zamanı məqsədinə çatmadan, Balakan dərəsi deyilən bir bülğanin Çəmurlu kənddə (66 yaşında) vəfat edir və çox ehtimal ki, məzarı oradadır. O, zamanasında dəb olan mevlə məktəbində dərs almış və Quran təsvidlərindən²⁶ bacardığı qədər şeirlərində əks etdirmişdir. "Miskin", "Fəqir Miskin", "Qəssaboglu" təxəllüsü ilə yazdığı şeirlərlə xalq və aşıqlar arasında uğurlar qazanan çox bilikli bir el şairi olmuşdur.

Şifahi xalq ədəbiyyatının yazılı fonduna keçə bilən dəyərli əsərlər yazmışdır. Şeirlərində humanizm və təsəvvüf²⁷ güclü bir yönə çevrilmişdir. Mükəmməl bir şair divanında Azərbaycan aşıq ədəbiyyatında olan klassik qəliblərin əksəriyyətini tapmaq mümkündür. Əsərləri ölmündən sonra tanınmış tədqiqatçı alimlər: Doktor Çamal Ayrımlı və Homid Şafeyi tərəfindən toplanıb elmi metodla tədqiq edilmiş və 1999-cu ildə "Ədiban" nəşriyyatı tərəfindən Urmiya şəhərində nəşr olunmuşdur.

²⁶ təsvit - Qur'anı düzgün tələffüzə oxunma qaydası

²⁷ təsəvvüf - zər, mistika, səlik

Keçdi zümüstərim²⁸, gəldi yaz pəri,
Buluq sayı salmaz bu dağa sonsuz.
Baş atmaz qonçalar, açılmaz güllər,
Şeyda bülbül qonmaz budağa sonsuz.

Gönül çeşməsinin abı sən gözəl,
Ver onun lobından abı sən gözəl,
Eşqin səhrəsinin avısı sən gözəl,
Marallar dolanmaz bu dağa sonsuz.

Əyyub tək sızladır biyara məni,
Ya Rəbb, yetirən yox bu yara məni,
Qorxuram öldürsən bu yara məni,
Loğman çara bulmaz budağa sonsuz.

Rəqir Miskin dərsin almış qaradan,
Siyah zülflə öyüd almış qarədən,
Məcnun dərğaluta qurmuş qaradan,
Leyli mehman olmaz bu dağa sonsuz.

²⁸ zümüstərim (zəmirətər) – I. qış, qış fəsli.

İstədim

Bülbül kimi bir qafəsdə bağlıyam,
Keçdi fəslim, daha gülşən istəməm.
Dərd əlində zino çarpeş dağlıyam,
Ölsəm bivaqafdən dərman istəməm.

Didəm yar eşqdən giryana döndü,
Cadu qəmzaları bağrımı daldı.
Hər kimsənin öz sevdiyi gözəldi,
Gəlsə yüz min abru kəman istəməm.

Əyş üzündə gəzər Ayla ulduz,
Sevdiyim huridi, şəmsi qəmət üz.
Həzretin çəkərim gecəbəgündüz,
Məcrunam Leylisiz mən can istəməm.

Nə düğməsən Fəqir Miskin qəsdinə,
Qurban olum gözələninin məstinə,
Həkim surətində gəlsin üstünə,
Yaqin bil sağallam, logman istəməm.

Əcəm qızı

Şita²⁹ gəldi, budur gəldi novbahar³⁰, əcəm qızı,
Açılbər süsən-sünbül, lələrət, əcəm qızı,
Cəmalın görün olar aşiq, düşər çöllərə,
Gecə-gündüz işi olar ahi-zar əcəm qızı.

Sənün alma yanaqların bənzəyir gül rövnağına³¹
Qoyma xəryad əlin vurum şamamanın tağına,
Bir gecə qonaq eyləsən ollam hüsnün bağına,
Dərəcəm tar sinən üstən bir cüt ruz, əcəm qızı.

Qaşların tiği-almadı³² aşiq bu dillərə
Ağlımı alıb əlindən, səldi yaman hallara,
Dərəcəm siyah telləri, tökdüm incə bellərə,
Mən ki ovsancu deyildim, zülfü mar³³, əcəm qızı.

Miskin deyir, eşq oduna yananlar pərvanədi,
Fərhəd tok Şirin yolunda çəkdiyim əfsanədi,
Görən deyir bu biçərə Məcnun tok divanədi,
Dəmə sirtin hər nadana aşikar, əcəm qızı.

²⁹ şita - ar. qış

³⁰ novbahar - Ə. bahar, yazın əvvəli; qışayaz.

³¹ gül rövnağı - rüqəətli çox olan

³² tiği-almadı - almış typl., almış (tiğət)

³³ zülfü mar - saçları ilə

AŞIQ NƏBİ
(1876-1936)

Miyana vilayətinin Meydan Dağı mahalında Pavzas kəndində anadan olan Aşiq Nəbi Əlipur Əli oğlu 1876-cı ildə zəhmətkeş əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. Aşiq Mütəllib adlı bir el aşığından aşıqlıq sənətini öyrənmiş və aşıqlığa başlamışdır. Aşiq ədəbiyyatı qaliblərində yazdığı şeirlər hələ də sənətkar aşıqlar tərəfindən toylarda və el şənliklərində oxunur. O, şeirlərində "Aşiq Nəbi" təxəllüs edirmiş. O eldə-obada sevilən, adlı-sanlı bir sənətkar və şair aşıq imiş. Qeydlərə görə Aşiq Nəbi Əlipur 1936-cı ildə vəfat etmişdir.

Ceyran

Məlul-məlul bulaq üstə,
Nə bəxirsən bala ceyran?
Qara tellər sinən üstə,
Mənə saldın hala ceyran.

Adın nodi, telli xanım,
Sənə qurban xanımınım.
Yolun üstə şirin canım
Ayaq altında qala ceyran.

Minə gərdən, qızıl yanaq,
Ağ biiaklı, şəkər dodaq,
Asta yer, biz də baxaq
Ləbin üstə xala ceyran.

Gümüş kəmər bəldən açam,
Qır at kimi yerdən uçam,
İstədim götürüb qaçam,
Qorxuram ki, sola ceyran.

Nar yetişsə olə gəlməz,
Yarım bilə-bilə gəlməz,
Aşiq Nəbi dilə gəlməz,
Gərəkdir manım ola ceyran.

MİSKİN ƏSƏD
(1883-1943)

Ustad aşıq Molla Hüseyn oğlu Əsəd 1883-cü ildə Xıav (*indiki Meşkin*) şəhərinin yaxınlığında Hasar kəndində ruhani bir ailədə anadan olmuşdur. İlk təhsilini atasının məktəbində alır, ərəbcə, farsca və türkcənin ilkin təlimlərini atasından dars alaraq öyrənir. Çox gənc ikən ata-anasını itirir, iki qardaşı ilə yetim qalır. 1903-cü ildə qardaşları ilə birlikdə yoxsulluğa uğrayırlar və fəlakətə düşürlər. O zaman iş üçün Bakı şəhərinə axın edən adamlara qoşulub yola düşürlər. Bakıda neft quyularında fəhlə işləyir, sonra Şamkir rayonunun Ajabag kəndinə gedir və orada Aşıq Himmət ilə tanış olur. O, sonralar Aşıq Ələsgər ilə və Aşıq Hüseyn Bozalqanlı ilə tanış olur və hər iki böyük sənətkarla səmimi dost olur. Gözəl şeirlər yazmış və məharətli aşıqlardan olmuşdur. Aşıq Çoban, Aşıq Məyis Gəncəli, Aşıq Hüseyn Cavan, Aşıq Əziz Şəhməzi, Aşıq Boylar, Aşıq Suldüz Kosah, Aşıq Həsən Qurutapa və Aşıq Qasım Günəyli Aşıq Əsədin yetirmələrindəndir. O bir zaman "Şair Əsəd" və "Tifil

Əsəd" təxəllüsü ilə şeirlər yazsa da, sonralar yalnız "Miskin Əsəd" təxəllüsü edir.

Ağıq Miskin Əsəd 1938-ci ildə İrana qayıdır və doğma kəndi olan Hasarda sakin olur. O taydan qayıdanda iki uşağı da onunla qayıdır. Böyük ustad 1943-cü ildə vəfat edir və Hasar kəndində torpağa tapşılır. Onun divaniləri və rəğəb təcrisləri hələ də Azərbaycan aşıqlarının dilinin özəridir.

Onun əsərlərində yurd-yuva eşqi, insənsevərlik, hüran-ayrılıq və ictimai-axlaqi məzmunlar diqqətəlayiq yer tutur. Şeirləri hələ də toy-bayram məclislərində ilkin başlanğıqlarda oxunan Miskin Əsədın yaradıcılığı və sənət məktəbi ağıq ədəbiyyatımızın inkişafında mühüm rol oynamışdır. Divaniləri və təcrisləri gənc aşıqlarımızın azbək şeirləridir.

Hasarbaba

Çatınçam şələmi, gedirəm daha,
Su çilə dalımcən day, Hasarbaba,
Qoy öpüm torpağın bir Koba sayaq,
Ayrılıq günlərin say, Hasarbaba.

Anam ocağında ay qara daşlar,
Təxcədə gəfəyim⁴⁴, həyotdə xışlar⁴⁵.
Atamın yurdunda banlar bayquşlar,
Desinlər virana day, Hasarbaba.

⁴⁴ gəfəyim - əkin yerlərində öküzə yer əkan üçün ucuna taxılan dəmir vesət

⁴⁵ xış - yer əkmək üçün ağacdan düzəldilən vesət

Qorxuram ah çökəm, ahşo dağlar,
Ösdikcə qara yel məzlumlar ağlar,
Qurusun çay-çəmən, viranə bağlar,
Yaranmaz Əsədə tay, Hasarəbaba.

Az qocalmışam

Deyirsən ay dostum, ağarıb saçın,
Deyim səbəbini yaz, qocalmışam.
Dağlar arıyardı mən çəkən dərdəni,
Hələ mən dözmüşəm, az qocalmışam.

Həyat baxçasında barsız deyiləm,
Sinəm xəzinədir, varsız deyiləm.
Tanalar götürən araz deyiləm,
Salib ürəyimə, tez qocalmışam.

Əsədəm, əlimə düşsə cavanlıq,
Qatəm qocalığa, edəm yavanlıq.
Ədalət odur ki, odur divanlıq,
Qatub ipoyimə bez, qocalmışam.

İndi

Məndən salam olsun qohum-qardaşa,
Bu yurtdan o yurda köçürəm İndi.
Kimin naqisi var, gəlsin dərs alsın,
Sənəmin dəftərin açıram İndi.

Könül quşu qabıb göyde dolana,
Qohum-qardaş yoxdur, gələ salama.
Bu gecədəm yastıq dönmüş üfana,
Yorğanın əlindən qaçıram İndi.

Görülməyüb kəklək gözə balasız,
Görülməyüb dağlar ola lələsiz.
Mən gedirəm, siz sağlıqla qalınız,
Qəzmanın odunda yanuram İndi.

Qaldı

Əziz dostum, qeybət etdin yoldaşları,
Kəndin haqq-salamı, barası qaldı?
Söz yetişdi sahibinə, utandı,
Axır sənə üzün qarası qaldı.

Pislikdən nə çıxar, eşit ay nədən,
Çıxmaz yaddan, illər keçsə aradan.
Deyə ki bir yoldaş çıxdı strada,
Kimə zar libası, parası qaldı?

Mişkin Əsəd, daha həsdi bu qədar,
Bulbül nəğmə deyər bayquşlar ölər,
Xancardan, nizədən güllədən bətor,
Sinədə pis sörün yarası qaldı.

Elmdir

İşlət qələmini, qoyma yuxlaanı,
Göyün dalğaların yaran elmdir.
İşlətsə qələmin yarılar dağlar,
Qabaqda şir kimi duran elmdir.

Elm bir dəryadır gərək üzəsan,
Dars oxuyub zəlmətə dözsən,
Kainatın hesabını yazsan,
Zülmətlərdən xəbər verən elmdir.

Mişkinli Əsədem, azdır savadım,
Əllərimi hansı kitaba uzadım?
Qanadı quşudum, sındı qanadım,
Zirvalərə bayraq vuran elmdir.

Olmaz

Zamanın fars işi, qazanın quşu,
Qəndü divarına köçməsam olmaz.
Dünya bir zülmətdir, mən də bir Günaş,
Üzboüz dayandı saçmasam olmaz.

Dünyaya ləl satan səralıyam mən,
Hikmət, dürr çıxa, lap kaniyam mən,
Zəbər-cəd mülkünün Allahıyam mən,
Yaquti-yamından seçməsam olmaz.

Şair Əsəd, çoxlar sənü sənədi,
Meydanında hamı köllər danadı,
Alihdan aşağı ata-anadı,
Ananın zəhmətin çəkəməsam olmaz.

BİNİSLİ NƏCƏF
(1891-1917)

Şair Aşıq Binisli Nəcəf 1891-ci ildə Şəbistan mahalının Binis kəndində anadan olmuşdur. O, gənclik illərində qalayçılıqla məşğul olur. Yaxşı səsi olduğuna görə gənc ikən parlayır. Binisli Nəcəf aşıq ədəbiyyatı ənənələrindən olan deyişmələr də yazır, qaynaqlarda onun türkiyəli şair Aşıq Şenliklə və şair Aşıq Sümməni ilə deyişmələri mövcuddur. Təəssüflər olsun ki, onun şeirlər toplusu hələ də çapa verilməmiş qalır. O, gənc ikən 26 yaşında vəfat edir və məzarı doğma kəndi Binis qəsəbəsindədir.

Xublar məclisinə güzərim düşdü,
Gördüm şah Mordan orda var idi.
Qabağınca yeri yirdi Qənbəri,
Mübarək dostında zülfüqar idi.

Mahəmməd peyğəmbər mehri-nübüvvət²⁹,
Məhşərdə yaradır ədlü-ədələt,
Hərə bir tərəfdə edirdi söhbət,
Tək Mövlanın zikri Kirdkar³⁰ idi.

Əli Heydər idi Qəşənşəm adı,
Şah Təqi, Şah Nəqi şah övlüyadı,
Özü həqiqdir, on bir nəfər evladi,
Məlik Əşdər onun bil sərdarı idi.

Binisi Nəcəfin elmi gümmanı,
Olardı dünyada dini imanı,
İçərində bir Kərbəla Sultanı,
Aşam Abbas onun ələmdarı idi.

²⁹ mehri-nübüvvət - Allah tərəfindən bəxş olunan sevgi, məhəbbət.

³⁰ Kirdkar - az. Allah, Tanrı

AŞIQ MƏHƏMMƏD QƏNİZADƏ
(MƏRƏNDLİ MAMED)
(1901-?)

Mərəndli Mamed adı ilə ölkədə məşhurlaşan Aşıq Məhəmməd Qənizadə 1901-ci ildə Mərənd yaxınlığında yerləşən Məhbəbə kəndində anadan olmuşdur. O, bir zamanlar Arazın şimalında yaşamış, yaxşı səssə malik olduğu üçün aşıq sənətini öyrəniş döğmə məhəbəbə dönmüş və ömrünün sonunədək Məhbəbə kəndində yaşayıb orada da vəfat etmişdir. Onun vəfat tarixi bəlli deyildir.

Haqq gələndə nahaq gedər,
Haqq yerində qalar axır,
Nakoslari qahri-qoza
Ayaqlara salar axır.

Elin qəddin əyanlərin,
Ağa qara deyənlərin,
Xəlfın haqqın yeyənlərin
Əcəl canın alar axır.

Ey insan gəl ağıl qazan,
Zərər çəkər dindən azan,
Məmed təkin haqq yazan
Hicran süzən çalar axır.

Cəbrail

İbtidə çaldı şəhpərin⁸⁸,
Qayıxdı havaya Cəbrail,
Tanınmadı öz ustadın,
Düşdü daryaya Cəbrail.

Şəhpərləri yandı düşdü,
Mətol qaldı, nə işdi?
Əli dadına yetişdi,
Gətirdi səmaya Cəbrail.

⁸⁸ İbtidə çaldı şəhpərin - f. əvvəl qanadını çaldı.

Tandı ki Allahın,
Oxudu bismillahın,
Behiştin seyrangahın,
Yazdı Zəhraya Cəbrail.

Musa asanın götürdü,
Özünü Nila yetirdi,
Əlində Tövrat gətirdi,
Turi-Sinaya Cəbrail.

Açıldı behiştin gülü,
Oxudu şeyda bülbülü,
Alıb gətirdi İncili,
Verdi İsaya Cəbrail.

Quran gəldi aya-aya,
Xudam özü saldı sayə,
Məhəmməd Əlmustafaya,
Gətirdi ayə Cəbrail.

Məhəmməd söyləyər sözlərini,
Çıxardar rəqib gözünü,
İsmayilə qoç quzunu
Gətirdi Minaya Cəbrail.

AŞIQ QƏŞƏM GÜNEYLİ
(1901-1990)

Aşiq Qəşəm Cəfəri Məhəmmədəli oğlu 1901-ci ildə Şəbistər mahalının Kündür kəndində anadan olmuşdur. Atası, babası, ulu babaları da aşıqlıq etmişlər. O 11 yaşında İkan atasını, 12 yaşında İkan də anasını itirdiyindən çox çətin günlər yaşamışdır. Ağır həyat şəraiti ucbatından Quzey Azərbaycana gedir və orada fəhləlik etməklə yanaşı aşıqlarla görüşür, onlarla birlikdə məclislər aparır. 1938-ci ildə İrana qayıdır və doğma kəndində əkin-biçimlə məşğul olur, həmçinin aşıqlıq da edir. Aşiq Qəşəmin Quzey Azərbaycana gəlişi, aşığın Quzey Azərbaycanda harada yaşadığı və harada işlədiyini haqqında əlimizdə rəsmi bir qaynaq yoxdur. Şeirlərindən aydın olur ki, o Gəncə-Tiflis bölgəsində yaşayıb və Tiflisli Aşiq Sadiqla, Şəmkirli Aşiq Teymurla, İrəvanlı Aşiq Muxtarla və başqaları ilə görüşüb, onlarla birgə məclislər aparıb. Təbrizli tədqiqatçı ustad Yahya Şeydinin yazdığına görə İti Hafizəsi, güclü musiqi yaddaşı olan Güneyli Qəşəm Quzey Azərbaycana köçdükdən sonra

Gəncədə göyçəli Aşıq İslam Yusifova şagirdlik edib. Aşıq Qaşəmın atası Aşıq Məmmədəlinin atası, yəni Aşıq Qaşəmın babası Aşıq Cəfərqulu da, ulu babası Aşıq Məmməd-qulu da, Məmmədqulunun atası Aşıq Əhmədqulu da öz dövrünün adlı-sarı aşıqlarından olmuşlar. Rəvayətlərə görə bu ailənin kökü Tikmədağlı Xəstə Qasımın bağlanır. Yəni də rəvayətə görə Xəstə Qasımın oğlu Əhmədin qəbri Tikmədağdadır. Güney mahalına gəlib burada yaşayan Aşıq Əhmədin oğlu Əhmədqulu olub. Əhmədqulunun Sufyan qasobası yaxınlığındakı Sərkənzə kəndinə köçməsi haqqında, nə bölgədə, nə də ailədə elə bir bilgi yoxdur. Söyləmələrə görə Əhmədqulunun kəndxuda və torpaq sahibləri ilə "suyu bir arxa getmədiyi üçün" oradan Kündürə köçməli olub. Beləcə Xəstə Qasımın övladlarından bir nəsil də Kündürdə yaşamalı olub. Aşıq Qaşəmın nə qədər ustad sənətkar olduğunu onun Aşıq Hüseyn Cavanla, Aşıq Həsən İsgəndəri ilə, Aşıq Əbdülməli Nuri ilə, Aşıq Yedulla ilə, və Aşıq Əziz Şahbazi ilə deyişmələrində aydın görmək olur. Məcəlislərdə "Korəğli", "Qaçıq Kərəm" dastanlarını danışmağa daha çox üstünlük verən Aşıq Qaşəm həm də "Abbas-Gülgöz", "Əsli-Kərəm", "Leyli-Məcnun" və b. neçə-neçə lirik ovqatlı məhəbbət dastanlarını da bilirmiş. O mübariz bir el şairi olaraq Azərbaycanda Milli Hökumət yaranandan sonra ölkənin hər tərəfində adı-sarı çəkilən bir aşıqdır. Aşıq Qaşəm uzun illər sürən xostalığ üzündən 1990-cı ildə doğulduğu Kündür kəndində vəfat etmişdir. Onun məzarı doğma kəndindədir.

Güneyli Qaşəm aşıqlıq sənətində dədəlik məqamına da yüksəlmiş və xalqın sevgisini qazana bilmişdir. Ustad

aşıqlar arasında ona "Dədə Qəşəm" də deyirdilər. O, Azərbaycanıda yaranan Milli Hökumət dövründən sonra, zindanlarda çox çalın fədailərdən biri idi. Deyilənə görə, məmur şahın fəndarlarının biri Aşiq Qəşəmin evinə yürüş edəndə, onun doqquz yaşında olan balaca qızının sinəsinə tıfəng süngüsünü taxır və vəhşicəsinə göyə qaldırır. O xalq qatilləri vəhşət yaratmaq üçün kəndlilərin gözü önündə, balaca şahidənin cənazəsini o halda kənd aralıqında dolandırırılar. İnkilabdan sonra Dədə Qəşəmin "El məni atmaz" adlı bir şeir kitabı da çapdan çıxmışdır. Dərin düşüncəli el şairi Aşiq Qəşəmin bir çox şeirlər tərəfindən şeirlər itihaf edilmiş və haqqında xalq ədəbiyyatını araşdıranlar tərəfindən önəmli elmi məqalələr yazılmışdır. Örnək olaraq 1982-ci ildə Azərbaycanın o tayında və bu tayında dədə ozanlar qədər sevilən xalq şairi Hüseyn Arifin usta Əşiq Qəşəmə yazdığı "Yastığın yüngül olsun" başlıqlı sühətli şeirini təqdim edirik:

Yastığın yüngül olsun

(Aşiq Qəşəmin üçün)

Eli çal telli sazı,
Qəlbimiz tel-tel olsun,
Fikrimiz dalğa-dalğa,
Duygumuz sel-sel olsun,
Orda sən mənə həsrət,
Burda mən sənə həsrət,
Qalmışıq intizarda,
Sinə qam, sinə həsrət.

Göz-gözün fəraqında
Gözün günahı nədir?
Yaxşı ki, ara-sıra
Gəlib çatır sözlərin
Oxuyur ağır-ağır,
Düşünür dərin-dərin
Müsbət, na müsbət,
Hərəyına getmədim
Səzlər sındırılarda,
Sən gördün, mən eşitdim.
"Səza toxumma" yazdım,
Başından aşdı dərdim.
Qol yandı, çanaq yandı,
Sən gördün, mən eşitdim.
Bircə ürək içində
Qopdu mən, arıdı sən,
O dəhşətli çağlar.
Ara bağlı, qapı yox,
Necə yeriyim-yetim?
O küllü, o füstünü
Sən gördün, mən eşitdim.
Qalxıb yayılır alov
Havada dillim-dilim,
O ahı, o fəryadı
Sən gördün, mən eşitdim.
Söylə eli-obanı.
Kim inanar buna kim
Boynu bükük ağı
Sən gördün, mən eşitdim.

Torpaq üstündə görün
Nə boyda tufan oldu,
Torpaq altında uyuyan
Abbasa ayan oldu.
Necə götürün yada
Tikmədaşlı Qasım,
Belo halda yazığın
Goru çatlamastrını?!
Bu nə bir kəndin, nə də
Bir şəhərin yasıdır,
Səz dilli, səz qurtulu
Ölkələrin yasıdır.
Bu nə beş-on nəfərin,
Yüz nəfərin yasıdır.
Alın, Şəhriyann,
Ələsgərin yasıdır.
Cavab istəyəcəklər
Bir-bir qalsın ayağa,
Cavab istəyəcəklər
Bu sitamə, bu dağa.
Hökmə bax, qərara bax,
Qatilin qanı varmı?
Səz də atlıb oda,
Səz də yandırılarmı?
Kim səza hücum çəkib
Kim səza nankör oldu,
Səz qaldı səz yerində
Özü gorbəgər oldu.
Yandırıldı, susmadı

Doğma eli səsloyir,
Koroğlunu oxşayır,
Çonlibeli səsloyir.
Yataqdasan o gündən,
Yataqdasan o vaxtdan.
Nə çara görməsəm də
Özünü bu yaşında,
Sənən Güneyli Qəşəm
Mənim bir qardaşım da.
Nəçə sözün, dastanın
Niskiliyə yadigar
Gəzir dildə-dodaqda
Gəraylılar, qoşmalar
Toylar, nişanlar görüb
Məclislər yola saldın,
Ana dilində ötdün,
Ata kökündə çaidin.
Kimləri xatırlayıb
Kimləri soruqladın.
Qurbanını, İmranı,
Əmrəni varuqladın.
Bir ağız səsində
Bir ömrün hikayəti.
Yarıq Kərəm nişgili,
Qoşaq Kərəm cürəti.
Şərə-böhtana düşdün,
Hədə-qorxu bilmədin.
Nəmli zindana düşdün,
Zindana ayılmədin.

Ürək vətənə bağlı
Yanmaq peşəmdir vətənə
Həməm Hüseyn Arif,
Həməm Qoşəmdir vətənə:
Torpaq ətri ilə dolu
Çinarlar çətir-çətir
Başı qarlı Qoşqardan
Mişəvə salam yetir.
Salam yetir dostlara.
De ki, darıxmasınlar.
Uzansa da ayrılıq,
Bir şirin görüş də var.
İnanıram o vaxta,
İnanıram dərinədən
Təbrizdə Eloğlunu
Bağrıma basacam mən.
Şəhriyyətin qəbrinə
İnanıram hər kəsi
Əlimlə aparacam
Bakıdan gül dəstəsi.
Nəvəmlə gedəcəyəm,
Salmasa da, Xəyriyəyə
Zal babanın qöz açıb
Boy atdığı o yurda.
İnanıram hamısına,
İnam vermə bəda.
İnam itəndə itir.
Nə varsa bu dünyada.
İnamla sınıo gərdik.

Milyon yağıya, yada,
Qartal inamla qurdu
Yuvasını qayada,
İnamla yel tək uçdu
Ərəb at da, Qırat da,
Əhədiyyəyə döndü
Qoç Koroglu hoyatda,
İnamla çiçək açdı,
Gülür arası da, kam da,
İnam itəndə itir
Böyüyə ehtiram da,
Babalar dövrünün sürdü
Aranında, dağında,
Bərəkəti inamdır
Bir qarış torpağın da,
Çal sazını, elə çal
Qəlbimiz tel-tel olsun,
Duyğular dalğa-dalğa,
Fikrilər sel-sel olsun,
Boğaq möhnəti, yası
Yerə daymaz arxanı,
O çəxsin ki, arxası
Vətən olsun, el olsun,
İnamını bəslə sən,
Həmişə göz üstəsən,
Eğitmişəm xoştəsən,
Yastığın yüngül olsun²⁶.

²⁶ Hüseyni Arit, Dünya-İkinci dünyasıdır. Bakı, Yarıq, 1992, səh.225

Bir çox el şairlərinə ilham qaynağı olan Aşıq Qaşəmın çağdaş Azərbaycan şifahi el ədəbiyyatının yayılmasında və inkişafında böyük xidmətləri olmuşdur. O bir milli şair kimi hamı xalqın, həm də ziyalaların diqqət mərkəzində qalan sənətkarlardandır. Aşıq Qaşəmın həyatı və yaradıcılığı mühitinə olan təsiri o qədər güclü və əhəmiyyətli olmuşdur ki, hələ sağlığında el adamları və el ədəbiyyatı ilə məşğul olardılar ustası diqqətlə izləmişlər. Hüseyn Arifin ona yazdığı tarixi poema da bunu təsdiq edir. Dədə Qaşəm şeirlərini "Qaşəm", "Günəyli Qaşəm" təxəllüslərlə yazardı.

Durma, gəl

Həc dəqiqəm bir il keçir, nazlı yarım durma, gəl,
Köçüb gəl, sən bizim elə vəfadarım, durma, gəl.
Məriz oklum qohum-qardaş, aşınalar yad oldu,
Dağılıbdır xanımın, dar-nadətım durma, gəl.

Məcnun kimi divanəyəm, mən də düşdüm çöllərə,
Bülbül kimi qafəndəyəm, tamarzıyam güllərə,
Ağlamaqdan gözüüm yaşa dönüb coşqun sellərə,
Qoyma həsrət baxım yola, gülizərim durma, gəl.

Zəmanədən gileyliyəm, getdi cahü-cəlalım,
Soruşsalar, yerim Kündür, Günəyistan mahalım,
Adım Qaşəm Məmməd oğlu, pərişandır əhvalım,
Aman verər mənə böyük Kırıkərim durma, gəl.

Dünya

Öldən gedib cavan baxım,
Başım dəydi daşa, dünya.
Ah çəkərim, qən ağlarım,
Çatdım dövsən yaşa, dünya.

Tor tutubdur gözlərimi,
Eşidən yox sözlərimi.
Qucaqlaram dizlərimi,
De, qohum-qardaşa dünya.

Fərhad kimi dağ çaparam,
Sınıq kəntullər yaparam,
Şir ağzından ov qapsaram,
Ömrüm çətdi başa dağlar.

Dünya sınaq meydanıdır,
İnsanların cövlanıdır,
Qəşəm vətən bağbanıdır,
Qalbin dönüb daşa dünya.

Dağlar

Anam öldü, yetim qaldım,
Gen düşdü yoldaşım dağlar.
Dört qardaşdan, üç bacıdan,
Qalmadı sırdaşım dağlar.

Qaravəllə dağı uca
Heç bilməxdim gündüz-gəco,
Sinnim keçdi, oldum qoca,
Ağarıbdır başım dağlar.

Bostançı baslayar tağlar,
Ola düşməz cavan çağlar,
Qəşəm sizə baxıb ağlar,
Altımğ olub yağım dağlar.

Xəbər gətir

Badı-saba xəbər gətir vətəndən
Ağır eliar, xanü-manlar dururmu?
Sınası naxışlı qardaş başıqlı,
Mən gördüyüm türfə canlar dururmu?

Mənim ahvalıma qan ağlar sırdaş,
Hicrarın odu ilə yazıram qardaş,
Məna namə yazsın öziz vətəndaş,
At oynadan növ cavanlar dururmu?

Mən Qəşəmi görən halıma ağlar,
Dərdlərim çox olub sinəmi dağlar,
Göy çəmənli dağlar, çiçəklə bağlar,
Çəşt etdiyim biyabanlar dururmu?

AŞIQ ƏLİ FEYZULLAHI VAHİD
(1902-1992)

Aşiq Əli təxəllüs edən ustad aşiq Əli Feyzullahi Vahid 1902-il Təbrizin Çərəndab məhəlləsində anadan olmuşdur. Onun atası Səltərخان ordusunda döyüşən Məşrutə mücahidlərindən imiş. O aşıqlıq sənətini ulu babasından və Təbrizli Aşiq Ələsgər Mərandlıdan və Aşiq Həcəlidən öyrənmişdir. Dərviş məslək, saf və sədaqətli, inqilabçı sənətkar idi. O heç vaxt pul və gəlir üçün əlinə saz almamış, xalq və könüü üçün məclislərdə zövq verərmiş. Aşiq Əli 90 il yaşamış və 1992-ci ildə Təbrizdə vəfat etmişdir. Məzarı Təbrizdədir. Oğlu Hüseyn Feyzullahi ədəbiyyat xadimlərindəndir. Aşiq Əlinin bir neçə şeiri dövrü mətbuatda və antologiyalarda çap olunub.

Qanadlı səs

Qanadlı səs çatdı bizə,
Göydan səpdi gül Təbrizə.
Işıq səldi qəlbimizə,
Telli sazı aldım ələ.
Nağmələrim gəldi dilə.

Səsin gəldi Dada Qorqud,
Oldun mənə arxa, umud,
Sınam üstəm ötdü bulud,
Gözlerimdən sel atlandı,
Arzularım qanadlandı.

Zindarlarda çəkdim nəfəs,
Dünya oldu mənə qəfəs,
Gur səsiniz verdi həvəs,
Sınam üstə aldım sazı,
Əgqinizlə çəldim sazı.

Nisgəlim var gələm qonaq,
Cavanların toyun futaq,
Dərd dağıdaq qəm unudaq,
Nolubdu bəs Hüseyn Cavan,
Kim olubdur, kimdir qalan?

Qorxum budur düşəm xəstə,
Arzum qala dəstə-dəstə,
Ağ kipiqlər ola bostə,

Qonaq evim məzar ola,
Torpaq məndən bezar ola.

Bizdən qabaq bu dünyadan,
Nəşə-neçə keçib karvan,
Aşu Əli sizə qurban,
O günləri mən görməsəm,
Balalarım görsün nə qəm.

ASLAN TALİBİ
(1908-2002)

Aslan Talibi Xoy bülğəsində XX yüzilliyin tanınmış aşığılarından biridir. Aslan Talibi Nəcəf oğlu 1908-ci il də Xoy şəhərinin yaxınlığında olan Həmzəyan kəndində anadan olmuş və 91 il alnı açıq üzü ağ həyat sürəndən sonra 1989-cu ildə yaşadığı Xoy şəhərində vəfat etmişdir. Məzarı doğma kəndindədir. Ağsaqqal bir aşiq kimi el icində sayğı və sevgi ilə qarşılanardı. Şeirələrindən kitab çap olunmasada, təskirələrdə və aşiq ədəbiyyatından bəhs edən kitablarda ümum olaraq əsərləri dərc olunub yayılmışdır. Aşiq Aslan bacarıqlı saz ustası olduğı kimi, duyğulu şeirlər də yazırdı. O, məşhur Aşiq Əsədün şagirdlərindən olubdur. Çox gözəl və maharətli saz çaldığına görə tez-tez toylara dəvət olunardı. Yaxşı dastanlar bilən ustad aşiq bir çox gənclərə aşılıq öyrədirdi. Vətənpərvər bir sənətkar idi.

Təbrizim

Azor eli coşar-daşar,
Dünya varkən azad yaşar,
Qartal kimi dağlar aşar,
El Təbrizim, gül Təbrizim,
Gəl dərdimi bil, Təbrizim.

Gözal olar yaym-qıqın,
Səfalıdır dağın-daşın,
Düşman ətin didər dişin,
El Təbrizim, gül Təbrizim,
Gəl dərdimi bil, Təbrizim.

Azərbaycan bir vaxt olar,
El dərya tək coşub dular,
Yağuların rəngi solar,
El Təbrizim, gül Təbrizim,
Gəl dərdimi bil, Təbrizim.

Yad cənnə əd salarsan,
Düşmanlardan bəc alarsan,
Azad olub şən qalarsan,
El Təbrizim, gül Təbrizim,
Gəl dərdimi bil, Təbrizim.

Açıq Aslan gəl imarət,
Sıdqi bağla o sübhana,
El yolunda öl mərdana,
El Təbrizim, gül Təbrizim,
Gəl dərdimi bil, Təbrizim.

Boğaz

Boğaz səni xar olasan,
Boy almamış tez solasan,
Görmədim birçə doyasan,
Oxşayırsan mara⁴⁶, boğaz,
Çıxsm sənə yara, boğaz.

Yolum düşərkən bazara,
Salırsan məni azara,
Nəfəsim düşür alma-nara,
Gəldim məni zara, boğaz,
Çoxun sənə yara, boğaz.

Edəndə meyvələr nazı,
Yeyəndə varlılar qazı,
Sızlayır Aslanın sazı,
Qarış deyir nara, boğaz,
Çıxsm sənə yara, boğaz.

Baş oymazdım namərd yada,
Güvəmərdim yaxşı ada,
Ad-sanımı verdin bada,
Sənsən üzü qara, boğaz,
Çıxsm sənə yara, boğaz.

Boğaz səni doyurmağa,
Kül başına sovurmağa,

⁴⁶ mar - itən

Qaçdım sola, qaçdım sağa,
Minnət çəkdim yada, boğaz,
Çuxun sənə yara, boğaz.

Gəl beçərə ağız Aqları,
Etmə nafsə canı qurban,
Çəkmiş maci dara, boğaz,
Çuxun sənə yara, boğa.

AŞIQ HÜSEYN CAVAN
(1916-1985)

Aşiq Hüseyn Cavan Mikayıl oğlu 1916-cı ildə Qaradağ mahalının Gərməduz bölgəsində yerləşən Ütükəndi adlı bir kənddə ikinci ailəsində anadan olmuşdur. Hələ uşaq ikən atası vəfat edir və körpə Hüseynin ailəsi bir tükə çörək üçün Arazın şimalına köçüb, Goranboy rayonunun Dəlmanmədli kəndində məskunlaşır. O ilk gənclik illərində Göyçəli Aşiq Musanın şagirdi olur və ondan aşıqlıq sənətinin incəliklərini öyrənir. Cavan yaşatından el arasında tanınan aşıqlardan olur, məclislərdə aşıqlıq edir, yazdığı şeirləri toylarda oxuyur və xalq arasında sevilir.

1938-ci ildə yenə Qaradağa qayıdır. Və az bir müddətdən sonra Təbriz şəhərində məskunlaşır. Aşiq Hüseyn Cavan o vaxtlar Güney Azərbaycanında yaranan milli-demokratik hərəkata qatılaraq onun fədailərindən olur. 1945-ci ildə Milli Hökumət yaranandan sonra onu təbliğ edən Hüseyn Cavan 1945-ci ildə "21 Azər" medalı ilə təltif olunur. 1946-cı ildə Milli Hökumət süqut edir. Aşiq Hüseyn Cavan yenə də Arazın

şimalına gedir. 1947-ci ildən sonra M.Məşqumayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında solist kimi fəaliyyət göstərir. Böyük səhnədə çıxışı hərarətdə qarşılanır. Respublika Özfaaliyyət İncəsənət Festivalının Laureatı olur, birinci dərəcəli diplom alır. 1953-cü ildə "Şərəf nişanı" ordeni, daha sonra Əməkdar İncəsənət xadimi fəxri adına layiq görülür. Hüseyn Cavan 1985-ci ildə 69 yaşında vəfat edir. Goranboy rayonunda torpağa tapşılır. O, sağlığında Azərbaycan ensiklopediyasına adı yazılan el şairi və ustad aşığıdır. Yaradıcılığının əsasını vətən, azadlıq, insansevərlik mövzularında yazdığı hicran, ayrılıq motivli şeirləri təşkil edir.

Əsərləri dillər əzbəri olan cəsarətli, xoş əxlaqlı ustad aşığın şeir kitabları o taylı, bu taylı Azərbaycanda dəfələrlə çap olunmuşdur: "Seçilmiş şeirləri", "Azərnaşr", Bakı, 1950; "Azadlıq məhmuları", "Gənclik" nəşriyyatı, Bakı, 1950; "Aşığın arzuları", "Gənclik" nəşriyyatı, Bakı, 1953; "Şeirlər", "Azərnaşr", Bakı, 1956; "Sədəfli saz", "Azərnaşr", Bakı, 1959; "Qeşmələr", "Azərnaşr", Bakı, 1962; "Şeirlər", "Azərnaşr", Bakı, 1966; "Danış telli sazım", "Azərnaşr", Bakı, 1975; "El ağı", "Yazıçı" Bakı, 1979.

Nakam ölmərəm

Döyüşlərdə bərkimişəm, bışnişəm,
Qorxu nədir, ölüm nədir, bilmərəm.
Anamın südüne mən and içmişəm,
Vətən adı ürəyimdən silməərəm.

Azadlıq uğrunda qanım tökülsə,
Məzarımın üstədən yollar çəkilsə,
Saçlarım ağarsa, belim bükülsə,
Düşməne baş oyi b səcdə qilmərəm.

Şirin arzularım yerin almasa,
Vətənim zillətdən azad olmasa,
Xalqım sevirməsa, elim gülməsa,
Ürəkdən şad olub mən də gülmərəm.

Şəfaq olub ürəklərə tökülləm,
Çinar olub yollar üstə əkiləm,
Budaq olub yarpaqlara bükülləm,
Şöhret cübbəsinə mən bükülmərəm.

Çıxıb Səvalana yardımına baxsam,
Təbrizin köksünə ulduzlar taxsam,
Zəfər nəğməsini zildən oxusam,
Mən Cavan Hüseynəm, nakam ölmərəm.

El məhəbbəti

Bülbülün qalbindən silinib getməz
Gülşən məhəbbəti, gül məhəbbəti.
Aşığın heç zaman düşməz dilindən,
Vətən məhəbbəti, el məhəbbəti!

Vurğunuyam sakit axarı zuların,
Azad diləklərin, saf duyğuların,
Dəstlər qalbindəki eşqin, ilqarın,
Getməz ürəyimdən bil, məhəbbəti!

Mən özüm Fərhadam, vətənim Şirin,
Qoynunda bəslədim mən şirin-şirin,
Qondan da şirindir, baldan da şirin,
Ana məhəbbəti, dil məhəbbəti!

Körül ağlasa da, yada baş aymaz,
Yad verən atlası, xarını geyməz,
Məhəbbət aşığı heç zaman deməz,
Hüseyn, ürəyindən sil məhəbbəti!

Çırpınma ürəyim

Çırpınma ürəyim, döyünmə qəlbim,
Kıçılma düşməmə, ayılma yada!
Odlar ölkəsinin uçalıb başı,
Deyilir şöhrəti bütün dünyada.

Ah çəkmə, qəm yemə, çox baxma yola,
Ağlama, sızlama, eyləmə nala,
Çox çəkməz, yetərsən yənə vüsala,
Dərdin artıb olmaz həddən ziyada.

Parçalanma ürək, yaralarına sən,
Təzə bütövləndin, parçalanma sən,
Vəfalı dostundan aralanma sən,
Dolan aracasınca, dolan piyada!

Cətin dir ölümünən, yaman ayrılıq,
Eylədi qədərimi kəməm ayrılıq,
Saxsa da Hüseyni zaman, ayrılıq,
Dostundan əl çəkməz, dönməz nəbada!

Gülərmiş

Taleyi xoş insan gəlsə dünyaya,
Onun gətirdiyi dövrən gülərmiş,
Loğman gəlsə bir xəstənin yanına,
Xəstə sağalarmış, loğman gülərmiş.

Hər kimin dünyada taleyi gəlsə,
Sinoğindən lələ-gövhər süzülse,
Azad günlərinin qədrini bilse,
Dövrən sevinərmüş, zaman gülərmüş.

Sən beç vaxt dünyada gülüb bir kəso,
Namərdlər istəyər basdıgın kəso,
Zamana bəd gəlib mərdlər büdrəso,
Namərdlər əl çalıb yaman gülərmiş.

Qafil olma, künül, xoş günlər ara!
Eşqini verginən doğma diyara,
Bir ox düzgün gedib doyur şikara,
Səyyad sevinərmiş, kaman gülərmiş.

Hüseyn, sən dağların zirvəsindən aş,
Döyüş meydanına hünərlə yanaş,
Kömək elməyə qardaşa-qardaş,
Kənardan əl çalıb düşmən gülərmiş.

Bilməmişəm

Əğyərleri, alçaqları, yadları
Heç vədə özümə yar bilməmişəm,
Sultanlara olmamışam sadağa,
Ağlamaq, sızılamaq, zar bilməmişəm.

Düşmüşəm tufana, qara, borana,
Oyılmayıb bağım qarı düşməna,
Demişəm söcümü mərdi-mərdana,
Nə qorxu, nə ölüm, dar bilməmişəm.

Sinamdan tökmüşəm zəbərçəd⁴⁵, inci,
Olmamışam namördlərə yavincı⁴⁷,
Vətən eşqi olub kördüm sevinci,
Bundan böyük arzu-var bilməmişəm.

El dərdini ürəyimdə çökmüşəm,
Alımdan tər, gözümdən nur tökmüşəm,
Xəzən görməz barlı bağlar ökmüşəm,
Zahməti özümə ar bilməmişəm.

Hüseynəm, şöhrətli, bəsətli, adlı,
Qəlbim hərarətli, ürəyim odlu,
İrtiqandıan şirin, vüsaldan dadlı,
Həyat bağlarında bar bilməmişəm.

Ağrın alım

Ay qabaqlı, hilal qaşlı,
Qumral gözlü, ağrın alım!
Ceyran kimi şux baxışlı,
İşvə-təzli, ağrın alım!

Gözlə keçən illər kimi,
Rəngi solmaz güllər kimi,
Oxuyan bülbüllər kimi,
Xoş avazlı, ağrın alım!

⁴⁵ zəbərçəd - qiy/nəfil/ daş

⁴⁷ yavincı - möhtac

Ey şərəfli, namuslu qız,
Üroyi pak, qəlbi təmiz,
Mın çiçəyin birini üz,
Solmaz yazlı, ağrın alım!

Nə şöhrətə, varə alçal,
Sevgililə qoşa qocal
Öz yarına mın nəğmə çal
Telli sazlı, ağrın alım!

Cavan Hüseyn edir dilək,
Sizsiz həyat nəyə gərək,
Sarı görən təmiz ürək,
Coşub yazdı, ağrın alım!

Olur

Vətənin sevməyən vaxtsiz qocalır,
Könül rübabında "vay" nəfəs çalır.
Xalqın sevan, xalq əlifə ucalır,
Qolunda qüdrətli el gücü olur.

Güzdür insana sənət dünyası,
O ayna göstərir ləkəni, pəni.
Sökülür, dağılır hüner qalası,
Hər təmiz ürəkdə bir bürcü olur.

Cavan Hüseyn, sözü ürəkdə bişir,
Çiy söz yaşamayı, qiymətdən düşür.
Sənin də beynindən gövhər yetişir,
Dodağandan düşən söz inci olur.

ABBAS BARİZ
(1919-2011)

Şairlər beşiyi Qaradağın sevilen el şairlərindən biri olan Abbas Bariz Mirzə Cəfər Şeyxülislam oğlu 1919-cu ildə Qaradağ mahalının İslami mərkəzi sayılan Əhər şəhərinin şimal səmtində, hündür qayalıqlı Şeyvər dağının ətəklərində yerləşən Aypırzan kəndində ziyalı bir ruhani ailədə anadan olmuşdur. Ustad şairin atası mərhum Mirzə Cəfər Şeyxülislam öz dövründə açıq fikirli, aydın düşüncəli bir ruhanıymış. Məğrubi İncilabın tərəfdarı olan Şeyxülislam, oğlu Abbası da tərbiyə edib ona bilik və cəsarət dərsi öyrədir. Abbas Bariz bütün ömrünü başdan-başa Qaradağ mahalında yaşamış və yetmiş ildən artıq bir zaman müddətində ana dilimizdə "Bariz" təxəllüsü ilə yüksək səviyyəli şeirlər yazmışdır.

Abbas Bariz vətənpərvər və insansevar bir şair idi. O, Milli Hökumət dövrü Azərbaycanında yaranan məşhur "Şairlər məclisi"nin təsirli üzvlərindən olmuşdur. Sonralar da hamıya gənc şairlərin və ədəbi şəxsiyyətlərin görüşdükləri

əhsaqqal şairlərindən olmuş və layiqli evladlar tərbiyə etmişdir. Evladları da – oğlu Məsud İslami və Babək İslami bu günkü istedadlı şairlərindədir.

Ustad Abbas Bariz "Heydərbabaya salam" folklorik mənşəli şeirə yazan ilk şair olmuşdur. "El dayağına salam" adlanan həmin kitabda Barizin dünyagörüşü, səliqə duyğuları, poetik və məzmunlu misraları onu ümumkütə arasında sevdirmişdir. Ustad Abbas Bariz poetik duyğularını klassik şeir qəliblərində mahir bir rəssam kimi əks etdirən şairdir. Şeirlərində kütləvi düşüncələrə daha da artıq yer verən Bariz elimizin, obamızın dərcləri ilə tanış bir şairdir.

Əhər şəhərinin Amuzəş və Pərvəriş⁴² idarəsində 30 il müəllimlik peşəsində məşğul olub, təqəddir məqamına çatmış olan qocaman şairimiz Bariz sevgilər şairidir. O fars dilində də mahirənə şeirlər və qəzəllər yazmışdır. Uzun illər boyu keçmiş şah rejimində qadağan olan ana dilimizdə yazdığı şeirlərini ədəbi məclislərdə yaya bilirdi. Fərdi nüfuzuna görə həkim dairələrdən çəkinmədən etirazlı şeirlərini ədəbi məclislərdə oxuyurdu. O, həqiqətən Azadlıq pərəstişkarlarından idi. Qaradağ şairlərinin əksəriyyəti kimi, daha artıq aşuq ədəbiyyatı qəliblərində yazan Abbas Barizin yüksək səviyyəli qəzəlləri də vardır. Adı həmişə ədəbi məclislərdə ehtiramla çəkilən qüdrətli şair Bariz həmişə zirvələrə ağ cunalara bürünmüş, köksü sis dumanlı olan Şeyvər dağının sətir qayaları kimi haqqazlıqlar qarşısında sətir mövqeyli və mübariz ruhlu, barışmazlıq istəmətində görünən

⁴² Amuzəş və Pərvəriş - Tərsül Naxçıvanın təlimi və tərbiyə bölməsi.

şairdir. Yenilməzlik, mübarizlik, inam və cəsarət onun xalq dili ilə yazılan mənzum əsərlərinin qabarıq xüsusiyyətidir. Şairin yaşadığı mühiti dövrəliyəm çöpur qayalıqların qabarıqlığı onun ədalətliyə, nadanlığa və ruzalatlara mötəriz olduğunun səbəbkarıdır desək, insan ətrafında olan təbiətin etdiyi təsirə inarınış olarıq. Səmərelli ömürünü şeirlə, sənotələ sürən şairi uzun ömür yaşamış və 2011-ci ilin qış günlərinin birində Əhər şəhərində vəfat etmiş və öz dogma kəndində torpağa tapşırılmışdır. Ustadın ilk kitabı "El da-yağına salam" 1965-ci ildə Əhərdə çap olunmuşdur. "Qızıl Quş" adlı ikinci şeir kitabı inqilab günlərində - 1978-ci ildə və "Yaşlı Savalar" adlı üçüncü şeir kitabı isə 1990-cı ildə çap olunmuşdur. Mətbuatın yazdığına görə işiç üzü görməyən bir çox şeirləri var. Çap olunmuş başqa əsərləri: "Gülhay rəngin" ("Əhər çitələri", farsca-türkcə şeirlər), "Tənz cüzvalar" (III cild), "Nisgilli duyğular".

A qardaşlar

Səzi, sözlü ölkəmizə,
Söz yayıram, a qardaşlar,
Yerdən göyün ulduzların
Mən sayıram, a qardaşlar.

Gözüm ağlar, günüm qara,
Həsrət qaldım gözəl yara,
Gözü yaşlı məcrunlara
Çöl-bayıram, a qardaşlar.

Hicran çəkdi gözə parda,
Canım düşdü yaman dərda,
Öz yolunu gedən yerdə
Yol-cayıram, a qardaşlar.

Baş oymadım sultanlara,
Sinə gəcdim tufanlara!
Haqqı batmış insanlara
Oxşayıram, a qardaşlar.

Könül qəmi dasta-dasta,
Xəyal yorğun könül xəsta,
Həstələri həsrət üstə
Hey yayıram, a qardaşlar.

Xəyal ulduzu

Zaman-zaman addım atır hərdən bir,
Xəyal səmasında, xəyal ulduzu,
Bilmirəm fırlanır hansı mədardə,
Həli ulduzu tək o hal ulduzu.

Məchul teoni tək qalibə sığmır,
Yığılmaz qayruğun uzadır, yığmır,
Zərbələr altında qalır, çığırılır,
Məhəl İrciyənin, məhəl ulduzu.

Nəyə bənzədilsən, bənzəmir ona,
Dönüdü sınırlar özə bir dənə.
Varlığın ömrü tək yetişmiş sona,
Əfsun-əfsanənin final ulduzu.

İncə təfəkkürün parlaq aynası,
Bir dəndə göstərir toy ilə yası.
Fizik gərəsində⁴⁴ dartan olması,
Qoymaz sağın bizə sual ulduzu.

Qulağın səslədir, göz intizarda,
Qalmadı amarım, nəzli niğarda.
Qararlıq devrilə bizim diyarda,
Bəs haçın nur saçar vüsal ulduzu?

Salınmaz könlümü sal sayı, Barz,
Günəş bacasından bax aya, Barz,
Haçın ki tuş gəldi tay-taya Barz,
Üfüqdən baş vurur kəmal ulduzu.

⁴⁴ qırta - ku şin, ku təkölən nış

HÜRZAD XANIM BEHBUDİ
(1920-1959)

GüneyAzərbaycan ədəbi mühitinin 1946-cı ildən sonra milli fəlakətlərinin biri də fikr və qələm sahiblərinin müsibətlərə uğramasıdır. Milli Hökumətin bir illik hakimiyyətidən sonra süqutu bir çox şair və yazarlarımızı müsibətlərə uğramasına səbəb olmuşdur. Qələmahlına üz verən can sarıxdıcı fəlakətlər təəssüf ki, bir yerdə kitab kimi halda da toplanmayıb və yalnız şifahi tarix sənifələri kimi sənələrdə həbs olunmuş şəkildə yaşamaqdadır.

Milli Hökumət şah rejimi tərəfindən basqınla dağıdılandan sonra, onun cəlladları tərəfindən həbs edilərək ağıla gəlməz işğəncələrə məruz qalan vətən evladdarının biri də Qaradağ mahalının Gərməduz bölgəsində yerləşən Başav kəndində yaşamaqda olan Hürzad Xanımdır.

1920-ci ildə Başav kəndində zəhmətkeş ikinci ailəsində dünyaya gələn Hürzad xanımın atası Behbudalı kişi əkinçiliklə yanaşı dəyirman ustasıymuş. Fəlsən kişi kəndlərdə su dəyirmanlarının daşlarını yonar və istehsal edərmiş.

Gənclik illərində Qarabağda işləməyə gedən Behbudah kişi Qarabağa qayıdıandan sonra boya-başa çatmaqda olan qızı Hürzadə az da olsa, yazı-pozu öyrətmişdi. İstedadlı Hürzadə isə atasının Qarabağdan gətirdiyi kitabları oxuyub Azərbaycan aşıq şeiri ilə imkanı qədər tanış olmuşdur. O, Milli Hökumətin tərəfdarlarından olaraq yaşadığı bölgədə ədəbi-ictimai yığıncaqlarda və el şənliklərində oxuduğu şeirləri ilə ətraf kəndlərdə yaşayan xalqın marağını qazanıb zövqünü oxşamış və bir el şairəsi kimi orada ad-san qazanmışdır.

1946-cı il dekabr ayının son günündə şah rejiminin silahlı mənturları Başav kəndində Hürzadə Xanımın yaşadığı evə hücum edib onu zərər evindən bayıra çıxarıb, ayaq yalın-baş açıq at qançısı ilə döyə-döyə o bölgənin sahibkarı olan xanun hüzuruna aparırlar. Hürzadə Xanım bir neçə ay həbsdə saxlanıldıqdan sonra azad buraxılıb evinə dönr. Atası və həyat yoldaşı rejim tərəfindən təqib olunduqlarına görə dağlara sığınır və illər boyu gözəndən itirlər.

Milli Hökumət zamanı Təbrizdə yaranan Aşıqlar Birliyinin sədri məşhur sənətçi Aşıq Hüseyn Cavanın tanışı və qonşu kəndlisi olan Hürzadə Xanım 1946-cı ildən sonra da onunla məktublaşır və onunla dəyişmələr yazmışdır. Bir çox qoşma və gərayizləri sinodaftor insanların sinosində qalan şairənin şeir məcmuəsi hələ də toplanmamış qalır.

Aşıq Hüseyn Cavanın "Bahar soruşanda" adlı kitabında ikisinin bir-birilə dərc olunan dəyişməsi Hürzadə Xanımın el içində sayılan bir el şairəsi olduğunu göstərir. Altı evlad – dörd oğul və iki qız sahibi olan şairə 1900-cü ildə 60 yaşında vəfat etmişdir, məzarı anadan olduğu doğma Başav kəndindədir.

Telli Məmi

O tay zəmi, bu tay zəmi,
Onu akən "Telli məmi",
Oxladılar ürəyimi
Yeyin gəlsin, yeyin gəlsin,
Nəzi yara deyın gəlsin.

Araz üstə bir cüt gəmi,
Onu sürür "Telli məmi",
Göylər tutmadı ahını,
Yeyin gəlsin, yeyin gəlsin,
Nəzi yara deyın gəlsin.

Dağların uca qalası
İlməz ayrılıq yarası,
Mələyir ahı balası,
Yeyin gəlsin, yeyin gəlsin,
Nəzi yara deyın gəlsin.

Aşıq Hüseyn Cavan ilə Hürzad xanımın deyişməsi

Hürzad xanım:

Arzularım ürəyimdə səslənir,
Bir qıl vurunlar dilimə, qardaş,
Mən azadlıq həsrət ilə yanırım,
Tez yetir, alimə alimə qardaş.

Aşıq Hüseyn Cavan:

Azadlıq eşqi ilə vursun ürəyini,
Sən ol vətəninə bir sirdaş, bəci.

Yayılan sözlərin elə-obaya,
Eğitsin insanlar başa-baş, bacı.

Hürzad xanım:

Hürmət yoxdur söhbətimə, sözlümə
Geç-gündüz yuxu getmir gözümə,
Söylə, Günəş doğacaq mı üzümə?
Şafaq düşəcək mi könlümə, qardaş?

Aşıq Hüseyn Cavan:

Yaz! Sözlün sızılısın, qələməm keçsin,
Hamı mənasını oxuyub seçsin,
Xain düşməni qılınc tək biçsin,
Olsun adnalar⁴⁸ bir atəş, bacı.

Hürzad xanım:

Hürzadəm, istərəm qaynayıb coşum,
Elimə, obama mahnılar qoşum,
Oxusun nəğməmi hər vətəndaşım,
Xətər toxunmaın elimə, qardaş.

Aşıq Hüseyn Cavan:

Cavan Hüseyn səni bacı taradı,
Onun da sirəsi gövhər kanadı,
Vətən insanlarımızın şirin canıdı,
Doğsun həqiqətdən bir Günəş bacı⁴⁹.

⁴⁸ adına - düşünmə

⁴⁹ Aşıq Hüseyn Cavan. "Bahar soruşanda". Tərtib, "Ədəbiyyat", 2014, səh. 219

ƏLİQULU KATİBİ
(1920-2001)

Azərbaycanın ədəbi və mədəni şəxsiyyətlərindən biri də "Ağqaz" təxllüs edən el şairi ustad Əliqulu Katibidir. Əliqulu Katibi 1920-ci ildə Marağa şəhərində anadan olmuşdur. Onun atasının adı Məhəmmədrza (*Behcətül Məmalik*) və anası şahzadə Əxtar xanım Rzaqulu Mirzə qızıdır. Rzaqulu Mirzə isə Malik Qasım Mirzənin oğludur. Malik Qasım Mirzə də Qacar imperiyasının ikinci padşahı Fətəli Şahın oğludur. Əliqulu Katibi Azərbaycanda yaranan Milli Hökumət dövrü mətbuatımızın inkişafı uğrunda zəhmətlərə qatılan ziyalılarımızdan idi. O, 1947-ci ildən sonra Pəhləvilər dövrü gizli mübarizə apararı, eləcə də gizli nəşr olan mətbuatımızın sarsılmaz oməkdaşlarından biridir. O həmin illərdə ustad Behzad Behzadi ilə sıx əlaqədə olub gizli yayımlanan mətbuatın qurucularından olmuşdur.

Gənclik illərində jurnalist kimi fəaliyyət göstərən Katibi "Azərbaycan Nəhzəti"nin gənc iştirakçılarında olmuşdur. O sonralar "Azərbaycan", "Bağır Ayando", "Bağırçı", "Fəryad", "Xavri-nov", "Yeni şorq", "Azad millət"

adlı mətbuat orqanları ilə əməkdaşlıq etmiş və İran İslam İnqilabından sonra "Azərbaycan əncümanı"nın idarə heyətində fəaliyyət göstərmişdir. Əliqulu Katibinin Azərbaycan dilində yazdığı bir çox məqalə, şeir və hekayələri dövrü mətbuatda dərc olunmuş. "Təzə bayatılar" adlı şeir məcmuəsi isə 2001-ci ildə "Əndişə Nov" nəşriyyat tərəfindən kitab şəklində çap edilmişdir. Onun ana dilimizdə yazdığı "Vulkan" adlı hekayəsi ilk dəfə olaraq 1941-ci ildə nəşr edilmişdir. Bu hekayə ilə bərabər Katibinin 1945-ci ildə nəşr olunan "Gənc Fədai" hekayəsi də müasir hekayə tariximizin parlaq nümunələrindəndir. Fars dilində isə bir neçə tərcüməsi olmuşdur.

Gözəl əxlaq və davranışa sahib olan Katibi saf ürəkli və dərin bilikli bir müəllim idi. O ömür boyu öyrətib-öyrətməklə məşğul olmuşdur. 81 il şəərəllə ömür sürən el şairi Əliqulu Katibi vətənsəvər, istiqanlı, aydın düşüncəli bir insan idi. Yaşayışının bütün anlarında şəffaflıq, toplumsallıq, ədalətsevərlik, həqiqətpərəstlik və humanizim görünürdü. Çağdaş düşüncələri ilə həyatını sevə-sevə yaşadı. Katibi 2000-ci ildə Tehranda vəfat etdi.

Fədakar Əliqulu Katibi ömrünün 60 ilini ədəbiyyat və mədəniyyət hadisələrinə həsr etmişdir. Ustad Behzad Behzadi onun vəfatından sonra çap olan "Təzə bayatılar" kitabına yazdığı "Umudulmaz dost" başlıqlı yazısında yazır: "... Katibi bərosində danışmaq bir cəhətdən çox asandır. Hər kəs Katibi ilə görüşmüş olsa, onun nə qədər böyük insan olduğuna, nə qədər Azərbaycana bağlı olduğuna, nə qədər ana dilinə xidmət etdiyinə inanacaq və ona hörmət bəsiyələkdir. Bu bir cəhətdən isə çox çətindir. Buna görə

ki, Əliqulu Katibi xalqın yolunda ana dilinin, mədəniyyətinin inkişafında hər cəhətli və çox cəhətli çalışıbdır. Onun "Gənc Fədai" hekayəsi çap olubdur. Şeirləri gözəl, məzmunlu gələcəyə ümid verən, mübarizə yolunu göstərəndir. Katibi Azərbaycanın folklor və şifahi ədəbiyyatının topla- maqda zəhmətlər çəkib, "Dehxuda Lüğətnamə"sinin mü- qəddiməsində onun kömək etdiyi qeyd olunubdur. Mənim söylüyümdə "Səpər" adlığı altında etdiyi köməklərini qeyd etmişəm, yonaltmaz bir adam idi. Müəllim idi. "Başır Ayin- də" ruznaməsində ardıcıl məqalə yazardı. "Azərbaycan" ruznaməsinin yazıçılar heyətinin sabit və fəal üzvü idi. Baş- qa ruznamələrdə əməkdaşlıq edərdi. Əliqulu yazıçılıq, şa- irlik, dilçilikdən əlavə qüdrətli bir rəssam idi.

Ağır şəraitlərdə fədakarcasına Azərbaycan mədəniyyəti və folklorunun inkişafı və qorunmasına çalışın şairin "Təzə bayatlar" kitabının ön-sözünü yazdım.

"Bayatı min illər boyu Azərbaycan xalqının söz atı olubdur. Ellərimiz bu atı arzular, həsrətlər, sevgilər, nifrətlər, qarıblik acıları, yoxsulluq, achiq, zülmələr altında tapda- lanma, zorakılıq və basqınlığa qarşı mübarizə meydanla- rında çapdırıblar. Gör hansı at, bayatı tək çiçəkli bağlarda, zümrüd rəngli yaşıl çəmənələrdə, döşlərindən süd kimi bu- laqlar axan, səhər yellərilə yellənən budaqlarla bəzənən dağlarda, anaların şirin laylalarında, uşaqların güclü bən- zər yanaqlarında, sevincilə başlanan oyləncələrdə, çal-ça- gırlı toylarda, hansı at, bayatı tək, hərdən bir yerləş dəyişib dardlı sözlərlə dolu ağırlardan sıçrayıb və qəmli kənüçülər- də dincələr? Hansı at bayatı tək, hərdən bir buyağa buya- nıb⁴⁹ gözəlliklə baxanları uydura bilər?...

⁴⁹ buyağa buyanıb - rərəyə boyanmaq, neçə dirlü cəmaq

Mənim bayatlarım da pis və yaxşı, xoşa gələn, xoşa gəlməyən uzun illər boyu deyib və yaddaş dəftərində yazılıb qalmışlar. Onları yeridən oxuduqda mənə xor baxıb və dilə gəlirlər ki, nə üçün bizi dəftərlərdə dustaq etmiş, nə üçün bizi kağızlarla zəncirləmişsən? Bizi azad burax, qoy biz də sevənlərimizin olına çıtaq, onlarla danışib sözlərimizi yetirək, biz söz qaşlarıyıq və əhər bir ürəyə qonmaq istəyirik; bizi sevənlərin ürəklərində yuva salaraq, sevməyənlərin ürəklərindən uçub gedərik.

Bu sözlər mənə çox ağır gəldi. Haqq söz qabağında nə deməli idim. Ona görə bayatlarımı saf-çürük edib bir neçəsini çap etmək qərarına gəldim. İndi bu siz bu da mənim bayatlarım...⁴⁰

Əzizim vətən dərdi
Edərgi⁴¹ ötən dərdi.
Mən akdim yağı biçdi,
Barmı yetən dərdi.

Qarabağ torpağımsan,
Sən mənim yarağımsan,
Yad oli sənə dəyso:
Kəsəllə orağımsan.

Əzizim Qarabağım,
Solub gülşənim bağım.
Bostarıa yanqın düşüb,
Od tutur yanur tağım.

⁴⁰ Əzizim Kərimi "Təzə bayatlar", Tehran, 2001, "Ərdiyyə-nov", səh. 9

⁴¹ edərgi – lək-lək edisən

Əzizim Qarabağda
Solub gül, solub tağda.
Orda bir yanqın düşüb
Od tutub yanır dağ da.

Gözüm maralısan,
Qarabağ maralısan.
Ovçular güllə vurub
Ürəkdən yaralısan,

Əzizim, ay bayatı,
Ürəyim sən söz atı.
Çapırdıram hər yarı
Açılan körül qatı.

Sevimli yarım harda,
Ürəyim qəhb darda,
Ela getdi talosik
Yoxumuş bu diyarda.

Maralım gözəl bala,
Arzum budur çox qala.
Xoş günlər qucağında
Yaşayırdan dad ala.

Sevgilim bağda yatıb,
Güllərə alqac atıb.
Bənzəyir qızı güllə
O çıxıbdır, ay kətib.

Ağ quşam qanadsuzam,
Çaparam mən alsızam.
Sevgi də alver olub
Pulsuzam, baratsızam.

Əzizim yaralıyam,
Elimdən aralıyam.
Qürbat mənə azdırıb,
Bilmirəm haralıyam.

Əzizim saqqal qoydum,
Şeytanın gözünü oydum.
Zahirdə namaz qıldım,
Bətində xalqı soydum.

Əzizim zalım getdi
Millət inqilab etdi.
Yoxsullar can verdilər,
Varilər kama yetdi.

Ağ quşam qanatım yox,
Sancıldı qəlbimə ox.
Dağ ürək zəhm ovçu
Olmadı ətimdən tox.

AŞIQ HÜSEYN NAMVƏRİ
(1922-?)

Aşiq Hüseyn Namvəri Aşiq Mütəllib oğlu 1922-ci ildə Təbrizin yaxınlığında olan Bustanava mahalının Əminabəd kəndində bir sənətkar ailəsində işıqlı dünyaya göz açmışdır. İlk ustası atası və böyük qardağı olmuşdur. O aşıqlıq sənətinin bütün incəliklərini mənimsəmək üçün Aşiq Ələsgər Gümüşkəmər, Aşiq Həcəli Ərəndli, Aşiq Məmed, Aşiq Qəşəm və Aşiq Cavad Məhdizadə kimi saz və söz ustalardan aşıqlıq rəmzlərini öyrənib ustad bir aşıq olmuşdur. Ömrünün gənclik illərini doğma kəndində yaşamış və sonra Təbrizdə məskunlaşmışdır. Qaynaqlarda onun 100 aşıq dastanını əzbər bildiyi və o dastanları toy məclislərində xalqa oxuduğu qeyd olunur. O aşıq ədəbiyyatına məxsus qəliblərdə ehsaslı şeirlər yazırdı. Bir şeir kitabı Təbrizdə çap olunubdur. Aşiq Hüseyn Namvəri şeirlərində "Hüseyn" və "Namvəri" təxəllüs edirdi.

Dalbadal

Gecə-gündüz yalvarıram bir Allaha dalbadal,
Özün bizi qismət elə doğru rəhə dalbadal.
Nə müddətli arzumandı mən şeş guşə qəbrin görəm,
Göz yağmla dərdim deyəm məzlum şaha dalbadal.

Ələkbər aşiqiyəm, ürəkdən qan ağlarım,
Ol Xudanı bir bilmisəm, ona ümid bağlarım,
Harda gəlsə, Əşqər adı sənəm üstün dağlarım,
Cığartım məskən olubdur odlu aha dalbadal.

Hüseynəm, əlif bey yazdım ağdan-qaradan,
Bizi yöxdən var edibdir arş-faeşi yaradan,
Məhəmmədə (peyğəmbərə) ayrı səfi gedib tapın
haradan?
Nərvəri bu cahana gəlməz daha dalbadal.

MİR HAŞİM HƏSƏNZADƏ TƏRLAN
(1923-2014)

Mir Həşim (Çəym Alası) Həsənzadə (Həşim Tərlan) 1923-cü ildə Bakıda işıqlı dünyaya göz açır. Orta təhsilini Bakıda oxuyarkən 1938-ci ildə başqa iranlılar kimi o da məcburi halda ailəsi ilə birlikdə İrana köçməli olur. Orta məktəbdə oxuduğu günlərdə şeirə-sənətə maraqlıdır, pioner olur və yazdığı bir şeirini çap olmaq üçün "Pioner" jurnalına göndərir. Şeirini çap edirlər. O, birgün "Pioner" jurnalının ofisinə gedir və orada xalq şairi Səməd Vurğunla yaxından tanış olur. O, böyük şairin təqviqləri ilə gənclik illərindən ədəbiyyata və şeirə qulluq etməyə başlayır. İrana gəldikdə Şərab bölgəsindəki ata-baba yurdu olan Zəngilabad kəndinə gedir. Zəngilabadda iki-üç il çobanlıq edir, sonra Tehrana gəlir və keçimini saxlamaq üçün orada çalışmalı olur. Həşim Tərlan Tehranda bir müddət dülğər işləyir və yenə işini buraxıb köynək tikməyi öyrənir.

dərzi olur. Həmin illərdə Cənubi Azərbaycanda Milli Hökumət yaranır.

O Tehranda ikən, ana dilimizdə yazılıb Təbrizdə nəşr olan "Vətən yolunda" nəşriyyatı ilə tanış olur və redaksiyası ilə əlaqə yaradır. Həşim Tərhan Təbrizə gəlir və Milli Hökumət iş üstünə gələndən sonra Təbrizdə təşkil edilən "Şairlər məclisi"nə üzv olur və orada ədəbi fəaliyyətinə qızılıqla davam edir. Milli Hökumət devrildəndən sonra, Həşim Tərhan bir müddət həbsə alınır və Təbrizdən Tehrana sürgün olunur. Həşim Tərhan doktor Salamullah Cavidin Tehranda yaratdığı məşhur "Dostlar görüşü" adlı ədəbi məclislə tanış olur və məclisin iclaslarında iştirak edərkən bir çox azərbaycanlı yazıçı və şairlərlə tanış olur. Həmin illərdə şeirlə-sənətlə daha çox məşğul olur. 1979-cu il baş verən inqilab nisbətən azadlıq gətirir. Tehranda yaşayan azərbaycanlıların cəmiyyəti yaranır ədəbi dərnəklər qurulur. Həşim Tərhan qədim dostlarına qatılır və inqilabi isticarə atmosferədə ədəbi fəaliyyətlərə başlayır. Onun Təbriz, Tehran və başqa şəhərlərdə çap olunan şeirləri gənc ədəbi nəslə ilham qaynağı olur. Onun beynəlmillətçi ruhunda milli varlığın sevgisi yazdığı şeirlərdə və nəsr əsərində inanılmaz surətdə özünü göstərməkdədir. İran İnqilabından sonra bir daha dustaq oldu və sonra azad olub evlərdə yaranan ədəbi cəmiyyətlərə qatıldı. O, ehsaslı şeirlərlə həmifə gətirənlərin diqqət mərkəzində oldu. Yeniyetməlik illərində başlayıb İran İnqilabına qədər yazdığı "Gümüşü pəncək" adlı məmuar xarakterli nəsr əsərini ilk dəfə olaraq Tehranda yayımlanmaqda olan məşhur "Xudafərin" aylıq ədəbi, mədəni, elmi məacəlləsində ardıcıl saylarda nəşr etdirdi. Onun

əsərləri türkdilli nəşriyyatların əksəriyyətində dərc olunardı. 2014-cü ildə vəfat etmiş və Tehranda Behişt-Zəhra məzarlığında dəfn edilmişdir.

Çap edilmiş əsərləri: "Alovlu şeirlər", "Araz gülür", "Durnalar gələndə", "Yolçu yolda görək", "Gümüşü pəncək", "Uşaqlar dünyası".

Dilimi qaytarın mənə!

Qurbət eldə qatibəsədim,
Elimi qaytarın mənə!
Dələlərim köz bağlayıb
Selimi qaytarın mənə!

Axtarıram həzin-həzin,
İfirdiyim gülün izin,
Dünyada hər nə var, sizin,
Gülümü qaytarın mənə!

Dil deyirəm, mənə anmır,
Soslayıram, o dayanmır,
Nəvələrim mənə qanmır,
Dilimi qaytarın mənə!

Bax Urmudan göy Xəzərə,
Çıxar səni hər mənərə,
Bu Azərdən o Azərə
Elimi qaytarın mənə!

Azəriyəm elim, varım,
Haray salır söz qatarım,
Susuz qalib sonalarım
Gölmü qaytarın mənə!

Şair də var söz oynadan,
Günbəz üstə qoz oynadan,
Fəqət mənə güzr oynadan
Əlimi qaytarın mənə!

Dilim getsə, qalar nəyim?
Necə bu dərddə bel əyim?
Nəsimdən öyrəndiyim
Təlimi qaytarın mənə.

Uçun şeirlərim!

Düzülür, səf çəkin çin divarı tok,
Lalədən, reyhandan tər şeirlərim!
Dilimə xor baxan diz çökeün garək -
Sizin qarşınızda, tər şeirlərim!

Sizi polad kimi mən suvaranda
Dedim: - Düşməniyəm möhnətin, yasin,
Döyüş meydanında səflər yaranda,
Yağı pərvanizdən uzaqlaşmasın.

Haydi, şeirlərim, pərvaz çağıdır,
Yenə nəsrə çəkir qılınclar, baxın!
İraq oroblərin öz torpağıdır,
Uçun, qanad çalın, şimşək tək çaxın!

Saraylar uçulur, daxmalar yanır
Diri bir millətin boğulur səsi.
Orəblər, qınından baxır, boylanır,
Yağır düşmənlərin topu, gülləsi.

Horbin müqəddosdir sənin, ey orəbl!
Tufəngin, namusun, öz şərəfindir.
Səni zirvələrə qaldıran qəzəb
Bir də haqq döyüşün, düz hədəfindir.

Düşmənin, mənimdə düşmənimdi bill
Dilimiz ayrısə, yer kürəmiz bir.

Canavar cildinə girən İsrail,
Bilsin, dünya belə getməyəcəkdir!

Evin dağılıbsa, ey atqanlı gəl,
Öz könlü evimdə yer verim sənə!
Qanadın ağrıdan etməsə əməl,
Gəl, öz qanadından por verim sənə!

Fironlar titrər, tək bir qələmin var,
Bir də top dağıtmaz şeir karvanım.
Durna qatırı tək söz alanım var,
Sənün tək səngərdə ötüb hər anım.

Həyatın sirrini oxuyan insanı,
Nur alar zülmətin gözündən yaqın.
Özmini eşqinə toxuyan insan,
Çırağın söndürər mütləqiyyətin.

Alqış ey Fələstin səndəki azmə
Bir xalqın dərdi var yaralarında.
Hər şeirim zərbədir imperializmə,
Məni köntüllü yaz sızalarına.

Bax, budur sovgatım Fələstin sənə,
Mərd olan, varını verən utanmaz.
Sən həsrət qalabı doğma vətənə,
Mənim gözlerimə yuxu dolanmaz.

Vətən

Vətən, vətən, can vətən,
Can sənsə qurban vətən!
Ayrılmaram elimdən,
Adı dliqnoz dilimdən,
Savalarım, Sahəndim
Döğlərindən süd əmdim,
Onlar mənim panahım,
Çöləri seyrəngahım,
Zirvələri heyranım,
Buludları yorğanım,
Çayları damarımdır,
Sərvətimdir, varımdır.
Ərdəbilim, Mərəndim,
Təbrizimə güvəndim,
Urmum, Zəngənim var,
Mən bir həyəcanım var.
Ana dilim, şux dilim,
Candan öziz sevgilim,
Şöhrətimdir, şanımdır,
Dilim öz ünvanımdır,
Vətən mənim öz canım,
Doğma Azərbaycanım.

ƏLİ MEYSƏMİ TƏBRİZİ
(1923-2016)

Əli Meysəmi Təbrizi 1923-cü ildə Təbriz şəhərində əsl Təbrizli ailədə dünyaya göz açmışdır. Əli Meysəmi Təbrizi fars və türk dilində unudulmaz əsərlər yaradan bacarıqlı şairlərimizdənədir. Yarım əsrdən artıqdır ki, hər iki dildə təsirli şeirlər yazmışdır. Şeirləri sənət zirvələrindən qopan təyihələrə bənzəyir. Duygular əsərlərin şairidir. Öz əsərlərində həmişə yaşama, topluma və bütün beqariyyət üçün qayğını göstərir.

O həyatda sevgə-sevgə yaşayıbdır, yaşmaq üçün yaşayan bir beqıqi şair insandır. Onun şeirlərində olan yanqı elə, o yanarlıqdan tərənən ehsaşlı mısralardır. Şeir haqqında kəşgin nəzər səhıblərindənədir. Klassik və sərbəst formalarda və daha artıq qəzəl janrında şeirlər yazan ustad Meysəminin şeirlər toplusunun çap olunması şəkksiz olaraq ədəbiyyat xəzinəmizə yeniliklər artıracaqdır. İmperəliəmin üçüncü dünya adlanan millətlərə qarşı hərbi-zorbalarına

və o zaman üçüncü dünya savaşının səksəkəmindən əslil olaraq yazdığı sülh şeiri vaxtilə İranda olan sülhsevərlər tərəfindən alqışlarla qarşılanır. Sülh parstışkarları tərəfindən yığıncaqlar və mitinqlərdə sülh marşı kimi oxunur. Meysəminun 70 il öncə yazdığı sülh şeirinin haçan oxumaq isələsən tapmazdır. Əlbəttə, başqa şeirləri də belədir; onun əsərlərində bir yaşıl bahar həmişə göyərirməkdədir. Gənclik illərində Azərbaycan demokratlarına qoşulub Buhud Qaraçolla, Məhəmməd Əli Fərzani, Əliqulu Katibinin sırdaşı olur Azərbaycan sülh cəmiyyətini yaradan demokrat qüvvələrə qatıldı. Daha çox satirik şeirlər yazmışdır. Əsərləri hələ kitab kimi heç bir yerdə çap edilməyib. Ömrünün 75 ilini Tehranda yaşasa da, Azərbaycansevərlərin biri idi. 2016-cı ilində 93 yaşında vəfat etmişdir, məzarı Tehrandadır.

Sülhün nəğməsi

Qoy, ağ göyərçinlər uçsun göylərdə
Qoy, sülhə səs versin ellər hər yerdə.
Qoy, haqqın üzündən açılan pərdə,
Çalınsın ellərin şən taranəsi.

Hitler məktəbindən dars alanların,
Vuruşma odunu yandıranların,
Uğursuz bayraq tək banlıyanların
Bütün ölkələrdən kəsilsin səsi.

Parlasın hər yerdə sülhün ülkeri,
Açılsın ellərin aydın səhəri,
Qalmasın zülmətin, cəhlin əsəri,
Ucalсын göylərə sülhün nağməsi.

Sülhə səs verilsin bütün cəhanda,
Beşiklər bombadan qalsın amanda,
Qızıl güllər açsın Azərbaycanda,
Bazənsin əməkdən həyat səhnəsi.

Sevigilimə

Mən sənə eşiqini etdim ixtiyar,
Bütün gözəllərin hüsnü sənə var.
Lələ tək qəlbimi edir dağıdat,
Lələyə bənzəyən yarağın səni.

Səldi mənə min azara gözələrin,
Qəlbimə çox vurdu yara gözələrin.
Ağ günümü etdi qara gözələrin,
Sinəmi dağıladı forağın səni.

Vofalı aşiqəm el bür – hamı,
Şeirəm məhəbbətdən alır ilhamı.
Qaranlıq bürfiyər fikir dünyanı,
Qəlbimdə yanmasa çırağın səni.

Vəfali aşıqəm, ellər aşığı,
Haqiqətdən deyənlər aşığı.
Bir bülbüləm qızıl gallər aşığı,
Uçuş qonarı yerim budanın sanı.

Şartlı eşq

Mən səni sevirəm nazlı dilbərini,
Gəl sən də bu eli, bu vətəni sev.
Sən mənə eşqində imtahana çək,
Düzgün aşıq olsam, sən də mənə sev.

Sevgilim, aşıqəm gül yanağına,
Şəkar sözlərinə, bal dodağına.
Qoy qədəm şövq ilə arzu bağına,
Mən bir şeydə bülbül, sən çəmənə sev.

Bu eli, bu dili, bu vətəni sev,
Mən səni sevirəm, sən də mənə sev.

SEYİD SƏLİMAN HÜSEYNİ
(1924-?)

“Hüseyni” təxəllüs edən şair Seyid Səliman Hüseyni Mir Ağa oğlu 1924-cü ildə Təbrizdə dindar bir ailədə anadan olmuşdur. O, ruhaniyyət libasını geyinmiş, sadə və yoxsul bir həyat sürmüşdür. Şeir dili olduqca səmimi və xalqvardır, sözün əsl mənasında bir el şairidir. Pəhləvilər dövründə içtimai və tənqidi şeirlər də yazmışdır. Doğulduğu şəhərdə vəfat etmişdir. Əsərləri hələ də kitab kimi çap olunmayıb, yalnız iki şeirini ustad Yəhya Şeyda “Ədəbiyyat ocağı” adlı antologiyasının birinci cildində dərc etdirmişdir.

Dağlar

Na gözəl səf çəkib dorəli dağlar,
Qoyunlu-quzulu bərəli dağlar.
Qışda ağ köynəgin geyər oynama,
Yazda gül-çiməklə qarəli dağlar.

Suları qaynaşılı coşqun çatışar,
Qartalla, laçınlar sənda yatışar,
İlthətla⁴⁰ bir-birinə çatışar,
Öz yoldaşın gözəli, havəli dağlar.

Bir zaman gün tutar, bir zaman duman,
Dəşində gül-çiçək açmış al-əlvan,
Qurdların əlindən çəkməz al-aman,
Bülbulü, kəklikli, fərəli dağlar.

Əkinçi yamacda xışın sürüyüb,
Dərə-topələri bulud bürüyüb,
Yağış yağmaz üçbulaqlar quruyub,
Nəfəsin gümbəgün dərək, dağlar.

Qocalıb hər kimsə haqqa çatacaq,
Ulduz tək parlayıb birdən batacaq,
Hüseyni də torpaq içrə yatacaq,
Düşəcək ellərdən aralı, dağlar.

⁴⁰ İlthətla - fərdliklik, yekəllik, fərrəylik, əltilik

Avara kəklik

Daşların üstündə qəmgin durursan,
Gözün yolda qıqac boymun burursan,
Qaqqıltru nalə ilə vurursan,
Yoxsa tək qalıbsan, biçərə kəklik?

Balaların yumurtada yatıblar,
Şıkarçılar sənin başın qatıblar,
Tutublar çiftivi yoxsa satıblar?
Odur ki olubsan avara kəklik.

Yaralı oxşamaq qəlbi dağlayar,
İnsafsızlar sənin çiftin bağlayar,
Ariflər bu pərgün haidan ağlayar,
İşiq günün oldu çox qara kəklik.

Qoynuzlar sən öz yurdunda qalasan,
Gözlə forələri yana salasan,
Xoyalsız ömür edib qəmsiz olasan,
Yoldaşın satdılar dirərə kəklik.

Nə gözəl xələq edib yaradan tarın,
Yaquta bənzədib qırmız minqan,
Al yağıl bir tərəf, bir tərəf sən,
Qələm tək qaşların zil qara kəklik.

Durma, qaç şıkarçılar tutarlar,
Aparurlar yoldaşın tək satarlar.

Sərin ətin yar atına qatarlar,
Baş alıb get, ayrı diyara kəklik

Oxuduqca çox baxırsan yuvaya,
Qanaqlanıb qovzanırsan havaya,
Oğru ölən kimi gəlmiş nəvaya,
Könüllü tutqun baxma gülsərə kəklik.

Yarın əldən gedib gəzmə bu dağı,
Daha tutanmırsan yarıdan sorəgi,
Səni ağlar qoyub dil bilməz yaği,
Əlimdə yox edəm bir çərə kəklik.

O qədər çırpınıb dərda dolarsan,
Xəzən vurmuş qızıl gül tək solarsan,
Bundan sonra yarsız, yalqız olarsan,
Gözle, arxalanma ağyara, kəklik.

Hər kimsədə olsa bir az həqiqət,
Ölsüz-ayaqsıza etməz əziyyət,
Zülm edənlər köçsə dünyadan əlbat,
Orda verəcəldir kəffərə²¹ kəklik.

Qisas bu dünyadan görə qalmayıb,
Hər nə etsə görür, ora qalmayıb.

²¹ Kəffərə - müjərimlərdə öz günahlarını bağışlatmaq umidi ilə verdiyi sədəqə, tutduqları oruc və s.

Yaradan Xaliq var zora qalмайib,
Əməl vəbətədir kərdarə⁵² kəlik.

Hüseyni halıva baxır, odlanır,
Gözləri yaş tökülür, ürəyi yanır,
İnsanın, heyvanın nişgilinə qanır,
Arifo bəstədir bir işarə, kəlik⁵³.

⁵² vəbətədir kərdarə - etdiyi əməllərinə bağlıdır.

⁵³ Yəhya Şeyxə. "Ədəbiyyət ocağı". Təbriz, "Nobəl kitabxanası". 1995.

ABBAS ABBASZADƏ (ŞAİR MİSKİN²⁴)
(1925-1991)

Miskin təxəllüsü ilə şeir yazan Hacı Əhməd oğlu Abbas Abbaszadə 1925-ci ildə Güney mahalının Meşin kəndində anadan olmuşdur. O, ibtidai təhsilini kəndlərinin qədim məktəbxanası olan Kərbəlayı Rüstəm Qoffarın məktəbində bitirib "Quranı-Kərimü" də mükəmməl öyrənir. Gənc çağlarında milyonlarla Azərbaycanlı kimi bir tikə çörək qazanmaq üçün o da öz ata-ana yardımını buraxıb Tehrana köçür. Şəxsi mütaliə nəticəsində ədəbiyyatı yaxşı öyrənir və bildiklərini də çevrəsinə toplanan həmyerlilərinə öyrədir. O, gənc yaşlarından şeir deməyə başlayır. O, Tehrandə bir mağaza açıb onu idarə edərək ailəsilə birlikdə qürbət həyatı yaşayır. O, "Quranı-Kərimü" türkcəyə tərcü-

²⁴ Hüseyin İslahəmmədovun Göriyli. Tehran, "Güney mədəniyyət ocağı" dərsəyi (1 cild). 1914, səh.83

mə edib yaratdığı dini-ədəbi dərnəkdə iştirak edənlərə bəy-rədirdi. Miskin 1991-ci ildə dünyasını dəyişir. Miskin gənç-lik illərini qöymündə yaşadığı Mişov dağına həmişə xəyə-lərdə dolanıb və ona sevgi dolu şeirlər yazmışdır. Toy-dü-yünlərdə şeirlərini aşıqlar oxuyardı.

Mişov dağı

Mişov dağı nələr gördün yaşında,
Kimlər göldü oba səldi başında.
Kindor əmudi şirin eular döşündə,
Susuzundan yara-yana qalmadı,
Heç birindən bir nüşana qalmadı.

Mişov dağı, gördün kimlər vuruşdu,
Qanılar axıb çeşmələrə qarışdı.
Ağ üzü ilə bir parası barışdı,
Bir parası ləc⁵⁵ eylədi, yad oldu,
Dostları ağılatdı, düşmən şad oldu.

Ağlı olan nədan ilə duruşmaz,
Aqibatın fikr eyləyan vuruşmaz,
Cigar qanı göz yaşına qarışmaz,
Neyləməli şeytan girib araya,
Baxan yoxdur sızalıya, yarıya.

⁵⁵ ləc - bənz, hibcat, bənz

Mişov dağı, el qadriün bilənlar,
Ötəgində xoş daruşib-gülənlar,
Söylə görüm xatiriva gələnlar,
Kimlar idi, el əlindən tutardı,
Dəfidasında binəvalar yətardı.

Mişov dağı, folək maru azdırıb,
Ağ alxuma qara yazı yazdırıb,
Otuz bir il qurbət eldə gəzdirib,
Həsrot qoyub turpağıva, daşıva,
Əlim çatmır bir dolanım başıva.

Mişov dağı qar şəpəsi axanda,
Marallar ürküşüb ona baxanda,
"Uşquların" qar altından çıxanda,
Nə olardı səmlə yoldaş olaydım,
Dünya boyu səndə bir daş olaydım.

Mişov dağı, quzeylərin var buzu?
Norməsərin⁵⁸ adam boyda yarpuzu,
Küzakünanın sarı içli qarpuzu,
Deyirəm bəs dadı damağımdadı,
Yarpızın dostəsi qucağımdadı.

Səfalıdı Norməsərin yolları,
Çəmənləri şirin bayan kolları,
Yorulmasın biçincinin qolları,

⁵⁸Norməsərin - kiçik bir dağ jədide

Kandilərin əli-qolu var olsun,
Namərdlərə ayıb olsun, ar olsun.

Mişov dağı sənə keçən günlərim,
Bulaqların suyun içən günlərim,
Yorğun-yorğun qanqal⁵⁷ biçən günlərim,
Heyif olsun daha getdi əlimdən,
Ağdaşın da adı düşdü dilimdən.

⁵⁷Qanqal - yorğun, öksəl, özəyi yığılan ələk bükülmüş çadırdır.

ƏBDÜLRƏHMAN TƏYYAR (DƏDƏ KATİB)
(1925-2008)

Qulunculu Hacı Əbdülrohman Təyyar Cəfər oğlu 1925-ci ildə Urmıya şəhərinin yaxınlığında olan Quluncu kəndində dünyaya göz açmış və vəfat edəndək orada yaşamışdır. "Dədə Katib" toxallüsü ilə öz el-obasında və xarici ölkələrdə tanınan, çox sayılan el şairi, arif bir insan olmuşdur. Dədə Katibin şeirləri öyüdverici, sevgi və insanseverliklərlə ağılayan xalqın əsərləridir. Bir çox ölkələri gəzib dolanmış, dəyətli həyat təcrübələri qazanmış Dədə Katib o təcrübələrini şeirlərilə çevrəsində olan insanlara ötürməyi bacarmışdır. Yaşadığı bölgədə olan aşıqlar ağır toylarda və şənliklərdə onun hikmətli şeirlərindən oxuyar və məclislərinə zövq verəmişlər. O, Misir, Səudiyyə Ərəbistanı, İraq, Türkiyə, Kibrix, Livan, Suriya, İordaniya və b. ölkələrdə olmuşdur.

Doda Katibin şeirlərinin əsas məzmunlarını irfan və gəfəli xalq ədəbiyyatı əhatə edir. Onun şeirləri ata sözləri və məsəllərimizlə zəngindir. "İncili sədəf", "Urma gölü", "Günümüz aydır" adlı şeir kitabları çap olunmuşdur. Bir el şairi olaraq yaşadığı bölgədə yaranan ədəbi məclislərdə fəxrli xalq tərəfindən saygılarla dindirilir. Urmıyanın Sünnü Məzhab şairlərindəndir. O dörd dildə (*türkca, ərəbcə, kürdcə, və farsca*) şeirlər yazsa da, bir el şairi kimi Azərbaycan türkcəsində yazdığı şeirlərlə tanınmışdır. Ustad şair 2008-ci ildə anadan olduğu Qulurculu kəndində vəfat etmiş və orada dəfn edilmişdir.

Dilbər

Bir dilbərə salam verdim,
Tör toxuyur, alindədir.
Bir yaşıl baş sona kimi
Üzər, eşqin göfündədir.

Gözləri var ceyran kimi,
Qaş qurulu kaman kimi.
Qara saçlar ilan kimi
Buruq vızır, belindədir.

Dedim dilbər, naz eyləmə
Aşıqlara etmə siləmə.
Gəl mən ilə olaq həmdəm,
Bağrım atəş mülindədir.

Dədə Katib, ucalmışın,
Çoxlarımdan bac almışın.
Daha sən də qocalmışın,
Nəyin varsa dilindədir.

Mənim

İstəmə soy tanıtdıram,
Türkçədir mənim dilim.
Müslimanam, imanlıyam,
Azərbaycan elim mənim.

Urmuluyam, Özəlliyəm,
Düşmənlərin əngəliyəm,
Həqiqətin çəngəliyəm,
Çoxdur fəndi-felim mənim.

Şəfəli uca dağlarım,
Gözlə meyvəli bağlarım,
Məxsusən bahar çağlarım,
Açar qürəçə güllüm mənim.

İgidlərə arxalarım,
Nohəng tək çalxalarım,
Sularında yayxalarım,
Gözlə Urmu gölüm mənim.

Şairlərim, ozanlarım,
Sünməz qaynar qazanlarım,
Vurub düşməni pozanlarım,
Sarsılmayan qolum mənim.

Əsaz soyum oğuz nəslİ.
Dədə Qorqud tək həvəslİ.
Aşıqlarım şux nəfəslİ,
Mizzab çahır telim mənim.

Urmayalı ör aslanlar,
Təbrizli tək qəhrəmanlar,
Geri dönməz qoç oğlanlar,
Dolub sağım-solum mənim.

Dədə Katib elə qurban,
Xoş danışan dilə qurban,
Yerə gəlməz belə qurban,
Haqqa bağlı belim mənim.

Xəbərin varmı?

Gecə-gündüz xalqa irad edənlər,
Heç özün özündən xəbərin varmı?
Qonşunun gözündə qılı görenlər
Bir bax öz gözündən xəbərin varmı?

Mömin qardaş heç bilirsən nədir sən?
İşin budur xalqın eybin güdürsən.

Beş qədəmdə dördün ayrı gedirsən,
Bir dön bax, izindən xəbərin varmı?

Haram maldan fəxir libas geyirson,
Ağıx silmək nədir, murdar yeyirson
Aşğın sazına haram deyirson,
Öz saxta sazından xəbərin varmı?

Dədə Katib, sən də bir bil hesabın
Düz amalin azdır, çoxdur xərabın,
Qorx o gündən oxuracaq kitabın,
Dediyin sözündən xəbərin varmı?

Mənə neylər?

Hikmət aləmindən dörd söz öyrəndim,
Artıq dərddə dəyməz söz mənə neylər?
Birdən başlamışam birdə durmuşam,
Yetmiş, səksən, doxsan, yüz mənə neylər?

Hoyatda çarpışq yollar keçmişəm,
Əvvəl axtarmışam, əvvəl seçmişəm,
Eşqin atəşinə yanub bışmışəm,
Od odu yandırmaz, kəz mənə neylər?

Batıl beş gün oynar düşər osərdən,
Haqiqət çəmşəri düşməz kəsərdən,
Yaradarı salmasın meni nəzərdən,
Qoy baxsın bəd nəzər, göz mənə neylər?

Dədə Katib ilham alar uzaqdan,
Yoldaş olmam, mən qorxaram qorxaqdan,
Dərbatilər qorxar tozdan, torpaqdan,
Əkinçi oğluyam toz mənə neylər?

Yalan dünya

Çox oyunlar sənə yarar,
Yalan dünya deyilmisən?
Dün boşalıb bu gün təkrar
Dolan dünya deyilmisən?

Dəyirmənsən insanlara
Qıyarsan dadlı canlara,
Əcal bombasın xanlara
Çalan dünya deyilmisən?

Dədə Katibin səsinə
Çulğalsdın qəm səsini,
Sonda ölüm qafəsina
Salan dünya deyilmisən?

Vətəna doğru

Qadir Allah hər nə axır nəfəsdə,
Üzünü döndərir vətəna doğru,
Bülbül çolçah vurur bağı qafəsdə
Üzünü döndərə vətəna doğru.

Həsrət ağıq dərdi-dilin açanda,
Azgün maral dağdan dağa qaçanda,
Köçməni quşlar qanad çalib uçanda
Üzünü döndərə vətəna doğru.

Yerli qarğa qarıldayıb güləndə,
Qarib tarlan bağrın başın böləndə,
Qarib şahlar taxt üstündə öləndə
Üzünü döndərə vətəna doğru.

Dədə Katib ömrün günü batanda,
Qohum-qardaş, el daşını atanda,
Qarib aslan yatağında yatanda
Üzünü döndərə vətəna doğru.

QULAMRZA MƏCDFƏR
(1927-2001)

1927-ci ildə Təbriz şəhərində dünyaya gələn Qulamrza Məcdfər Hacı Zeynal oğlu Azərbaycanın sevilən şairlərindən biridir. Onun mübariz atası Hacı Zeynal Təbrizdə baş verən Moqruta Hərəkatında Səttarxan atılarından olmuş və Moqruta İnqilabının səngərlərində gedən döyüşlərdə yaralanmış, dünyasını dəyişməyədək həmin yaraların ağrılarına dözərək həyat sürmüşdür. Qulamrza Məcdfər də atasının mübarizə yolunu tutaraq ömür boyu davam etdirmişdir. Gənclik illərindən başlayaraq xalqın xeyrinə olan hər bir ictimai-siyasi hərəkatın ön sıralarında dayanmışdır. Onun mübarizə ilə keçən həyatına tanınmış yazıçı Səid Müniri romanlarının birində yüz səhifədən artıq yer vermişdir. Demək olar ki, hər bir əsərində xalqın ürək sözünü tapmaq mümkündür. Səda və səmimi şeir dili var. Daha çox satirik və siyasi-ictimai geirlərlə xalqımızın oyanma-

sında təsirli olan şairlərimizdənədir. Dünyanın isti-soyuğunu görmüş, xalqımızın səlati yolunda acılı-şirini günləri olan şərəfli ömür sürmüş bir ictimai şəxsiyyətdir. Həmişə xalqın dərdirni, etirazını, istək və arzularını yazan şairlərdən idi. Diqqətçil, aydın və kəskin qələmlı şair Təbrizin qəpəli adəbi mühitinin fədakar yetirməsi idi. O, cavanlıq illərində Təbrizdə ata-baba pəşaləri olan qəssablıq işinə görə tanınmışdır. İnkılabdan sonra şeirləri "Ulduz", "Azadlıq", "Kərəğlu", "Günəş", "Yoldaş", "Dədə Qoqud", "Varlıq" "İnkılab yolunda", "Yeni yol", "Fəruğı-azadı" və s. mətbuat orqanlarında çap olardı. Qulamrza Məcdfər Milli Hökumət zamanı Təbrizdə yaranan şairlər məclisi adlı adəbi dərnekədə "Novruzı" toxallüsü ilə çıxışlar etmişdir. İnkılabdan sonra da Təbriz və Tehrandə yaranan bir neçə adəbi dərnekələrdə iştirak edərək adəbi-ictimai fəalliyətini davam etdirmişdir. Qulamrza Məcdfərin Azərbaycan adəbiyyat karvanına çox gənc ikən qoşulan oğlu doktor Murtaza Məcdfər də o adəbli və məhəbbətli insanın yetirməsidir.

Qulamrza Məcdfər 2001-ci ildə Tehrandə vəfat etmiş və Tehranın Behiştə-Zəhra məzarlığında dəfn edilmişdir.

Gəlir

Çəkil karara Araz, qoy vətəndaşım gəlir,
Vətən soracağına həsrətli qardaşım gəlir.
Bəsım qucağıma illər boyu itən gülümü,
Öpüm, sıxım doğuma kor didə bülbülümü.
Xazan orağı biçənəz də hərli sünbülümü,

Sevincində alanarı gör nə göz yaşım gəlir,
Çakıl konara Araz, qoy vətəndaşım gəlir.

Çıxm vüqar ilə alqış edək, gələn elimə,
Bunlar köməkçidi, yardımçı, bağlanan dilimə,
Yaman gündə bunlar güc verər anarı belimə,
Da indi tək deyiləm, yoldaşım gəlir,
Çakıl konara Araz, qoy vətəndaşım gəlir.

Daştdı düşmən onun kəseyi-rucabatını,
Bürzə verdi nəhayətdə öz şəhəmətini,
Qırıbdı qüdrət ilə həlqeyi-sarətini,
Acıqlı zər kimi cövlərə sırdaşım gəlir,
Çakıl konara Araz, qoy vətəndaşım gəlir.

Necə sürü yayılarda çobanları ayrılmaz,
Nə qədər ayrı düşsə, ot ki qandan ayrılmaz,
Ölünce ruh da sakitdi, candan ayrılmaz,
Şah İsmayıl dirildi, Qızılbaşım gəlir,
Çakıl konara Araz, qoy vətəndaşım gəlir.

Qoyun, doyunca olub qo-boyun qucaqlaşım,
Yüzəştad ildir dolub bağı qoy, bir ağlaşım,
Vüsala doğru işiq bir deşik dolub açsın,
Cavan çağumdaki tək indi huş-başım gəlir,
Çakıl konara Araz, qoy vətəndaşım gəlir.

Qoyun-quzu mələğin kim görüb manzərəsin,
Quzu öpər anarı, eşq ilə amər məməsin,
Bizim də qorun boyu görməyib bala nənəsin.

Bu dərddli səhnələrə sut³⁸ çəkir bağım gəlir,
Çəkil kənarə Araz, qoy vətəndaşım gəlir.

01.14.1990/ Təbriz

Aşıq

Aşıq, aşıq çal sazım, o sazın rəxəməsi,
Ürəyimin köhnə dərddin təzələyib gəymədir,
Xarab qalmış vətənimin təhrif ulmuş tarixi,
Xatirəmdə nəqş bağlayır, qulağımda dinlədir.

Aşıq oxu, igit səsini xatırlayır keçmişini,
Qaçaq Nəbi, Koroglular təzədən düşür yada,
Aşıq oxu, sakit olma, səsini düşsün dağlara
Qoy sazından hala gəlsin dağda, daşda, deryada.

Gecə-gündüz, isti-soyuq, yay-qış daim çevrilir,
Zaman dönür, dövrən keçir, eiddən ancaq dil qalar,
Cərəz səsi qafildə³⁹ cumar dərin sükuta,
Karvandan düşərgədə sönmüş olan kül qalar.

Aşıq oxu, qoy əzlasın balabanın nələsi,
Məzlum xalqın fəğanilə acın⁴⁰ olub qarışsın,
Bəlkə, bu səs səbəb ola ittihadı⁴¹, ittifaqa,
Bütün ellər bir-birle qucaqlaşib bənzəsin.

³⁸ sut - uca, fiqra səli.

³⁹ qafila - karvan

⁴⁰ acın - yoxrulmuş

⁴¹ ittihad - birlik, birlik birləşmə

Yenə sənin sazın vardır, güc gəlirsən sazına,
Boğaldırsan, içəridə dördün-qəmin qalmazın.
Mən dərdimi kimə deyim, mənim çarəm kimədədir?
Diri gözlü durub baxın, dərddə qalblım partlasın?

Can getdi

Gedəndə Murtuzum evdən özüm gördüm ki, can getdi,
Kəsildi çarəm hər yerdən, məni saldı yaman getdi.
Çıxanda can bədəndən hər kimin ehsası bir cürdür,
Vəli mən öz gözümle görmüşəm, canım əyan getdi.

Yaşayış Murtuz ilə bir şirin rüyaya bənzərdi,
Açılmaz gözəlirim, rüya haçan gəldi, haçan getdi.
Bədən qan ilə işlə, qanın bədəndə nəqşi çox-çoxdur,
Bu düğün canımə Murtuz qan idi, axdı qan getdi.

Zamanə sevdiyim tək fırlanardı, idealdı,
Xozanım tez yetişdi, gülşənim soldu, zaman getdi.
Mən ilə Murtuzum yurdu əgərçi yüz qədəm olmaz,
Gözümde hər qədəm, bir qərn⁶² yoldur, çox kalan getdi.

Əlimdə mal, o puldan, o şey ki zindəganlıqdır,
Uduzdu pis qumarbaz tək, mənə hər nə qalan getdi.
Vəli arzum budur o dünyada şad, kəmyab olsun,
Bu dünya rəsmidir, hər gün satan gəldi, alan getdi.

⁶² qərn - yüz il

Yəqin çarxi-falək, bir yolkəsən tək füzətə gözlər,
Güdüb firsət tapıp, çapdı məni, verdi talar getdi.
Hərə beş gün bu fəni dünyada çırpındı, tər saldı,
Zamana kəştisi düşdü yoia bi kıştiban⁶¹ getdi.

⁶¹ kəştisi bi kıştiban - gənəsi gənəclər getdi

CƏMŞİD ŞEYBANI
(1927-2012)

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində öz yaradıcılığında ardıcıl olaraq bəyati yazan şairlərimizin sayı çox olmamışdır. Lakin XX əsrin ortalarından sonra Təbrizdə nəgə olan qəzetlərdə bir bəyati şairinin adına tez-tez rast gəlmək olurdu. Əlbəttə, bu, dərin hiss və duyğularını, düşüncə və istəklərini bəyatılarla ifadə edən Cəmşid Şeybanidən başqası deyildir.

Cəmşid Mehdi Şeybarı oğlu Şeybani 1927-ci ildə Təbrizin məşhur Rasta küçəsində Molla Əhməd Masalədən küçəsində ziyalı, mədəni və əsil Şeybarı ailəsində dünyaya göz açmışdır. Cəmşid Şeybaninin atası Mehdi Şeybani o illər Təbriz şəhərinin "Mədərsəyi-növin" adlanan mədərsələrinin baş müdiri və müəllimi olmuşdur. Atasının mərhum Mehdi Şeybani Maarif İdarəsində işlədiyinə görə, idarənin

təyinatı ilə başqa şəhərlərdə də yaşamışdılar. Cəmşid Şeybaninin kiçik qardaşı Fərhad Şeybani isə çağdaş dövrümüzdə yeni üslublarda fars dilində də gərəli əsərlər yazmışdır.

Poetik düşüncə və duyğularını osən bayatılar, ilə ifadə edən Cəmşid Şeybani romantizminin və lirizminin qaynağı daha çox şəxsi həyatında baş verən hadisələrlə bağlı olmuşdur. Xürrəm şəhəri azad edilərkən (*Xürrəm şəhər azad olan gün*) qahəman oğlu Xosrov Şeybanini şəhid verəndən sonra onun ürəyində həmişəlik yanmaqda olan bir ocaq alovlanır. Yanıqlı duyğuların ocağı olan bir ürək o gündən sonra daha çox alicən, sönməz olur və sanki bayatı yazmaq ömrünün çox yarısını bağa vurduqdan sonra igid oğlunu döyüş meydanında şəhid versə Şeybanin boyuna biçilir, bayatıda olan yanğı Cəmşid Şeybanini tapır. Oğul itkisi onun həyatında çox önəmli yer alır. O öz cavanlıq illərində başqa şeir qəliblərində təcrübələr etsə də, bayatı onun əsas yaradıcılıq çərçivəsini təşkil edir. Bayatı şairi kimi tanınan Şeybani çağdaş dövrümüzün dəyərli bayatılarını yazmaqla ədəbiyyatımız qarşısında öz borcunu layiqincə ödəmişdir. Ürəyi sevgi ilə dolu olan insansevar şair, səmimi insan, zəhmətkeş işçi olmuşdur; o, qaz sonayesində usta kimi işləmişdir. Ömrünün 70 ilini Tehranda yaşayan Şeybani 2012-ci ildə vəfat etmiş və Tehranın Behişt-Zəhra məzarlığının "Şəhid Atası" bölümündə dəfn olunmuşdur.

Cəmşid Şeybaninin "Bayatı bulağı" adlı şeir kitabı Tehranda "Əmidşeyi-nov" nəşriyyatı tərəfindən üç cildə çap edilmişdir.

Piyada qaçdım gəldim,
Şiblidən⁴⁴ aşdım gəldim,
Təbriz yadına düşdü,
Quş olub uçdum gəldim.

Bostanın tağı qaldı,
Kövşəndə ağı qaldı,
Qırılan iğidlərin
Yerində yağı qaldı.

Oxuyan qələm qaşdı,
Səvgilim qələmqaşdı,
Yardımlı şəcil çəkirdim,
Huş getdi, qələm qaşdı.

Güzgüdə yarı gördüm,
Əlində tarı gördüm,
Güzgünün də eni az,
Yarımı yarı gördüm.

Xoş gəldin gözümlə üstə,
Durmuşam sözləmlə üstə,
Yanmışam qurtarmuşam,
Gəlmişəm közləmlə üstə.

Görünür Qaraçəmən,
Göy çəmən, qara çəmən.

⁴⁴ Şibli – Təbriz Bostanovası arasında məşhur bir qəbildir.

Sevgimi axtarmaqdan
Olmuşam qaracı mən.

Ay gedər batar indı,
Kərvarım çatar indı.
Mənzil-mənzil yol kəsik,
Nəqli yar çatar indı.

Şəhadət⁸⁷ toyun oldu,
Ruzgar oyun oldu.
Mənəm yaralı sənəm,
Qəmli qol-boyun oldu.

Xosrova gözlər ağlar,
Közərmis közlər ağlar.
Evi yıxılan canım,
Ölünca gözlər, ağlar.

Dağlar, dağlar, a dağlar,
Buluqdan uca dağlar.
Unudulmaz dərdimə,
Tanış ağlar, yad ağlar.

Görürsən Aladağ⁸⁸
Alıbdır lala dağı.
Dağ-dağı çapmaq olar,
Çapılmaz bala dağı.

⁸⁷ şəhadət - şəhidlik

⁸⁸ Aladağ - burada xeyli bir dağ, qəfiyə üçün yaradılmış.

Gediram göy çəmano,
Göy dərib göyçü mano.
Gözünün yağın təkür,
Ağ bulud, göy çəmano.

Götəsən haçan gələr,
Gönlümü açan gələr.
Bulaq istən evmizə
Gözümdən qaçan gələr.

Tökülün haya gəlin,
Çəmana-çaya gəlin,
Yar su ilə Aya baxır,
Ay baxır, Aya gəlin.

Yastığım yəhər oldu,
Gün çədi səhər oldu,
Dört yanı düğman aldı,
Halım bir təhər oldu.

MƏHƏMMƏD HÜSEYN MÜBƏYİN ŞİMŞƏK
(1927-2015)

Şeirdə "Şimşək" təvəllüs edən Doktor Seyid Məhəmməd Hüseyn Mübəyin 1927-ci ildə Təbrizin Çarəndəb məhəlləsində əsil Təbrizli bir ailədə işıqlı dünyaya göz açmışdır. İbtidai və orta təhsilin Təbriz və Kirman şəhərlərində bitirib, 1949-cü ildə Təbriz şəhərində Milli Hökumət zamanı təməli qurulan Azərbaycan Universitetinin tibb fakültəsinə daxil olub, oranı "dərviş və tük" xəstəlikləri ixtisası üzrə bitirmişdir. O, bərəkətli ömrünün 55 ilindən artıq bir müddətini cüzam xəstəliyinə düşər olanları müalicə edərək Təbrizdə ən məşhur təbiblərdən biri kimi tanınmışdır. İranda cüzam xəstəliyinin aradan qaldırılmasında onun o qədər rolu olub ki, ölkədə onu "cüzamlılar atası" adlandırdılar.

Humanist fikrli bu ziyalı həkim gənclik illərindən bəri şeir yazmağa da maraqlı göstərər, Təbrizdə yaranan Azərbaycan yazıçıları və şairlər dərnəklərində ehsaslı seirlərini oxuyardı. Onun qulluq etdiyi xəstəxana şəhərdən 15 kilometr uzaqda yerləşirdi. Ömür boyu ev-əşik, ailə və şəhərdən

kənddən qovulan cüzam xəstələrini müalicə edən Doktor Seyid Məhəmməd Hüseyn 2015-ci ildə vəfat etdi. məzarı Təbriz şəhərindədir. O, həmişə xalqın sayğısını qazanan bir həkim və şair idi. O, el fədalisi və Azərbaycan vürğunlərindən biri idi. Gəncliyinin ilk illərində farsca şeirlər yazsa da, milli Hökumətdən sonra arıq dilimizdə şeirlər yazıb ədəbi kitablar nəşr etdirirdi. Şimali Azərbaycan şairlərinin şeirlərindən oski əlifba-ya çevirib həmin kitabları çap etdirirdi. Ustad Şəhriyarın ömürlük dostu və etimadlı həkimi idi. Arıq dilimizdə nəşr etdirdiyi kitablar: "Açı çötrim, açı" (uşaq ədəbiyyatı, kəşfiyyət), "Gəl baharım, gəl" (uşaq ədəbiyyatı, kəşfiyyət), "Laylay maram laylay" (uşaq ədəbiyyatı, kəşfiyyət), "Cüzamlı Sara" (türkçe şeirlərinin bir məcmuəsi). Və fars dilində nəşr etdirdiyi kitablar: "Beyad-Səhryar", "Göncəhaye xunin", "Soxanan arifan və nəsayəti-hökimane-Nizami Gəncəvi", "Şeytan dar şere şahyar", "Təbriz gəncineyi dar bastare tarix".

Cüzamlı Sara

On dörd bahar gözən Sara,
Qönçə kimi gülən Sara,
Çiçəkdənib yanaqları
Ulduz təküb suratlara,

Qan bürüyüb lotif üzün,
Əl danalar⁸⁷ təküb üza,

⁸⁷ Əl dana - əlində xallar görünməkdədir.

Qaqların tükü atıb⁹⁸,
Malahəli vurur gözə.

Uca deyib-gülan Sara
Dərin qəmo cürüb batıb,
Zamanonin xoş günlərin
Bir gün alıb, bir gün satıb.

Nazın çəkən yoldaşları
Tək qoyublar Sara qızı.
Sara, sara deyənlər döstlər
Unudublar Sara qızı.

Elin qızı gözəl Sara
Batıb nahəq qızıl qara.
Cüzam tutub yazıq Sara
Adı gəmir dila-sana.

Bundan sonra denən görüm
Kim çəkəcək nazın səmin,
Bulut kimi gözü'n dohu,
Dərya kimi qəmin dərin.

Kimsə ölüb, gedən zaman
El oluru üzüb gedər.
Sən hələlik duran zaman,
Tayfa-tifaq süzüb gedər.

⁹⁸ qaqların tükü atıb - qaşın tükü töküləndə deyirlər

Dan sökülüb səhər çağı,
Batır sənin dan ulduzum.
Gündüzlərin qara kədar,
Gecələrin uzun-uzun.

Karvan köçü qoyub gedir,
Yolda qalıbdı gözlərin.
Dodaqların açılmayıb,
Buzda qalıbdı sözlərin.

Bir baxışında dünyalar,
Niyaz yatıb, dilək yatıb.
Aç ürəyini görüm, bala
Necə fikri qana batıb.

Dünya unutsa da, səni.
Mən səni atmaram bala.
Yuxulasa dünyanın gözü,
Bir gecə yatmaram bala.

Ulduzları saya-saya
Gözləyirəm sənin yolun.
Atan gəlir ziyarətə,
Aç bala can ölin-qolun.

Cüzam səni ayırsa da,
Ürək səni ayırmayıb.
Dilim kəsilsə, düşsə də,
Bağçasını çağırmaıb.

Carım gözüm, balam Sara,
Carım qurban sənə Sara.
Dünyanı loğmanı eyləmə,
Dərdinə eyləmə çarə.

Mərəz qara bulut ola,
Mən tufanı otları asorəm.
Mərəz axar sel olsa da,
Dağ kimi yolun kəsərəm.

Qorxma bala, tək deyiləm,
Bir el mənim arxamdadır.
El gücü - sel gücü deyə,
Hələ mənim yadımdadır.

Dünya veribdir al-ala,
Sizlərdə imdad eləyir.
Xeyir adamların gücü
Gör necə bidad eləyir.

Allahı istəyən səni,
Kəbə edir ibadətə,
Kəbəni arzu edləyən
Gəlir bura ibadətə.

Məbədi-əşqdır bura,
"Dağ-ı Mina" ü Turdur⁹⁹.

⁹⁹ "Dağ-ı Mina"ü Turdur - Məkkədə Mina gölünə işarədir fəclilərin qurban kəsdiyi yer. Tur isə Minə peyğambəri Allah ilə ibadət qırdığı dağ adır.

Bankü nevay-i şövqdür⁷⁷,
Sovtû sələ-i surdur⁷⁸.

Qalbi-şikəstə burdadır,
Rahməti-həqqə vasil ol.
Qalbi şikəstədən çəkib
Cənnətə zülcalal yol.

Mən kiməm?

Qayalar döşündə buzlayan qaram,
Bulağam, dağlardan coşub aşaram.
Qoşulub çaylara dəriş olaram,
Dalğalar yaradıb dağdan aşaram.

Daşların bəzəyi incə bir güləm,
Yarpağım qayadır, çiçəyim bulud.
Həsrətdə qovrulub xəstə bulbüləm,
Ürəyim yaradır, dərmanım umud.

Şiməşəyəm, fəxarəm qara gecədə,
Dalarəm hağrımı qara gecənin.
Yoçuyam, gəzərim itgin yolları,
Tutaram əlini yoldan keçərin.

⁷⁷ bankü nevay-i şövqdür - şövqə gətirən ucə oxumaq səskidir

⁷⁸ sovtü o sələ-i surdur - azad və sələvət sənə qadındır

KƏRİM MƏŞRUTƏCİ SÖNMƏZ
(1928)

Sönməz təxəllüs edən ustad şair Kərim Məşrutəci 1928-ci ildə Təbrizdə anadan olmuşdur. İlk təhsilini Təbrizdə alır, ikinci dünya müharibəsində təhsilini buraxıb "Şəms" adlı toxucu fabrikasında işə başlayır və yeddi il orada işləyir. Gənc işçi kimi Təbrizdə siyasi mübarizələrə qatılır və bir il müddətində şah rejimi tərəfindən həbs edilir. 1953-cü ildə Tehrana köçür, toxuculuqla məşğul olmağa başlayır və təhsilinə davam edir. Sonra evlənir və beynəlxalq bankdarlıq üzrə hüquq fakültəsini bitirib Azərbaycanda bankın müdür müavini olur. Gənclik illərindən maraqlandığı şeir sənətini də çevrəsində olan ədəbi yığıncaqlarda mənimsəyir. Sönməz şairin təxəllüsüdür.

Yaradıcılığı ilə gənc şairlərə örnək olan Sönməzin əsərləri ilə ana dili mətbu orqanlarda tez-tez yayımlanır.

Onun "Ağır illər", "İsənin son şairi", "ŞeİR muncuğu", "Qaranquş yazı gözlər" və "Aman dağlar" adlı şeir kitabları və "Həsət çalangi" adlı şeirin xatirələrini və həyat təcrübələrini özündə əks etdirən nəsr əsərlərini İbarət kitabı çap olunmuşdur. Ustad Şahriyarın "Xıdırbabaya salam" əsərini şeir formasında fars dilinə tərcümə etmişdir. Sönməz iki dildə məharətlə ədəbi fəaliyyət göstərmişdir. Bəxtiyar Vəhəbzadənin "Atılmışlar" kitabını və Üzeyir Hacıbəylinin "Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları" kitabını əski əlifbada hazırlayıb çap etdirmişdir. Dr.C.Heyatın nəşr etdiyi "Varlıq" məjalləsi ilə müntəzəm surətdə əməkdaşlıq etmişdir. 95 yaşlı qocaman şair Tehranda həyat sürür.

Sənsizləmişəm

Bir gövərçin kimi sənsizləmişəm,
Bülbüləm, yazıda çəmənsizləmişəm.

Əskidən gətli şərəfli el idim,
Düşməyə qarşı amansız səlidim,
Zirvəsi çənli dumanlı belidim,
İndi müddətədi ki, çənsizləmişəm.

Məndə ədəbli əzrlər varmış,
Səttara, Babəkə tayılar yaşamış,
O qədər elçəbililər yaşamış,
İndi mən ərsiz, ərsizləmişəm.

Dərdimin yox adı ünvanı desəm,
Heyrətə qaldırır insanı desəm.
Başqa bir sözlə bu monarı desəm,
Üz diyarında vətənsizləmişəm.

Dərd məni yandırır, amma odu yox,
Çünki ağzımda həyatın dadı yox,
Demirəm dərdlər içində adı yox,
Deyirəm, mən belə mənsizləmişəm.

Ey mənim məniyəm, imdadına yet,
Dur, gəl bir mənlə qovuş dadına yet,
Məni bas bağruva fəryadına yet,
Bilmirsən ki, necə mənsizləmişəm.

Qələmin zəhmi

Bu axşam yatdığım xəstəxanada
Görüşə gələnəm Əzrail oldu.
Cəzrını almağa əlində fərmən,
Qəfiətə qarşında o nazil oldu.

Əzrail əlində qələm görəndə,
Utandı, alından tər axdı getdi.
Qələmin hörmətini saxlasın deyə,
Məni öz halıma buraxdı, getdi.

Yox! Bəlkə ölüm də qələmdən qorxur;
Necə ki, bir zaman Napoleon qorxdı.
Hakimlər içridə qələmdən qorxan,
Ölümündən qorxandan yüz karə çoxdur.

Hayatda heç nədən qorxmadım – dedi
Bunu qeyd etməsəm, mənə eyibdi;
Qələm sahibləri bir çox gecələr
Gözümü yuxuya həsrət qoyubdi.

Həm də gəl, qələmin məqamına bax,
Quranda ona and içibdir Tanrı.
Saysız-hesabsız yaratdığından
Nə üçün qələmi seçibdir Tanrı?

İstəyib desin ki, bu kainatda
Bütün hər qüvvəyə fəiqdir qələm.
Həq sözü yazmaqdan qızır qarınca,
Tanrının andına layiqdir qələm.

Bayatılar

Bu qasid haradan gəlib,
Hansı diyardan gəlib?
Məktubları ilə gör
Hankisi yardan gəlib?

Yaz gülə, gülə bağlar,
Sarına gülə bağlar.
Şahidin qəbri üstə
Səpələn güləb ağlar.

Bu dağlar arən dağlar,
Uzağı görən dağlar,
Xoyda bir igid ölsə,
Yasında Mərənd ağlar.

AŞIQ ƏZİZ RAMEŞ ŞƏHNAZİ
(1929-1995)

Atası Qaradağ mahalından Gəncəyə köçüb, orada fəhləlik edib, sonra yenə Əhər şəhərinə qayıdıb. Doğma yurdunda sakin olan Aşiq Əziz Şəhnazi 1929-cü ildə Gəncədə anadan olmuş və səkkiz il orada yaşamışdır. Əziz, uşaqlıq illərini keçirdiyi Gəncəyə vurğun bir sənətkar idi. "Şəri-Şəhnaz" havasının yaxşı oxuduğuna görə ona "Əziz Şəhnazi" deyirdilər. Ustad bir sənətkar idi. Ömrünün ikinci yarısını Təbrizdə yaşamış və Təbrizdə vəfat etmişdir. Onun ilk ustası Meşkinli ustad Aşiq Əsəd (Miskin Əsəd) olmuşdur. Aşiq Əziz Şəhnazi Təbriz mühitində aşıq ədəbiyyatının təbliğində və öyrənilməsində təsiredici sənətkar şəxslərdən idi. Onun şeir kitabı Təbrizdə çap olunubdur. Milli-ictimai şeirlərini bir çox aşıqlar əzbər bilirdilər.

Yaxıdı

Səhər-səhər namərd çəksə qarşına,
Əl uzadıb görüşməsen yaxıdı.
Namərd olsa, dostun, hətta qardaşın,
Əhvalını soruşmasan yaxıdı.

Nakəs adam danışığıdan saz olar,
Dosta xair, saxavətdən az olar,
Olmaz sədəiqəti, rudaşvaz⁷² olar,
Zərəş gələş danışmasan yaxıdır.

Şəhnazinin əhvalını soruşma,
Hər yetənə könül vermə, sirt aşma,
Bivəfayla kədəş bağla, barışma,
Sənin üçün barışmasan yaxıdı.

⁷² rudaşvaz - etibarsız.

Bilməz

Eşqin çeşməsinə dalıb dadmayan,
Əfsanə söyləyər, çağlaya bilməz.
Qürbətə hicrana ortağ olmayan,
Ağlayıb ürəgin dağlaya bilməz.

İgid darda qalmaz qəlbi düz olsa,
Yalançı xar olar üzbatüz olsa,
Bir ata saxlayar, oğul yüz olsa,
Yüz oğul bir ata saxlaya bilməz.

Qəm yemə Şərinazi, buraq söhbəti,
Harda olsan gələc haqqın qisməti,
Təbiət yaradıb nuri, zülməti,
Zülmət nur qabağın bağlaya bilməz.

MƏXMƏL NƏCƏFİ İŞİQ
(1932-2015)

Şeirdə "İşıq" təxəllüs edən Məxməl xatun Nəcəfi 1932-ci ildə Xoy şəhərində anadan olmuş, orada boya-başa çatmış və tanınmış alim, tədqiqatçı, şair və yazıçı Əhməd Şaya "Alav" ilə evlənmiş və beş evlad böyütmüşdür. İncə duyğulu şairə ömrünün yarısını Kərəc şəhərində yaşadı və orada vəfat etdi. Şeirləri Təbrizdə nəşr olunan mətbuatda çap olardı. Azadlıq pərəstişkarlarından, dil və ədəbiyyatımızın vuruqlarından idi. 2011-ci ildə vəfat etdi. O, aşıq ədəbiyyatının qolblərində şeirlər yazardı. Kitabı işıq üzü görməmiş qalır.

Manimdi

Sünbüllər dönə dolanda,
Məhsulumuz bol olanda,
Düşmanın rəngi solanda,
Sənəyəm dünya mənimdi.

Bahar gələndə ellərə,
Sular dönəndə səllərə,
Çiçək dolanda çöllərə,
Sənəyəm dünya mənimdi.

Çiçəklər öfir saçanda,
Bülbüllər bağda uçanda,
Qəm-kədər eldən qaçanda,
Sənəyəm dünya mənimdi.

Elin keyfi sazalandı,
Bülbül gülə bax olanda,
Qəm-kədərlər az olanda,
Sənəyəm dünya mənimdi.

Qara zindanı boş olanda,
Elin hali xoş olanda,
Pis yağıda tuş olanda,
Sənəyəm dünya mənimdi.

Axar sular durulanda,
Gözlə həyat qurulanda,

Düşman eldən qovulanda,
Sanaram dünya mənimdi.

Saz çalanda elə aşiq,
Aşiq, vətənə yaraşiq,
Vətənə qurbandır ləziq,
Sanaram dünya mənimdi.

Tabriz

Qartal təkin sine gərib,
Savalanın elə, Təbriz,
Ətgində çiçəklərin,
Ətir saçır çölə, Təbriz.

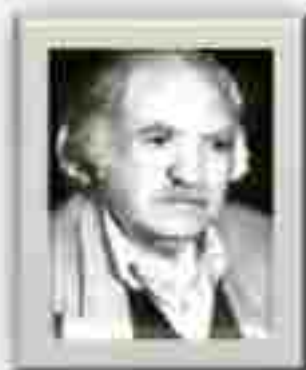
Meyvəli güllər bağların,
Gözlərin yaylaqların,
Mərcan təkin bulaqların,
Axıb dönür sələ, Təbriz.

Sottar xarın, Bağır xarın,
Koroğlutaq mərd aslanın,
Nəbitəki qahramanın,
Düşman bağrın dələ, Təbriz.

Hər igidin bir aslandı,
Ətrafın bağı, hostandı,
Çiçəkli bir gülüstandı,
Dol həmşo gülə, Təbriz.

Sən odlardan yaranmışsan,
Alavların nurlanmışın,
Döyüşlərdə dayanmışın,
İllər yağa belə Təbriz.

İşıq sevir sən Təbriz,
Ürəğində salıbsan iz,
Arzusudur gecə-gündüz
İşıq saça Ela, Təbriz.

MURADƏLİ QÜREYŞİ QAFİANTİ
(1933-2006)

Muradali Qulam oğlu Qüreyşi Qafıantı 1933-cü ildə Güney Azərbaycanın Çaroymaq mahalının Heydarabad kəndində zəhmətkeş bir kəndli ailəsində anadan olmuşdur. "Qafıantı" adı şairin ədəbi təxəllüsüdür.

Qafıantının uşaqlıq illəri, Azərbaycan xalqının ən çətin günlərinə təsadüf edir. O, yeddi yaşında olarkən kəndlərindəki Mirzə Məmmədin məktəbinə göndərilir. 1942-ci ildə məktəbi burzab ailəsinə kömək etmək üçün atası ilə birlikdə işləməyə başlayır. Yeniyetməlik illəri İranda ailəsinin də qoşulduğu xalq hərəkatı dövrünə (1941-1946) dəng gəldiyindən Qafıantının romantik təfəkkürünü bəzəndirən bəxtəvər uşaqlıq illəri də Milli Hökumətin factəli süqutu ilə sonlanmış olur. Odur ki, yeniyetmə Muradalinin həyatın sərt, amansız üzü ilə üzlaşdığı bu illər onun sonrakı bütün ömür yoluna ballamışdır.

1946-cı ilin dekabrından sonra Muradəlinin fədai əmri ilə də tutulur, hərəkatın düşmənləri tərəfindən kəndin küçələrində vəhşicəsinə öldürülür, ailəsi talanır və kənddən qovrulur. Milli Hökumətin devrilməsi ilə başlanan irtica illəri yeni-yeni pöhrələnib boy atan Muradəlinin ömründə qara günləri – didərgin illəri (1947-1952) kimi qalır. Muradəli bir tərəfdən quduzlaşmış ağa və arbabların əziyyətidən, jandarmaların təqib və təhdidlərindən uzaqlaşmaq, digər tərəfdən də iş tapıb çörək pulu qazanmaq üçün 1947-ci ildə ölkənin paytaxtı Tehran şəhərinə gedir və bu şəhərdə onun taleyi vətəndən didərgin düşmüş mirlərlə azərbaycanlıların talelərinə qovuşur.

Böyük əziyyətlər bahasına Tehranda iş tapıb məskunlaşan Muradəli ömrünün axırındakı bu şəhərdə qalıb fəhlə kimi çalıbmışdır. O təhsil ala bilməyə də, işləyə–işləyə, həm də ədəbiyyatla məşğul olmuş, bütün ömrünü ədəbiyyatın mübariz bir qoluna həsr etmişdir.

Sifəti xalq ədəbiyyatından məharətlə bəhrələnən Qafıantı aşıq şeirinin müxtəlif şəkillərində: bayatı, qoşma, gərayli, mükəmməs, müsəddəs, təcnis, müşaira, varşığı və s. yazmışdır. Lakin o, əksər güneyli şairlər kimi qəzallər də yazmışdır.

1978-ci ilin çovğunlu, boranlı qışında İran xalqlarının üzünə inqilab günəşinin qəfəqləri düşür. İnqilab ərafəsində Qafıantının şeirləri bir mübarizə sülahi kimi kaset şəklinə yayılır. Demək olar ki, M.Q.Qafıantı Güney Azərbaycan ədəbiyyatının kasetli şeir mübarizəsinin⁷³ ilk nümayəndəsi

⁷³ Kasetli şeir mübarizəsi – 1975–1978-ci illərdə Cənubi Azərbaycanda bir mübarizə sülahi kimi əlyazılı şeirlərin kasetə yazılıb, kaset şəklinə yayılması.

olmuşdur. Qafıantının şeirlərindən ibarət ilk kaseti yaxın dostu Əlirza Mıyanlı tərəfindən və şairin öz səsiylə yazılmışdır.

İnqilabın qələbəsi uzun illər bağlı qalmış dilləri açır. Ölkənin hər bir yerində ədəbi-mədəni dərnəklər baş qaldırır və dərgilər yayımlanmağa başlayır. Yaranan əlverişli şəraitdə Qafıantının şeirləri xalqın və zəhmətkeş kütlələrin mənəviyyatını əks etdirən ədəbiyyat nümunəsinə çevrilir. Qafıantı Tehranda yaşayan Azərbaycan şairləri ilə tanış olur və onlarla əlaqə yaradır. Tehranda yaranan "Azərbaycan Yazıçıları və Şairləri Cəmiyyəti" dərnəyinin qurucularından olur. Əsərlərini dövrü mətbuatda, şairlər məclislərində və yaranan hər bir münasib şəraitdə yayır. Tehranda Hüseyn Düzgünün başçılığı ilə nəşr olunan "Yoldaş" jurnalının yazıçıları heyəti ilə sıx əməkdaşlıq edir.

"M.Q.Qafıantının "Seçilmiş əsərləri" adlı ilk şeir kitabı 1978-ci ildə Təbrizdə "Eldar" nəşriyyatı tərəfindən, "Məcnun" adlı kitabı 1979-cu ildə Tehranda "Sərtab" nəşriyyatı tərəfindən, məşhur "Ömür aynası" kitabı isə 1990-cı ildə görkəmli ədəbiyyatşünas-alim Həsən İldırımın redaktorluğu və ön sözü ilə Tehranda "Nəşrə Mına" tərəfindən nəşr edilmişdir. Şairin "Ulu Çınar" adlı çoxoxluqla əlyazmalarından ibarət olan son kitabı 2020-ci ildə, həyat və yaradıcılığından bəhs edən "Fədai şair Qafıantının həyatı və sənəti" adlı monoqrafiyası isə 2022-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının elmi işçisi, dr. Qəndar Həqverdi Əliyeva tərəfindən çap edilmişdir.

İnqilabın ilk illərində Azərbaycan dilində yayılan dərgilər çoxalır, qurulan ədəbi yığıncaqlar genişləyir. Qafıantı

da ömürü boyu hasratını çəkdiyi azadlıqdan olduqca faydalanmağa çalışır. Şeirləri mətbuatda yayılır, yığıncaqlarda oxunur, Bakı radiosundan səslənir və kitab şəkilində çap olur. Ancaq bu azadlıq çox çəkdir. Yəni də müxtəlif yollarla Azərbaycan ədəbiyyatının nəşrinə ciddi maneələr qoyulur. Ana dilində yayılan dərgilər bir-bir bağlanır, senzura qurulur və kitabların nəşr edilməsinə yoxlama şerti hakim kəsilir. Bütün ölkədə olduğu kimi Tehran və Təbrizdə olan Azərbaycanlıların da ədəbi dərnəkləri və mətbuat orqanlarının qapadıldığı ağır bir şəraitdə azadlıq çarçısı Qafıantı şair Türkoğlu ilə bərabər bir dərnək qurmaq qərarına gəlirlər. Başqa yoldaşlarının da yardımıyla "Arzu karvanı" adında bir ədəbi dərnək yaradır. Çox zamanlar şeir gecələrini öz evində təşkil edən Qafıantı olduqca qonaq sevar və çörəkli kişi idi. Bu illərdə Azərbaycan ədəbiyyatının müxtəlif sahələrində çalışan şair və yazıqlar, müxtəlif yerlərdə fəaliyyət göstərən bir sıra ədəbi məclislər arasında olaqca yaranan, xüsusilə gənclərə qayğı və köməyini əsirgəməyən Qafıantının evi ədəbiyyat ocağına çevrilir.

"Arzu karvanı" dərnəyi fəaliyyəti ərzində Tehranda yaşayan Azərbaycan yazıçı və şairlərinin yaradıcılığında göstərdiyi müsbət təsir etibarı ilə İran inqilabından sonra yaranan dəyərli ədəbi dərnəklərdən hesab olunur. Bu dərnək üç il fəaliyyət göstərə bilər.

Ancaq Qafıantının demokratik ədəbiyyatın inkişafı uğrunda fəaliyyəti dayanmur. 1977-ci ildə Tehranda təşkil edilən "Cənubi Azərbaycan şairlərinin bir qrupu" adlı ədəbi dərnəyin qurucularından və fəal iştirakçılarından olur.

İran inqilabı ərafəsi və ondan sonrakı illər Qafqaslı yaradıcılığının çiçəklənmə dövrü olmuşdur. Lirik şairin epik təfəkkürü bir-birinin ardınca çap olunan: "Bizim köndün bir illik tarixi" və "El peşəsi" poemaları ilə üzə çıxır.

*Anamı harday dolu qeyjandı həlik
Mən çəliyə gəzərdim çadırbəzəlik,
Təpəyin dağından dərərdim sədik,
Verməzdim ilməsin ləl-mərcana,
Xəyalım boylanı Azərbaycanı!*

Ümumiyyətlə, Qafqaslının bütün əsərlərində olduğu kimi çap edilməyən digər: "Danışgahın qabağında", "Qafqaslı" və "Qanlı xatirə" adlı poemaları da ictimai-siyasi mövzuda yazılmışdır.

Qafqaslının əsərləri Tehranda və Təbrizdə nəşr olan "Füruği Azadi", "Əsri Azadi", "Körpü", "Dədə Qorqud", "Bohərə Zəncan" "Araz", "Yoldaş", "İnqilab Yolunda", "Yeni Yol", "Azəri Səhifəsi", "Azəri", "Işıq" və "Xudafərin" kimi dergi və qəzetlərdə mütəmadi olaraq dərc olunur və bu günə kimi davam edir. Tehranda yaranan "Azərbaycan Şairlər və Yazıçıları Cəmiyyəti"nin çalışan üzvlərindən olur (1980-1984). Həmin illərdə "Yoldaş" məjlləsinin redaksiya heyəti ilə sıx əlaqə saxlayır və bu heyətin bir üzvü kimi ciddi fəaliyyət göstərir.

1991-ci ildə Tehran şəhərində dostları ilə birlikdə "Həbib Səhir adına Ədəbi Əncümən" dərnəyini qurur və sonralar "Səhir Ədəbi-Mədəni Dərnəyi" adı ilə tanınan bu ədəbi dərnəkdə ömrünün sonuna kimi fəaliyyət göstərir.

İllərlə bu təyda yaşayan həmvətənilərinin hösrəti ilə yaşayan şairin 1991-ci ildə Bakıya səfəri onun dünyagörüşünə və yaradıcılığına dərin təsir edir. Həmin vaxt Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı'nın qonağı olan şair Yazıçılar İttifaqına fəxri üzv seçilir.

Ömrünün sonunadək qələmlə döyüşən şair ikiyüzə yaxın əlyazma əsərlərini, nəsr şəklinə yazdığı məktub və xatirələrini məhz əhəliq illərində yazmışdır.

Zəhmətkeş şair 2006-cı ildə keçirdiyi beyin infarktı nəticəsində vəfat edir və Tehranın güney hissəsində yerləşən Yaftabad məzarlığında dəfn olunur. Olduqca çətin, məşəqqətli həyat və yaradıcılıq yolu keçən, bütün ömrünü doğma xalqın saadətə və milli kinliyi uğrunda mübarizəyə həsr edən zəhmətkeş şair özündən sonra dəyərlı bir irs qoyub getmişdir.

Başına dolandığım

Dərdlərimi deyim bir-bir,
Bil, başına dolandığım.
Bağlanubdur əlli ildir -
Dil başına dolandığım.

Gecəm qara, günüm cəndir,
Acı qışdır soyuq təndir,
Səm deyirəm, qədəğündür -
Zil başına dolandığım.

Qəm bədəsin lca-lca,
Günüm olub qara geca,
Həsrat cəkdim neca-neca --
El başına dolandıgım.

Aylar, illər qan ağlayır,
Dizlərini qucaqlayır,
Şair oğlun soraglayır -
El, başına dolandıgım.

Dinlə qohum-qardaşını;
Qaflantının yaddaşını.
Sən, ağlama, göz yaşını -
Sıl, başına dolandıgım.

Həsratəm

Qaranlıq gecədir, göz-gözü görmür,
Günəş, ulduza, aya həsrətəm,
Boğazımda səsim qalib boğulur,
Haraya həsrətəm, haya həsrətəm.

Coxdan zaman cərxə tərsə dolur,
Əslimi-kökümü quduzlar darur,
Ürəyim icimdə susuzdan yanur,
Dənizə həsrətəm, caya həsrətəm.

Namorda deyiram yoxdur müşkülüm,
Günü-gündən artır qəmim, nigilim,
Demur acı qışda dodağım-dilim,
Bahara həsrətəm, yaya həsrətəm.

El bilir

Gözlərin bərəldir qarı daş ürək
Ələsin qəddimi kəməni; el bilir.
Dəlincə sümstünür qan səmuran tək,
İnanmır keçmişəm candarı; el bilir.

İllərdir çalışır susduğun məni,
Deyiram: "İtil get, tanuram səni".
Olmaz ki unudam xalq, vətəni,
Məndədir düz ilqar, peyman; el bilir.

Elin qanadıyla ucuram indi,
Ürəyimi xalqa acıram indi,
Arzu yollarında qacıram indi,
Tükənməz dizimdə tovan; el bilir.

Sohrət dəlincə qacınlar bu gün,
Ozğa qanadıyla uçanlar bu gün,
Əlin yaltaqlara acınlar bu gün,
Olubdur it kimi peyman; el bilir.

Azadlıq yolundan azanlara bax!
Elin qurqusunu pozanlara bax!
Özü öz qəbrini qazanlara bax!
Olub öz xalqına düşmən; el bilir.

Sözü təsbih kimi düzənlər də var,
Gözünün lilişin¹⁴ süzənlər də var,
İnsanlıqdan alın üzənlər də var,
Coxdan asılıdır, coxdarı; el bilir.

Coxları da şair qoyubdur adın,
Qulağı eşitmir xalqın fəryadın,
Satır qara pula vətən evladın,
Bağlayır gündə bir divan; el bilir.

Bazılar car çəkir: "Şairəm mən də",
Xoyalı seyr edir cayda, cimanda,
Bir anlıq ayağı bərka düşanda,
Olur iki üzlu ayan; el bilir.

Olmasa şairin ürəyi kövrək,
Olmaz ürək sevon, olanmaz getcək.
Şairlikdən əvvəl insanlıq görək,
Bu bir həqiqətdir, qanan el bilir.

Olsa bir şairdə qeyrət damarı,
Olmaz alcaqların yoldaşı, yarı.

¹⁴ liliş - göz və burun yağı

Tutsa da alcağını beş gün bazarı,
Ölməmiş o olar yaları; el bilir.

Şair təməli sağ ilə solur,
Haqiqət söztürdür, arxayın olun.
Mahaldır, ölünce dəyişməz yolun
Olsa da sinesi şən-şən; el bilir.

Şairlik yaraşar iyid şənina,
Döyüş paltarını giyər əyrinə,
Elin dörd yükünü alar ciyrinə;
Qopsa da başına tufarı; el bilir.

Qarıntıyam, elin dördün qarıranı,
İyid şairləri yaxşı taruram,
Sanmayın özümü şair sanuram,
Şair olmaq deyil asan; el bilir.

Qan olar

Mən sarımı zil calsam da,
Təldə qan olar, qan olar.
Toy-duyundan ayrı düşən
Eldə qan olar, qan olar.

Baxcalara duman çökər,
Bənövşələr boynun bukər,
Bulbul ağlar, qan yaş tökər,
Güldə qan olar, qan olar.

Korpə maral daş carında,
Uzun görməz baharın da.
Yemək tapmaz bir qarın da,
Cöldə qan olar, qan olar.

Qara dustaq olar vətən,
Mən ağlarım, gülər düşmən,
Gözlərimdən axıb gedən,
Səl də qan olar, qan olar.

Qaslanıda tufan qopar,
Həramilər¹⁸ fürsət tapar;
Yurdumuzu calıb çapar,
Eldə qan olar, qan olar.

¹⁸ həramilər (hərami) - oğru, quldur

ALLAHVERDİ AHƏNİ
(1933-2013)

Ürək oxşayan ana təbiətin səhralayıcı gözəlliklərini özündə cəmləşdirən Qaradağ bölgəsini müxtəlif mahallar təşkil edir. O bölgəni təşkil edən 16 mahalın biri də Gərmədüz mahalıdır. Allahverdi Ahəni 1933-cü ildə Gərmədüz mahalının məşhur kəndlərindən olan Moxlan kəndində dünyaya gəlmişdir. Yemiyetməlik illərində atasının yanında dəmirçilik öyrənən Allahverdi sonralar həm əkinçiliklə məşğul olur, həm də baqqal dükanı işlədir. "Ahəni" təxəllüsü ilə yazdığı şeirlərlə tanınan və öz mahalında müdrik ata kimi dərin hörmət qazanan şair, ömrünün bağdan-başa həmin kəndə də yaşamışdır. Ahəni sadə xalq dilində yazdığı şeirlərində öz istiqanlılığını, öz şəfqətini aydın göstərə bilir. Şair və ifaçı aşıqlarımız tarix boyu ədəbiyyatımızı eidiən-elo, mahaldan-mahala yaymış və onun inkişafında mühüm rol oynamışdır. Ahəninin şeirləri klassik qaliblərdə olur, daha çox qəşmə, gəraylı və mürəmməsləri vardır. O öz şeirlərində xalqın, xüsusilə öz çevrəsində

yaşayan insanların istək və arzularından, həyat və məişətindən söz açır. Onun şeirlərində dərin müşahidə qabiliyyəti olan, şirin yaşıya və həyata diqqət yetirən ulusal bir insanın dünyagörüşünü tapmaq mümkündür.

Aşıqlarımız tərəfindən ustadnamə kimi qəbul olunub toy-şüyünlərdə və şənlik mərasimlərində oxunan bir şeiri onun şeirlərində olan cazibənin nişanəsidir. Bildiyimiz kimi, ustadnamələr, aşıq ədəbiyyatı və şifahi xalq ədəbiyyatında həyat dərslikləri kimi olan zəngin məzmunlu əsərlərə deyilir. Şeirləri ustadnamə kimi qəbul olan şairlərimiz həmişə az olub. Ahəri 2013-cü ildə doğma kəndlərində vəfat etmiş, orada da torpağa tapşırılmışdır.

Heçzad-heçzad

Dəli kənliim içmə eşiqin camını,
Bir zaman deyərsən day, heçzad-heçzad,
Gözdə işiq qalmaz, bədəndə taqot,
Ah çəkib deyərsən vay, heçzad-heçzad.

Əziz şirinçələr dövrü-bərində
Darısqıb gülərlər öz keflərində,
Çağırсан hər biri durar yerində,
Verməzlor hayına hay, heçzad-heçzad.

Xəzan olar bülbüllərin yan keçər,
Xəyalından qəm keçər, əfğan keçər.

Günlər-aylar qabağundan san keçər,
Bir günü sayarsan, ay heçzad-heçzad.

Görən deyər can-can, sənə can olmaz,
Fayda verməz xəstə canın can olmaz,
Versələr də, bülüşəndə man olmaz,
Heç sənə verməzlər pay heçzad-heçzad.

Olmasa gülşəndə bir bülbül heçzad,
Çəmən heçzad, çiçək heçzad, gül heçzad,
Ayrı düşər ellər səndən bil heçzad,
Verməzlər həyına həy, heçzad-heçzad.

Yaxşı-yamanı bu dünyada gedəndi,
Görmüşəm dünyada çox dördməndi,
Ahəm heç bilənmirəm nədəndi,
Həmi deyir dünya, vay, heçzad-heçzad.

BƏXTİYAR NÜSRƏT
(1934-2006)

İncə xəyalı, şirin duyqulu şair Bəxtiyar Nüsrət Azərbaycanın Sarab bölgəsində yaşıl yamaqlı, sarın quzeyli Baf-tan kəndində bir əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. El-oba-nuzun qayğısını çəkən, ürəyi təpərli şair Bəxtiyar Nüsrət 18-20 yaşlarından sonra Tehrandə sakin olmuş və bacarıqlı işçi vəzifəsindən təqaüd illərini yaşamış, 2006-cı ildə 72 ya-şında İKÖN Tehrandə vəfat etmişdir. Məzarı Tehrandədir.

İlk yaradıcılıq illərində yazıb topladığı "Qızıl qan" ad-lı kitabını 1981-ci ildə çapa vermişdir. Onun sonralar yaz-dığı şeirləri ilk şeirlərindən fərqlənir. Vətənpəvar və huma-nist ruhlu şairdir. Daha çox simvolik şeirlər yazan şairin şe-ir dili olduqca axıcıdır. Bəxtiyar Nüsrət öz şeirlərində mühü-tünün gözəlliklərini, eynəcəklərini müxtəlif şeir formalar-da qələmə almışdır. Onun lirik mısralarında sevdalı bir üroyin hərarəti hiss olunur. Xəyalın yumuşaq və ilham qə-

nadları ilə insan ömrünün enişli-yoxuşlu yollarını şeirlərində əks etdirən şair həyata həmişə sevgilə baxmışdır. İkinci şeir kitabı isə 2001-ci ildə "Öndüşeyi-nov" nəşriyyatında çap olunmuşdur.

Tehranda yaranan şeir ocaqlarında və ədəbi məclislərdə fəal iştirak etmişdir. Ədəbi-ictimai mühitimizin ağır illərində Tehranda yaranan "Arzu karvanı" ədəbi dərnyayın banilərindən və daimi iştirakçılarında olmuşdur. Şairənin davranışında özünəməxsus qaydaları olan, yazdıqları şeirlərin anlarını yaşayan bir insan idi. Yumşaq əhval-ruhiyəli bir şair olduğuna görə həmişə qələmədaşları tərəfindən ehtiramlarla xatırlanır. Yazdıqları isə xalqımızın çağdaş arzu və istəklərindən irəliləyən poetik duyğular və düşüncələr idi. Bəxtiyar Nüsrovin ipək duyğularından süzülüb kövrək mizalara çevrilən şeirlərindən böyük milli ruh, azadlıq həvəsi həmişə eyni qaynatlıqda idi. Şeirləri dövrün mətbuatında tez-tez çap olardı.

Qızıl telli gün

Ey atlıların nur saçan qızıl bayrağı,
Saç mənim ölkəmə qızıl tellərin!
Ey mənim xalqımın ümid çirağı,
Sevirəm, sevirəm gözəlliklərin!

Günəşli bayraqsan, ayıl-üldüzün,
Sən salan kölgədə yaşayır ellər.
Boy atır qoynunda hər şirin sözlü,
Gül açır camalın görəndə dillər.

Işıqlan, ışığın qızıl telli gur,
Qoy inam verilsin sabahki günə!
Sənin Günəşindir varlıq göstərən
Körpə nəslərin gələcəyinə.

Dəyşdir faşistlər, Hitler əsirini
Yarat yeni günlər bəşəriyyətə!
Aç incə yaradıcı dənəşmələrin
Ver sənət dərslərini insanlığa!

Sən baş qaldıranda qazılır qəbri
Cəngi sevən satqın sovinistlərin.
Tük salır adından azgün faşistlər,
Od düşür canına şovinistlərin.

Tellərin dəyərli parlayanda səni,
Səngərdən səngərə qaçır yağlar.
Ölkələr qoynunda uçanda səni,
Ürəyin kədəri, qəmi dağlar.

Sənin zamanında gözəl gəlinlər
Güvənir əlinin son qüdrətinə.
Doğduğu körpəyə lay-lay çalarkən
Yüksəlir könünün pak əməlinə.

Sən verir əkdüyü güy sünbüllərə,
Sənin zamanında qoca bağbanlar.
Bağlar səlməsində gəldir sünbüllər,
Al sənin geyinir yamaclar, dağlar.

Hələ

Bahar hələ yol üstədir,
Səs ucaltı dərələrdən,
Bağın əyir yaşıl budaq
Bizim evə pəncərədən.

Günəbakan divar üstün
Qonşumuza dönüb baxır,
Sarmaşığın damarından
Şofəqlərin nuru axır.

Gövrəçinlər uyqudaykən
Şənlik qurur eyvanımız,
Böylə çiçək indiyədək
Açmamışdır eyvanımız.

Ay şofəqi çökilmədən
Bağçamızın yanacağından,
Dən ulduzu salamlayır
Nülfərin budağından.

Şəhnəm gəzir yarpaq üstə
O nifrətli gözlər kimi,
Qönçə yarır dodaqların
Köksümdəki sözlər kimi.

ƏBDÜLƏLİ MÜCAZİ
(1934)

Şeirələrində "Aslan" təxəllüs edən Əbdüləli Mucazi Yusif oğlu 1934-cü ildə Şobistər mahallının adlı-sarıq qəsəbələrindən olan Şancın kəndində bir ikinci ailəsində dünyaya gəlir. O, 11 yaşındakı savadsız qalır və Azərbaycanda Milli Hökumət qurulan ili təhsilin icbari və pulsuz olduğuna görə o da milyonlar insanı kimi təhsilə başlamıq imkanı tapır və ana dilində ilk təhsil ala bilənlərdən olur. 12 yaşında Milli Hökumət dağıdılan zamanı ailəliklə Tehrana köçür və orada fars dilində təhsil almalı olur və orta məktəbi bitirəndən sonra məşğ təmin etmək üçün bir şirkətdə işə başlayır. 1967-ci ildə Tehrandə ailə qurur. O, ana dilimizi sevdiyinə görə dilimizdə olan kitabların mütaləsilə məşğul olur. dilimizi öyrədir, ədəbi məclislərdə və dərnlərdə fəaliyyət göstərir. Gözəl qəşmə, gəraylı və bayatılar yazır.

Ədəbiyyatımız və folklorumuzun vurğunlarından olan bu el şairi "Şancan Folkloru və ədəbiyyatı" adlı bir monoqrafik kitab yazır və kitabını 2009-cu ildə Tehranda çap etdirir. Şeirləri ötən 40 ildən bəri ar-sıra mətbuatda çap olunur və indi Tehranda yaşayır.

Azərbaycanım

Qızıl qaynağıdır o Mişov dağı,
Dağları lələli, almali bağı,
Təbiət yaradıb onu xoşçağı,
Şöhrəti ucalan Azərbaycanım.

Gecəsi olduzlu, günüzü işıq,
Evləri səfali, toyları Aşıq,
Xalqınun da arzuları bərişiq,
Şahlardan tac alan Azərbaycanım.

Qahraman oğlu, qahraman qızı,
Qahraman elləri, bükülməz dizi,
Elə dayaq olsun Urmu, Təbrizi,
Üğyardan xaş alan Azərbaycanım.

Fəxr etdim dilinə Azərbaycanım,
Qurbanam elinə Azərbaycanım,
Aslan arzulayar özü Şancanın,
Zalimdən bac alan Azərbaycanım.

Vətən

Bayram axşamında il dönümündə,
Gəldim şən baharın görməyə vətən.
Vuruldu yaylağın gül-çiçəyinə,
Yam-yaglı çəmənə hörməyə vətən.

Mən Azərbaycana – lili-mərcanə,
Vurğunam çoxdandır, ey ana vətən.
İltisat eylətəm mən sənə ana,
Gəlmiş sənün vəsfin heç sənə, vətən.

Döyünür ürəyim hər zaman sənə,
İstəyəm dünyalar boyunca vətən.
Durum biz dolarım başına sənin,
Gəlmiş, qalın sənə də doyuncə vətən.

Xırmanın döyülə rəşbarın gülə⁹⁸,
Razıyam çoxuna-azına, vətən.
Toyların bağlana, xonçalar gələ,
Qurbanam toyuna, sazına vətən.

Güney mahalının, həmi də Şancarın,
Qurbanam adına-samına, vətən.
Həmişə Aslanın arzusu budur,
Gələ ilk baharda yanına, vətən.

⁹⁸ Rəşbar - yer alkan, ikinci

Bayatılar

Qəm-kadar sözə gəlməz,
Ürək söz üzə gəlməz.
Hadisə tiz verəndə,
Üz verər, gözə gəlməz.

Əzizim necə getdi,
Bir axşam gecə getdi,
Mənim qırx əziz balam,
Bilmədim necə getdi.

Bülbülüm xara getdi,
Səllərdə sara getdi,
Şancarım qan ağlasın,
Qırx oğul hara getdi.

Qəmliyəm, ay qəmliyəm,
Gözü yaşı, nəmliyəm,
Qan ağla ana yurdum,
Ürək dağlı qəmliyəm.

AŞIQ RƏSUL QURBANI
(1935-2015)

Güney Aşiq ədəbiyyat mühitinin yetirmələrindən və çox sevilən sənətkarlardan biri Aşiq Rəsul Qurbani 1935-ci ildə Əhar yaxınlığında olan Abbasabad kəndində zəhmətkeş ikinci ailəsində anadan olmuşdur. O, yoxsulluq üzubətindən təhsil ala bilmir, gənclik illərindən aşığıq sənətini öyrənir və mahir aşiq olur. Güzəl səsə və oxumaq məharətinə malik idi. həm də gözəl şeirlər yazardı və oxuyardı. "Sıraında səslənən sazım var mənəm" adlı şeir kitabı çap olunubdur.

Olmaq

Lavaş bişirməyə yuxa salmağa,
Buğda unu istər, məkədən olmaz.
Ökdüz gərək çin verə, yer sökə.
Keçidən, çəpişdən, takədən olmaz.

Əlindən uçurtma, səadə quşunu,
Cəm eylə bağına ağıl huşunu,
Axtarsan taparsan öz tay-tuşunu,
Ayna durudandır, ləkədən olmaz.

Haqq, həqiqəti sevən yorulmaz,
Boyaq düz vurulsa, heç zaman solmaz.
Hər bir nərsə çəkən Koroglu olmaz,
Fətamlik bir loxma tikədən olmaz.

Aşiq Rasul sizin bəyan eylesin,
İgidlər ilqarın ayan eylesin,
Haqq özü haqlı Sultan eylesin,
Böyüklük heykəli - yekədən olmaz.

RƏCƏB İBRAHİMİ FƏRHAD
(1935-2019)

Rəcəb İbrahimi Fərhad Həsən oğlu 1935-ci ildə Ərdəbilin Yurduçu mahalının Korabazlı kəndində anadan olmuşdur. On yaşımda İkan ailəsi ilə birlikdə Tehrana köçmüşdür. Fərhad Tehrandə yaşarkən o dövrün qızgın ictimai mübarizəsinin canlı şahidi olur. Rza şah rejiminin qabaqlarının – azərbaycanlıların milli varlığını lağa qoyanların çirkin əməlləri əmdə vələm və el məhəbbətini daha da gücləndirir. Fərhadın o dövr mühüm fəaliyyətlərindən biri də mərhum bəstəkarımız ustad Əli Səlimi ilə İran radiosunda işbirliyi-dir. O, sadəcə dildə mahnular yazır, ustad Səlimi isə onlara musiqi bəstələyir və radyodan yayılır. Fərhadın üroyindən qopən sevgi nəğməsi “Ayrılıq” mahnısı o illərdə dillər əz-bəri olur. O mahnının maraqlı yaranma və yayılma tarixi var. Fərhadın “Ayrılıq” mahnısını ilk dəfə ustad Əli Səlimi-nin həyat yoldaşı Vartuş xanım oxuyur və bir az müddət sonra İrana səfər edən Azərbaycanın dünya şöhrətli müğənnisi Rəşid Behrudov mahnını bəyanir və özü ilə Bakıya

aparır. Rəşid Behbudov İrana ikinci dəfə qayıdarkən "Ayrılıq" mahnısı Rəşid Behbudovun ifasında ölməz bir nəğmə kimi səslənir. Azərbaycanın hər yanında bir milli mahnı kimi əzizlənir və oxunur. Sonra da müğənni Ququş xanımın və Yaqub Zuyufçanın eşazkar ifasında yayılır. Yərin üstündən çoxdur ki, bu mahnı dillərdən düşmür.

Fərhad inqilabdan sonra Tehranda şəhərində yaranan "Azərbaycan Şairlər və Yazıçılar Cəmiyyəti"nin idarə heyətinin üzvü kimi çalışır. "Azərbaycan Şairlər və Yazıçılar Cəmiyyəti"nin daxili orqanı olan "Günəş" məqaləsinin yayılmasında yaxından iştirak edir.

Gənclik illərinin ortalarında Tehranda yaşayan məşhur yazıçı və ədəbiyyatşünas Əli Təbrizi ilə tanış olur və o tanışlıq onu ana dilimizdə olan ədəbi məclislərə sövq edir. Doktor Salamullah Cavidin yaratdığı "Dostlar görüşü" ədəbi dərəcəyində iştirak edir və ədəbi fəaliyyətləri nəticəsində mahnılar yazmağa cəlb edilir və bir milli mahnı şairi kimi dəyərləndirilir. Onun sözlərinə yüzdən artıq mahnı bəstələnmişdir. O 2019-cu ildə Tehranda vəfat edib və məzarı doğma kəndi Korabzlıdadır.

Ayrılıq

Fikriüdə gecələr yata bilmirəm,
Bu fikri başımdan ata bilmirəm.
Deyirəm çün sənə çata bilmirəm,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Uzundur hicrində qara gecələr,
Bilmirəm mən gedim hara gecələr.
Vurubdur qəlbimə yara gecələr,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Yadıma düşəndə ala gözlərin,
Göydə ulduzlardan allam xəbərin.
Neyləyim kəsibdir məndən nəzərin,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Ayrılıq dərddini çəkməyən bilməz,
Yardıan ayrı düşən göz yağın silməz.
Deyirlər intizar xəstəsi ölməz,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Necə ki elimdən ayrı düşəndən,
Sorar bir-birini görüb biləndən,
Həsretlə sızlayar daim bu qərddən.

Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Olubdur biganə yarım-yoldaşım,
Qarıbo sayılır sevgim-sirdaşım,
Bu cavan çağında ağardıb başımı,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Məni ağladandan gülüş istərəm,
Ayrı düşmənilə görüş istərəm,
Hasanı yıxmağa yürüş istərəm,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

Sevgilik olubdur çarı Fərhadın,
Sevgisi hardadır, hanı Fərhadın?
Deyərək çıxacaq canı Fərhadın,
Ayrılıq, ayrılıq, aman ayrılıq,
Hər bir dərddən olar yaman ayrılıq.

NUKULLA HAQƏPƏRƏST MƏRDOĞLU
(1936)

Şeirlərində "Mərdəoğlu" təxəllüs edən Hacı Nurulla Haqəpərəst 1936-cı ildə Kələybar şəhərinin yaxınlığında olan Çaykəndi kəndində anadan olmuşdur⁷⁷. O qədim molla məktəbində oxumuş və ədəbiyyata maraq göstərmişdir. Açıq fikirli dindar bir adamdır. O, heca vəznində dərin ehsaslı və sadə şeirlər yazır. Bölgədə olan ədəbi dərnəyin üzvlərindəndir. İndiyədək "El başına dolanım", "Daha arzum başa gəldi" və "Gözlə nəğmələr" adlı üç şeir kitabı işıq üzünə çıxməkdədir.

⁷⁷ İsmayilov Ə. Səməni Qızıdağ ulduzları. Təbriz, Baharəvət, 2014.

Bir gün görməyənida göz yaşı tökən,
İndi toran çalmış gecəsən deyir.
Dağıqlar yollarına göz tikən,
Özün yama çakir bəcəsən deyir.

Sən mənim sevgili canımsan deyən,
Şirin zəban arzularımsan deyən,
Ürək məhəbbətini, canımsan deyən,
Sevgiyə göz qarək, seçəsən deyər.

Tabiətdir, qışı, boran-qarı var,
Baharın çiçəyi, şirin bəri var.
Vəfalı dostların etibarı var,
Soruşar ahvət, necəsən, deyər.

Kim çatıb vüsala, cövr-cəfəsiz.
Təbib tistə gedən olmaz şafəsiz,
Nütfəsi¹⁸ pak olan olmaz vəfasiz,
Mərdoğlu da sənətkara can deyər.

¹⁸ nütfəsi - lütfəsi, zəhi, məyisi

Vətənim

Gəlim gəzim dağlarında,
Gül-çiçəki bağlarında,
Ay mənim gözəl vətənim.

Ayrılmışam məni də sendən,
Heç vaxt dülğəmədən dilindən,
Hər zaman tutdun əlimdən,
Ay mənim gözəl vətənim.

Gül-çiçəkdir yaylaqların,
Durna gözlü bulaqların,
Şələ saçır çiraqların,
Ay mənim gözəl vətənim.

Azərbaycan qairələri,
Olar vətən iftixarı,
Mərdəğlının etibarı,
Ay mənim gözəl vətənim.

BŪRCƏLİ QŪREYŞİ TŪRKOĞLU
(1938-2016)

Būrcəli Qureyşi 1938-ci ildə Həştəri bölgəsində yerləşən Çaroymaq mahalının Şorqara kənd adlı kəndində zəhmətkeş bir ikinci ailəsində işıqlı dünyaya göz açmışdır. Gəncliyinin ilkin illərindən milyonlarla iş axtaran azərbaycanlı kimi doğma yurdunu tərk edib bir tike yavan çörək üçün Tehran şəhərinə köçmüşdür. Tehranın cənub tərəfində ailəliklə illər boyu kirayə evdə qalıb fəhlə işləmişdir. Sonra bir ayna saz ustası yanında ayna sazlıq öyrətib özü üçün bir dükən açıb orada işləmişdir. Zəhmətlə halal çörək qazanıb həyatın ağır-acılarına dözmüşdür. Ürəyində daim vətən eşqi alovlanan Būrcəli ələ gənclik illərindən milli düşüncəyə malik olmuşdur. Cavanlıqda mədrəsəyə getmədən savadlı dostlarından oxuyub-yazmaq öyrənmişdir. Ürək sözlərini 30 yaşından sonra klassik şeir formalarında "Türkoğlu" imzası ilə qələmə almaya başlamışdır. Zəhmətkeşlərin qayğıkeşi olub, ömür boyu haqsızlıqlarla mübarizə apardı. Bibisi oğlu şair M.Q. Qatları ilə yoldaş və sırdaş idi.

1968-ci ildə Qafıantı ilə birlikdə doktor Salamullah Cavidin təklifiylə Tehranda yaranan "Dostlar görüşü" adlı ədəbi dərnyəyə yol tapmış və orada bir çox şair və yazarlarımızla tanış olmuşdurlar. Həmin günlərdən Azərbaycan ədəbiyyatı ilə maraqlanmağa, oxumağa və yazmağa başlamışdır.

Türkoğluun 3 cild şeir kitabı onun yaşadığı illərdə çap olmuşdur. İlk şeir kitabı 1979-cu ildə "Tapeyin dağı" adı ilə çap edilmiş, 1982-ci ildə "Çörək dərdi" adlı şeir kitabı çapdan buraxılmış və "Ana, gözümlə qan ağlayır" şeir kitabı isə 2008-ci ildə "Əndişə nəv" nəşriyyatı tərəfindən yayımlanmışdır. O, inqilabdan sonra Tehranda yaranan "Azərbaycan ədəbi əncüməni" adlı ədəbi dərnyəyə üzv olaraq onun yaranmasında fəaliyyət göstərmişdir. Şeirləri ara-sıra "Dədə Qorqud", "Yoldaş", "İnqilab yolunda", "Fruği-azadi", "Dilmac", "Xudafərin" və s. kimi mətbuat orqanlarında çap olurdu. 1983-cü ildə Tehranda inşidulmaz şair M.Q.Qafıantı ilə birlikdə Tehranda yaşayan başqa şairlərlə "Arzu karvanı" adlı şeir dərnyəyi yaradılardan oldu.

Türkoğlu axıcı, sadə və səmimi şeirlərini klassik şeir qəliblərdə yazmış vətənsəvar, insənsəvar bir şair kimi oxucularının sayğısını qazananmışdır. Onun şirin ehsaslarla yazılmış şeirləri ictimai məzmunlar daşıyır. Uzun illər ürok xəstəliyindən əziyyət çəkən Türkoğlu 2016-cı ildə Tehranda vəfat etmiş və orada dəfn edilmişdir.

Yavaş-yavaş

Aşiqam, öldürmə, irsafın olsun,
Alsanda, canımı al, yavaş-yavaş.
Gəl otur yanımda, yanur ürəyim,
Qolunu boynuma sal, yavaş-yavaş.

Gəl çıxmaq çəmənə seyr edək qoşa,
Əğyarın ürəyi çarpılan daşa,
Mən sərv qəddinə edim tamaşa,
Sən də öz sazını çal, yavaş yava.

Dodaqların qonça, yanaqların gül,
Gəl çəkim nazını ay saç sünbül,
Şirin-şirin danış, şirin-şirin gül,
Tökülsün dodaqdan bal, yavaş-yavaş.

Sevmişəm gələndə səni bulaqdan,
Ətrini alaram görsəm uzaqdan,
Gəl basım bağrına, öpüm yanağdan,
Sürüşsün başından çal, yavaş-yavaş.

Türkoğlu söyləyir düşdüm dillərə,
Məni Məcnun edib saldın çöllərə,
Sevgilim qulaq əs bu nigillərə,
Düşdü ürəyimə xal, yavaş-yavaş.

Ana

Ana gözüm qan ağlayır,
Sinəmi hicran dağlayır,
Mən gəlirəm yollarımı
Duman tutur, çən bağlayır

Doğma eldən getdin hara,
Sınıq sazım gəlmiş "Şur"a.
Fələk bizi ayır saldı,
Hara düşdü para-para.

Çağırıram döna-döna,
Ana dur gəl, rahm et məni.
Gözlerimləni çox istədim,
Canım qurban olsun sənə.

Çıxdın Həcar tək meydana,
Oldun mənə vüqar ana,
Döyüşdün bir aslan kimi,
Baş aymadın qaduz xana.

Yola tikmişəm gözümü,
Ürəyim yox dözüümü.
Mən də sənə tok qaribəm,
Kimsə qanmayıb sözüümü.

Söz vermişdin toy edəsən,
Sevgimə çiçə gedəsən.

Zalim qoymadı ay anı,
Toy paltarını geyisən.

Səndən ayrı inan ana,
Həyatım döndü zindana.
Deyir Türkoğlu qürbətə,
Laylay çalar kim Rəhmənə?

Çaldım apardım

Ala göz sevgimi bir qartal kimi
Rəqibin əlindən çaldım, apardım.
Qoymadım yarımı gözədən yayına,
Hərifin önündə qaldım, apardım.

Söz açdım eşqimdən mən yavaş-yavaş,
Sevgimə dost oldum, sevgimə yoldaş.
Əğyarın başına özü boyda daş
Nifrətlə, qəzəblə saldım, apardım.

Qoymadım yaramaz əl vura yara,
Dağlaya sinəmi eyləyə yara.
Acılı şapənə mən yara-yara,
Yarım xəyalına daldım apardım.

Türkoğlu deyir ki, qoçaq el kimi,
Kükürədim, dağındım dəli sel kimi,
Atın cövlən etdi əsən yel kimi,
Sevgimi tərkinə aldım apardım.

Qocaldı

Ana yurdum oldu talan,
Məri dərda-qəmə salan
Gördüm deyir tülək-tərlan:
Bağın yaman qalma-qaldı,
Yazıq şair tez qocaldı.

Yurdumu verdilər sara,
Qəlbim oldu para-para.
Yox eyləyən dərda-çara:
Sarı da mənə qisas aldı,
Yazıq şair tez qocaldı.

Gördüm bağda bir qızıl gül,
Dövrəsində süsən-sümbül.
Oxuyurdu qəmli bülbül:
Bağ niyə yeyəsiz qaldı,
Yazıq şair tez qocaldı.

Bağı gəzib dolanmadım,
Hərza gülün yolannadım,
Xalqa qurban olanmadım:
Oran sazın qəmli çaldı:
Yazıq şair tez qocaldı.

Hey ağladım gülə-gülə,
Dərdimi Türkoğlu bilə:
Sala mənə dildən-dilə.

Göc-gündüz qələm çaldı,
Yazıq şair tez qocaldı.

Ana yurdum

Ana yurdum tapdalandı,
Varlığımı düşman dandı,
Gələcəyim nə nufandı,
Ömrüm boyu qəmsə doldum,
Yazıq oldum, yazıq oldum.

Bir havanın ayazında
Qarğ olmuşam dəyazında
Küründə yox, Arazında
Sənəd kimi mən boğuldum,
Yazıq oldum, Yazıq oldum.

Bu torpağa nəfəs gəldim,
Hərşeyə nəfəs gəldim,
Bayquşlara qafəs gəldim,
Mən nə üçün bəs doğuldum,
Yazıq oldum, yazıq oldum.

Türkoğluyam, yatanmadım,
El dərini atanmadım,
Mətləbimə çatanmadım,
Səralıb gül tək soldum,
Yazıq oldum, yazıq oldum.

BƏHRUZ DÖVLƏTABADI ÇAYOĞLU
(1938-2020)

“Çayoğlu” təxəllüsü ilə yazan şair Bəhruz Dövlətabadi 1938-ci ildə Təbrizin məşhur Çayqırağı məhəlləsində, zəhmətkeş bir ailədə anadan olmuşdur. Uşaqlıq çağları Milli Hökumət illərinə təsadüf etdiyi üçün öz ana dilində İki il oxuya bilir. Təhsilini bitirdikdən sonra müəllim olur və Kəşizkürən bölgəsində yerləşən Qarabulaq kəndinə, sonra Mamağana köçür. 1962-ci ildən Təbrizə qayıdır və orada yaşayır. Musiqilə maraqlanır, tar çalmağı tam məharətlə öyrənir. 1968-ci ildə Səməd, Oxtay və başqa yoldaşları ilə birlikdə ictimai-siyasi fəaliyyətə başlayır. Onun çaldığı musiqi havalarının bəziləri müxtəlif filmlərdə mətn musiqisi kimi istifadə olunmuşdur. Çayoğlu 1962-ci ildə ustad Şəhriyarın bitirəməsi ilə evlənir.

İnqilab arafəsində Çayoğlunun şeirləri Tehrandə “Sərtab” nəşriyyatı tərəfindən “Məcmuə” adlı kitabda çap olunur. Bu kitaba Çayoğulu ilə bərabər, tanınmış Azərbaycan

şairlərində: H.Sahir, M.Q.Qaflantı, H.Düzgün və İ.Səlahinin də şeirləri daxil edilmişdir.

1982-ci ildən sonra Tehrana köçüb orada fəaliyyət göstərən ədəbi dərnəklərlə yaxından əməkdaşlıq edir. Şairin böyük qardaşı Öziz Dövlətabadi də ədəbiyyatşünas, şair və təzkirəçi olmuşdur. Bəhrux Dövlətabadi Çayoglu şeirlərini ana dilimizdə, sadə və səmimi xalq dilində yazmışdır. Onun ilk şeirlər toplusu "Bayatı bayat olmaz" 1990-cı ildə "Əsperak" nəşriyyatı tərəfindən yayımlandı. Kitabda xalqın arzu və istəkləri əks etdirilmişdir.

Çayoglu 2020-ci ildə Tehrandə vəfat etmiş və orada da dəfn olunmuşdur.

Yad et

Hər yerdə ki qərənfil çiçəyi, lələ görəndə,
Zülmət gecədə, göydə Ayı halə görəndə,
Şamıl-səhər arxanda gülüm, sayə görəndə,
Yad et mani, ey sevgili canan, mani yad et!

Al rəngə boyanmış səfəqi-sübh açılında,
Dan ulduzu sırğa kimi aydan asılında,
Mən harda olam, şəhərdə ya dağda, aranda,
Yad et mani ey sevgili canan mani yad et!

Hər yerdə ki gördün bir əsir qolları bağlı,
Sürgün düşən ellər ürəyi, yolları bağlı,

Bir ömür yarub eşq oduna sinesini dağlı,
Yad et mani, ey sevgili canan, mani yad et!

Hər yerdə ki bülbül gülə həsrət qalib ağlır,
Gül qonçasını şaxta vurub bağrını dağlır,
Aşıqları zənciri-canun⁷⁹ boynuna bağlır,
Yad et mani, ey sevgili canan, mani yad et!

On dörd gecəlik, göydə gözəl Ayı görəndə,
Qar-şaxta, külək pancotanı qışda döyəndə,
Bayram qabağı kənd qızı saçlarını hərəndə,
Yad et mani, ey sevgili canan, mani yad et!

Hər yerdə ki həsrətlə gözü yolda qalan var,
Hicrində vətən eşqinə qəlbində talan var,
"Bijan"ləri⁸⁰, "Xosrov"ları sazlarda çalan var,
"Yad et mani, ey sevgili canan, mani yad et!"

⁷⁹ zənciri-canun - dərili zəncir

⁸⁰ Bijan- şairi zamanı adam olummuş fədai

AŞIQ MÜSLÜM ƏSGƏRİ
(1938)

Müslüm Əsgəri Söhrab oğlu 1938-ci ildə İran İslam Respublikasının şimal-qərbində yerləşən Türk şəhirlərindən biri olan Zəngən (*Zəncan*) şəhəri yaxınlığında, Bada-mistan kəndində anadan olmuşdur. Hal-hazırda Zəngəndə yaşayır. Aşılıq sənətini Atası Aşiq Söhrabdan öyrənmişdir. 1967-ci ildən müxtəlif şəhər və kəndlərdə (*Tarun, Zəngən, Xulxal, Tehran, Qum, Qərbi Azərbaycan*) toylar çalır və sənətilə xalqımızın qulluğundadır.

Müslüm Əsgəri iyirmiədən artıq aşiq dastarı bilir və onların çoxunu kasetlərə oxuyub. Onun kaset arxivini zəngənli Məhəmməd Rəzzaqi toplayıb. 2005-ci ildə həcc səfəri üçün Məkkə ziyarətinə gedib qayıtdıqdan sonra daha toylarda və mərasimlərdə oxuyur, ancaq şeir yazmağa davam edir. 2021-ci ildə şeirlərini bir kitab şəklində çap etdirdi.

Qoca Zənganım

Ay qoca Zənganım səndə yağırım,
Ürəkdən demirəm sən qocalmısan,
Sənin ürəyində asarlar* yatıb,
Zalimlərdən sən çoxlu bac almısan.

Ay Zənganım sən qoçaqlar yuvanı,
Səndə vardır keçmişlərin bənəsi,
Həmtayı yox Sultaniyə qalası,
Adıyla dünyaya günəş salmısan.

Bir üzün dayanıb Azərbaycana
Belə billəm sənə salım dəstana,
Yeddi yoldaşın var mərdi-mərdana,
Bulaqlarla göy Xəzərə dolmısan.

Tərif yazım sənə çoxdur komalın,
Şöhrətin var acəb Xəmsə mifalın,
Çoxlar istər görsün sənə vüsalın,
Günəş tok ölkəyə işıq salmısan.

Misəlüm Əsgərisən, qocalıq gəlib,
O, sənə avazın əlindən alıb,
Oxuyan dastanlar evlərdə qalıb,
Qəm yemə, şöhrətin eldən almısan.

* asarlar - asarlar, yaradıcılar

Söz gözdürən

Qadir Allah, kərəmivə min gükür,
Xalın göyçöyünü ilana verib,
Çangöli bəbirə, şirə, pələngə,
Bütünü məzlumluğu ceyrana verib

Qızılgülü dağda, lələni düzda,
İki buyruz yaradıbdı öküzda,
Gövhəri yaradıb dərin dənizdə
Canın şəmə qurban pərvanə yazıb.

Söz gözdürən insan tutsun min bala,
Nə lazım xainlər dünyada qala,
Düşmanın min dərddə ola mübtəla,
Satıb öz vücudun yalana verib.

Əgəri sözlərin monasın bilə,
Gətir telli sazı sinədə dilə,
Oxunağı verib şeyda bülbülə,
Şıkar eyləməyi tarlana verib.

El aşığıyam

İllər boyu ömür azaldı, qocaldım,
Yenə də ömür var el aşığıyam.
Sayırsız ölkələr gözdüm, dolandım,
Bülbul aşığıyam, gül aşığıyam.

İnsanlar tanıdım elda, obada,
Könül quşu qanad çalar havada.
İnsan nələr qocalmaya dünyada,
Şirin söhbət, şirin dil aşığıyam.

Qurtarmışam, başa çatıb günlərim
Yaddan çıxmır keçən ayım, günlərim.
Dünyanı gözləmə Müslüm Əsgəri,
Laləli, çiçəkli çül aşığıyam.

BƏHMƏN ZƏMANİ
(1939)

Bəhmən Zəmani 1939-cu ildə Qaradağ bölgəsinin Xıdaların nahiyyəsinin Şuceyli kəndində əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. O, ilk təhsilini doğma kəndində, orta təhsilini isə Əhər və Təbrizdə başa vurmuşdur. 1959-cu ildə öz doğma kəndi olan Şuceyli kəndində müəllimliklə məşğul olmuşdur. Qələməhli olduğuna görə Azərbaycanın dünya-göhrətli yazarı, fədakar insan Səməd Behrəngi ilə yaxın dost olmuş və o dostluq Səməd Behrənginin ömrünün son gününə qədər davam etmişdir. O İran İnqilabından öncə keçmiş rejim zamanında ədəbi və mədəni fəallığına görə, bir müddət həbs edilmiş və sonra işdən azad edilmişdir. O, İran İnqilabından əvvəl şeir yazmağa başlamış və şeirlərində daha çox sermaya sahiblərinin işçilərə etdikləri zülm-ləri tənqid atəşinə tutmuşdur. 1980-ci ildə çap olan kitabından sonra yazdığı şeirlər hələlik işıq üzü görməyibdir. Qeyd etməliyik ki, İslam İnqilabı ərafəsində Qaradağ mahalının çox yerlərində onun həyəcan dolu inqilabi, tənqidi

şairləri ədəbi-ictimai məclislərdə və ictimai-siyasi dərnəklərdə ağızdan-ağıza gəzib dolanırdı. Şairləri o zamankı xalqın etiraxlı ruhunun inikası olardı. Xalqvari şairlərində dərin məfhumlar olardı. Məzmun və mövzu cəhətdən zəngin şairlərində homiçə inqilabi əhval-ruhiyyə hakim olsa da, təbiət və xalq folkloru şairlərinin sabit ünsürlərindəndir.

Kor duman

Uçqardaş dağından qalxdı canbaza,
Atın yalmarına yatdı kor duman!
Dincəldim demədi qanadı sırımış,
Odur, bizim kəndə çatdı kor duman!

Sırıq kələ kimi tətildi kəndə,
Beş-on gün burdayam, dedi gələndə,
Yağış kürəyində, çiskin əlində
Uzadıb qıcları yatdı kor duman!

Kənd üstə bardaşın qurub oturdu,
Əlinə keçəni suya batırdı,
O qədər dəyəndi, qışı gətirdi,
Pəyız çilləyə çatdı kor duman!

Əlindən qurtaran şəhərə qaşdı,
Tehrana, Təbrizə, Əhərə qaşdı,
Hər kəsin üzünə üzünü sataşdı,
Döyərini dəyməzə saldı kor duman!

Bəhman, yax dumandan, çəndən albəzər!
Ömürdən hədsizə getdi o günlər;
Hər axşam, hər nahar, hər gün, hər səhər,
Şiş kimi gözümə batdı kor duman!

Qaradağ

Ellərin ulduzsan sən gözəlmiş ay Qaradağ,
Yox gözəllikdə təbiətdə sənə tay, Qaradağ.
Niskilin çoxdur əzizim sənə qurban ürəyim,
Qoy balan şeirlə çalsın, sənə lay-lay Qaradağ.

Həmülər şeirin yazmış Qaradağ ölkəsinə,
Nə qoşulmuş Qaradağ kəlməsi aşiq səsinə.
Bir nəfər vurmayıb əl folklorik xəzinasına
Ola bilməz o gözəl şöhrətinə say Qaradağ.
Qoy balan şeir ilə çalsın, sənə laylay Qaradağ.

Osmanın köynəyi olmuş Qaradağda nəbilər
Bir qoçaq şəxsə görün ki, necə tərif deyilər.
Qaradağda var igidlər ki, salar tük Nəbilər
Qaradağ multı²² saldı Nəbiyə hay Qaradağ.

Qoy balan şeir ilə çalsın, sənə lay-lay Qaradağ.
Nə kitab qaldı mən axtarmamış, axır nə aşiq
Qaradağ kolmosinə yoxdu qərz qoşma, yazıq.

²² multı - cəmələ

Öz gələrdə yurduna çairlərimiz verdi mənə,
İçilir buzlu suyun yox deyən, oxxay Qaradağ,
Qoy balan şeir ilə çalsın, sənə lay-lay Qaradağ.

Göyəcəbəl, Sehrəmə, Ağdağ, Uçuran, Yeldərəsi
Məzğarın pöhre bəli, Mərzulunun yağ-kərəsi
Buyduzım qara turacı, Tatarın mal-qərəsi,
Topxanada yaşayan görmür üzünü yay, Qaradağ,
Qoy balan şeir ilə çalsın, sənə lay-lay Qaradağ.

Ürəyindən nə gözəl çaylar axır ölkəmizə,
Dərəyurd, Acı⁴⁴ Kaleybər çayı, bənizir dənizə,
Səndə birgün yağmaq xeyli səadətədi bizə,
Dəmələyib səf sularından içərik çay, Qaradağ,
Qoy balan şeir ilə çalsın, sənə lay-lay Qaradağ.

⁴⁴ Acı - Təbii də çay adıdır.

HƏSƏN MƏCİDZADƏ SAVALAN
(1940)

Həsən Məcidzadə (*Savalan*) 1940-cı ildə Ördabilin yaxınlığında Savalan dağının ətəklərində yerləşən "Nir" qəsəbəsində anadan olub. Savalan dünyaya gələndə atası dünyasını dəyişmişdi. Ailəsi yoxsulluq dərdindən Tehran şəhərinə köçür. Səkkiz yaşından şeir yazıb-qaralamağa marağı artır və cavaniğinin ilkin ilhəmində doktor Salamullah Cavidlə tanış olur. Doktor Salamullah Cavid onu "Dostlar görüşü" adlı ədəbi məclisə dəvət edir. Savalan yazdığı şeirləri o ədəbi məclislərdə oxuyur və yazıb-yaratmağa daha çox meyl göstərir. Ana dilimizə və milli kimliyimizə tükanmaz sevgisi o ədəbi məhfilə daha da cəlalanır. İran İnciləburları sonra doktor Cavad Heyətə "Varlıq" jurnalının nəşrində çox yardım edənlərdən biri olur. Savalan ilhamını "Aparcı sellor Saranı" xalq mahnısı əsərindən alıb yazdığı poemasını 1959-cu ildə zirəks şivəsində nəşr edir. Həsən Məcidzadə Savalanın tərtib etdiyi və çap olunan kitabları: "Əliyə Vahidin divanı", "Divanı-həbib", "Aparcı sellor Saranı", "Xalq mahnıları", "Hədiqətüs-süəda".

Savalan qocaman bir şair və ədəbiyyat xadimi kimi həmişə ədəbi yığıncaqlara, dilimizə aid olan seminarlara və şair gecələrinə dəvət olunur və iştirak edir. Onun "Apardı sellar Sararı" (*xələq ifadəsinin əsasında*) yazdığı poemasını ilk çapını bir ədəbi əsər kimi oxuculara təqdim edirdi. O, o tay və bu tay Azərbaycanda "Apardı sellar Sararı" əfsanəsinin əsasında urun bir poema yazan ilk şairdir. Həmin poemanın bir hissəsini təqdim edirik.

Apardı sellar Sararı

Gülzar ilə Sultan - sevgili ar-arvad
İstəklə yaşardı ürəkləri şad.
Məhəbbətdən özgə yox idi bir zad,
Ancaq ki bir dülək xədi Gülzarı,
Hərət çəkdi oda baladan sarı.

Çox zaman çəkmədi Gülzarın ocaq.
Anladı boyuna düğübdür uşaq.
Sevindi, tələdi taqəti lap taq
Ki, haçaq bu balam gələr dünyaya,
İşiqığa, insan səsina həya.

Doqquz ay, doqquz gün, bir neçə saat
Keçdi, Gülzar çətin həlda heyhat.
Doğdu bir gözəl qız, kim yeni həyat
Başlandı dünyada yeni insana
Qara saç, qara göz qızı ceyrana.

El tayfa eşdib goldilər hamı,
Sevinüb, şükər edib güldülər hamı.
Körpə na olduğunu bildilər hamı,
Sultan uşaqları bütün hayladı,
Sevinc ilə onlara şirin payladı.

Uşaq ki bizlərdə goldi dünyaya
El-tayfa görəkdir onu yoxluya.
Uşaqla ananın çox aziz sayı
Doğru istəyini galib yetirə
Gözlüz aydın deyib töhfə götürə.

Bir neçə xoş günlər galib keçdilər
Dostlar galib az-çox yeyib içdilər.
Sevinərkən yaxşı adlar seçdilər
Ki, körpənin adı çox yubarmıya,
Sultan bir ad seçib dedi hamıya.

Galın qızın adın qoyağın Saray
Sara sözü bizim aski dilə Ay.
İşıqlıdır, gözəl, bu ada yox tay.
Balam göy gəlinin adını alsın,
Gözəl olsun Ay tək işıqlar salsın.

Hamıq bu adı bəyəndilər çün,
Dedilər, gözəldir bu ad, çox üstün.
Körpə adın Saray qoydular o gün,
Hamudan ucaldı çən sevinc səsi
Sara ad qoydusuydı gecəsi.

Gülbarın, Sultanın o gündən hələ
Lap saz oldu, qaçdı çəmi mələli.
Saraydı burların ən şirin balı,
Sevinirdi çox-çox ürəkdən Gülbar,
Atalardan qalma belə məsəl var:
"Mən aşiqəm ceyran bal dadı
Sevdicəyim, bala dadı bal dadı.
Bala ələ şirin olar dünyada
Sənərsən ki lap acısı bal dadı,"
Ata-anarın balasıdır hərzadı.

Saray ağlaması, Saray gülməsi,
Evdə körpə gözəl bir insan səsi
Olmuşdur Anaya həyat nəğməsi,
Sanki o güləndə çiçək açırdı,
Ev içində bütün qamlar qaçırdı.

Belədir qanına qoca dünyanın,
Özəldən axtarıb görsən hər yanını;
İniş-yoxuşludur ömrü insanın,
Bir dövrə səmti, çətinlik olar,
Acı günün sonu sevinclə dolar.

Pis günlərin ömrü az olan kimi
Xoş günün də ömrü az oldu, himi
Soruşub deşməyin mənim dərdimi,
Ana xəstə yorğan döşəyə düşdü,
Şirin günlər daha bütün ötüşdü.

Bir-birilə qəmli sevinc dalaşdı,
Gətdi sevinc ona qəm bərk sataşdı.
Gülzarın da həli çox yavalaşdı,
Ölüm üstünə döş gərdiyi zaman
Örini çağırdı, gəl bəri Sultan.

Ey mənim əzizim, həyat yoldaşım,
İstəklilə sevgilim, ürək sırdaşım,
Çətin vaxtdır ağır ürəyim, başım
Əlin öpüb sənə vida edirəm
Sən çağırдың Sultan, ölə bə gedirəm.

Məndən sonra heç qəm ömrünə qatma,
Hər zadı atsan da, Sararı atma,
Necə deyim, Sararı yatmasa yatma,
Yalvarıram həm ata ol, həm ana
Öz əziz balana, öz evladına.

Mən yaxşı bilirəm bunu, ey Sultan
Tərəvətli, gözəl, həm də cəvansən,
Eldə bir məsəl var: "Bəlo hər insan
Yoldaşsız ömr edib tək ola bilməz,
İlk istəyi kimsə ürəkdən silməz".

Evlənəcəksən baxıram devrana
Körünü ver istəklilə, qatan insana,
Saram üçün olsun istəklilə ana,
Kim Sararı pis nəvəlik olmasın,
Saram da yanmasın, rəti solmasın.

Bir sözüml var balam haqqında yena,
Gəlin onun xoşbəxtliyinə.
Bu bir diləyimidir deyirəm sənə,
Bu kim xoşbəxt olsa bələmiz eynən,
Gəlib qəbrim üstə mənə deyərən.

Sultan dedi: - Getmə Gülnar, amandı,
Sözlərindən könlüm alışı yandı,
Lakin Gülnarın da qəlbi dayandı,
Çünkü o demişdi ürək sözlərin,
Odur həmişəlik yumdu gözlərin.

Bir anlıq Sultanın lap fikri çəşdi,
Qəm onu bürüyüb başından aşdı,
Sanki hər gündə on il qocalaşdı,
Qəm qüssədən düşdü dan saçlarına,
Axır həsrət oldu o, öz yarına.

Sarıya çox çətin oldu yaşamaq,
Sırıxdı, qurudu hamı dil-İodaq,
Çünkü deyil idi anasıda sağ,
Çox çətinlik ilə ayaq tuturdu,
Çətin iməkləyib, çətin oturdu.

Sultanda vəfalı çadı Gülnara,
Könlü bağlamadı başqa bir yara.
Əhsən məhəbbətə, əhsən ilqarı,
Evlənmədi daha bütün ömür boyu,
Onun arzusu idi Saranın toyu.

Məhəbbət doğrudur, deyildir yalan,
Onu anlamazdır ayağa saları.
Gülnardan Sultana yadigar qaları
Sara idi ona könül bağladı,
Hərdən baxdı-baxdı, hərdən ağladı.

Saraya süd üçün axtardı Sultan
Tapdı südlü, doğmuş bir qaşqa ceyran
Körpə ikən sara süd əmdi ondan.
Sara əmdi-əmdi ceyranın südlün,
Sultanı yatırtmadı kotanın cütün.

Sultan işləyirdi, yerin sürürdü,
Çölləri bəl sarı sünbül bürürdü,
Saranın saçların yuyub hörürdü,
Hərdən becərirdi Sara sünbülü,
Hərdən Sara saçı sünbülədən dolu.

Sultanın işi lap çox çətin oldu,
Özü məmnunla, dözümlə dolu.
Gah işlə qızardı, gah qəmlə doldu,
Körpə Sara ağır günlər gecirdi,
Fələh ona ceyran südü içirdi.

Höküm etdi təbiət, hökm etdi dövrən,
Süd anası oldu Saranın ceyranı,
O, hər böyüdükcə sevindi Sultan.
Onu çallayırdı dalına hərdən,
İşinə gedirdi kölgə yerlərdən.

XEYRULLA HƏQBEOYQI SAPLAQ
(1943-2009)

Xeyrulla Həqbeyqi Saplaq 1943-cü ildə Heris şəhərində ikinci ailəsində doğulmuşdur. İndiyədək şeirləri iki cildde çap edilmişdir. O, gənclik illərində doğma yurdu Herisdən Kəroc şəhərinə köçüb orada sərbəst işlə məşğul olmuşdur. Kərəcdə azərbaycanlı qələmdaşlarını toplayaraq ədəbi məclislər təşkil etmiş. Tehranda yaranan "Arzu karvanı" adlı ədəbi dərnyəyə qoşularaq illər boyu Azərbaycan şeirinin və ədəbiyyatının keşiyində durmuş və gənc nəslin tərbiyəsinə xüsusi qayğı göstərmişdir.

Saplağın şeirlərini oxuyanda bir çox şairlər kimi onun da poeziyasının ustad sənətkarların yaradıcılığından qaynaqlandığını görürük. Bir qanadında ciddi, bir qanadında satirik şeirlər, ədəbiyyat göylərində yorulmadan qanad çalan, zəngin dünyagörüşə malik şair Saplaq fikir dərinliyi ilə seçilən şeirlərini çoxsaylı oxuculara çatdırmışdır. O, uzun illər M.Ə.Sabir, M.Möcüz və həmyerlisi satirik şair Mirza

Məhəmməd Hicri Hrisinin qoyub getdiyi satirik üslubun davamçısıdır. Qaradığını, eləcə də Azərbaycanın görkəmli şairlərindən olan Səpləqin əsərləri nətriki öz vətənində, hətta ölkə xaricində də sevilərək oxunur və adı hörmətlə anılır. Səpləqin öztündən sonrakı nəsillərə miras qoyduğu ictimai ruhlu poeziyası daim yaşayacaqdır.

Xeyrulla Həqubeyqi Səpləq 2009-cu ildə 40 il yaşadığı Kərəc şəhərində vəfat etmiş və orada torpağa tapşırılmışdır.

Fəlsəfə və səfsətə

Sevdanızan qana-qana sirtini,
Səfsətəyə satmayan kim, satarı kim,
Sınaq vaxtı güc gələndə azablar,
İlqarını atmayan kim, atan kim?

Tülkülüyün kölgəsini boşla gəl,
Aslanlığı, kişiliyi xoşla gəl,
Aydın-açıq ülvü yolu tuzla gəl,
Daldalarda yatmayan kim, yatan kim?

Üzüm üstə yolunuzla sürürməm,
Zirvələrin dumarına bürünməm,
Nadaniyə təz-torpaqlı görünməm,
Yol tozuna batmayan kim, batan kim?

Qığıcımam bir kahərin nalına,
Yatmalıyam köhlərimin yalına.

İnsanlıqın, şərəfinin yoluna
Qeyrət ilə çatmayan kim, çatan kim?

Uçammırsan, qaradın qırnama,
Sən Saplağı fəlsəfə ilə sına.
Söz vermişəm yolum adlı anama:
Bu sevdada uduzan kim, udarı kim?

Olacaq

Əşi dur burcudalım, dünya nanaş-naş olacaq!
"Əmüsam"⁴⁴ hər nə desə, hamısı bir baş olacaq
"Caz" havanı ilə birlikdə oynayacaq qurdla-qoyun,
Hələ bundan soradır çalhaçalın, soyhasoyun,
Dünyada hakim olur təzə nizam, təzə oyun.
Bu oyunda necə gör, pırdəşə-pırdəş olacaq,
Əşi dur burcudalım, dünya nanaş-naş olacaq.

Təzə bir nəzmə düşür gardiş-dövrən a balam,
Açılır pullulara bir yeni dövrən a balam,
Yoxsula baxş olunur dərdü-qəm ərzən a balam,
Varlılar yoxsul ilə lap belə qardaş olacaq,
Əşi dur burcudalım, dünya nanaş-naş olacaq.

Böylə bir nəzmədə yoxdur daha şeytanın əli,
Eylə tənzim edilir sərmayə-darlıq təməli,
"Ağ saray" dan hamuya, bir bala porsuq deyəli,

⁴⁴ Əmüsam - Amerikanın məxfi polis idarəsinə işgahdır.

Dam-duvardan yuxarı dırmaşa-dırmaş olacaq,
Əşi dur burcudalım, dünya nanaş-naş olacaq.

Gərçi hər yerdə haqiqət deyən ellər talarur,
Əmin-amanlıq yerinə qan beşiyi yırgalarur,
Harda zəhmət çəkən insan görürsən, ac dolarur,
"Ağ saray" dan hula çox yerlərə göz-qaş olacaq,
Əşi dur burcudalım, dünya nanaş-naş olacaq.

Qarabağ, eyib nədir, Vartana peşkəş çəkilir,
Yeri nəzmin balaca toxundur, orda əkilir,
İncimə, eyib eləməz, baş kəsilir, qan tökülür,
Varlığın qisməti bu ortada daş-qaş olacaq,
Əşi dur burcudalım, dünya nanaş-naş olacaq.

Yoxsul

Əla, ya eyühal yoxsul²⁷ Egit bu sözləri, bil ha!
Bu mətləblər bizə göydən olubdur vəhyi-nəzil ha!
Kirayə evdə aylərsən, hamışa ehtiram eylə,
Əyil ev sahibin görcək, tapılmaz yoxsa mənaif ha!

Görəndə maliki baş ay, amandır eyləmə qafət,
Onun şənindən artıq olmasın bir ayrı söz-söhbət,
Gərək yoxsul ayılsın əgriyaya²⁸, eyləsin hörmət,
Təzəfil eyləsən, işlər olar bundan da müşgül ha!

²⁷ Ya eyühal yoxsul - səniyyətin öy şəat: pəyləyən

²⁸ əgriyaya - varlılara

Yaratmış xalığı-sübhən bütün dünyanı əyano,
Onun var başqa bir kəffə cahanda pullu insano,
Cözətlə dırını, çöp baxma oğlanı malika, xano,
Vəgər nə⁸⁷ başıva daş yağdırar göydən Əba bil ha!

Deyarlar ağrıyanın var faqat azca bu dünyanı,
Əgərçi vardı onların tavuztak nazlı Leylası,
Olanmaz pullunun yoxsul kimi bir şanlı liqbanı,
Xəbər var, huri olmaz onlara üqbədə şamil ha!

Əgər qoysan qədəm bir gün, əyağın çatsa bəzara,
Dərindən hörmətin olsun həmişə qovmi-tüccar⁸⁸
Cəsart eyləmə onlardakı üç nöqtə (...), kirdarə,
Dolaşma tacira haşa, belə iş görməz aqıl ha!

Əgər dehqansən, ömründə təvazü eylə fəvdalə⁸⁹
Qızaya etiqad eylə gözün dik şansa, iqbala,
Aparsa məhsulu malik ürəkdən, eyləmə nalə,
Belə nallallar əngindən, durarsən dərbələq mil ha!

Bu dünya fanidir, yoxsul gərək də huşyar olsun,
Məzan yadına salsın, işi ah ilə zar olsun,
Məbada fitneyi-fikrin bu mənadan kənar olsun,
O dünyada soxarlar gözlərinə atağın mül ha!

Bu dünyada səbur olan, təhəmmül eyləsin dərda,

⁸⁷ vəgər nə - yoxsa belə olmasa

⁸⁸ qovmi-tüccar - tacir tayfası

⁸⁹ fəvdalə - böyük kəndlərin mülkiyyəti (Yəqubullayev *İslamın Şərəfi*)

O demədən ki vafat etdin, gözündən götrülər parda,
Behiştə hopbanarsan, xoş yaşarsan o gözəl yerdə,
Yazıb bu mötləbi hata biza Tüfatü-İncil ha!

Ürəyin istəyək, orda yeyərsən gülbəsar, qarpız,
Bürüb hər guşəsində qazayağı, ağcabəş, yarpız,
Kəbab bir guşədə hazır, o yanda qovrulur cız-bız,
Ağaclar xudbəxud cəh-cəh vururlar misli bülbül ha!

Çalış san dünyada qoyma gedə sövm o salat əldən,
Bu dünya fənidir, ancaq çıxar bir gün həyat əldən,
Bir işlər görmə uqlədə uça quş tək necat əldən,
Asar orbəbi-xazin... odlu dərbiş ha!

O qovmi istəyib Allah, dolaşma pəllu insana,
İnanma hər sözə, onlar nağıldır, cümle əfsana,
Danışma bəzi mötləblər, taxunma dina, imana
Yəqinən dinsiz insanlar sizə öyrətdilər dil ha!

Ravayət eyləyir ravi: əgər çəp baxsan əyana,
Çəkirlər insanı dızəxdə bir dəhşətli meydana,
Düzülmüş gözləri odlu ilanlar orda yan-yana,
Tökürlər mücrümün lap ağzına dızəxdə filfil ha!

Olında atşın güzül⁹⁰ dayanmış maliki-dızəx,
Adanı görçək hirsindən çökir nərə, edir vax-vəx,
Dillindən kimsə baş tapmaz ki, guya söyləyir ya hax
Eşit bu sözləri, qardaş, amandır, olma çafil ha!

⁹⁰ atşın güz - odlu güz

MƏHƏRRƏM PƏRİZAD SÜRGÜN
(1943)

Məhərrəm Pərişad Əlmədəd oğlu 1943-cü ildə Sulduz²¹ bölgəsinin Nağada şəhərinin Fərquzad kəndində dünyaya gəlib. O, Bəzqalı Qarapapaq elinin törəmələrindəndir. Məhərrəm Pərişad ibtidai təhsilini Rəxdəhnə kəndində başa vurub orta təhsilini isə Nağada, Urmıya və Mahabad şəhərlərində başa çatdırmışdır. Sonra Təbriz Universitetinin coğrafiya fakültəsini bitirmişdir. Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Nağada şəhərində otuz il müəllim işləmiş və təqaüdə çıxmışdır.

Məhərrəm Pərişad gənclik illərindən başlayaraq "Sürgün" təxəllüsü ilə şifahi xalq ədəbiyyatı qəliblərində və sərbəst şeir formalarında poetik və məzmunlu şeirlər yazmışdır. O, şeirlərində yaşadığı mühitin arzu və istəklə-

²¹ Sulduz - Gənubi Azərbaycanda Urmu yaxınlığında bir vilayət. Qarapapaq elinin məskənləşdiyi mütəal əlidir.

rini, çağdaş insan yaşayışında törədilmiş ağrı-acıları, Azərbaycan insanının maddi və mənəvi yetersizliklərini maha-rətlə əks etdirmişdir.

Uzun illər boyu el dərini poetik dil ilə yazıb mətbuat vasiləsilə oxucularına çatdıran Sürgün Azərbaycan xalq folklorunun toplanmasına da başlamışdır. O, "Atalar sözü-nün inkişafı" adlı kitabında Mahmud Kaşqarının divan sözlərindən 230 zərbə-məsəl çıxarmış və bu aforizmləri müasir ifadələrlə vermişdir. O məsəlləri o taylı, bu taylı Azərbaycanın bugünkü oxşar aforizmləri ilə müqayisə etmiş və Kaşqarlı Mahmudun "Divan lughatü-türk" kitabında olan atalar sözünün 2000 nümunəsini çağdaş dövrümüzdə çətin ağır ədəbiyyatımızda dolanmasını faktiki nümunələrlə təqdim etmişdir.

Ustad şair Məhərrəm Pərizad Sürgünün çap olan ki-tabları: "Hicran dağı" (şeirlər, Təbriz, "Zeynab" nəşriyyatı, 2001); "O sizlərə gəlməz" (folklorik nəğmələr, Təbriz, "Ən-vər" nəşriyyatı, 2009); "Oğuznamə" (atalar sözü, 2014); "Atalar sözünün inkişafı" (atalar sözü və zərbə-məsəllər, Təbriz, "Ən-vər" nəşriyyatı, 2017).

Vətənim

Ay mənim vətənim, düz vicdan kimi
Yaxşını yamandan seçərəm sənda.
Səndə şən-şöhrətin ucalmasına
Biltün varlığımın keçərəm sənda.

Görəndə pozğunsan, qalatur qat-qat
Ay mənim vətənim, ürəkda qəmim.
Çılpağı, yoxsulu unudanmıram,
Eis bil dənizdə qatq olub gəmim.

Ay mənim vətənim dünyanın iyranı
Bugün istər qovsun el ulusumdan.
Yaşayış olsa da dar qafəs mənə,
Keçmərim Babəkdən, Tomrusumdan.

Ay mənim vətənim, nələr çəkəcək
Səndən ötrü mənim hələli başım?
Sənin öz qoynunda bir "sürgün" kimi
İstixlar qalmanın daş üstə daşım.

Lala

Dağ döşündə bitən lala,
Aşıqların qanusanmı?
Çiltik¹⁸ vursan damar qarun
Yoxsa, ləlin karusanmı?

Kimin əmibən qarundan,
Qana bələnməmiş canından,
Pörtübən bu yaz danından,
Od tutubsan yanıb-sanmı?

Görən səni heyran olur,
Coşğun ürək dərlə dolur,
Bəstə boysan, gardan bəllür,
Sən ellərin şanusanmı?

Çəkne gardan sağa-sola,
Piyalələr dola-dola,
Gözəllər neşmanun ola,
Yaylaqların xanusanmı?

Sən əməliyin qanlı torpaq,
Kima məskən, kima ovlaq,
Sürgün gözümüş varaq-varaq,
Bu aşığı tanısanmı?

¹⁸ Çiltik - çubukla vurmaq (dünənə toxunsa qanı azer, ake sözlənməmişdir).

Yad eylə

Araz suyundan keçəndə,
Vüsal camından içəndə,
Göz, yarı yaddan seçəndə,
Məni yad eylə, yad eylə.

Qəm çulğasa qürbat əldə,
Yar nağməsi coşsa dildə,
Qar küləkdə, daşqın səldə,
Məni yad eylə, yad eylə.

El həsrəti qəm doğanda,
Urəyini dard ovanda,
Kədət səni lap boğanda,
Məni yad eylə, yad eylə.

Aşıq Pəri çaldı sazı,
Qulaqlarda xoş avazı,
Sürgün gözlər güllü yazı,
Məni yad eylə, yad eylə.

SƏTTAR GÜLMƏHƏMMƏDİ
(1943)

Hacı Mirzə Ali oğlu Səttar Gülməhəmmədli Qaradağ mahalının Xudafərin bölgəsində yerləşən Mafuzlu kəndində anadan olmuşdur. Şeirətini "Səttar" təxəllüsü ilə yazır. O yetiyetməlik illərinin ilkin illərində bir neçə il təhsil almaq üçün şəhərdə qalsa da, ömrünü başdan-başqa doğma kəndlərində yaşadı. İndi həyatının 80-ci ilini yaşamaqda olan qocamanın gəir XX əsr Qaradağ bölgəsinin böyük el şairlərindən biridir.

Ucsuz-bucaqsız, sirli-səhirlə xəyal dünyasını real həyat həqiqətləri ilə bağlayan Səttar Gülməhəmmədli xalq həyatından, xalq düşüncəsindən qidalanan, öz məziyyətləri ilə başqalarından seçilən və sevilən şairdir. Səttar modernizmin tam quruluşunu gedişlə yox, düşünmə xəttini mənimsemiş və o xətti bacardıqca klassik qaliblərimizdə yerləşmişdir. O, yaşadığı mühitin istəyi və zövqünə uyğun olaraq çağdaş təfəkkürü klassik şeir qaliblərində göstərə

bilməmiş və uğur qazanmışdır. Xalqımızın folklorik düşüncəsini öz yaradıcılıq dünyasına ana xətt götürən və onu əsas məhvər kimi saxlayan şair həm də, milli idealla aşiq və xalq məhurlarının müəllifidir. Səttar Azərbaycanın dilbər güşələrinin biri, qədim tarixi mədəniyyət gözlüyü olan Qaradağ mahalında dünyaya göz açıb, tıca dağlar, qalın meşələr, gözəl yaylaqlar, dərin dərələr qoynunda boya-başa çıkmışdır. Şanlı keçmişli, istiqanlı insanlı, münib təbiətli Qaradağ yurdumuzun tacı sayılan aşıqlar beşiyidir. Səttar saz sədalarının, aşiq havalarının beşiyində böyüyüb, doğma yurdun insanları arasında dünyanın, həyatın sırlarına vəqif olub və xalq ilə sevindi, qəmli günlər keçirə-keçirə şair olub. Söz qoşub, didən-dilə düşübdür. İndi isə el şairi kimi sayılıb-seçilənlər sırasına daxil olubdur.

Daha arzun nədə qaldı!

Çox da belə olma uşaq,
Hoqiqətə gəl yanaşaq!
Əyri durub düz danışaq,
Satan satdı, alan aldı.
Daha arzun nədə qaldı?!

Vaxt olub ki çox sənə də,
Axıb zaman tərsinə də,
Haqq boğulub hər sənədə,
Sənəmə bunlar bir məsələ.
Daha arzun nədə qaldı?!

Top tufəngsiz yaxşı satdın,
Gör kəndinə nalor yapıdın,
Şər içində xeyir tapdın,
Ac nə bilir heyva kaldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Ömrün boyu dönə-dönə,
Həsroldəydin bir ağ günə,
Günəş doğdu qış ömrünə,
Sən gül açdın, gül saraldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Oxunmuş yazı yazdın,
Hər qəminə qəbir qazdın,
Heç özün də inanmazdın,
Tələ verdi, bəxt uçaldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Bir palıza bürünərdin,
İlan kimi sızınərdin,
Hər qapıda görünərdin,
Hayat sənə indi baldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Bir gecədə savadlandı,
Lüt quş idir, qanadlandı,
Keçmişinə inadlandı,
İndi malın, başqa maldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Var istərdin, varə çatdır,
Çatmaz arzulara çatdır,
Gör hardaydın, harə çatdır,
Sən qalandır, el boşaldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Mücüzədir çürün işi,
Erkək olur bəzən dişli,
Sən də bu gün oldun kişi,
Geyindiyin tirnə, şaldı,
Daha arzun nədə qaldı?

Sən Səttarı süzmə belə,
Urşini üzmə belə,
Məğrur-məğrur gözünə belə,
Dünya yaman halbahaldı,
Daha arzun nədə qaldı?!

Görməmişəm ki

İllərdir vəslinə can atsam da mən,
Hələ heç üzünü görməmişəm ki,
Dərman üçün hicran vuran yarama
Bağından bir çiçək dormamışəm ki.

Pirətdindən dərdim çatıb yüz-yüzə,
Qoyma mənə həsrətində qəm üzə.

Qardaş deyə bir dayanıb öz-üzə,
Qolumu boynuna hörməmişəm ki.

Ahın tutar ötən ömrün cəhdini,
Aşiq olan unudarmı əhdini?
Dodağınla vüsal damlı şəhdini,
Şəkər dodağında sormamışam ki.

Səttar dözər qış qəhrinə yaz kimi,
Çağlar eşqin sınaq-üstə səz kimi,
Hələ bu sınaqı payandıq kimi,
Gələn yollarda sormamışam ki.

Sevəcəyam mən səni

Baxışların iz salıb, ürəyimdə başı tək,
Eşqimin qucağında xatirən var bir atək,
Ağzında qurusa da, dilədiyim sən dilək,
Hər il bahar gələndə, dağlara çən düşəndə
Sevəcəyam mən səni, sən mənə sevməsən də.

Şafaqlardan al günəş, pəncərəsin açanda,
Dağlar qızıl lələdən, gül döyünə saçanda,
Tarlalarda sərbüllər, yelkən kimin uçanda,
Sərin yellər öpəndə, gül yanağın çəməndə -
Sevəcəyam mən səni, sən mənə sevməsən də.

Buz bulaqlar çiçəklərdən, boyun bağı düzəndə,
Zümrüd donlu söyüdlər, göy sularla üzəndə,
Yamacılarda bənövşə dodaqların büzəndə.

Bülbüllər oxuyanda, qaranquşlar ötəndə
Sevəcəyəm mən səni, sən mənə sevməsən də.

Yaz gecəsi göydən ay son işıq yayanda,
Barmağında intizar ləhzələri sayanda,
Yanıdadır xəyalım, sən olsan da hayanda,
Səhər yeli hər səhər bağçamıza əsəndə
Sevəcəyəm mən səni, sən mənə sevməsən də.

Mələk kimi

Nə döyürsən pəncərəmi?
Vaxtsız əsən külək kimi.
Bağım üstün dərdi-qərdi,
Ələyirsən ələk kimi.

Adın qızı, özün missan!
Qara dəbən üzü pissan!
Aldadıq bir iblissan!
Görünsən də mələk kimi.

Həqiqətə inanmızsən,
Əyri yoldan usanmızsən,
Nə qandırıb, nə qatımsən!
Daş bağırıq ürək kimi.

Şərdir arzu-əməllərin,
Gündə eylər qan əllərin.

Xeyir verməz əməllərin,
Şirəsi yox pətək kimi.

Ömrün-günün ötsə də yaz,
Dünya mənə deyirsən az,
Qarnın acdır, gözün doymaz,
Borakotsiz otək kimi.

Vusal yolun bağlayan çən,
Qaçar bir gün, gələr gedən,
Dünar sənün də dönərgən,
Çarxı dönmüş falək kimi.

Səttaram, andığım günlər,
Oduna yandığım günlər,
Sənə inandığım günlər,
Dağıldı bir kalək kimi.

İBRAHİM İBRAHİMİ
(1945)

"Kalanlı İbrahim" təxəllüs edən el şairimiz Hacı Qüdrət oğlu İbrahim İbrahimi 1945-ci ildə Kaleybər bölgəsinin Kalan kəndində dünyaya gəlmiş və gənclik illərini doğma kəndində əkinçiliklə məşğul olmuşdur. O səmralar Təbrizə köçür və orada yaşayır. Sədə və səmimi, xalqarı şeirlər yazır. Yazdığıları şeirlər aşuqlar tərəfindən xoş qarşılanır və şənliklərdə oxunur. İndiyədək aşuq ədəbiyyatına məxsus olan bir şeir kitabı çap olunubdur.

Olar oğul

Tüfəngin boşun da çaxma dostuna,
Balko lilləsində tir olar, oğul.
Hər yetən ağacı doğramaq olmaz.
Nişangah ağaclar Pir olar, oğul.

Sarı namord adamı düşməndən seçmə,
Nə ona bel bağla, nə də sırr açma.
Aslan yatağından yaraqsız keçmə,
Aslan yatağında şir olar, oğul.

Kalanlı İbrahim, aşsa sinəsin
Görərsən qüssadan yanan nifəsini.
Aqıl ol, lillətme gövhər çeşməsin,
Gövhər çeşməsində dür olar, oğul.

Bağlamışam

Əynini görürəm düzün üstündə,
Demə ki, xotadan göz bağlamışam,
Qışın çiləsində yanır ürəgim,
Yayın istisində bux bağlamışam.

Qamçı düğün düşdü, köhlən canıxdı,
Qamçı vuran qamçıdan da qanıxdı,
Nə deyim, əsgimin ucu yarıqdı,
Özüm öz aegimə kəz bağlamışam.

SƏDRƏDDİN AQAYI ATİF
(1945)

Sədrəddin Aqayi Atif Mülhəddin oğlu 1945-ci ildə Qaradağ bölgəsinin Kələybar mahalında Kalan kəndində bir əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. Qədim məktəbxana üsulu ilə idarə olunan Mirzə Məhəmməd Təvəkkülü-Avarsınun məktəbində təhsil almış və 1964-cü ildən 1974-cü ilədək Tehranda ev-tikinti dizayrı ilə məşğul olmuşdur. Sonra 1974-cü ildə Təbrizə köçüb və indiyədək Təbrizdə yaşamaqdadır. "Atif" təxəllüsü ilə yazıb-yaradan ağısaqqal şair el-öbətün sevgi və sayqısını qazanan mehriban insandır.

O, Təbrizdə xalq ədəbiyyatı üçün yaranan şeir məclislərinin fəal iştirakçılarından olmuşdur. "Şeir güzgüsü" və "Həsrot məktubları" kitabı onun ilk nəşr təcrübəsi olsa da, ehtiyasında olan şeirlər onun klassik şeir qəlblərindəki məharətini göstərir.

Hasrat

Bu fələk bir köynək toxuyub mənə,
Sayası dağ-düğün, naxışı həsrət.
Urəyim çırpınır dalğalı çay tək,
Sükutu qəm-kədər, axışı həsrət.

Sonun görmək olmur ulu dünyanın,
Közündən çox olur külli dünyanın.
Sınarı təntidir yolu dünyanın,
Enişi ahi-zar, yoxluğu həsrət.

Zaman qovrasında sürtülür ömür,
Həsrət kürəsində su olur dəmir.
Urək alaşından od alır kömür,
Yarışı od-alov, yaxışı həsrət.

Tərsinə fırlanır çərxiñ gərdişi,
Zülümdən qırılır yayın kitişi.
Atıl, belədir dünyanın işi,
Az işi sevinçdir, çox işi həsrət.

Etsin

Nisgil ürəyini qoy yataq etsin,
Sırrın demə hər vafasız yara, dən.
Namurd məlhəminə bitişməsindən
Mərd oxuna, qəm süzülə yarağan.

Niyə gərək insan dözə zülmə, ta
Basa üzəngisin minə zülmə, ata
Dosta xatı namərd düşə zülmata,
Mərd üzünə işiq saça yaradan.

Atif, dostu azal başdan sına, sən,
Hər nakasə qalxan etmə sına, sən,
Mərd yolunda ölüb getsən sına sən,
Orda sənə imdad olar yaradan.

Ha sarı

Könlüm kəsib daha sənədən barışmaz,
Uçulubdur məhəbbətin hasarı.
Ürəyimün sapın çəkib qırıbsan,
Düzəlmir ki, ha çəngələ, ha sarı.

Məmar idim, zəhmət çəkdim bu tağa,
Bağban idim, həsrət qaldım butağa.
Bülbül idim qənanmadım bu dağa,
Gül eşqindən rəngim oldu ha, sarı.

Gəl Atifin sınıq könlün, sarı sən,
Yön çevirmə yad kimsəyə sarı, sən,
Şux tarlana qənim etmə, Sarı, sən,
Ömür boyu gəl ucaltma hasarı.

SÜLEYMAN SALİS
(1945)

Uzun illər Təbriz şəhərində öz poetik duyğularını Qaradağ şeirinin yaygın forması olan qoşma qəlibində oxucularına çatdıran şairlərdən biri də incə xeyalli Süleyman Salisdir.

Məhəmməd Əli oğlu Süleyman (Cənab) Salis 1945-ci ildə Təbrizlə Qaradağ bəlgələrinin bir-birinə qovuşduğu nöqtədə yerləşən Arpadərəsi adlı kəndə anadan olmuşdur. Onun ibtidai təhsinini bitirdikdən sonra, inqilab illərində mətbuatda çap olan şeirləri göstərir ki, o, aydın düşüncəli, el-oba qayğısı çəkən vətən övladlarından biridir. Gülərlizli şair samimiyyətilə də sevilir. Yazdığı fəlsəfi və ictimai şeirlərində daha çox zəhmətkeş kütlələrin mənafeyini güdən milli şairidir. Salis Təbrizdə səhiyyə idarələrində işləmiş və taqatlı yaşına çatmışdır. Onun şair dostu Məhəmməd Qaradağlı ilə birlikdə olan "Mənim Arzum" adlı bir şeir kitabı çap olunubdur.

İstəyi var

Günəş sarıb saçlarını
Ağacın budağına,
Bahar fəslə bəzək vurur
Çiçəklərin yanağına.

Şeyda bülbül şən-şən ötür
Yaşıl yarpaq budaqlarda,
Qanın kimi qaynarlıq var
Çeşmələrdə, bulaqlarda.

Sinəm dolub boğaldığı
Yazın bu səf həvasından,
Könül doymur göz oxşayan
Yaydaqların səfasından.

Bu bəsətlə yer üzündə
Əbəd qal, sən ey bahar,
Şairin də ürəyində
Bələ arzı-istəyi var.

Səhər

Açdın gözünü bu dünyaya sən,
Borandı, çaxtaldı bir qış axşamı,
Küləklər payladı bu xoş xəbəri
Atan tək, arıan tək sevindi hamı.

Sevindi el-oba, sevindi vatan,
Dağlar çal papağın yanakı qoydu.
Bəşərin həyata belədir, ancaq
Bir evdə yas olsa, birində toydu.

Könül sevindirən, dodaq güldürən
Bu evdə sən oldun, sən olacaqsan.
Qorusan namusunu, anı anan tək
Dən Ulduzu kimi parlayacaqsan.

Böyü, get məktəbə, dərs oxu düşün,
Vətənin keçmişin, gələcəyin qanı.
Dardına qarış ol elin-obaının,
Sevinəndə sevir, lazım olsa yan.

Çalış həyat boyu ey aziz bala
Qoyma şər qatışsın təbiətində.
Qəlbində ellərə hörmət bəsləsən,
Əminəm zaval yax saadətində.

Sənə bu dünyaya gəlişin ancaq
Sildi ürəklərdən qəmi-kədəri.
Mənim də könlümün arzusu budur,
Olasan ellərin xoşbəxt səhəri.

Vətən

Başdan-başa bu vətən
Bizimkidir tışaqlar,
Vətənsizi həmige
Yoldan ötən ayaqlar.

Bulaqları, çayları
Qanımızdır, qanımız,
Dənizləri, çölləri
Ürəyimiz, canımız.

Düşman hücum edərsə,
Dağlarına dəyərmiş,
Bir acı zəhər olub
Xüsrəyina calarınmış.

Həyat boyu vətənsiz
Olmamaq bir anımız,
Onu əziz sanmağa
Höküm edir vicdanımız.

Palaz olan yoxsul evə salınam,
Qisas olan zalımlardan alınam,
Bir saz olan məclislərdə çalınam,
Onda şirin olar bu həyat məna.

Bahar olam qış qəhrini çəkənə,
Quvvət olam xalqa ruzi əkənə,
Məsələk olam sruq könül tikənə,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Müjdə olam istəklisi itənə,
Çəşmə olam susuz yerdə bitənə,
Çırağ olam işıq salam vətənə,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Bir od olam cahələri yandıranı,
Qanmayam düşündürəm qandıranı,
Yol hansıdır, ərkan nədir andıram,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Günəş olam hər nə buz var arıdım,
Bülbül olam bayquşları kiridim,
Riyakərn ömrün-günün çürüdüm,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Cəhiz olam yetim qıza-gəlina,
Ənə olam qocaların əlina,
Daraq olam bacıların telinə,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Fərhad kimi çapam uca dağları,
Bahar olam gülləndirəm bağları,
Birləşədirəm qaraları-əgları,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Açar olam qıllarınıq dillərə,
Mərhum olam qabar çalan əllərə,
Canda-bağla qulluq edəm ellərə,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Yoldaş olam arzusuna çatana,
Ölüm olam öz yurdumu sətana,
Zindan olam dost arası qatana,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Qınadlı quş olam göylərə uçam,
Gecələr Ay olam yerə nur saçam,
Bir nəfər demiyə çıpağam, acam,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Cöhar olam ellər qanun yazalar,
Külüng olam mədanləri qazalar,
Yaylaq olam dəraxanlar gəxələr,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Qonaq gedəm uzaq elə-obaya,
Ellər mənə bərkdə-boşda sınağa,
Yaxşı olsam pis də olsam tanrıya,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

Hər yerdə var uça zülmün binası,
Silahların bəta səs-sədası,

Gözəlşə yurdumuzun nəması⁸⁴,
Onda şirin olar bu həyat məna.

Qoyam xoşbəxtliyi təməl dağını,
Ağlayan gözlərin siləni yaşını,
Boz duman almasa dağlar başını,
Onda şirin olar bu həyat mənə.

⁸⁴ nəması - zəhri, görünüşü

İMAMVERDİ SAMANI
(1946)

Azərbaycan aşıq ədəbiyyatının tanınmış saz və söz ustalarından olan Aşıq Əli Kələyberlinin⁸⁴ törəmələrindən olan el şairi ustad İmamverdi Samani İman 1946-cı ildə Kələyber şəhərində əkinçi ailəsində anadan olubdur. Şeirələrində "İman" təxəllüs edən el şairi İmamverdi Samani qocaman ədəbiyyat xadimidir.

Arifanə, xalqvari, sadə və səmimi şeirlərində dərin mənalı və duyğulu məzmunlar olar. Aydın düşüncəli el şairi ustad İmamverdi Samani İman 20 ildir ki, Kələyber şəhərinin mədəniyyət sayayında yazanan "Həkim Nabati" adlı şeir əncüməninin sədridir. O dörd şeir kitabını və 101 şairdən ibarət olan "Qaradağ ulduzları" adlı bir cild kitabı çap etdiribdir. Uzun illərdir ki, şeirləri Güney mətbuatında nəşr olur. Bir çox qoşmaları toylarda və milli təntənələrdə aşıqlar tərəfindən oxunur. Hazırda ömrünü başdan-baş

⁸⁴ XVIII əsr oxatılardanandır.

yaşadığı Kaleybar şəhərində yaşamaqdadır. Milli ruhlu, azadlıqvurgunu bir şairdir.

Pir bulağı

Dylanibon Pir çeşmənin başında,
Sordum, nələr anlamısan yaşında?
Ağrı izin səzdim onun qaşında,
Dedi sorma, mənəm tek odlarınsan,
Ağrım ansan, alavlarıb yanarsan.

Bəslənmişəm Cavidanlar, aylaqlar,
Ulu Babək, Nəbi, Həccər, "Sarıy"lar,
Xançoban, Koroglu, Nigar tək aylar,
Hər birisi mənə ana bilərdi,
Halım sorub ahvalımı dilərdi.

Görməz olub ilqarların gözlədim,
Hicran odu yaxdı könülüm közlədim,
Nec oldular axarımla izlədim,
Ana kimi mən də bala, qanardım,
Göz yaşlarım axmasaydı, yanardım.

Söylə görüm babək oğlum hardadır?
Anıb mənə? Ya tutulub dardadır?
Bir deyəm yox, "Pir bulağ"ın zardadır,
Ara sanan ölkəsini unutmaz,
Ağrı izin el qaşına qunutmaz.

Gözlər dolub dağ dolandı bağma,
Ağrı süzüb başdan endi qaşma,
Baxdı bulaq gözdən axan yaşma,
Sordu: Yoxsa Babək ölüb? Dedim - yox,
Dalğalanıb gurulan, sevin, şayın ax.

Babək kimi igidlərə ölüm yox,
Ölkəsinə, ellərinə bölüm yox,
Qaradağda zalimlərə qalım yox,
El qoruyur ölkəsini ana tok,
Sinə gətirib oyaq qalır, bənə⁹⁴ tok.

Dedi-duydum, gecə-gündüz coşaram,
Hayatım bəz yurduna coşaram,
El ağrısın ürəgimdən boşaram,
İndi bildim, el sənənlər sağdılar,
Zalimlərin ürəyində dağdılar.

Şair olsan ilqarımı yazarsən,
Cəhlin kökün qələmlə qazarsən,
Qaxmam desən, göz öcündən azarsən,
Dedim bir-bir dediklərin yazaram,
Hər yazdıqca cəhlin kökün qazaram.

Mən də sənün Babək sənən oğlunam,
Qaradağ yurduna yanən oğlunam,
Kələybor də ırfan qanan oğlunam.

⁹⁴ bən - xörüz bən, səfirçəği fəvə işqıran cəğə bən vədi deyirlər

Aşıq Əli sazlılardan pirimdir,
Şeir yazan sözlülərdən birimdir.

Sözlerindən soy ilhamın almaşam,
Soyla sözü dildən eio salmışam,
Nəsnəri şeirinlə nala çalmışam,
Kələbər el pirim, qaradağhyam,
İmanımı ellərimə bağhyam.

Səfərxan

Şücaət məzhərin axtarıb ansan,
Ulu insanları qırımla sansan,
Zahmı xırlayıb məzluma yansan,
"Səfərxan" tək böyük qıcadan danış.

Devrim izin sürürməyə anladan,
Bəndə busan, nəvaları banladan,
Haqq almağa haqlını səhmanladan,
Şişovan arlısı ucadan danış.

Otuz iki sənə şanlı həyatın,
Sürüb zindanlarda, qocaldıb atm,
İradəsin bükənməyib şoyatın*,
Şanlı ömür sürən qocadan danış.

*şoyatın - şoytanlar

"Əliqəraf" qələmi ustadı yazmış,
"Səfərxan"⁹⁷ sirtini qələmlə qazmış,
Lövhin anısa, mənalı rəzmış,
Eli satmam deyən xocadan dəvüş.

Gərək

Hər zaman ölkəni qorumaq üçün,
Zamandan irəlilə yürümək gərək
Yeni duyğuları duyub, duymağa,
Köhnəni beyindən kürümək gərək.

Arayıbaq elm izlərinə yapmağa,
Köhnəni münib dönümlərinə çapmağa,
Ölkəmizin hər gərəyini yapmağa,
Duyğunu onlara sürümək gərək.

Baş uca yaşayıb lap ucalmağa,
Keçmiş yorğunluğun tövşün almağa,
Yağmı ölkədən uzaq salmağa,
Cəhili cəhildə bürümək gərək.

⁹⁷Səfərxan - Azərbaycanda yaranan Milli Hökumətin fədailərindən idi. Səhi rejimi tərəfindən tutulub 32 il zindan çəkmişdir. İran İqtilabında azad oldu. İntiqad ərsəsinə milli qələmlərdən sayılır.

İLDIRIM BEHCƏT
(1947-2006)

Şeirlerinde "Behçət" və "İldırım" təxəllüs edən el şairi İldırım Behçət 1947-ci ildə Xudafərin nahiyəsində Araz qutağında yerləşən Mafruzlu kəndində bir əkinçi ailəsində işıqlı dünyaya göz açmışdır. O milli ruhlu və ictimai məzmunlu şeirlər yazardı. Şeirlerini tam əksəriyyəti aşıq ədəbiyyatı qaliblərindədir. Bəzi şeirlərini bölgə aşıqları toylarda oxuyar. 2006-cı ildə yol-nəqliyyatı qəzasında dünyasını dəyişmişdir. Məzarı doğma kəndindədir. 2007-ci ildə şeirlərinin bir qismi "Mən Arazın gözləyir" adlı kitabında çap olunmuşdur.

Ay kəndim

Hicran dərdi əydi qəddim, qamətini,
Hasrətdən bükülən belim ağlayır.
Ay morim sur yerim, şirin söhbətini,
Ürəyim ağlayır, dilim ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Səndə imaklayıb açmışam dil,
Gülşənli bağından dörmüşəm gülü,
Gəzmüşəm çəmənli, gəzmüşəm çölü,
Çəmənüm ağlayır, çölüm ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Səndə illər boyu sürdüm şən həyat,
Səmsiz yaşamağım heyhətdir, heyhat,
Örüşündə çapırdım köhlən at,
Budacağım ağlayır, qolum ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Səndən keçməz inanıram xan Araz,
Heç vaxt səni ayaqlayıb tapdanmaz,
Dərd ağrıdır, yaram dərin, çaram az,
Gözündən car olan səlim ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Durna göz bulaqlar, gözündən axar,
Tarlardan gül-çiçək əfiri qoxar,
Nögməkar Xan Araz önündən axar.

Arazım ağlayır, Kürüm ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Cən deyib bir-birə eşitmişik cən,
Qardaş kimi yaşamışıq mehriban,
Nədən avaralıq, çöldə sərgərdan,
Üzümə bağlanan yolum ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Azın vaxtı olcaq Məşədi Qurban
Çıxardı dam üstə, edərdi cövlan,
Hər kəs qonşusuna paylarda ehsan,
Kəsən baratın, payım ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Axır çarşənbədə bayram günləri
Küf asıb uçardı qız gəlinləri,
Nəğmə bürüyərdi bütün elləri,
Dağılan şənliyim, toyum ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

Mən sənə görmədim ixtilaf tonuş⁹⁸,
Hər işin həll oldu ağsaqqal Mənış,
Höküm sürdü sənə düşünmə geniş,
Bəhətəm, yazanda olım ağlayır,
Ay kəndim dağılma, elim ağlayır.

⁹⁸ tonuş - sənəş, dənə-dələş

AŞIQ HƏSƏN İSKƏNDƏRİ
(1947)

Aşiq Həsən İskəndəri Ağaxan oğlu 1947-ci ildə indiki Xudafərin bölgəsində Kələlə kəndində işıqlı dünyaya göz açıbdır. Onun əsi adı Tarlan, soyadı İskəndəridir. Sənət aləmində Aşiq Həsən İskəndəri adı ilə tanınır. O 12 yaşından sonra musiqilə maraqlanır və gözəl səsinə görə toylarda oxumağa maraqla göstərir. 10 yaşında ailəlikə Təbrizə köçmüşlər. O, Təbrizdə fərx-xalı toxumaqla ailənin keçirürün təminatını olummasında iştirak etmişdir. O ilk olaraq qaval çalmağı öyrənir və 14 yaşında Təbrizin məşhur musiqi salonu olan "Tərbiyyat" salonunda qaval konserti keçirmişdir. Həmin il ailəsilə Tehrana köçür və orada çörəkçi yanında şagirdlik edir və həm də musiqi öyrənir. Tehrandə evlənir və bir müddət mənzil naqqəşliyi ilə məşğul olur. 1970-ci ildə yenə Təbrizə köçür. Saz və aşıqlıq rəmzlərini Təbriz aşıq mühitinin ustadları olan Aşiq Hacı İbədyan, Aşiq Əbdülməli Nuri, Aşiq İsa Döşəm və Aşiq Əziz Şahnazidən öyrənir. Aşiq Həsən İskəndəri 1971-ci ildən aşıqlığa çıxır və toylara gedir. Onun malabətli zil səsi vardır.

Həm də milli rüfətli, dərin düşüncəli, azadlıqsevər bir şairdir. Ümumxalq tərəfindən sayğılara layiq görülməyi bir el şairi və səmimi sənətkardır. Aşıq həvalətinin ifadəsiylə oxuduğu bir çox Azərbaycan xalq dastanlarını kasetlərdə yaya bilməmişdir. O, gənclik illərində yoxsul gənclərin toylarında pulsuz iştirak edər və ürəklərə şadlıq çilərdi. Yaşadığı illərdə ən məşhur şair aşıqlardan biri oldu.

Aşıq Həsən İskəndərinin ilk şeir kitabı "Xatirələr, dastanlar və şeirlər" Eldar Muğanlının redaktəsiylə Təbrizdə "Dünya-yi-noy" nəşriyyatı tərəfindən 2016-cı ildə nəşr olunmuşdur.

Bağ-bağçanın gözəl vaxtı,
Gülə baxın, gülə baxın.
Çəmənlərdə lələ açılıb,
Çölə baxın, çölə baxın.

Dağ başında yerin əsəni,
Doymur gecə-gündüz qalanı,
Gəzib səndən ilham alanı,
Elə baxın, elə baxın.

Savalanım qarsız olmaz,
Səhərdə dağım ətəksiz olmaz,
Eynalım da yarsız olmaz,
Hələ baxın, hələ baxın.

Həsən, sazın var hörməti,
Gərək çəkəsən zohməti.
Deyən həqiqi, həqiqəti,
Dilə baxın, dilə baxın.

TEYMUR ATƏŞİ VAYQAN**
(1949)

"Vayqan" təxəllüsü ilə heca vəznində şeirlər yazan Teymur Atəşi Qaradağ mahalının Məmmədxanlı bölgəsində zəhmətkeş əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. O, ali təhsili olan əl şairidir. Mətbuatda az çıxış edir, yalnız bir toskirə kitabında üç xalqvari şeirinə rast gəlirik. Təhsilini başa vurandan sonra orta məktəblərdə müəllimlik etmişdir. Şeirlərində xalq həyatının acınacaqlı vəziyyətindən yazır və öz milli hisslərini tərənnüm edir.

** İsmayil Səməni, Qaradağ ulduzları, Bəhərşad, Təbii, 2014.

Arazbarıdadır

Aşıqlı, Ozanı, şirin Tatarı,
Gözəllər gözəli Arazbarıdadır.
"Nəbi"ni səsləyən sıldır qayalar,
Gözəllər gözəli Arazbarıdadır.

"Vayan" a dayaqdı "Herəsər" dağı,
Damaqda dad verir, korəsi, yağı.
"Satarxan" düşməna əğidir, əği,
Gözəllər gözəli Arazbarıdadır.

"Aynalı" meşəsi cənnətin bağı,
Çiçəklə bəzənib Xarlı yaylağı¹⁰⁰,
Üstübin¹⁰¹ nar bağı, qoçlar oylağı,
Gözəllər gözəli Arazbarıdadır.

Heyf ola düşmüşəm uzaq elimdən,
Urmumlu, yaylaqlı, nazlı gülümdən,
Sevincimdən, sevimli sevgilimdən,
Gözəllər gözəli Arazbarıdadır.

¹⁰⁰ Xarlı - Qazatağda Xarlı kəndində yerləşən yaylaq.

¹⁰¹ Üstübin - Qazatağın böyük şairi Nəbatinin dağna kəndinin adı, nər bədləməylə təxərrüf kəndidir.

Qaradağ

Qaradağ sevməli sevgim, sevincim,
Mərcanlı, sədəfli, bahalı, incim,
Vayqandı hər zaman söykəyim, dincim,
Fal dolandı, ayrı düşdüm elimdən.

Demə mənə, küsübsənmi anandan,
Uzaqlasan xəbərin yox atandan,
Nifrətim var el-obamı qatandan,
Əl talandı, ayrı düşdüm elimdən.

Əmnialar¹⁰² ac qurd olub döymədi,
Evdə cüca, küpdə kərə qoymadı,
Kimsə qurdun dərisini soymadı,
Təm calandı, ayrı düşdüm elimdən.

Həkim olub xəstələrin bərinə,
Arvad olub, uşaq kişi əlinə,
Bu köçməyə sözü olmaz şərində,
Qəm qalandı, ayrı düşdüm elimdən.

¹⁰² Əmnialar - pəli rejimində təminat məmurları.

AŞIQ BAHARƏLİ BALKANLI
(1950)

Günəyin məharətli aşıqlarından olan şair Aşiq Baharəli Balkanlı 1950-ci ildə Qoşaçay şəhərində anadan olmuşdur. Atasının yanında şagirdlik etmiş və gözəl saz çalmağı və aşıq dastanları öyrənmişdir. O bir çox şagirdlər yetişdirmiş və çevrəsində təntənə bir ustad şair idi. Töylərdə və günləklərdə yazdığı şeirlərindən də oxuyardı. Aşiq Baharəli Balkanlı 2000-ci ildə məşin qozasında vəfat etdi.

İstəram

Heq verənə qane olub,
Sağlığına var ıstəram.
Mərd oğlanın baxçasında,
Alma, heyva, nar ıstərəm.

Bir söz deyim gəlsin xoşa,
Namərd ilən gözünə qoşa.
Tez tikəsin çalar başa.
Dünən çalsın mar ıstərəm.

Sən baharı saldın yada,
Qəribət, ağzın gəlsin dada,
Namərdlərin bu dünyada,
Yerini yurdun dar ıstərəm.

Dar gündə dostun halını
Qanan dostu qurban olum
Alışanda sənədən qabaq
Yanan dostu qurban olum.

Nahaq düşdüm bu türməyə,
Bir kəsini yox sənə deməyə,
Bu halda səni görməyə,
Gələn dostu qurban olum.

Arif olan salmaz dila,
Mard oğlan yapışar ala
Süfrosini gülə-gülə
Salan dosta qurban olum.

Vofalı dost yetər dada,
Aldarmaz şöhrət, ada,
Şərəfdir bu dünyada,
Qalan dosta qurban olum.

Mən görmüşam çöxu-azı,
Xəzari, bahar, payız, yazı,
Bahar deyir, telli sazı
Çalan dosta qurban olum.

VƏLİ ŞAHMƏHƏMMƏDİ
(1951-2022)

Naturalist baxışlı şair Güldürlü Vəli Gülməmməd oğlu 1951-ı ildə Qaradağın Kələybor vilayətinin Güldür kəndində anadan olub, orada boya-başa çatıb və doğma kəndində ibtidai təhsilini başa vurmuşdur. Daha sonra təhsili buraxıb ailəyə okin işlərində yardımçı olub və 20 yaşından sonra Tehrana köçüb ömürlük orada yaşayıb.

O, gənc yaşlarından şeir yazmağa başlamış, sadə və səmimi xalq dilində şeirlər yazaraq el arasında sevilən şair olmuşdur. Aşıq ədəbiyyatı formalarında yazdığı qoşma və gərəyliləri aşıqlarımız tərəfindən toylarda oxunardı. Xalq üçün qayğıkeş olduğuna görə ədəbi və ictimai dərnəklərin döyükləri olardı. Sadıq və səmimi davranış sahibi idi. Tehrandə uzun illər nəqqaşlıq sənəti ilə məşğul olmuş, nəqqaşlar sinfinin fəal bir üzvü kimi o sinfin sinfi təşkilatının yaranmasında səmimiyyətlə çalışdı və üzvlərindən oldu.

O, şeirlərində "Güldürlü Vəli" təxəllüs edirdi. Güldürlü Vəli "Sabir ancımanı"nin təsisindən bir neçə il sonra

"Sabir əncüməni"nə qoşuldu. "Sabir əncüməni"nin idarə heyətinə seçilərkən əncümənin musiqi bölməsində məsəfəli olaraq uzun illər çalışmışdır. O, 2022-ci ildə Tehranda vəfat etmişdir, məzarı Tehrandadır.

Güldürlü Vəlinin beş şeir kitabı çap olunub: "Ağlı dağ", "Qartal qınağı", "Həsət güzgülü", "Lampasız otaq", "Güldürlü Vəl" (*dizən*).

Dostum

Dünya yaxşı ola, yaman olmaya,
Dedilər üz gülə, gülmədi dostum,
Gülyanaqlar heç saralıb-solmaya,
Güllü bahar gələ, gəlmədi, dostum.

Namərd mərd olanı yıxan zamandı,
Qoyub marcanığa sıxan zamandı,
Gözlərdən qanlı yağ axan zamandı,
Kimsə göz yaşını silmədi, dostum.

Güldürlü Vəlinin dilin lal etdi,
Əlif qəddin kaman etdi, dal etdi,
Sinəsin tapdadı, nəqqi-nal etdi,
Ayaqlarda ola, ölmedi, dostum.

Novruz bayramıdır

Bu gün siza müjdə olsun
Ellər, Novruz bayramıdır.
Şirin sözlərilə dolsun
Dillər, Novruz bayramıdır.

Kəklilər xoş nəğmə oxur,
Bağlarda gül-çiçək qoxur,
Bülbüllər intizar baxır,
Güllər, Novruz bayramıdır.

Sevgililər gəzir qoşa,
Sürmə çəkib gözə-qəşə.
Siz bəzəmin al qunağa
Çöllər, Novruz bayramıdır.

Aşqlar düzülüb dəstə,
Mizrab gəlsin asta-asta,
Ehsin sədəfli sər üstə
Tellər, Novruz bayramıdır.

Güldürü Vəli ilhamı,
Alıb yazır il ayyamı.
Alın haqdan dolu camı
Ellər, Novruz bayramıdır.

Darələrdə aşib-daşan
Səl, gairi unutmasın.

Sət zirvələrlə toqquşan
Yel, şairi unutmasın.

Eşq bəhrində üzən zaman,
İnci sədəf düzən zaman,
Barmaq üstə gəzən zaman,
Tel, şairi unutmasın.

Güldürlü Vəli qəfəsində
Köçməlidir son nəfəsində,
Səlin yada, hər məclisində,
El, şairi unutmasın.

HƏCCƏTULLAH MÜVƏQQƏR HƏCCƏT
(1951)

"Həccət" təxəllüsü ilə yazıb-yaradan şair Həccətullah Rəhmatulla oğlu Müvəqqər 1951-ci ildə, Xabxalın Məzarə kəndində dindar bir əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. 16 yaşından altı ay kənddə, altı ay isə Tehranda yaşayıb aqbazlıq işi ilə məşğul olan Həccətullah eia gənc çağlarından oxuyub-yazmağı da öz səyi ilə öyrənmişdir. O, türk və fars dillərindən başqa, ərəb və ingilis dilləri ilə də tanış olmuş, bilik dairəsini və dünyagörüşünü genişləndirmişdir. 1987-ci ildə Tehranın Nəsim-şəhər (Nəsimbəu) məhəlləsinə köçür. Aşıq olmasa da, aşıq musiqisi ilə dərinəən maraqlanır və qopuz çalmağı da öyrənir.

Həccətullah ilk kitabını "Ədalət bayrağı" adı ilə 2007-ci ildə çapa vermişdir.

Nasihətnamə

Əzəl salam olsun əhli-irfana,
Məclisə varanda yerini tan.
Yüngül olub yüngüllərə qarışma,
Alim ol, uzaqdan cahili tan.

Cəhəllə oturub, cəhəllə durma,
Yersiz bəhs əyləyib özünü yorma,
Nəmərd qabağında boynunu burma,
İnsafızdır, yoxdur onun vicdanı.

Nəmərddən mərd olmaz, naqisədən ağa,
Sərəçə bülbül olub qonmaz budağa,
Höccət deyir, hörmət edin qonağa,
Nəmərddən məhəbbət görübson, harı?!

Vətən

Əziz vətən, ayrılıram mən səndən,
Ayrılar necə ki, bülbül çəməndən.
Bu əhdi-peymanı bağlaram səndən,
Heç vaxt adın düşməz dilimdən, vətən.

Döyüş meydanında töküldü qanlar,
Haqq yolunda fəda oldu insanlar.
Səndən ötrü şəhid oldu cavanlar,
Ədalət bayrağı alında, vətən.

Dinim İslamdır, vətənim İran,
Rəhbərim Əlidir, Kitabım Quran.
Yaddan çıxartmaram sənə heç zaman,
Mən də ayrı düşdüm elimdən, vətən.

Aşnayan daşına, həm toprağına,
Ziyarətə gələm mən ayağına,
Bülbül tok qonaram gül budağına,
Höccətəm, ayrıldım elimdən, vətən.

Deyil

Yaman verə səbahlı açdıq,
Qəm bizi boğlayan deyil.
O yurtdan bu yurda qaçdıq,
Qəm bizi boğlayan deyil.

Bel ağrıyı aman kəsir,
Ürəyimdə yellər əsir,
Çoxalmağa dörd tolaşır,
Qəm bizi boğlayan deyil.

Dörd hər gün bir hava çalır,
İxtiyarı əldən alır,
Höccət tımub mətal qalır,
Qəm bizi boğlayan deyil.

ABBAS DEHQANİ MÜŞTƏNİQ ÇOBAN¹⁴³
(1951)

Şeirlerinde "Çoban" təxəllüs edən el şairlərimizin biri də Abbas Dehqani Mūştəniq Çobandır. O 1951-ci ildə Ərdəbil bölgəsini Yurtçu elində yerləşən gözəl təbiətli Miqtəqin kəndində əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. O, ibtidai və orta təhsilini dogma kəndində bitirmiş, sonra 1967-ci ildən Tehrana köçmüş və qürbat həyatı yaşamıdır. Tehranda dərzilik peşəsini öyrənib ustad işçi kimi işləmişdir. Tehranda evlənmiş və orada ixtiyar illərini yaşayır. O, gəndik illərində şeir yazmağa maraqlanmış və heca vəznində şeirlər yazmışdır. Çobanın şeirləri daha çox xalq mofəti, Azərbaycan xalqının folkloru, arzu və istekləri ilə bağlıdır. Gənclik illərindən bu günədək yazdığı sadə və səmimi şeirlərindən iki cild "Bayatı bəxçası" adı ilə Tebran və Təbrizdə nəşr edilmişdir. Daha çox bir bayatı şairidir desək, yanılmırıq.

¹⁴³ Abbas Dehqani, Bayatı bəxçası. Tebriz, Nəbati, 2020

Bayatılar

Qarabağdan qar götür,
Ətək dolu nar götür.
Yalvarıbdı gedəndə,
O sevgili yar, fətir.

Qara bağıın dağlıdı,
Yol-yolağı bağlıdı.
Düşmənlər yara vurub
Sına ürək dağlıdı.

Qarabağda qan oldu,
Qan təkən düşmən oldu.
Rus-erməni cinayət
Etdilər, viran oldu.

Dağları var ucalı,
Dağlar gündən bac alı,
Rus-erməni birləşib
Batdı qana Xocalı.

Qarabağda dumanlar,
Bulud olub qan ağlar.
Böyük, kiçik, qız, oğlan,
Oldu şühəd, cavanlar.

İgid oğarlar öldü,
Gözl, səvarlar öldü.

Sevgi sevgidən oldu,
Nazlı dilbərler öldü.

Ələ yananlar
Yar dəlisiyəm,
sevməlisiyəm,
Səndən ayrısam
Sevməyisiyəm.

Ey dəli dilbər,
Ol mənə sərvər,
Olubsan müdəm
Dilimə azbər.

Bir dəli şeytan
Deyir dur, alan¹⁰⁴
Yanağından öp
Gələndə cənan.

Çıx dəliyəm mən,
Sevməliyəm mən,
Vətən yolunda
Ölməliyəm mən.

"Çənlibel"ində,
Dəlilət dillərində,
Dolanur adlar
Xalqın dilində.

¹⁰⁴alan - bu an, indi

Elə yananlar,
Dərdi qananlar,
El sevgisidi
Bax bu cavanlar.

Söz buxcası

Açıb tökmə söz buxcası,
Salam könlümün taxçası,
Şeir qəzaidən danışam,
Suvaram sevgi buxcası.

Deyənmirəm söztim çoxdur,
İnan mənə də özüm çoxdur,
Alışmışam izliyümdə,
Ürəgimdə közüm çoxdur.

Dərdimin yoxdu dərmanı,
Olmuşam zülmün qurbanı,
Lalam, dilim bağlanıbdir,
Öldürür bu qəm Çobanı.

Aşıqlar öldü

Əsli - Kərəm
Cən taleşdödl,
Kərəm xəstədi,
Candan usandım,
Gəl, cən üsdədi,
Gəl, Əsli yandı.

Düşdüm çöllərə
Eldən-ellərə,
Darin göllərə,
Dərdə calandıın,
Gəl! Əsli yandı.

Ölkəmdən təzdim,
Yolları azdım,
Dağları gəzdim,
Yorğun dayandım,
Gəl, Əsli yandı.

Qüssəm olanda,
Könlüm dolanda
Ağlar Çoban da,
Sevgini qandım,
Gəl, Əsli yandı.

MƏHƏRRƏM AZƏRFAM
(1953)

Şeirlərində "Qaradağlı" və "Məhərrəm Qaradağlı" təxəllüs edən el şairi Məhərrəm Azərfam Xanlar oğlu Kələy-bor mahalının çevrəsinə yerləşən Cüldar kəndində əlcanlı ailəsində işıqlı dünyaya göz açmış və orada boya-başa çatmışdır. O gənclik illərində Təbrizə köçmüş və orada yaşamışdır. Aydın düşüncəli bir el şairidir. Gözəl qoşmaları, təcnisləri, gəraylıları dövrü mətbu nəşrlərdə dərc olunur. Doğru mənalı qoşmalarını aşıqlarımız toy-düyünlərdə oxuyar. Bəzi şeirləri el şairi Suleyman Səlislin şeirləri ilə bəzə Təbrizdə nəşr etdirdiyi "Mənim arzum" adlı kitabında yer alıb.

Sair dərdin alim, götür qələmini,
Gördüyün əməli sənətkardan yazı.
Umman dalgalıdır sənət dünyamız,
Sənət çox dərindir, sənətkar dayaz.

Zər qiymət verilib Ələsgərə tam,
Ollam el gülüncü Ələsgər atam,
Mara yol göstərüb Ələsgər atam,
Damaqmaq yaxşıdır sənətkar, day, az.

Qaradağlı, bərsüz bağdan üz alın,
Zərgər ol ki, zər doğrasın üz alın,
Xalq araya sənətkarın öz alın,
Payızda görmüşəm sənətkarda yaz.

Sair dostum Solman Sofryana ithaf,
Dağlı ünvanında gözüm yaşarda,
Axi keçmişinlə yaxın aqşayam,
Demək nə lazımdır yaxşı bilirəm,
Bir cür məni də sənətin özünə tayam.

Hayat belədir mi başımın tacı?
Öz meylinə axır ömrün sayqacı,
Bəzən də təqdirin olmur olacı,
Ya saçımı yolam, ya bağrım oyam.

Qara yellər əsib hayatımıza,
Payız külğə salıb baharımıza,
Ahımız yüksəlib Aya, ulduza
Bax, belə kədərlə yoxlulub mayam.

Xəzarlı pəyızam, şaxtılı çışam,
Dərdlə sarılmışam, qəmlə solmuşam,
Sarasız ellərdə sultan olmuşam,
Səllər üzərində harayam, hayam.

Bir anlıq qayıtdım ötən illərə,
Könlük aiddir biz nəsilərə,
Şair xəyalıyla əsən yelləcə
Nəğmələr oxuyan Qaradağlıyam.

AŞIQ FƏTHULLA RZAYAN
(1953)

Aşiq Fəthulla Rzayan 1953-cü ildə Cərmədüz mahalının Qayabaşı kəndində bir əkinçi ailəsində işıqlı dünyaya göz açıbdır. O, gənclik illərində Qaradağın ustad aşıqlarından olan Aşiq Xeyrulla Sayəndənin yanında şagirdlik etmiş və aşılıq rəmzlərini çox gözəlcasına ustadından öyrənmişdir. Yarım əsrdən artıq bir müddət el içində aşılıq edir və indi doğma kəndində ixtiyar illərini yaşayır. Şeirlər yazır, gözəl saz ifaçısı və bacarıqlı ustaddır.

Aşiq Fəthulla Rzayan bir çox gənclərimizə aşılıq rəmzlərini öyrətmiş və onlarla aşiq yetişdirmişdir.

Dağlar

Yenə ömrüm təzələndi,
Yolum düşdü sənə dağlar,
Sənsiz güntüm qəm, kədərdir,
Qəlbim dəmir qana, dağlar.

Qayaların alibdir çən,
Gadıkları gəhli çimən,
Bir neçə gün qonağam mən,
Üzün tutma yana, dağlar.

Kəndimizdir Qayabağı,
Yaşlağımız Meşəbaşı,
Gül-çiçəkdir dağı, dağı,
Ruh verir insana, dağlar.

Bir bülbuləm qafəsdayam,
Eldən aralı xəstəyəm,
Gedərgiyəm, yol üstəyəm,
Hörmət eylə mənə, dağlar.

Fəthullayam, etməm xəta,
Çünki, ömürdə yox vəfa,
Yaranandan cövrü-cəfa¹⁰⁸,
Gətədi mənə cana, dağlar.

¹⁰⁸ cövrü-cəfa - zülm və cəfa etmək

Dünyanın

Ela ki, göz açıb galdım cahana,
Al eylədi bağça-barı dünyanın.
Nə qəlbim açıldı, nə tizim güldü,
Yordu mənə ahı-zarı dünyanın.

Qurudu şamamam düşdö tağından,
Əridi cəsədim hicran dağından,
Bir şah şanqarım¹⁰⁸ uçub bağından,
Viranədi rüğzarı dünyanın.

Vədə keçdi, ömür keçdi, ay höküm,
Yaranmışam ah-vay ilə dərd çöküm,
Səcdə qıldım, bir Xudaya diz çöküm,
Bilir, mənim günahkarı dünyanın.

Gəlib ömrün sərhədinə yetirdik,
Yurtd-yuvada cəvanələr¹⁰⁹ bitirdik,
Hüseyn Əsədi tək ustad itirdik,
Bəs nec oldu sənətkarı dünyanın?

Fətullayam, sənə gördüm yar, andım,
Bilirsən ki, yalan olmaz yar, andım,
Bilmədim ki, heç nə üçün yarandım,
Bax, beləymiş etibarı dünyanın.

¹⁰⁸ şahin-şanqar

¹⁰⁹ cəvanələr - meçunə bilirik (dərşələr, çocuglar yalğıdırək)

KÖNÜL QOCABÖYLİ
(1954)

"Könül" təxəllüsü ilə şeirlər yazan Könül xanım 1954-cü ildə Araxın cənub sahillərində yerləşən Muğan bölgəsinin Qocaböyli tayfasında işıqlı dünyaya göz açıbdir. Uşaqlıq illərində yaşadığı mühitdə mədrəsələrin qızları qəbul etmədiklərinə görə təhsil ala bilməmişdir. O, Qocaböyli obasında boya-başa çatmış və bir müəllimlə evlənmiş, ondan yazı-poza öyrənmiş və şifahi ədəbiyyatla maraqlanıb şeirlə ülfət bağlamış, sənədəfədar şeirlər əzbərləmişdir. 1989-cu ildən şeir yazmağa maraqlı göstərmişdir. Yazdığı şeirlərdə bəziləri şeir antologiyalarında və qəzetlərdə dərc olunmuşdur. Könül xanım indi ailəsi ilə birlikdə Parsabad şəhərində yaşayır.

A dağlar

Urəkdən vuruldum sansız hüsrinə,
Başı buludlara çatan, a dağlar.
İstəmirəm duman gəlsin üstünə,
Gül-çiçəyə yazda batan, a dağlar.

Səndən cari olub axar bulaqlar,
Durnalı səmələr, güllü yaylaqlar,
Sizdən fiham alar gələn qonaqlar,
Zirvəsində qartal uçan, a dağlar.

Biz də qonaq gəldim, görəm üzünü,
Sıldırım qayan, yaşıl düzünü.
Doydum gözlərindən həsrət sözünü,
Sahiri torpağa qatan, a dağlar.

Buludlar başma qar, yağış ələr,
Seirə daimağ üçün Körül də gələr,
Marallar inildər cüyürlər mələr,
Qoymunda Ələsgər yatan, a dağlar.

Dağlar

Kökliklərin dastə-dastə,
Məralların boyu bəstə,
Aşıqların sinə üstə
Çalar telli sazın, dağlar.

Allı-güllü yaylaqların,
Qaynar-qaynar bulaqların,
Gülsün ağlar uşaqların,
Ellər çəksin nazın, dağlar.

Sürülərin otlar durar,
Ellər səndə şənlik qurar,
Qız-gəlinlər halay vurar,
Qışa dönməz yazın, dağlar.

Qan laçəkli lalələrin,
İnci-inci jalələrin,
Ay üzündə halollərin
Görsün, Köntül qımn, dağlar¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Seyyid Məhəmməd İbadi. Muğayın pürtaq uydurax. Təbəkə, Yaran, 2003.

SƏLİM İSMAYILI
(1955-2012)

"Səlim" təvəllüs edən Səlim İsmayılı 1955-ci ildə Vərzqan şəhərinin yaxınlığında olan Süngün kəndində əkinçi ailəsində anadan olmuş və ibtidai təhsilini orada almış, sonra yoxsulluqdan uşaq işi fərsə karxanalarında işləmək üçün ailəsi ilə birlikdə Təbrizə köçmüş və orada həyat sürmüşdür. O sonralar mis mədəni olan Süngün kəndinin dağıldığını görüb ehsaslı şeirlər yazmışdır. "Ana Süngün" adlı az həcmli bir şeir kitabı çapdan çıxıb. Yazdığı sadə və ehsaslı şeirləri aşuqlar tərəfindən məclislərdə oxunardı. Səlim 2012-ci ildə Təbrizdə vəfat etmişdir¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Səlim İsmayılı. *Ana Süngün*. Təbriz, Nəzərin, 2002

Ağladım

Vətən dağlarını gördüyüm zaman,
Ürəyim qəm ilə doldu, ağladım.
Yada düşdü iğın gedən ellərim,
Sarıldı güllərim, soldu, ağladım.

Yandı canım mən baxanda çöllərə,
Gözüm yaş axdı, döndü sellərə.
Həsrət qaldım öz yurdunda ellərə,
Bu dərd mənə yaman oldu, ağladım.

Zalim ovçu yolları bağladı,
Ana-bacı qəm alından ağladı.
Salım yandı, sinəsini dağladı,
Vətən oca yanar qaldı, ağladım.

Çağırır

Mən gedirəm, vətən məni çağırır,
Babaların özü qalıb bu yerdə.
Qan ağlayır torpağım da, daşım da
Anaların gözü qalıb bu yerdə.

Fələk qandan don biçibdir torpağa,
Ər kişilər and içibdir torpağa.
Can veriblər, can keçibdir torpağa,
Döyüşlərin izi qalıb bu yerdə.

Qanmayanlar ömür boyu yuxlayar,
Ömür keçər, ölüm gəlib haxlayar,
Qan verənlər torpağını saxdayar,
Koroğlu-nurü izi qalıb bu yerdə.

Solim! Bağrın qana döndü nə fayda,
Qardaşların harayıdır bu çay da,
Bacılarnı nələsidir o tay da,
Anaların gözü qalıb bu yerdə.

Aləmi

Ədalət, səxavət yoxda dünyada,
Sırtıqlıq aləmi, söz aləmidir.
Düz damşan düzdə qalıb deyirlər,
Sırtıqlıq aləmi, üz aləmidir.

Var kimsənin beş-on qıran parası,
Dərman olur, tez sağalır yarası.
Kəsilibdir yoxsulların çarəsi,
Cəhənnəm aləmi, köz aləmidir.

Mın üzliyə siyasətçi deyirlər,
Tülkülər də, aslan donu geyirlər,
Dünyanı dördəlli didib yeyirlər,
Solimo deyirlər, düz aləmidir.

Süngün

Babaların sözü sonda,
Aşıqların sözü sonda,
Dünyaların gözü sonda,
Düz ilqarı, ana Süngün.

Gözlə şeylər arxadaşın,
Vüqarıdır uca başın,
Qızıdır torpağın daşın,
Düz ilqarı, ana Süngün.

Gülüglərdən sevgi yağın,
Yal-yamacda şimşək saxsın,
Ətəyində çaylar axsın,
Düz ilqarı, ana Süngün.

Səlim deyir sözüüm qaldı,
Ocağında gözüüm qaldı,
Dağlarında izim qaldı,
Düz ilqarı, ana Süngün.

Bülbül

Xəzan gəldi, soldu güllər,
Yax sinəni, dağa bülbül,
Hərət uzun, könlü yorgun,
Döz hicrana, ağla, bülbül.

Qomlar gördüm hər sinədə,
İşlər gördüm torsına da,
Qar qalanmış tər sinədə,
Zümrüstanda¹¹⁰ çağla, bülbül.

Səlim deyir harahsan?
Eşq əlindən yaralısan,
Sən köndən aralısan,
Yaza könlü bağla, bülbül.

Səlimoğlu

Gülün rəngi çənçə ikən saralıb,
Yaz çağında bağçaları qar alıb,
Geniş dünya anlayana daralıb,
Bu qara günlərə dözmə istərəm.

Qaranlıq zindanın qapısını açan,
Zalimin əlindən qurtulub qaçan,
Qartal tək qayalar bağından uçan,
Zirvədən-zirvəyə gəzən istərəm.

Səxləməq lazımdır milli qeyrəti,
Unuda çevirmək, nisgıl, həsrəti,
Kim versə zalıma köndü¹¹¹, firsəti,
Kəsəklə başını əzmək istərəm.

¹¹⁰ zümrüstan - qış

¹¹¹ könd - yön, hü, səmt

Olub Səlimoğlu vətən vurğunu,
Qoy ona desinlər elin yorğunu,
Elmə qurulan kolək, qurqunu,
Qəhrəmancasına pozan istərən.

Nədir

Dağ dağı aşıb gəlsən,
Bulaq kəmin coşub gəlsən,
Axar suya düşüb gəlsən,
Bilərsən ki, istək nədir.

Unutmasan öz dilini,
Gözdən atmasan elini,
Tutsan bir yazıq alını,
Bilərsən ki, istək nədir.

Bir gül olson öz kolunda,
Yanımasan düz yolunda,
Gül bitirsən sağ-solunda,
Bilərsən ki, istək nədir.

Səlimoğlu xəstə qalsa,
Üroyun qamlar alsın,
Bir dəst onu yada alsın,
Bilərsən ki, istək nədir.

Hələ

Mən elçiyəm, eli yada satmamam,
El uğrunda ayıq qallam, yatmamam,
İnsanların arasını qatmamam,
Vermərəm heç namud ilə əl-ələ,
Sözüm üstə dayanmışam hələ mən.

Ayaq altı ayaqlanıb yaxılsam,
Yaxalanıb qazamata soxulsam,
Güllər kimi tikan üstə yıxılsam,
Arzularım çevrilirsə də nigilə,
Sözüm üstə dayanmışam hələ mən.

"Yusif" kimi quyulara atılsam,
Bir qul kimi bazarlarda satılsam,
Ayaq altı daş-torpağa qatılsam,
Saqlarını yolunub verilə yələ,
Sözüm üstə dayanmışam hələ mən.

Bayatılar

Güllər bitər çomonda,
Göz qaldı yasəmonda,
Tanrı belə yazıbdız,
Nə sandadır, nə monda.

Əzizim dəra gəl,
Get saçını dəra gəl,
Xoş günündə gəlmədin,
Çəkilsəm dəra gəl

Ay qız adı "Bağdagül",
Bağçada gül, bağda gül,
Yazda güllər açanda
Gəlib bizim bağda gül.

Əzizim yada bənzər,
Tanış var yada bənzər,
Nə sən Şirino taysan,
Nə mən Fərhada bənzər.

ZÜLFÜQAR KƏMALI
(1955)

“Zülfüqar” taxallüsü ilə şeirlər yazan Zülfüqar Kəmalı Azərbaycanın cənubi guşələrindən biri olan Qazadağ bölgəsinin Ərzin kəndində ikinci ailəsində dünyaya göz açmışdır. Yeniyetməliyinin ilk illərində atası Hüseyn kişi onu yoxsulluq ıncatından bir varlı banqaya nökrə vermişdir. 1963-cü ildə Zülfüqarın atası kənd əğalarının zülmündən yaxa qurtarmaq üçün Təbrizə üz tutmuşdur. Zülfüqar 15-16 il burada fərş toxumaqla məşğul olmuşdur. O, sonralar traktor fabrikində işləyə-İşləyə gecə məktəbində orta təhsil almışdır. 20 yağından bədii yaradıcılıqla məşğul olmağa başlayan Zülfüqarın şeirləri ictimai-siyasi məzmunu ilə diqqəti cəlb edirdi. Ölkəni inqilab dalgaları bürüyürü bir zamanda – 1978-ci il fevral ayının 18-də Təbrizdə baş qaldıran ümumxalq hərəkətində Zülfüqar inqilabçı dostlarının ön sırasında idi. Müxalif qüvvələri etiraz çağıran ictimai-

siyasi qrupların təşəbbüsü ilə yaranan və şah rejiminin devrilməsinə səbəb olan birliyin unudulmaz günlərində o, 24-25 yaşında, sözün həqiqi mənasında ölümə hazır olan bir dostu fədakar etirazçı qrupunun başında hakimiyyət məmurlarına qarşı ilk yürüşə başlayanlardan olmuşdur. Fədai şair iştirakçı olduğu o şanlı tarixə "Bahmanın İyirmi Doqquzu" adlı bir şeir həsr etmişdir. İnkilabın başladığı gün illər boyu onun Təbriz radiosundan səsləndirilən bu məşhur şeiri ilə qeyd olınardı. Sada və səmimi dildə yazılan milli ruhlu bu şeir xalq tərəfindən çox yüksək dəyərləndirilmişdir.

Zülfüqarın şeir kitabı görkəmli həkim-şair Mübəyin Şimşəyin yazdığı ön sözlə "Qapımız açılır Günəşə sarı" adı ilə çap olunmuşdur.

Bahmanın İyirmi Doqquzu

Ellər deyirdi Təbrizi,
Köynək geymişdi qırmızı,
Azərbaycanımın özü
Zülümünə qurtarsın bizi
Bahmanın İyirmi Doqquzu,
Şonba günü səhər çağı
El ələ aldı çomağı,
Titrədi qorxudan yağı,
Görəntək hərəldi gözü
Bahmanın İyirmi Doqquzu,
Səsləndi azadlıq adı,
İgidlər qurdu bəsati,

Damaqlarda qaldı əfadi,
Coşğuya gətirdi Tabrizi.
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Hanı ki verdi ol-ola,
Dərbərə düşdü vəlvələ,
Kəndlilər də gəldi dila,
Söylədilər: - "Vur dirsizi!"
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Dedilər, gəldi Səttərخان,
Nəzməyə çəkdi əl-aman.
Ləçək örtmüşdü pasiban,
Dövlətin ürzsəz qızı¹¹²
Bəhmanın İyirmi doqquzu.

Bərinc kəndi, yeridi el,
Almışdı ələ qazuta, bel,
Hirsi dağırdı, məsəl sel,
Qoy düşmanın çəxsun gözü
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Od tutdu banki-sadirat,
Yandı-töküldü hər bir zad.
Şüşə və tablo qarbaqat
Doldu xiyabanın düzü
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

¹¹² dövlətin ürzsəz qızı - hakimiyyətin bəcasəqizə qızı

Babək babamız oyanıb,
Vüqarlı dağ tək davanıb.
Azərbaycana güvanıb
Sevindilər ağ oldu üzli
Bəhmənin İyirmi Doqquzu.

Deyirlər yalandı, yalan
Xaricli deyil inan,
Təbrizli idi ki, qoydu can,
Vətənin uğrunda özü,
Bəhmənin İyirmi Doqquzu.

Cam andıran Qulamalı,
Orucəllilə Fəncəli -
Hardan oldu xaric əli?
Təbrizli özüydü, özü
Bəhmənin İyirmi Doqquzu.

Deyin, yatanlar oyana,
Zülm əlindən gəldik cana,
Zalımı boyadıq qana,
Qoy hamı bilsin bu sözü
Bəhmənin İyirmi Doqquzu.

Deyirlər ki, pulluları,
Yandırdılar hər nə varı.
Ağlatdılar üsyankarı,
Göz yaşı güldürdü bizi
Bəhmənin İyirmi Doqquzu.

Güllo səsi guraldadı,
Divlər kimi nərildədi,
Millət bəxş gülümsədi,
Dış qıvırtılı qırda quzu
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Güllo axdı düzüm-düzüm,
Milləti qorxutmaq üçün,
Düşməni bildi elin göcün,
Qatlanıb süst oldu dizi
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Arazın öz qəhrəmanı,
Çəkib yaxına zamanı,
Rövşən edibdir caharı,
İşıqlı, parlaq ulduzu
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Dayanma, doğruldu zamanı,
Zalima verməyən amanı,
Xainə valvala salan
Bu millətin ürək sözü
Bəhmanın İyirmi Doqquzu.

Bəhmanın əyi, 1977

AŞIQ YAQUB ÇOBANYAN (BINİSLİ YAQUB)
(1955)

Şeirlərində "Aşiq Yaqub" və "Binisli Yaqub" təxəllüs edən şair aşiq Yaqub Çobanyan 1955-ci ildə Şəbistər mahalının Binis qəsbəsində anadan olubdu. O, Azərbaycan folklorunu dərinlən oxuyub və bacırıqlı aşiq sənəti və folklor ustadıdır. İndilikdə Şəbistər şəhərində yaşayır və orada olan ədəbi dərnləklərdə iştirak edir. Son illərdə "Binisli Yaqubun Dıvanı" adlı şeir məcmuəsini çap etdirib. Şeirləri başqa aşıqlar tərəfindən də toy-düynələrdə oxunur.

Deyil

Körül qafılət yuxusunda yatmağın layiq deyil,
Halal-haram bir-birinə qatmağın layiq deyil,
Sən mürdülə dərüşanda əhdi-peyman eylədin,
Bir tünəni on tünənə satmağın layiq deyil.

Gəldin ziyarət ələdin Kəbəyi-Beytollahı,
Labbeyk dedin hey çağırдын orda böyük Allahu,
Gəzdin Səfəni, Marvəni bağışlatdın günahı,
Bir də galib günahlara batmağın layiq deyil.

Az qiymətə müftə yers əldən vermə imanı,
Mümkür olub¹³ haqiqətə möhkəm tutma dünyanı,
Çalış valiah şərək etmə sonda məltin şeytanı,
Sondan dönüb şeytana daş atmağın layiq deyil.

Aşiq Yaqub, gəl oturma, çağır Kirdgarnı,
Aysıq ol! Nəfsin əlinə vermə ixtiyarını,
Hayi-əla xeyrül əməl¹⁴, bağla bohrü-barını,
Bu dünyadan əli bekar gəlməyin layiq deyil.

¹³ mümkür olmaq - danmaq, beyninə almamaq

HÜSEYN MƏHƏMMƏDXANI GÜNEYLİ
(1955)

Şair, yazıçı, tədqiqatçı Hüseyn Məhəmməd xani Güneyli Əli oğlu 1955-ci ildə Təbrizin şimal-qərbində yerləşən Şəbistər mahalının Meşin kəndində orta durumlu bir əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. İlk məktəb təhsilini həmin yerdə almış, orta məktəbi Təbrizdə başlayıb Tehranda bitirmişdir. On üç yaşından şeir söyləməyə başlayan gənc şair öz təbii mersiye ədəbiyyatı həm də satirik şeirdə sınaq, dil və ədəbiyyat elmlərini öyrənməkdə əvvəlcə rəhmətlik ustad Əbdülkarim Mərzuzi Xanəyinin özəl kurslarında dərs almağa başlamışdır. Onun davamında ustad Mərzuzinin göstərişilə 1984-cü ildən sonra ağır müalicə və axtarış nəticəsində ədəbiyyatımızı dərinlən öyrənmişdir.

2004-cü ildə o, "Dədə Qorqud" kitabı üzərində apardığı dərin elmi tədqiqat işinə görə mərhum prof. Hüseyn Məhəmməd zadə Sədiq tərəfindən "Fəxri Doktor" dərəcəsinə layiq görülmüşdür.

1985-ci ildən jurnalistliklə məşğul olan Güneyli "Varlıq", "Ümid Zəncarı", "Səhnd", "Şams Təbriz", "Avay Ərdəbil", "Navid Azərbaycan", "Məhd Azadı", "Fəcar Azərbaycan" və s. mətbuat orqanlarını ilə fəxri əməkdaşlıq etmişdir. O, ədəbiyyatımız və folklorumuz üzrə keçirilən onlarla daxili və xarici elmi konfranslara çağırılmış, onların sırasına qoşularaq çıxış etmişdir

Güneylirün bu günə qədər çap etdirdiyi əsərləri: "Bilici Bahlül lətifələri", tanınmış ədəbiyyatşünas Əli Kəmalinin həyat və yaradıcılığı", "Meşin" (doğma kəndin monoqrafiyəsi), "Dədə Qorqud" kitabı, "Dədə Qorqud boyları", "Aşuq Qaşımın yaşayışı və yaradıcılığı", "Dan söküləcək" (sərlər), "Kilavuz" (folklor toplusı), "Atalar sözü, sözlərin gözü" (deyanlar sözlüyü), "Nağıllar" (Güney bölgəsi folklorik nağılları).

Sındır qanadımı, bağla qolumu,
Uçub düşüncəmlə dağ aşacağam.
Dağlayıb dilimi tik dədəğımı,
İçində özümə danışacağam.

Üstümü ört, basdır qara kül ilə,
Soyumaz ocağam, sünməyən közəm,
Sındır qələmimi, cır dəstərimi,
Tərix üzərindən silinməz sözəm.

Ey yarasa quşu, gecə sovuşur,
Bu qara pərdədən dan söküləcək,
Günəş yaşmağıru üzdan atacaq,
Mənəm də gülməyən üzüm güləcək.

Sənma susmuş dağam, səsim-zavım yox,
İçim alovhudur, partlayışım var.
Həmişə bar verən bahar deyiləm,
Tufanlı payızım, qarlı qışım var.

Zinəli bulağam, qurumaz gözəm,
Axişim dayanmaz çağlayacağam.
Sərdi göz yağında boğana kimi
Qış, bahar, yay, payız ağlayacağam.

Dinim, dinməyim?

Bir məzlumun göz yaşını yanaqda
Axıtsalar, dözlüm, dinim, dinməyim?
Gülüşünü dəndursalar dodaqda,
Baxıb görsə, gözüm, dinim, dinməyim?

Dağlamarsa deyəndə haqq söz dilim,
Dustaq olsa ürəyimdə niskilim,
Qoymasalar sevim, ya da sevilim,
Dilə gəlir özüm, dinim, dinməyim?

Özdiyimdən salınmaqçın uzaga,
Tuş edilsəm yersiz təhmət-qınağa,
Duyan könlüm yaxılarsa dağ yağa,
Olsa dildə sözüm, dinim, dinməyim?

Umudlarım yarpaq-yarpaq üzülse,
Yaman yalan sağ-soluma düzülse,
Baş kəsilib qan içəri süzülse,
Öz qanında üzüm, dinim, dinməyim?

Varlığımı alt, qəm, kədər bürülsə,
Arzularım göz evində çürülsə,
Qara günlər mənə sarı yürülsə,
Alovlansın közüm, dinim, dinməyim?

Bir gül olsam dost adma dərilsəm,
Amma sonra qəbir üstə sərilsəm,
Qılınc olsam namərd ələ verilsəm,
Mərd başını üzüm, dinim, dinməyim?

Namərd ovçu ayaq qoysa ovlağa,
Mərdləri çəksə bəndə tızağa,
Ərənləri qul etsələr alçağa,
Göz yaşımı süzüm, dinim, dinməyim?

AŞIQ YƏDULLA ŞƏKİBİ
(1955)

Təbrizdə yaşayan aşıqlarımız saz və söz ustası Yədulla Şəkibini yaxşı tanıyırlar. O bir ifaçı şair aşıqdır, gözəl saz bağlayır. 1955-ci ildə Qaradağ mahalının Kaleybər mantaqəsinin Şuxana kəndində anadan olub. Ürəyi el üçün çırpınan el şairi sadə xalq dilində yazdığı şeirlərində ölkənin və doğulduğu vilayətin gözəlliklərindən söz açır. O, aşıq poeziyasının tələbinə uyğun olan mövzulardan və məzmunlardan faydalanaraq klassik aşıqlarımızın qədim ədəbiyyatımızda son nəsilərə qoyub getdikləri bütün qaliblərində gözəl şeirlər yazmışdır.

O, şeirlərində insanları dostluğa, qardaşlığa və məhəbbətə çağırır. Onun şairlərlə deyişmələri qədim dövrlərdən bəri aşıqlarımız arasında sınaq meydanı kimi görünən hünər zirvəsinə qabxan bir izdir. Demək, hər yetən deyişmələrdən yaxa qurtara bilməz. Aşıqlar arasında gedən de-

yişmələr nə qədər dostluq əlaməti olsa da, iki əl çairi arasında bir növ yarı gizli, yarı açıq surətdə gedən yarış və nənəy əlaməti, sınaq meydanıdır.

Qala-qala

Nanəcibə könüü vermə,
Salar sorü qeyfə-qala.
Mərd oduna ürəyini
Çalış ki, hey qala-qala.

Mərd dünyada pöhrət alıb,
Döyüglərdə tufan salıb,
Mərd kigiden nişan qalıb
Kaleybar da qala-qala.

Şakibinin haqq nidəsi,
Elə çatar səs-sədanı,
Tülkü olmaz şir balaşı
Dünyada, yüz qala-qala.

Əzəlindən yar dərđini yar çəkər,
Gəl, sənə öyrənib, ay üzüm-üzüm.
Gəl, sənəm özəlki pak eşqimizin,
Yolunda carım, ay üzüm-üzüm.

Pər-pər oldu güllərimiz nə yazdı,
Ayrılıqdan yar məktuba nə yazdı?

Müjgan oxun bağrım başın nə yazdı,
İstirsən alimə dəy üzüm-üzüm.

Göz yaşından bezikibdi yer, dərya da,
Qıymagılan bax, açılın dəy, ya da,
Qorq olmuşam eşq adında dəryada,
Yetiş imdadıma dəy, üzüm-üzüm.

Miskin Səhibiyəm, sağalar dərdim,
Dərd bilməz canarın canına dərdim,
Yazda bağ bostodim payızda dərdim,
Gəl, sənə saxladım pay, üzüm-üzüm.

Mürab vursam sazımdakı telə bayram günləri,
Böhməliyəm sevincimi ello, bayram günləri.
Şadlıq olsun yer üzündə qəm, kədər görünməsin,
İnsan olan şad yaşasın belə bayram günləri.

Hər bir evdə şadlığınan, yağlı plov süzülün,
Xain-xobis harda olsa onun bağı üzülün,
Can deyərdir, can eşitsin, söz nizama düzülün,
Onda ataq dərdi, qəmi səla, bayram günləri.

Yer üzündə hər bir evdə, say yeddinin sərilə¹²,
Məhəbbətin təbəssümü dodaqlarda görüla.

¹² say yeddinin sərilə - il bayramında nemətlərdən "s" hərifi başlanan yeddisi: süfrəyə qoyulur (soğan, sarımsaq, acıbuğ, ətir, zərnəg, səmiz, ağcaqul).

Vüsəl ola cəm həsrətlər, qol-boyuna hürula,
Xeyir oməllər düşüb dila gözə, bayram günləri.

İlimizdə mübah gəlsin, gül-çiçəklər ayılsın,
Yaz nəfəsi, bülbul səsi tabiatə yayılsın.
İnsanların hörmətləri, dağdan ağır sayılsın,
Yaxşı olar, küllü bəqər gülə, bayram günləri.

Hər çiçəyin öz ətrindən el-obalar qoxuya,
Şeyda bülbul bağ-bağatda guldən saray toxuya,
Şakibi də, ürək sözün el-obada oxuya,
Sevincindən tazi çəkə zila, bayram günləri.

Dostusan

Qışda gedib yazda gəlsən,
Bağda ki, bərin dostusan.
Yemək üstə kişu tutsan,
Şübhəsiz qərin dostusan.

Yavan, yağlı ye, bugünü,
Dost olana aç dügünü.
Daldalanma yaman günü,
Deyərlər varın dostusan.

Hər xoş günün var çətini,
Danma elin hörmətini.
Dağrayanda bax atını,
Dayansan dərin dostusan.

Buğu burma, telli cavarı,
Xəstə dوغان dərdirə van.
Bir gün uçar bülək torlan,
Görərsən, sarın dostusan.

Bela hay sal, dursun yatan,
Xoş sözə ixtilat qatan,
Ay varlığın pula satan,
Hanki çıxarın dostusan?

Şəkibi yaz, soylə belə,
Söz yayılsın eidan-olə,
Şariatəni atəq selə,
Gəl, düz ilqatın dostusan.

ƏLİRZA MİYANALI
(1956)

Şair, yazıçı jurnalist və tədqiqatçı Əlirza MİYANALI Hacı Əsəd oğlu 1956-cı ildə Miyanə şəhərində orta dərəcəli bir ailədə anadan olmuşdur. O, orta təhsilini Miyanədə başa vurandan sonra sərbəst işlərdə çalışmağa başlamışdır. Ədəbiyyatla tanışlığa və ədəbi yaradıcılığa da ilk gənclik illərindən başlamışdır. Elə o illərdən bəri ana dilimiz, şeirimiz və nəsrimizin inkişafı üçün sarsılmaz iradə ilə çalışmışdır.

Çox sayda kitab və məqalələrin müəllifi Əlirza MİYANALI incə xəyalı şairdir. Yaşadları arasında özünəməxsus dəsti-xətti seçilən, hamudan tez formalaşan Ə.MİYANALI bugün ədəbi dilimizdə düzgün üslubda şeirlər yazan şairlərimizdənədir. Onun şeirlərində məhəbbət möcüzəsi, vətən eşiqi və insansevarlik mövzuları daha çox yer tutur. Təfəkkürünün dərinliklərinə nüfuz edən şair, incəliklər və sevgilərlə yığılmış tələşlər şairidir. Şeirimizin klassik və sərbəst

formalarında, modern şeir sahəsində öz gücünü təsdiqləyən şair həm də şeir təfsirçisi kimi də tanınır. Onun ədəbi baxışları həmişə əhəmiyyətli və qiymətli olmuşdur. Daha çox qoşma və gəraylı qaliblərində yazır. Bir neçə qoşma və gəraylı aşıqlar və xanəndələr tərəfindən oxunmuş və dillər azbəri olmuşdur.

Sən yadıma düşürsən
Oxuyanda bulbullar,
Sən yadıma düşürsən
Çiçək açında güllər.

Sən yadıma düşürsən
Baharım sən, yazım sən;
Gülmərim sən gülməyim,
Sənsiz haram bilirsən,
Sən yadıma düşürsən.

Qızlar saçın hörəndə,
Oğlan salar koməndə,
Mən onları görəndə
Sən yadıma düşürsən.

Qoyma qalam yazı tok;
Yaşayanı tamarzı tok.
İki həmdəmi görçək,
Sən yadıma düşürsən.

Bir çıxış yolunun tamarzısıyam;
Haçandır yol çökür ürəyim, gözüüm.
Daha tükənibdir dözüümüm mənim,
Çoxdandır gəzirəm dözlümə dəbrüm.

Giley-güzar yeri heç yoxdur mənə,
Özüm eyləmişəm, nə eyləmişəm,
Hardan soruşuram özümdən-özüm
Günahım nə olub, mən neyləmişəm?!

Ömür karvanının bir mənzilində
Bir gün saçlarıma birca dan düşdü.
O haçan düşdüsə bilmədim, ancaq
Onu mən görməmiş anam görmüzdü.

İndi o günlərdən nə qədər ötüb,
Nə qədər yaxşı-pis arxada qalıb,
Ömürdən qoparılan o təsəllilər, illər
Hərəsi başqa bir xatirə olub.

Budur ağarıbdı bütün saçlarım,
Anam nə yaxşı ki, heç görməmişdi.
Suçum tək ağarıb buğum-saqqalım,
O yazıq bir dəni dörd eyləmişdi.

Həm iürdiyim o əziz günlər?
İndi birdən olsəm ağlayanım yox!
Tutaq heç ölməsən, yarah qalsam
Burda bir yara da bağlayanım yox!

Zaman öz içində, gərdişindədi,
Onun nə vecinə olan, qalan kim,
Bu əski dünyadı, vardişindədi,
Onu nə, hakim kim, məhkum olan kim.

Bir gün bu dünyadan köçəsi olsam,
Bu rızma-qaralar yaqın qalacaq,
Mən deyən olmasa mən yaşayanda,
Mütləq məndən sonra çox şey olacaq.

Bu gün

Bu gün heç bilmirəm nə üçün, nədən
Ürəyim yenə də talan olubdu,
Balkə də burada var, bu gün hardasa
Mənə də bir yada salan olubdu.

Qulağım səsdədir, gözüm yol çəkir,
Elə bil indicə sən güləcəksən!
Heç nə olmasada şəxsiz, şübahəsiz
Mənim bu həlma sən güləcəksən!

Nə olar, gül, gülə gülmək yaraşar,
Təki elə etinə donum içində!
Elə gəl, elə get, elə dolan ki,
Qoy barı alığım yarım içində!

Yarım öz odumda, öz atəşimdə,
Sənə yandıрмаğın gərəkdir olmasın.
Hamı bir haqqçı sevən söylə ki,
Təpədən-dırnağa ürək olmasın?!

İnan bu sevgimə, inan azizim,
Özüm öz içimdə unudulmuşam.
Başqa söz demirəm, demirəm sənə,
Özümü unudub mən sən olmuşam.

SAVAD CUDİ MOVLAN
(1956)

Savad Cudi Movlan 1957-ci ildə Qaradağ mahalının Girmədüz bölgəsində zyerləyin Movlan kəndində akinçi ailəsində işıqlı dünyaya göz açmışdır. O üç yaşında ikən atasına itirib və doğma kəndində ağrı-acılarla boya-başa çatmışdır. O, İbtidai təhsilini Məvlən kəndində bitirdikdən sonra imkan-sızlıq ucbatından təhsilini davam etdirə bilməmişdir. Savad Cudi Movlan gənclik illərində akinçiliklə məşğul olmuş və sonra Təvəllüh İdarəsində işə qəbul olunub və orada 30 il işləyərək sonra təqaüdə çıxərək həmin kənddə yaşamaqdadır. Gənclik illərindən şeir və musiqiyə marağı olan şair eilə gənclik illərindən hecah şeirlər yazmağa başlamışdır. Onun əsasən aşıq ədəbiyyatı şeir qolublarında olan şeirlərinin məzmununa vətənsəverlik, insanseverlik və eil qayğısı təşkil edir. Movlanın indiyədək "Ürəyimin güzgüsü" adlı bir cild şeir kitabı yayımlanmışdır¹¹⁸.

¹¹⁸ Savad Cudi Movlan. Ürəyimin güzgüsü. Təbix, Sumer Nəşr, 2015.

Dağlar

Ətəklərin göy meşədir,
Başı arşo çıxarı, dağlar.
Sinen nərgiz, bənövşədir,
Ətilidir yaxarı, dağlar.

Səndə var Babək nişanı,
"Fərizad"ı, "Soltanxan"ı,
İgidlərin qeyrət qanı
Damarında axarı, dağlar.

Vücudiyəm, gəldim cənab,
Aşıqam Azərbaycana.
Sən şam oldun, mən pərvana,
Ay yandırdıb-yaxarı, dağlar.

İstəkli dostlarıım çıxarı yaylağa,
Könlüm vəcdə galib hal ələ mənə.
Dilbilməz, dənişqun yoldaş əlindən,
Baxtım qismət edə ha, lala mənə.

Bizim dağlar öz dərddinə hab alı,
Koroğlu nişanlı, Babək babalı,
Gətməsəm boynuma gələr babalı,
Çağırıb qoyntına hal ələ mənə.

Vücudiyəm, qoy eşitsin məzarım,
Naməhrəm gülündə dolanmaz arım,
Səratək ismətim, tükənməz arım,
Çəkir ayağımdan hal ələ mənə.

İmkanız olsa

Nə qədər fələkdə ömür payız var,
Gəzin bu dağlarda imkanız olsa,
Sızılmış sınıqda hay-harayız var,
Tökün dodaqlardan imkanız olsa,

Yaz fəslidir fəsillərin nigini¹³⁷,
Alın lentlərdə yazın bu günü.
Çəkin cınaqızda¹³⁸ hörmət yükünü,
Keçin sınaqlardan imkanız olsa,

Dünya durar, insan gəldi gedərdi,
Tamah artıq olsa, dərdi, kədərdi,
Sərvət də mülkət də¹³⁹ bir gün hədərdi,
Sərin yataqlardan imkanız olsa,

Bacardıqca ötrün alın zamanın,
Dağıdın xırmanın, qırın amanın,
Üzünüzdə olan həsrət dumanın,
Silin yaraqlardan imkanız olsa,

Vücudi, eşqilə qırpınır ürək,
Çəkilsən zəhmətin ləzzətin görək,
Yetişən meyvəni vaxtında dorək,
Səhirlə bağlardan imkanız olsa,

¹³⁷ nigini – qayı (üzük qayı)

¹³⁸ cınaq – umuz, çiyin

¹³⁹ mülkət – var, pul, imkanlar

Bənövşə

Müjdə, xəbər yetir dostla,
Xoş gəlibdir yaz bənövşə.
Peşvazına dəstə-dəstə,
Çıxar oğları, qız bənövşə.

Xəm gördənin çat başbaşa,
Bax eylə ətrin dağ-daşa
Gül dibində qoşa-qoşa,
Bir-birindən naz, bənövşə

Gözəl qızlar səni dərse,
Sınasının üstə sarsa,
Dostuna armağan versə,
Rəngin saralmaz bənövşə.

Təkdir sənin hərəkətin,
Güllər içində hörmətin,
Bilmədim bunun illətin,
Nədən ömrün az, bənövşə.

Əybi yoxdur heç əslində,
Bitirsəb bahar fəslində,
Vücudi yazar vəsfində,
Dostlar çalar saz, bənövşə.

HÜSEYN SEYF HƏRİS AĞYARLI
(1957)

Gözəlliklər yurdu, qoçaqlar beşiyi olan muqəddəs torpağımız Azərbaycan, eləcə də hünər və adəbiyyat ocağı olmuşdur. İncə xeyallı, dərin düşüncəli və umumbəşəriyyət üçün səadət arzulu şairlər yetişdirmişdir. 1957-ci ildə Qaradağın Hərıs Xatunrud məhəlləsinin Şeyx İshaq Xanqəhi türbəsinin adını daşıyan Xənəyə kəndində dünyaya gələn bir körpənin adını Hüseyn səslədilər. Atasını Mürzə Mahmud kənddə Quran tədris edər və gözəl xətt yazardı, çevrənin savadlı adamlarından idi. Hüseyn yeddi yağından mədrəsəyə getdi və onun ilk müəllimi Azərbaycanın və Türk ədəbiyyatının dünya şöhrətli alimi prof. Hüseyn Sədiq (*Düzgün*) idi. Hüseyn ilk təhsilini doğma kəndində, orta təhsilini Hərısda və Tehranda başa çatdırır. O, 1981-ci ildən Tehranda yaşayır. O, Tehranda Atlas hotelinin müdürlərindən olmuşdur və həmin peşədə təqaüdə yaşına çatır. Tehranda evlənir və bir oğlu, bir qızı var. Ehsaslı və vətənpərvər şair-

dir. İlk şeirlər kitabı "Günəşə Sarı" adıyla 2001-ci ildə Teh-randa çap olunubdur. Moftunədicilə təbiəti olan Xəməyə kən-dində boya-başa çatmaqda olan Hüseyn yəniyyətlik illə-rindən bəri həyatla təbiətin gözəlliklərini bir yerdə duyar və hiss edirdi. Əkin yerlərində aməklə ana təbiətin səmə-rəsi birlikdə bər verərkən, uşaqlıq ələminin istəklərinə uy-ğun olaraq nələr düşünürdüsə, ələ o illərin, kəpənək misəli günlərinin yumuşaq qənadlarında qəldi; o kövrək qənad-lardan çirpib təkülən bir ovuc kəpənək unu kimi ağappaq xətiyələr və o illərə aid olan ağ günlər oldu. Genç Hüseyn sənrələr şeir yazdı, hünər və ədəbiyyata maraq göstərdi. Doğma kəndinin yaylaqlarında "Ağyar" adlanan kiçik bir dağın ünvanına özünə şeir adı gətürdü. Hüseyn Ağyarlı tə-xəllüsü ilə şeirlər yazdı. Demək incəsənət dünyasından öz payını ələ bilən Ağyarlı üçün həyat uğurlu oldu. Pak əd-nəcəbət və səmimiyyətlərlə yəğrulmuş tələ onun həyatdan ələ bildiyi payı oldu. Ötən illər ərzində Tehran, Təbriz və səir şəhərlərin mətbuat orqanlarında poetik duyğulu şeir-ləri ilə çıxış etdi.

Ələ üçün, vətən üçün, insəmlər üçün fərəhli və mənalı həyat istəyən Ağyarlının şeir dünyası geniş və mülqəddəs arzular dünyəndir.

Yana-yana

Bir şam olub əriyəydim,
Dost bağında yana-yana.
Sevinc olub yeriyeydim
Yanağında yana-yana.

Bir dumanlı dağ olaydım,
Yaşıl-yaşıl bağ olaydım,
Nə olardı yağ olaydım
Çırağında yana-yana.

Sarsılmıyan el olaydım,
Elə qızıl gül olaydım,
Bir danışan dil olaydım
Dodağında yana-yana.

Al qan olub bələneydim,
İşıq olub ələneydim,
Vətən dəyə çiləneydim
Qucağında yana-yana.

Ağyarlıyam, gəldim cana,
Necə qaldım yana-yana,
Bir şam olub çatam sona
Otağında yana-yana.

Ana

Dərd əlindən gözlərimin yaşını
Acı hieranında süzərəm, ana.
Əlimdən, obamdan ayrı düşəli,
Şeir ilə könlümü bezərəm, ana.

Bağında gül açıb, bağında sollam,
Vəslinlə gül kimi qönçəyə dolam,
Sərin görüşünə müntəzər ollam,
Həsrətli firqətə¹²⁷ dözərəm, ana.

Sənsiz ürəyimi çən-duman alı,
Ayrılıqdan qəlbim olub yaralı,
İsti qucağından düşdüm aralı,
Odur, qürbət eldə gəzərəm, ana.

Sən olmasan məhəbbətim kim olar?
Qəm çəkənim sədaqətim kim olar?
Səndən başqa xoş niyyətim kim olar?
Sənsiz bu həyatdan bezərəm, ana.

Ağyarlıyam, yəna düşdüm hicrana,
Dünyalar bir yana, sən də bir yana,
Eşqin ürəyində dönüb ümməna,
Coşqun dənizlərdə üzərəm, ana.

¹²⁷ Firqət - ayrılıq

ZEYNƏDDİN HƏRİSİ NƏJAD HƏRİSLİ
(1958)

Zeynəddin Hərisi Nəjad Hərisli 1958-ci ildə Qaradağ mahalının mədəniyyət ocaqlarından biri olan Həris qəsəbəsində ziyalı bir ailədə anadan olmuşdur. Atası ustad şair Hacı Musa Hərisi Nəjad və ziyalı şairlərimizdən olan əmisi Hacı İsa Hərisi Nəjad yaqın ki, ziyalı şairimiz Zeynəddin Hərisi Nəjad Hərislinin ərəşəyə gəlməsində təsirsiz olmuşlar. Zeynəddin Hərisi Nəjad Hərisli ibtidai təhsilini atasının müəllimlik etdiyi Həris qəsəbəsində, orta təhsilini isə Təbrizdə başa çatdırmışdır.

"Hərisli" və "Hacı" təxəllüsü ilə şeir yazan şair gənc yaşlarından öz hünər və istedadını ədəbi məhfillərdə sübuta yetirmişdir. Daha çox vəznli şeirləri ilə ictimai həyatımıza yanaşan Hərisli kütlənin marağını qazanan məsələlərə dair əsərlər yazır. Onun şeirlərində dərin həyat fəlsəfəsi, insan həyatının gözəlliklərinə lazım olan duyğular və düşüncələr yatır.

Öz ana torpağından ayrılı bilməyən şairimiz Azərbaycan vuruqlarındandır. O, humanist ruhla aydın fikirlə ədəbi şəxsiyyətlərdən biridir.

Yanıq Kərmî

Yorğun xəyalımı yenə bir kərə
Nəğmə qanadına mindir, Kərmî.
Dolandır dağbadağ, dərəbodərə,
Əsli diyarına endir, Kərmî.

Arzum dustaq olub bədən içində,
Qorxuram çürüya kafən içində,
Sərhəd əsiriyəm vətən içində,
Şığı sərhədləri sındır, Kərmî.

Haray, haray çəkdim haya gələn yox,
Ağladım gözümün yaşın silən yox,
Sevdalı könlümün dilin bilən yox,
Dindir ürəyimi, dindir, Kərmî.

Mənə pay veribdir vətən, qeyrət,
Bu yolda xoqlaram hər müsibət,
Acım, ağrım, dərdi, həsrət,
Sizlə canımıza, sındır, Kərmî.

Əşqin atəşinə mən vurulmuşam,
Yanaram oduna hər səhər-axşam,
Sənin ocağında yanmaqla xoşam,
Yandır, Hərşünü yandır, Kərmî.

Səni unutmaram

Bir yuvasız quşa dönsəm,
Gözdan axan yaşa dönsəm,
İntizardan dağa dönsəm,
Sən varsansa, mən də varam,
Bir an səni unutmaram.

Harayım sən, hayım sənən,
Məhəbbət alayım sənən,
Mənim sevgi payım sənən,
Sən varsansa, mən də varam,
Bir an səni unutmaram.

Sən sən mənim qaranquşum,
İlk bahara vurulmuşum,
Sənsiz çəşar əqolim, hüşum,
Sən varsansa, mən də varam,
Bir an səni unutmaram.

Məni unutsan, ay gözəl,
Arzularım olar xəzəl,
Qan ağlaram qızıl-qızıl,
Sən varsansa, mən də varam,
Bir an səni unutmaram.

Sevgidir başımın tacı,
Olmaram namərd məltacı,
Səninlə yol birdir Hacı,
Sən varsansa, mən də varam,
Bir an səni unutmaram.

Ölüm

Kim əkdİ bu ağacları?!
Ağacların bari ölüm.
Bu ağaclar kölgəsində
Yarı qorxu, yarı ölüm.

Ağacların budacağı yox,
Yaşıl-yaşıl yarpağı yox,
Qabığı yox, qanpağı yox,
Əynində paltarı ölüm.

Bütün quşlar sanki uymuş,
Bir qoca bayquş oturmuş,
Ulayır hər səhər bayquş
Dilində qüarı ölüm.

Bu ağaclar ölüm izi,
Gəl deyə çağırır bizi,
Başda görünür qırmızı,
Ayağında sarı ölüm.

Əl götürmür insanlardan,
Doymur tökülən qanlardan,
Nə istəyir cavanlardan?!
Qarı ölüm, qarı ölüm.

AŞIQ QAFAR İBRAHİMİ
(1960-2018)

Şeirlərində "Qafar" təxəllüs edən Aşiq Qafar İbrahimi Qafar oğlu Kələybəx mahalının Nəpəştə kəndində ikinci ailəsində anadan olubdur. On yaşında ikən ailəliklə Təbrizə köçmüş və ömrünün sonunadək orada yaşamışdır. O 18 yaşından saz götürüb aşığığa çıxır. Dərin düşüncəli, milli ruhlu bir şair aşiq idi. İndiyədək "El qoşmaları" və "Müqəddəs sevgi" adlı iki cild şeir kitabları işıq üzü görübüdür. Qoşma və gəraylılarında daha çox xalq həyatının ağrı-acılarını və arzu-istaklarını tapmaq mümkündür. Təbriz aşiq mühitinin tanınmış simalarından idi. Ustad aşiq və el şairi Aşiq Qafar İbrahimi 2018-ci ildə Təbrizdə vəfat etdi.

Ay üzüm-üzüm

Könüm tapdaq olub yaxşı-yamana,
Dinmədim, utandı, ay üzüm-üzüm.
Yarpağına güzar¹²¹ etdim Seyrana,
Dərmədim qanadan, ay üzüm-üzüm.

Yar bağında oda yandım, dad Əli,
Xəstə könlü yar ləbindən dadalı,
İndi yetər bu sevdada dad əli
Eşqin dəryasını, ay üzüm-üzüm.

Mən Qafaram, tuş olmuşam yanara,
Ay insafsız sən də mənə yar, ara,
Qonaq eylə alma, heyva, ya nara,
Yetgin budaqdan ay üzüm-üzüm.

¹²¹güzar etdim - yolum düşdü, ocaqdan keçdim

DƏSGİRƏLİ ABDULLAHI ELLƏR
(1960)

Şeirdə "Ellər" təxəllüs edən Dəsgirəli Abdullahi 1960-cı ildə Kələybar mahalında Şahgəldi kəndində anadan olmuşdur. Uşaqlıq illərini öz doğma kəndində böyümüş və gənclik illərində iş üçün Tehrana köçmüşdür. Vətənsevər və insansevər bir əl şairidir¹²². Sadə və xalqın danışığı dilinə yaxın şeir dili var. Hazırda Tehranda yaşayır. Açıq ədəbiyyatı qaliblərində şeirlər yazır. Bəzi şeirlərini aşuqlar toy-düyündə oxuyurlar.

¹²² İsmayilov Ə. Ə. Səməni. Qaradağ Üçüzləri. Təbriz, Baharədəx, 2014

Qara çaydan

Bəhman ucağında, şücaət odun,
Zəlimxan qonağın, ay qara çaydan.
Alavlı alıqsın ocağın, odun,
Qızarsın yanacağın, ay qara çaydan.

Əzəldən ocağa oda vurulduñ,
Şənlikdə qurulduñ, çəməndə qurulduñ,
Tufanda qurulduñ, dəməndə qurulduñ,
Hər gələn qonağın, ay qara çaydan.

Ocağın sönlübsə, canın sızıldar,
Yaş odun yanımasa, canını gızıldar.
Xəstə yar, yarına ələ sızıldar.
Xəstədir qonağın, ay qara çaydan.

Ellərin qonağı, vəfali qardaş,
O taylı-bu taylı səfali qardaş,
Bizə qonaq gəlib cəfali qardaş,
Tələsir qonağın, ay qara çaydan.

Mani

El köçüb yaylağa, yurd yerindədi,
Bəyənmiş bu dağlar, ay ata məni.
Gözəllər oylanıb gülə-çiçəyə,
Bəyənmiş bu dağlar, ay ata məni.

Düşdüm yurd yerində qurdum alaçıq,
Dua etdim, ruhuna mən əl açıq.
Cismi ürəyə, ayaq yalın, baş açıq,
Mindirib çaparaq, ay ata məni.

Şimşək çaxdı, dolu döydü zəmiri,
Tufan qalıb, aşırıbdı gəmiri,
Duryalarda tuta bilməz qəmimi,
Az qalıb tufana, ay ata məni.

Qurulub yasında dostların cəmi
Çəkənmir bu zaman bu ah, bu dəmi.
İlləri yatırıb ayrısq qəmi,
Gal, oyat yuxudan, ay ata məni.

BƏXTİYAR ƏLİMURADI MUĞANOĞLU
(1961-2016)

Bəxtiyar Əlimuradı Muğan oğlu 1961-ci ildə Parsabad yaxınlığında yerləşən Firuzabad kəndində anadan olmuşdur. Doğma yurdunda boya-başa çatan Muğan oğlu Araz sahilində yerləşən Muğan bölgəsində yetişən şairlərdəndir. İrədiyədək klassik aşiq ədəbiyyatının müxtəlif qaliblərində yazdığı üç şeirlər kitabının və aşiq dastanının müəllifidir. Muğan oğlu poeziyası Azərbaycanın milli və mənəvi dəyərlərinin daşıyıcısı kimi oxucuların böyük sevgisini qazanmışdır.

Öz ədəbi mühitində sevilən bir şəxs olmuş, müxtəlif ədəbi-mədəni qurumlarda fəaliyyət göstərmişdir. Çox səmimi və xeyirxah bir insan, kövrək ürəkli şair kimi yaddaşlarda qalmışdır. O, 2016-cı ildə 55 yaşında dünyasını dəyişmişdir. Mərhum şairin "Ay Savalan", "Şair üroyim" və "Ömrümün ağacından bir yarpaq" adlı kitabları işiq üzti görmüş kitablarıdır.

Oğlum

Qananın ayağını külu-topraqı,
Qanmazın başırın daşıyam, oğlum.
Zalımın qəlbinə süngüyəm, oxam,
Məzlumun gözünün yaşıyam, oğlum.

Sevib-sevilenin ürəyi canı,
Qoşmanın, qəzəlin şöhrəti şanı,
Başdan-başa ulu Azərbaycanı
Gəzənin könlünün quşuyam, oğlum.

Yetən oya bilməz, poladam, daşam,
Yurdun sevən gözə kipriyam, qaşam,
Xalqın qoruyana dostam, qardaşam,
Namusun, qeyrətin başıyam, oğlum.

Muğanoglu, Ələsgərəm, Ahyam,
Vətənin dərindən özüm halyam,
Göz bəbəgi kimi qorumahyam,
Müxənnəs deməsin naşıyam, oğlum.

Qanan haqqı arar, xəsis var istər,
Qanmaz şər yaradar, igid ar istər,
Muğanoglu zülmkarı xar istər,
Elində yekəlib akalonmaya.

Qardaş!

Ehtiyat igidin yaraşıqdır,
Çoxdur bu dünyanın tələsi, qardaş!
İnan ki oyunbaz, oğru, folkəsən
Yaman çoxalıbdır eləsi, qardaş!

Çoxları daşıyır yorulmuş əngi,
Quzu canavara basır üzəngi,
Sınasına döyən şiri, poləngi
Aldadır çöllərin dələsi, qardaş!

Tülkü sürü çəkib dağa aparır,
Dovarı xıxırdıb bağa aparır,
Nökərin mızdunu ağa aparır,
Artır yazıqların çələsi, qardaş!

Durna qanad çalır bulğa çatmır,
At dörd nala qaçır ulağa çatmır,
Elo qışqırısan qulağa çatmır,
Muğanoglu, yarar beləsi, qardaş.

Ömrümün

Baxışım yoluna düyünlanıbdır,
Əlindən tökülür dəri ömrümün.
Çökür yolunun dolaylarından,
Dumanı ömrümün, çəni ömrümün.

Dəlilik sevgimin başında qaldı,
Arzumun əlləri qaşında qaldı,
Ayrılıq gözümün yaşında qaldı,
Aldı əllərindən səni ömrümün.

Yandı bu dağlarda, gözü nəm oldum,
Eşqin bazarında baxtı kəm oldum,
Gah Lələyə döndüm, gah Kərəm oldum,
Muğanoglu, yandı dini ömrümün.

BEYTULLAH ƏFSƏR
(1961-2017)

Şeirdə "Tanış" təxəllüs edən Beytulla Əfsəri 1961-ci ildə Qaradağın Xudafarın bölgəsində yerləşən Himidan kəndində ikinci ailəsində anadan olmuşdur. O, gənclik illərində Tehrana köçmüş və orada arxitektör-dizayner işləmişdir. Tanış qürbət həyatı yaşayarkən ədəbiyyatımızla da məşğul olur və şeirlər yazmağa başlayır. O, insansevər, Azərbaycansevər və təbiət aşiqi bir el şairidir. Tanış Tehrandə yaranan ədəbi dərnəklərə qatılır və şeir axşamlarında iştirak edirdi. İndiyədək "Açar", "Yollar", "Bəlkə də" adlı üç cild şeir kitabı çapdan buraxılmışdır. Şeirlərinin əksəriyyəti aşq ədəbiyyatı qəliblərindədir. 2017-ci ildə Tehrandə vəfat etmişdir, məzarı Tehrandadır.

Ana yurdum

Bulağından bir gilo göz almağa,
Ocağından bir içim köz almağa,
Dodağından bir kolmo söz almağa,
Ana yurdum, qucağına gəlirəm.

Gələ-gələ zənə gözüm doluxur,
Yollarını gaze-gaze yolunur,
Dua eylə mono olsun yol uğur,
Ana yurdum, qucağına gəlirəm.

Ana yurdum, anaların anası,
Məhəbbətin, hürriyyətin qalası,
Behiştinə yer üzündə qalası,
Ana yurdum, qucağına gəlirəm.

Xırmandan gen düşən başaq dəniyəm,
Səhilə göz tikən aşiq gəmiyəm,
Anasızlıq çökən uşaq kimiyəm,
Ana yurdum, qucağına gəlirəm.

Getmə

İndi ki gəlmisən muradı, arzum,
Günəş camalını üz eylə, getmə.
Yuxunu ürəyim düzünə yordü,
Sən də bu yorunu düz eylə, getmə.

Dur ayağa mənim ürəkək məralım,
Pozulsun nigilim, durulsun halım,
Baxıb camalına nəni heyran olum,
Sən də hürdan dönüb göz eylə, getmə.

Pozmaq olmaz tanı yazan yazını,
Günü gündən artıq eylə nazını.
Özünə gətirdin ilin yazını,
Bağrımı yandırdıb göz ilə, getmə.

Düddür Tanışmanı, nə olar bir də,
Aramızda nə duvar var, nə pərdə,
Ayrılıqdan savay desən, nə dərdə,
Dözətam, dərdimi yüz eylə, getmə.

ARİFƏLİ RƏFİ BAĞROV

(1961-2019)

Şeirlərində "Bağırov" təxəllüs edən şair Arifəli Rəfi 1961-ci il Ərdəbil vilayətinin Poladlı bölgəsində yerləşən Bulqavar kəndində bir əkinçi ailəsində dünyaya gəlmişdir. O ibtidai təhsilini öz doğma kəndində almış və orta məktəbi isə Ərdəbil şəhərində bitirmişdir. Gənclik illərində şeirə həvəs göstərmiş və həmin illərdə sevgi şeirləri, sonra milli, vətəni şeirlər yazmışdır. Şeirləri sadə və xalq anlayışındadır. O əsgərlik illərində İraq-İran savaşında olarkən yaralanmış və əsgərlikdən sonra Tehranda yaşamışdır. O, atayında dünyaya gəldiyi Bulqavar sıra dağlarının sevrəkən qürbət ellərdə də doğma vətəninin eşqilə yaşadı. Həmcu az olsa da, üç şeir dəftərinin Tehranda çap olunduğu söylənir. Arifəli Rəfi 2019-cu ildə Tehranda vəfat etmişdir. Məzarı doğma kəndindədir.

Azərbaycanım

Yurdumdan, yuvamdan aralıyam mən,
İstərən biləsən, haralıyam mən?
"Xançoban" elliyəm, "Sara"lıyam mən.
Vətəndir ürəyim, Milim, Muğanım.
Tabiəti təysiz Azərbaycanım.

Dugma vətənimdir Gəncə, Dağmaki
Qoşaçay, Tufarqan, Şirvanla Bakı.
Unutmam Savalanı, Qumu, Ərəki,
Hər zaman Səttarcan bəsləyir yurdum,
Xaini pisəyir, qınayır yurdum.

Elimin hər zaman olsun üzü ağ,
Yaşasın Şirvanın, dugma Qarabağ.
Lankaran, Sumqayıt, Xiyav, Qaradağ,
Zəngən, Urnu, Qəzvin, Ərdəbil, Təbriz,
Hər biri Bağrova canından aziz.

Öldü....

Uca dağlardan keçmişəm,
Eşqin bədəm içmişəm,
Güzəl sevgili seçmişəm,
Alınmadım gedər oldu,
Mənim ömrüm hədəz oldu.

Siz tərəfə gəldim dağlar,
Üzüm gülməz, gözüm ağlar,
Bağrov dağı qara bağlar,
Gözal yarım gedər oldu,
Mənəm ömrüm hədəz oldu.

Savalanı solmaz gördüm,
Çaylarını dolmaz gördüm,
Çox işləri olmaz gördüm,
Yarım köçüb gedər oldu,
Mənəm ömrüm hədəz oldu.

Bayatılar

Xalxalı ağlar gördüm,
Dövrəsin dağlar gördüm.
Vətən şahidlərinin
Yarəsm bağlar, gördüm.

Haray salaq hər yana,
Ərdəbilə Gilana,
Urmu gölü can verir,
Xəbər verir İrana.

Bağının tacı mənəm,
Ocağın sacı mənəm,
Can verir Urmu gölü,
Qardaşım, bacım, mənəm.

Qurabağam, gülmərəm,
Göz yağımı silməyəm,
Türk eli-obanyam,
Yadlara öylməyəm.

Sihəndəm, başım uca,
Səl qayam, daşım uca,
Savalan mənim arxam,
Arxam, sırdaşım uca.

Güneyliyə

Bağrov dağlarını qalib gəzəndə,
Gördüm ellər deyir, var ol Güneyli.
Baxanda Bağrovun bəstənlərinə,
Gördüm ellər deyir, var ol Güneyli.

Yaşayışda izlər qoydum ellərə,
Günlər keçdi, aylar döndü illərə.
Günd-gündən adın düşdü dillərə,
Gördüm ellər deyir, var ol Güneyli.

Oxunur ellərdə sözlərin sənin,
Bağrova Mişovda izlərin sənin,
Kim deyir sönübdür közlərin sənin,
Gördüm ellər deyir, var ol Güneyli.

El qayğısı tez ağartdı başımı,
Aynılıq yandırdı qələmədəşimi,
Gəl, Bağrovun yazı dōndər qışımı,
Gördüm ellər deyir, var ol Güneyli.

AŞIQ FƏRƏCULLA MURADI
(1961)

Aşiq Fərəculla Muradı Əfqar elinin aşıqlarındandır. O 1961-ci ildə Tikar (*Qara Tikar*) şəhərinin yaxınlığında yec-ləşən Yaza kəndində anadan olub. Gənclik illərindən şeir və musiqiyə maraq göstərmiş, aşıq ədəbiyyatının müxtəlif növlərində şeirlər yazmışdır. "Mən vətən aşıqı, el aşıqı-yam" və "Sazın işığında" adlı iki cild aşıq ədəbiyyatı for-malarında olan şeir kitabı çapdan çıxmışdır. İndi Karac şə-hərində yaşayır və toylarda aşıqlıq edir. Gözəl səsə malik şair aşıqdır. O şeirlərini "Aşiq Fərəc" təxəllüsü ilə yazır.

Çalış el içində hörmətin olsun,
Heç zaman özünü öymə, qardaşım,
Allah nəzor salsə, bir az ucalsan,
Amandır döşünə döymə, qardaşım.

Həqqi, həqiqəti eyləyib soraq,
Şər işdən kənar dur, böhtandan iraq,
Qiyamət gününə göndərin qaraq,
Nəmərdlik donunu geymə, qardaşım.

Xof eyləmə cəhənnəmin narından,
Zəhmət çək, yegilan bəhər-barından,
Dünyada pak dolan, düz ilqarından,
Nakəsə boynunu öymə, qardaşım.

Aşıq Fərəc, sözlün tamama yetir,
Arif insanlardan söz, söhbət yetir,
Bacarsən dost qazan, dost ələ gətir,
Bir kəsir qəlbinə döymə, qardaşım.

RƏHMAN ARAZ
(1961)

Rəhman Cəfəri Araz Məhəmməd oğlu, 1961-ci ildə Qaradağın Diklə bölgəsinin Yuxarı Ağcaqışlaq kəndində anadan olmuşdur. Dördüncü sinifə kimi doğma kəndində oxumuş və 1971-ci il ailəsi ilə birlikdə Təbrizə köçmüşdür. Rəhman orta məktəbi Təbrizdə bitirir. 1981-ci ildə Kərəcə köçür, orada corab toxuma sexi açır və 25 il bu işdə çalışır. 2011-ci ildən isə yalnız müəllim və oxuyub-yazmaqla məşğuldur.

1991-ci ildən Azərbaycan ədəbiyyatı, dili, tarixi və mədəniyyətilə maraqlanaraq "Araz" təxəllüsü ilə şeir yazmağa başlamışdır. O, bu müddətdə heç bir ədəbi dərnək və qurumlarda olmayıb, yalnız öz dərin müəllimlərinə dayanaraq güclü əsərlər yazıb-yaratmışdır. Rəhman Arazın ilk şeir toplusu "Könül yolun əal Təbrizə" başlığı altında 2015-ci ildə "Avay Müncü" nəşriyyatı tərəfindən nəşr edilmiş, oxucu kütləsinin rəğbətini qazanmışdır. 2016-cı ildə

yənə də həmin nəşriyyat tərəfindən "Yaddan çıxmaz Ağca-qışlaq, Sarıbulaq" adlı ikinci kitabı çap olunmuşdur. Rəhman Arazın üçüncü möhtəşəm "Dədə Qorqud boyları" kitabı 2017-ci ildə, "Ozan Dədəm" adlı dördüncü kitabı isə 2021-ci ildə nəşr edilmişdir. Onun əsərləri poetik, etnik, tarixilik, dil və s. baxımından olduqca dolğun və dəyərlidir.

Təbriz!

Varaq-varaq, oxuduqca,
Qoşma şeir daftarımı,
Küçə-küçə doluşuram,
Təbriz körül şəhərim!

Eynalının ətəyindən
Qalxıram el ocağına,
Yal-yamaqdan, dolaylızdan
Enirəm el bulağına.

Vüqar ilə dayanaydı
Qartal baxış uca "Dənd"im!¹²¹
"Savalan"la, "Səhənd" ilə,
Göz-gözədi qoca "Dənd"im!

"Söyüdlü" nün buz bulağı,
Dağçılara gol-gol deyir!

¹²¹ Dənd - Cənubi Azərbaycanında bir dağ.

Ocaq çatıb, çardaq qurub,
Gəcə-gündüz qal-qal deyir.

"Acı"nın uzun dərəsi,
Dolanır Təbriz bəgri.
Gələn-gedən heyran qalır,
Gözü düşər daş-qaşın!

Alamın qəlbi döyünür,
"Təbriz saat meydanı"nda.
Al Günəşi salamlayır
"Ərk"i qızıl eyvarında!

El-günümüz yaraşığı,
Barmaqları qızıldandı.
Ömür boyu yaratdığı
Ürəkdəndi, gönüldəndi!

Qoşmalarda söz sərrafı,
Şəhriyara, Şəhəndə bax!
Gül-çiçəkdən çalang tutub
Ay-ıldızu döşünə tax.

Qarıq-qarıq torpağında,
Oğuzların izi vardı!
Yer altında, yer üstündə
Kitab-kitab sözü vardı.

"Təbriz", "Heris" xalçaları,
Azərbaycan naxışdı,
Türk elinin varlığına
Anaların baxışdı!

Ulusumuz ötən çağlar,
Tarıqların dağa yazmış!
Dünyaların dəyişənə,
Arut yapıb kürqan qazmış!

Oğul-qızın, arənlərin,
Səndən şöhrət, ad alıbdı,
El ocağın yandırmığa,
Səndən çaxmaq, od alıbdı!

Birincilər səhərisən,
Yurdumuza şən Təbrizim!
Sürən açq, gözü toxsan,
Paşa, xaqan, xan Təbrizim!

Arzuların göy qurşağı,
Allı-güllü boyanırsan!
Dan ulduza batmamışdan,
Çox erkəndən oyanırsan!

Ürək geniş, xəyal incə,
Atın sürür uzaqlara!
Araz, Təbriz bayatısı
Dügür dilə-dodaqlara!

Gedirəm!

Çal dağından baş alıb gələn bir çayam,
Sellərə qovuşub axıb gedirəm.
Sürgün adasına, qəm oylağına,
Hicran bayrağını taxıb gedirəm!

Ayız gecələrdə sonsuz göylərə,
Yatmış səhərlərə, uymuş köylərə
Qumlu sahillərə, daş qiyalara¹²⁴
Həsrət gözələrlə baxıb gedirəm!

Zamanın dəyişdi axarı, yönü,
Dərd adlı yaşamın görünür surəti,
Hələhildən¹²⁵ acı ömrü-günü
Başın dağdan-daşa çıxıb gedirəm!

Buludlardan damla-damla süzülüb,
Göy dağların yaxasına düşüb,
Qayaların daşlarına yazılıb,
Dönüb ildırım şaxəb gedirəm!

Boğazımı tutub boğan qəhəri,
Arıza çəkdirən açi kədəri,
Yəhərleyib Qaraqaşqa kəhəri,
Ocaq çatıb, oda yaxıb gedirəm!

¹²⁴ daşu qiyat - daşlı sahələr

¹²⁵ hələhildən - öhdürücü zəlmə

Qalsın!

Vətən oğlu, çalışqan
Torpəğində izin qalsın.
El varna gözetçi ol,
Arxasında gözün qalsın!

Gül-çiçəkli naxışa dön,
Məhəbbətli baxışa dön,
Gila-gila yağışa dön,
Yağlı çölün, düzün qalsın!

Yaşatqan el nəğməsin,
Bəl süzülün, dil nəğməsin,
Dilqəm, Sarı Tel nəğməsin,
Tar-kanunun, sazın qalsın!

Darışanda dil sevirsin,
Bülbül ötür, gül sevirsin,
Əməyindən el sevirsin,
Halal çörək, duman qalsın!

Gecələrin ayazında,
Keçən ömrün yay-yazında,
Aşıqın telli sazında,
"Gözəlləmə" sözün qalsın!

El-oburun soragında,
Oxu yayda, sadağında,

Yurd-yuvanda, ocağında
İgid oğul-qızın qalsın.

Lələnin əl yarağında,
Qızıgülün çanağında,
Araz elin ocağında
Ela alış, köziün qalsın!

MEHDİ ABDULLAHİ YENGABADI
(1961)

Mehdi Abdullahi Yengabadi Həsənbaba oğlu 1961-ci ildə Miyana şəhərinin Yengabad kəndində anadan olmuşdur. İbtidai məktəbi öz doğma kəndində, orta məktəbini isə Miyana şəhərində bitirmişdir. Orta məktəb illərindən türkçə kitablar oxuyan gənc Mehdi həmin illərdən öz ana dilində yazılar, şeirlər yazmağa başlamışdır.

O, 1978-ci ildən sonra dəmir yolunda işləməyə başlayıb və bu sahədə Yaponya təhsilli müəllimlərindən dərslər alıb işini davam etdirmişdir. Bacarıqlı işçi 1987-ci ildən Tehrana köçüb və İndiya kimi orada yaşayır. Onun vətən və xalq mövzularında yazdığı milli ruhlu şeirlərində Azərbaycan sevgisi duyulur. Ədəbi dərnəklərin iştirakçısı və ədəbiyyatsevar bir şəxsdir. Yengabadi İndiyə qədər üç kitabın müəllifi və müərcimi olmuşdur: "Söküləcək dən" (*gəir toplusu*, 2015), "Qaranqı çay" (*roman*, 2017), "Rahi-bəsüv ruşnayı" (*farsca tərcümə*, 2017).

Xəyal kəhəri

Yenə də ürək-yum xəyal kəhərin,
Çapıraq uzanır Səhəndə sarı.
Arayır suq ilə yarım şəhərin,
İstəyir Səhəndi o, Şəhriyari.

Çulğayıb zərfini bir qatı duman,
Elə bil durubdur, axmayır zaman.
Nə Vurğun səslənir, nə də Süleyman,
Olmaya danıblar köhnə ilqarı!

Ağladır bir ağır kədar obanı,
Oxşayır Səvalan Hidirbabanı.
Qəm basıb Arazi, Kürü, Muğanı,
Sanki qan yağdırır can alan qanı.

Çənlibel odlanıb, yasdadır hamı,
Sönübdür günəşlər, yandırmı şamı,
Səsloyin həstəkar çalın muğanı,
Şəhriyar unudub odlu Setarı¹²⁶.

Dur yenə çalınan mizzabı telə,
Ayılsın el-oba yatmışsa hələ,
Əlanir gözümdən yaş gila-gilə,
Çal "Yanıq Kərimi", çal "Gilonarı".

¹²⁶ Setarı - üç təlli olan fərs tarandır.

Göynəyir ürəyim acı qüssədən,
Çönməyir Fələyin çarxi bəs nədən,
Varsa gör, Gəncəyə, Bakıya gedər,
Söyləsin Qorqudun soldu diyarı.

Bükdülər baxtını qara ipəyə,
Nə oıldı, səldülər şanıma ləkə,
Onda ki Şəhriyar qəm çəkə-çəkə,
Yurduma qazandı şanlı vüqarı.

Qoy yansın yamaclar, qorulsun qaya,
Qarğamış Fələyin verdiyi paya,
Qoy kədər burğusu köksümü oya,
Qoy çənə payıza ömür baharı.

İlanır yanaqlar göz yaşımızdan,
Ayrılıq görəndə sirdaşımızdan,
Yüksəlsə bu haray baş dağımızdan,
Birliyə can əlaq, birliyə bari.

Çatmazsan bahara payız olmasa,
Səyriməz ürəyin eşqə dolmasa,
El özün tapmağa fikirə dalmasa,
Zamanlar qatında yuxu aparı.

Ucalar heykəlin bir vüqar kimi,
Bəslərəm eşqini nazlı yar kimi,
Bəssa qəm bağına bir məzar kimi,
Atmaram kövrüldən vətəni-yarı.

Dilin qayğısı

Yağmura düşmüşəm, harayım batıb,
Çulqayıb könlümü selin qayğısı.
Ölkədən aralı, yurdundan uzaq,
Köksümü oymaqda elin qayğısı.

Özlüyün itirən, özgəsin tapır,
Özgələr kam alır, köhlərin çapır.
Əridir gam kiroi ömründən qapır,
Ayların qayğısı, ilin qayğısı.

Sarıbıb boynuma hasrətin qolu,
Bürüyüb çişkinlər sağ ilə solu,
Bir yandan çayırtğa, bir yandan dolu,
Sarsadıb bağbanı gülün qayğısı.

Zor ilə deyirlər zalıma adil,
Basqınçı yerlidir, yerlilər zəlil.
Odladı gülşəni, yandı qatənfil,
Zülm ilə bağlanan dilin qayğısı.

"Mən" səsi ucaldı "biz" qabağında,
Əyri baş qaldım düz qabağında.
Çökdürüb namərdin diz qabağında
İgidi, qandallı qolun qayğısı.

İDRİS AĞAZADƏ QƏMGİN
(1961)

Şeirlerinde "Qəmgin" təxəllüs edən el şairi İdris Ağazadə İbrahim oğlu 1961-ci ildə Vərzəqan şəhərinin dağlıq nahiyələrindən olan məşhur "Süngün" kəndində anadan olmuşdur. O, 14 yaşında iken ailəsi Təbriz şəhərinə köçür. İbtidai təhsilini başa çatdırır və ailəyə yardım üçün işləməyə məcbur olur. Ehsalı el şairimiz Qəmginin şeirləri vətən, dil, insanseverlik məzmunlarındadır. O çağdaş həyatın ağrı-acılarını, xalqımızın arzu və istəklərini əks etdirir. Qəmgin 30 yaşından sonra şeir yazmağa başlamışdır. İndiyədək kitabı çap olunmasa da, şeirləri toylarda aşuqlar tərəfindən oxunur.

Muğana bah, bah

Sözün həqiqəti şair vətəndaş
Məhəbbət bəsləyir Muğana bah, bah.
Başqa bəlgələrdən oğuz ɵllərin
Nə gɵzal səsləyir Muğana bah, bah.

Şairin şeiri tək çiçəklənəydi,
Dərəsi Muğanın, dərəsi Muğanın.
Gɵzlərinə dolub tılvalənəydi,
Tarihi Muğanın, ɵzü Muğanın.

Gəlir, gəlir deyir, girin qoynuna,
Sevgi dənəsinə bətin Muğanın.
Çıxın, royalarda seyr edin bir an,
Şirin ləyləsinə yatın, Muğanın.

Ulduzlar parlayır mavi gɵyündə,
Buğda zɵmili tək al yanagında,
Xalqın həyatında xeyir, şərində,
Bişir ağ lavaşı el ocağında.

Çiçəklər bəzəyir sarı, qırmızı,
Kɵnɵllər oxşayan canana dɵnub.
Dillər ɵz bərədi Sara tək qız,
Xançoban nağula, dastana dɵnub.

Fikri Səvalanda, qarda, bəranda
Muğanda gɵllərin yanagındadı.

Arazdan su içir gözləri hala
Bir yeni vusalın soracağında.

Nə yazdır vusal, nə yay, nə payız,
Nə də ki qarlı qış üzəlsün əli.
Beynində çağlayır hey gecə, gündüz,
Bir olsun torpağı, obası, eli.

Barlı dodaqların vusal nəğməsi,
Pəslı qulaqların pasını silsin.
Ürəklərə damsın sevgi, məhəbbət,
Dünyanın üzünə sevgi çilərsin.

Gəlin, gəlin deyir, ay ellər gəlin,
Yaman darıxdırır bu hicran məni.
Vusala can atın güllər solmanıq,
Doğma elim, odam axtarır səni.

Qismət ola bir an gözüm sənə tək,
Muğan çöllərində mən də vətəndaş.
Arazın suyundan dadam doyunca,
Qovuşam ellərə Qəmginəm, qardaş.

Ay Allah

Mət qalmışam, ay Allah
İşlərinə zamanın.
Ayağının altını
Deşir insan-insanın.

Zaman tərsə dolurur,
Əyriyə düz deyirlər,
Baxa-baxa gözlərim,
Haqqı dədə yeyirlər.

Tonqalları içində
Sızıldayır qənanlar,
Bu həy-küya baxan yox,
Deyir-gülür nədanlar.

Satqınların gözündən
Yağır fitna, xəyanət,
Qurtaracaq bəs haqan,
Xəyanətdən bu millət?

Nə vaxtacan qalacaq
Gözlərimiz intizar?
Haqan üzə güləcək
Bilən varmı, bu diyar?

Ayaqların altında
Təpədəniz insanlıq.

Ədalət yox, son qoya
Bu işlərə bir anlıq.

Yerdən göyə uçanlar
Məzlumların əhdi,
Göydən yerə yağanlar
Kimlərin günahıdı?

Bu sirri özün, Allah
Aç, anlasın bu millət,
Bundan sonra etməsin
Bir-birinə xəyanət.

Gələm, dağlar

Çox talosdım bənövşələr
Selməmişdən gələm, dağlar.
Söyüdlərini saçın yellər
Yolmamaşdan gələm, dağlar.

Qədir bilməz hər ağı kəm,
Darusanda yanır sinəm.
Kaş yad ellər sizə həmdəm
Olmamışdan gələm, dağlar.

Saxlamısan zildə dəmi,
Yandırsan xan Kərəmi,
Can atıram qəlbə qəmli
Dolmamışdan gələm, dağlar.

Başını üstə əsir külək,
Alovlanır, deyir ürək:
Gözlərimdə arzu-dilək
Qalmamışdan gələm, dağlar.

Görürsənmi bu yağırı,
Soxur gözə barmığını,
Qəmginin keşke ağlırı
Almamışdan gələm, dağlar.

İnanan yox

Qoca dünya fitnəkardı özəldən,
Fitnəsinə inanan yox, ay Allah,
Gəltəgəldi, gəltəgetdi bir anda,
Geri dönən, dayanan yox, ay Allah.

Zalım bilir, zülme qarşı durana,
Hakim sanır xalqın gözün oyama,
Vurub yıxıb dağıdırılar hər yanı,
Bu həy-küyə oyanan yox, ay Allah!

Nəzər qıldım bu zamana, bu çağa,
Ala gözədən qan yağ axır yarığa,
Bu xilqətdə min bir cürə boyağa,
Dünya kimin boyanan yox, ay Allah.

Yetişən yox bu millətin dadına,
Həzin-həzin yanır zülmün oduna,

Yanarları bir an şalib yadına
Tonqallara qalanan yox, ay Allah.

Dünya üçün nələr yazmaq, nə demək,
Urəyimdə dərdi, qəmi bir otək,
Doğma vətən həsrəti tək, qəmi tək,
Gözlərimə calanan yox, ay Allah.

Dənə, dənə gözəllərin ovlağın,
Dolanmışam qış aranın, yaz dağın,
Həsrətindən bu sevginin, bu çağın,
Mənim kimi qocalan yox, ay Allah.

Mət qalmuşam bu işlərə cahanda,
Həqqi danan hökm eləyir divanda,
Yazıq Qəngin alovlanır bir anda,
Külə dönür inanan yox, ay Allah.

AŞIQ MƏHBUB XƏLİLİ
(1962)

Zamanın adlı-sanlı aşıqlarından biri də Aşiq Məhbub Xəlilidir. O 1962-ci ildə Kələybor mahalının Oyru kəndində ikinci siləsində anadan olmuş və orada boya-başa çatmışdır. Orta məktəbi bitirmədən aşıqlıq həvəsinə düşmüş və Aşiq Kamandar Əfondiyevin kasetlərini dinləyərək ondan aşıqlıq sənətini mənimsəyir. Olduqca gözəl səsə malikdir. O İran-İraq savağına gedir və orada yaralanır. Əgərlikdən sonra ustad Aşiq Fərx Mehdi Pürun və ustad Aşiq Cingiz Mehdi Pürun öyrətmələri ilə bacarığını daha da artırır. İndi ölkədə və xaricdə tanınmış ustad aşıqdır. Şeir kitabı çap olunmayıb. Təbrizdə yaşayır.

A dağlar

Körüm yasa batıb, ağlayır gözüm,
Alışıb yanırım, qızarır közüm,
İncima sən Allah, dərdlidir sözüm,
Ayrılıq toblını çalmı, a dağlar.

Yanasan, ay mənim bolah başım,
Əzəldən olmadı mənim sırdaşım,
Çatılıb qaşlarım, axır çən yaşım,
Gedirəm sağlıqla qalmı, a dağlar.

Körüm şəhri viran olub talarıda,
Hər şey yalan bir yaxşıq qalandı,
Ancaq deməyəcəm dünya yalandı,
Sənəndə dönməsin vahn¹²⁷, a dağlar

Oxşama ay çiçək ağlama bulaq,
Sualır ürəyim, titrəyir dodaq,
Hayif anam yoxdur, bir halallaşmaq,
Siz mənim körlümü alın, a dağlar.

Necəki ömrüm var unutmaram mən,
Sizdən ötrü saçlarım düşər dən,
Sizi bürüyəndə duman, yağış, çən,
Məhbubu da yada salın, a dağlar.

¹²⁷ vəli - quruluşun səlifəsi

Cıqalı təcnis
Sinə-sinə

Bu günləri bir gözələ tuş oldum,
Məni vurğun edib, ay sinə-sinə.
Aşiq deyir, ay sinə,
Gözü səndə, ay sinə,
Bu gün-sabah öləsi,
Getməliyik, ay sinə.
Dərdimin dərmanı var sənən üstə,
Gələm ayağına, ay sinə-sinə.

Sinəmdə var dərin-dərin yaralar,
Aşiq olan sevib-seçib yar alır,
Aşiq deyir, yaralar,
Tanalı söz yaralar,
Qayda budur ezəldən,
Yar qadaşın yar alır,
Bir gün də öldürər məni yaralar,
Məni sən dəfn etlə, ay sinə-sinə.

Aşıqda qaydadı dastanlar yazı,
Məhbub qış işini qoymasın yazı.
Aşiq görək ha yazı,
Sözün deyir həyazı,
Fəsilərin içində
Bax sən, çiçəkli yazı.
Gör necə söykənib qışınan yazı,
Gəl biz də söykənək, ay sinə-sinə.

HÜSEYN SİYAMİ
(1963)

El şairi Hüseyn Siyami Hacı Məsum oğlu Bostanava mahalının Tikmədaş qəsəbəsində 1963-cü ildə dünyaya gəlmiş, ibtidai və orta təhsilini orada başa vurmuşdur. O, həmin qəsəbədə yaşamış və ədəbiyyatla uğraşarkən ulu babalarından olan məşhur aşiq Tikmədaşlı Xəstə Qasımın şeirlərini toplamağa başlarkən şeirlər yazmağa da başlamışdır. Onun poetik və zəngin şeirləri gəncikən ədəbiyyatsevarların marağını qazandı. O, dogma kəndində allə qurmuş və orada ilk fotoqrafxana təşkil etmişdir. Sonra qəsəbə "Şura məclisinin" dan Şərqi Azərbaycan Vilayətinin Şurasına yol tapmış və xalqına xidmət etmişdir.

O, 1918-ci ildə Şamaxı və Azərbaycanın digər ərazilərində ermənilər tərəfindən törədilən cinayətləri və soyqırımları indiyə kimi göz çıxmayan sənədlərə və fotoşəkillərə istinad edərək əks etdirmişdir. Həmin kitabı və Siyaminin digər tədqiqi əsərlərini nəzərə alan "Avropa nəğr evi" tərəfindən "Qızıl medal" və "Qızıl qələm" mükafatı ilə təltif

olunmuşdur¹³⁸. H. Siyami həm də ictimai xadim kimi tanınmış bir şəxsiyyətdir. Xəstə Qasımın məqbərəsinin tikilməsi və üç yerdə heykəlinin ucaldılması, ustad Şəhriyarın heykəlinin bərpa olunması, Tikmədaş Universitetinin işə başlaması onun səmərəli fəaliyyətlərinin nəticəsidir.

H. Siyaminin işıq üzünə çıxan əsərlərindən: "Xəstə Qasım" şeirlər toplusu (Təbriz, "Yaran" nəşriyyatı, 1373); Xəstə Bayramlı "Mənim Göyçəm" (Təbriz, "Ədəb" nəşriyyatı, 1382); "Şeirə dənən duyğular" (Təbriz, "Ədəb" nəşriyyatı, 1382); "Quru gölün dalgası" (Təbriz, "Nədəyə Şams" nəşriyyatı, 1390); "Şamaxı 100 il tam məxfi qrifi altında" (Bakı, Azərbaycan Dövlət Umlər Akademiyası nəşriyyatı, 2014).

¹³⁸ "Avropa nəyə vət" hər il ən güclü tədqiqatçıları qızıl medal ilə təltif edir.

Uzaq

Gedirik, gözlərdə yağ gilo-gilo,
Baxırıq, arcada hər dalğa bir dağ,
Bas indi yalvarağ hanı sahilə?
Tutubdu duman da tam yol-yolacaq,
O tayda uzaqdı, bu tayda yzaq.

Qalmışam qürbətdə, sansizləmişəm,
Bir göyərçin kimi dənizləmişəm,
Uzun hicran yolun sansizləmişəm,
Qaribəm, yalqızam, gözündən itaq,
O tayda uzaqdı, bu tayda uzaq.

Sən mənə, mən səni izlayirik hey,
İsti qan damarda, donub oldu key,
Həsrədən, vüsaldan olursa giley,
Məhəbbət bozmini gəl, burda quraq,
O tayda yzaqdı, bu tayda uzaq.

Yol boyu baxıram, bütün yolçudur,
Orta bab görmürəm, sağçı-solçudur,
Bir yanım alovdur, bir yanım sudur,
Burda ki, tapmıram bir daldanacaq,
O tayda uzaqdı, bu tayda uzaq.

Şuşa

Yolum bağlı qaldı, gələ bilmədim,
Qələbən hər zaman, bol olsun, Şuşa,
Hayıra hay verir Savaları, Sohand,
Ürəkdən-üraya yol olsun, Şuşa!

Mədəni yaşamdır, səndəki bilim,
Yetişmiş olino hələlik, əlim.
Gətirir ilhamı xarı bülbülüm,
Dağların, bağların gül olsun, Şuşa!

Qurulsun həmişə, şadlıq yağnağı,
Qaynaqın bulagın, axsın ırmağın,
Candan da əxtədir dağın, torpağın,
İstər çəmən olsun, çöl olsun, Şuşa!

Tikmədaşdan gəlir Şuşanın səsi,
Bürüyüb hər yeri zəfər nəğməsi,
İlahi cənnətdir dilbər guşəsi,
Xoş günün milyonlar il olsun, Şuşa!

Saqıl Dur ayağa, dolandır zəmi,
Dafillərdən alım, bu gün ilhamı.
Bir ömür diləyib Hüseyn Siyami,
Eşqinlə odlamb, kül olsun Şuşa!

Vətənda qərib

Mən hələ ölümə boyun əymədən,
Hardasa tabutum çiyinlərdədir.
Hələ də çox yerdə bilmirəm nədəni,
Pəşə düşüncələr beyinlərdədir.

Balkə bu dünyaya vaxtsız gəlmişəm,
Tələ ulduzumun yuxusu gəlir.
Yoxsa bu torpağa haqsız gəlmişəm?
Vətənimdən qürbət qoxusu gəlir.

Bu gecə yenə də qarıblamışam,
Tikmədaş çevrilib daş bir tabuta.
Vətəndə vətəni qürbət demişəm,
Yenə də dalmışam sonsuz sükuta.

Otağım kiçilir, sanki getboget,
Duvarlar yeriyr, üz-üza durur.
Dil açır üstümə məcəllə, qəzet,
Qaranlıq fikrini eləyir terror.

Gündə milyon məzar qazılarsa da,
Hələ də cəhəlet axır dünyaya.
Bu xalqın özünün gözü varsa da,
Özgerin gözüylə baxır dünyaya.

Könül

Boy atsa köksündə köhnə bir kədar,
Qatlaşmaq yolunu, sənə öyrədar,
Bu dünya belədir, gün gələr, gedər,
Əlindən heç ürək sırtmasın, könül!

Yol aç ziryələrə, enmə düzlərə,
Çalış hörmət eylə yolu düzlərə,
Uzaq gət, üz vermə künzlərə,
Su kimi qaynayıb donmasın, könül!

Harda vicdan gördün, başma dolan,
Soyuq məhəbbətdən olma parşan,
Bir ömür sinəndə altıqıb-yanan,
Atəşin gur yanam, sörtməsin, könül!

Adam var dərdlərə dərman yaradır,
Adam var şəf yazır, bühtan yaradır,
Adam var haqq yazır, iman yaradır,
Şər gəlib xeyiri danmasın, könül!

Günəş mürgüləş, ulduzlar sönsə,
Ömür parçalansa, yarı bölünsə,
Lap belə tələyin üzü də dönsə,
Siyamıdan üzün, dönmasın, könül!

HÜSEYN ATABƏK QAYITMAZ
(1963)

Şeirlərini "Qayıtmaz" və "Çoban" təxəllüsü ilə yazan Hüseyn Atabək Xudaqulu oğlu 1963-cü ildə Güney Azərbaycanın Qaradağ mahalının Gərmədüz bölgəsinin Girdəzaylı kəndində ikinci və eyni zamanda sənətkar olan bir ailədə anadan olmuşdur. Qayıtmazın ana tərəfi şeirə və aşıq musiqisinə çox bağlı olmuşdur. Anası və nənəsi müxtəlif bayatı, oxşama və dastanları əzbər söyləyirmişlər. Dayısı Yunus Ümmü şeirə çox maraq göstərmiş, özü də şeirlər yazmış, lakin kitabı çap olunmamışdır. Bu gün Güney və Quzey Azərbaycanın tanınmış şairlərindən olan Ədalət Ümmü Duman, Qayıtmazın dayısı oğlu Qaradağın məşhur şairlərindəndir. Qayıtmazın qardaşı Həsən Atabək Güney Azərbaycanın böyük ustalarındandır; o həm tar düzəldir, həm də Tehranda "Hünər evi" adlanan məkanda şagirdlər yetişdirir. Hüseyn Atabək Qayıtmazın atası Xudaqulu kişi öz dövrünün bacarıqlı dülğərlərindən olmuşdur.

Hüseyn Atabək Qayıtmaz 1979-cu ildə ailəsi ilə birlikdə Qaradağın cənub güşəsi sayılan, Uçqardaş dağının etəyində yerləşən Şahyurdu kəndinə köçmüş və orada usta atası ilə dülğərlik mağazası açmışdır.

Qayıtmaz ibtidai təhsilini Girdəzaylı kəndində almış, daha sonra Qaradağın mərkəzi sayılan Əhər şəhərinə gəlmiş və 1981-ci ildə orada orta məktəbi bitirərək diplom almışdır. Gəncliyi inqilab dövrünə düşdüyünə görə ali təhsil ala bilmir və bir çox soydaşları kimi Tehrana köçmək məcburiyyətində qalır. Tehranda saz ustası Hüseyn Əsədiddən saz çalmağı öyrənir. O, gənclik illərindən şeirlə məşğul olur. 35 ildir ki, Tehranda yaşayır və Tehran mühitində fəaliyyət göstərən Azərbaycan ədəbi dərnəklərinin üzvü və dəvətçilərindən biridir. Şeirlərindən ibarət bir kitabı çap olunmuşdur. Hüseyn Atabək daha çox klassik aşıq ədəbiyyatı şeir formalarında yazıb-yaradır.

Telli saz

Keçmiş dünyələrə, ötmə çağlara,
Tarixə bağlayar telli saz mənə,
Ulu Turanlıyam, səlmdə sənədə-
Sübutdur, haqlayar telli saz mənə.

Tarixim, özümüm, ulusum, elim,
Dilim yasaqsa da, daruşan dilim,
Fitnə qabağında çağlayan selim,
Çağlayar, saxlayar telli saz mənə.

Laylanı elləri oyadan səsdə,
Nərsə həyatdı, istə nəfəsdə,
Boğmaqdı səsinə düşmənin qəsdə,
Susarsa, dağlayar telli saz mənə.

Belkə də yaranıb Adəmdən qabaq,
Cismimə ruh olub, sözümə dayaq,
Üstümə gələndə qəm qucaq-qucaq
Təbibdi, sağlayar telli saz mənə.

Qayıtmaz, səzundur könlümü anarı,
Saz qürur mənbəyim, saz mənə ürvarı,
Əllərim dünyadan üzülən zaman
Nəğmədə ağlayar telli saz mənə

"Yarıq Kərəmi"

İlahi bir eşqin zümzumasidi,
Canlı bir dastandı "Yarıq Kərəmi",
Yanan bir ürəyin döyüntüsüdür,
Bütün həyəcandı, "Yarıq Kərəmi".

Odlu tənəbbətdən hekayət eylər,
İnsafsız keşişdən şikayət eylər,
Hər nə hökm edərsə, ədalət eylər,
Özü haqq divandı, "Yarıq Kərəmi".

Həqiqətin öz səsiylə oyanan,
Xan Kərəmin nəfəsiylə boyanan,
Haqsızlığın qarşısında dayanan,
Əbədi üsyandı "Yarıq Kərəmi".

Eşqin atəşindən bağrı sökülən,
Arzusuz-istəyi külə bükülən,
Tel-tel ohub, tellər üstə tökülən,
Sönməz Əlixandı "Yarıq Kərəmi".

Düz işləri torso qanan keşişin,
Haqqın dediyindən dönan keşişin,
Əhdi-ülqarını danan keşişin
Qotluna formandı "Yarıq Kərəmi".

Sevənlərin ürəyidi, sızlayır,
Yerin-göyün maləyidi, sızlayır.

Pir İslanın harayıdı sızlayır,
Sucsuz axarı qandı "Yanıq Kərəmi".

Həmi qəmdi, həmi dəmədi birbağa,
Odur gözlerini qərç edir yaşa,
Qayıtmaz sazında çökilib başa,
Enilməz sultarı "Yanıq Kərəmi".

Ölməz sevgimiz

Könülsüz sözümdən bir külək əsdi,
Titrədi varlığım dodaqlarımtək,
Göz yaşının aynasında görünür,
Ürəyin közörüb yanaqlarımtək.

Kəsdi gümanımı uğursuz-külək,
Sənsiz həyatımdan ölüm qoxuyar.
Daha sevgimizə bu çərx-fələk
Ayrılıq əliylə kəfəri toxuyar.

Gözlərinin saxlanıcında bəlkə də,
İtən gəncliyimi tapa bilirdim,
Dönüb xətrəyə ölməz ölkədə,
Sənin gözünə həpa bilirdim.

Başımı çatsa da, zamanın həyi,
Sənə eşqin soyumuşdu könümdə,
Dünyaya sığmayan eşqin harayı,
İllər boyu uyumuşdu könümdə.

Qorxuram bir səhər zülmət gətirə,
Sevgi dolu qəlbim çürüyə gedə.
Qorxuram ömrümü folək bitirə,
Adın ürəyimlə ariyə gedə.

Odur ki, sevgimiz ölməsin deyə,
Ürəyimi mizralara bölmüşəm.
Yar mənə vəfasız bilməsin deyə,
Söz-söz olub mizralara dolmuşam.

Darıxıram

Gözümde həsrətin ağır çaləsi,
Yolumda zamanın hicran tolosi,
Qorxuram ki, günlər ötə beləsi,
Gəldikcə üst-üstə il, darıxıram.

Qayıtmaz, ömrümüz gedibse boşa,
Açmadım bu sirri dostə, tanışa.
Təki sən dünyada arxayın yaşa,
Yətar ki, uzaqdan bil, darıxıram.

Araz

Ağrıdağın sinəsindən süzülüb,
Turan toprağına baş əyir Araz.
Sinəsində min ağrıca ağrı var,
Bir xalqın ağrısının dəpuyur Araz.

Özəldən can olub vahid bir cana,
Sanki şah damardı Azərbaycana,
Bir sərhəd səhriylə düşüb bəhtərə,
Soyuq baxışlardan üşüyür Araz.

Axmuş ürəyinə qəm şalaləsi,
Susmuş dodağında vətən nəğməsi,
Qayıtmaz, lükənməz, ölməz həvəsi,
Gələcək eşqiylə yaşayır Araz.

Vətən nəğməsi

Bitən bir gül kimi, bir lələ kimi
Ayrılıqdan solmuş yanağında mən,
Muhtuluq gətirən təbəccüm kimi
Par-par parıldayan dodağında mən.

Zəfərlə səhərin doğan günəcən,
Şadlıq ürəklərə yağan günəcən,
Günəgin zülməti boğan günəcən
Örüyüb yağ olam qırağında mən.

Səninlə çağlayam axar çay kimi,
Sevinci paylaşam şirin pay kimi,
İşiq saçam ulduz kimi, ay kimi,
Əbədli yaşayan bayrağında mən.

Paralanmış ürəyin də birləşə,
Köməkləşə, köməyin də birləşə.
Gerçəkləşə, diləyin də birləşə,
Qalmayın Arazın qırağında məni.

Vətən nəğməsini xoş avazında,
Çoban neyda deyə, aşuq sazında,
Fərəhdən dil açsın Arazın da,
Bürünən nəğməyə qurşağında mən.

Qayıtmaz

Qayıtmaz qaranquşum,
Qaldım bahar həsrətində,
Qışım bitməz, qaranquşum,
Dəndüm hicran şaxtəsində.

Dön, qayıtmaz qaranquşum,
Düznalarla bu baharda.
Qayıt, qoyma intizarda.
Sən gəlməsen, bu diyarda.
Bahar olmaz, qaranquşum.

Hər gələndə sənin səsin,
Topraq alır yaz nəfəsin,
Bu elliğin son nəğməsin
Kimsə ötməz, qaranquşum.

Qayıtmadın, harda qaldın?
Ürəyimin səbrin aldın.
Sən baharı dönməz öldün,
Mən Qayıtmaz, qaranquşum.

Xəbərin olsun

Ela qorq olmuşam qayğılarda ki,
Özümde itmişəm, xəbərin olsun.
Hələ başlarımamış ömrün yoxuşu,
Düzündə itmişəm, xəbərin olsun.

Daha çiçək kimi qoxumur sözlüm,
Könlümü könlünə toxumur sözlüm,
Özümü özümə oxumur sözlüm,
Özüm də itmişəm, xəbərin olsun.

Odur, intizardı gecə-gündüzümü,
Neyləyim, alçatmaz olub ulduzum.
O qədər yollara dikilib gözlüm,
Gözümde itmişəm, xəbərin olsun.

Xatirəylə dolu itmiş varacağam,
"Qayıtmaz" soraqlı litrək dodağam,
Həsrətdən çatılmış, sönməz ocağam,
Közümde itmişəm, xəbərin olsun.

HƏMDULLAH MƏDƏDİ YETİM
(1963)

Həmdullah Mədədi Eymullah oğlu 1963-cü ildə Araz çayının cənub sahilində yerləşən Xudafərin bölgəsinin Lələli kəndində anadan olmuşdur. O beş yaşında atasını itirmiş, uşaqlıq illərindən atasının maddi yükünü daşımalı olmuşdur. 23 yaşında ailə qurmuşdur. Üç oğul atası olan Həmdullah 30 yaşından etibarən Tehranın yaxınlığında yerləşən Nəzirabad şəhərciyində köçgün həyatı yaşayır. Həmdullah Mədədi şeir yazmağa 40 yaşına çatandan sonra başlamışdır. Bir şair kimi sevilən Həmdullah "Sabir", "Nəbati", "Səhənd", "Qaradağ" və s. kimi adəbi dərəcələri əməkdaşlıq edir. Ömrü boyu dard çəkən, yetimlik oduna yanan şair şeir yazmağa başladığı ilk günlərdən özünə "Yetim" təxəllüsünü seçmişdir. Olduqca mehriban, kövrək, səmimi və zəhmətkeş bir insandır.

"Kəndimizin bulacağı" adlı kitabı 2016-cı ildə çap olunmuş və oxucuların marağını qazanmışdır. Yetim hal-hazırda Tehranın yaxınlığında yaşayır.

Göndər

Əllərim üzülüb eldən, obadan;
Vətən torpağından az mənə göndər.
Şadlıq xəbərini ata-babadan,
Dürrələr gələndə yaz, mənə göndər.

Ulu babalardan nişan ver birin,
Yadda qada izi var hər iyit ərin.
Yazanda yarıqınan mənəni dərin,
Darışdır, onlardan söz mənə göndər.

Mən Yetməmiş, nakam ölübdü dədəm,
O gedən yolları istərəm gedəm.
Uzaqdan məzarın ziyarət edəm,
Olmuş əhvalından tez mənə göndər.

Kəndimizin bulağı

Sən bilməli yağı halı-xuyu var,
Al qırmızı gələrtək çayı var.
Yayda soyuq, qışda isti suyu var,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

Qulaq batır qız-gələrtin həyəndin,
Birca məyər doymaq olur çayından!
İnsanlara ləzzət verir suyundan,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

Məhsul aken biçib gedər o sudan,
Karvan gəlib keçib gedər o sudan,
Araçılar içib gedər o sudan,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

Ağaclara can verirdi o bulaq,
Suyundan ehsan verirdi o bulaq,
Dinsizə iman verirdi o bulaq,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

Bağlarını alan dedi, görənlər,
Kölgəsində qalan dedi, keçənlər,
İmamlara salam dedi, içənlər,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

Nə sızlayır çoban çalan bir tütək,
Qızlar yığar yemliyiindən bir otək,
Orda bitər xoşa gələn hər çiçək,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

El itirməz şair yazan vərəqi,
Kim tutacaq mən Yetimdən soraqı?!
Orda düşər adaxlı qır darağı,
Nə gözəldi kəndimizin bulağı.

Görmədim

Çoxlar gəldi, həkim deddi özünə,
Dərdləri dərinədən bllən görmədim,
Kimsə döydü, yaş süzüldü gözümdən,
Ürəkdən şad olub gülən görmədim.

Ağrıların beş özümədən ağırdu,
Dərd alından bağımbaşı yağırdu,
Kimsə gedir, dərd satıram çağırdu,
Şarik olub qəmlər alan görmədim.

Bələ niskil ürəyimi dağladı,
Kimsə yardı, özü üçün bağladı,
Dolan kəsər özü üçün ağladı,
Yetim üçün gözü dolan görmədim.

Görəydim

Körpəçə oğlumun, körpə qızının,
Bəxtəvar günlərin görəydim, Allah,
Əlimlə əkdiyim bağçanın, bağın,
Solmaz güllərini dərəydim Allah.

Bala dönür bala, bala deməkdən,
Bala ayrılarmı sevan ürəkdən?
Özüm qazandığım halal əməkdən,
Atamın borcunu verəydim, Allah.

Ellərə qurbandı ay Yetim, carın,
Vətənin yolunda tökülsün çamın.
Eşq üroyində uçan eyvarın,
Əlinə daşların höreydün, Allah.

Qaradağda

Qurtarmaz çöreyi, azalmaz tamı,
Qaymaq Qaradağda, nan Qaradağda.
İyidlər oylağı, bəylər yatağı,
Şöhrət Qaradağda, şən Qaradağda.

Tükürməz xəzinə, kalan sərvətli,
Qızlar həyalıdır, qadın ismətli,
Yaman hörmətli, ham də qeyrətli,
Cənan Qaradağda, cən Qaradağda.

Kaklıklar oxuyur hər an daşında,
Gözlərim qalıbdı "Üşçardaş" ında.
Bulutlar dolamır dağlar başında,
Duman Qaradağda, çən Qaradağda.

Sümüyüm sümüyü, ətim də əti,
Nə məni ağrıdı, nə də minnəti.
Heç danmaq olarmı düz həqiqəti,
Olub böyümüşəm mən Qaradağda.

Könlümü hicranın badi yandırdı,
Qohumu yandırdı, yadı yandırdı.
Yetimi yoxsulluq odu yandırdı,
Yanırsanmı könlüm, yan Qaradağda.

GÜLŞƏN QOCABÖYLİQIZI
(1964)

Gülşən Nurıyevənd Kərbəlayı Ağaxan qızı Qocabəyli 1964-cü ildə Parsabad şəhərinin çvrtəsindən olan Limlu kəndində anadan olmuşdur. O, körpə ikon ailəsi kənddən şəhərə köçüb və Gülşən xanım Parsabad şəhərində boya-başa çatıb elə orada da təhsil almışdır. İbtidai və orta təhsilini bitirdikdən sonra evlənmişdir. On yeddi yaşında ilk şeirini qələmə alıb. O şeirlərini "Qocaböyliqızı" təxəllüsü ilə yazır. Həyatında baş verən müəyyən səbəblərdən bir zaman şeir aləmindən uzaqlaşır, dərziyək peşəsinə yiyələnir və indi də dərziyələ məşğuldur. Hazırda Tehranda yaşayır. Şeirlərindəki folklor çalarları və tez-tez rast gəlinən xalq deyimləri Qocaböyliqızının gıfahi xalq ədəbiyyatından yararlandığını və sadə insanların danışq dilini özünə yaradıcılıq üslubu götürdüyünü göstərir. Hələlik kitabı çap olunmasa da, ədəbi dərnişlərdə və türkca təşkil olunan şeir axşamlarında iştirak edir.

Uca dağ

Dinlə dərdim, sən ol sirdaş,
Deyim dərdim bil, uca dağ.
Dağ da olsan ağlayarsan,
Bürür səni sel, uca dağ,
Deyim dərdim bil, uca dağ.

Sökülüb yurdum, sarayım,
Pozulub halım, alayım.
Odsuz ucalır harayım,
Mən oluram kül, uca dağ,
Deyim dərdim bil, uca dağ.

Kökə qəm ilə çal tarı,
Dərdim sənlə bölürəm yarı.
Olsun usaf səndə barı,
Aç dərdimdən dil, uca dağ,
Deyim dərdim bil, uca dağ.

Neca dözümlə belə dərda,
Qovrulduq qəmdə, kədərdə.
Mən kimsəsiz olan verda,
Sən ol arxa, el uca dağ,
Deyim dərdim bil, uca dağ.

Təbib olsa yara bağlar,
Söz var nəstər, sino dağlar.
Qocabəyliqizi ağlar,
Göz yaşını sil, uca dağ,
Deyim dərdim bil, uca dağ.

Nəyimə gərəkdir

Bir yanarın söndürməsin odunu,
Nəyimə gərəkdir bu insanlığın.
Təmsinməsin qəm qüssənin dadını,
Məncə ki yalandı bütün varlığın,
Nəyimə gərəkdir bu insanlığın?

Yaradan veribdi sənə hüq, ürək,
Dar gündə olsan dərtliyə gərək,
Bu dünya boyunda haqq yolun gedək,
Baş aysın qarşında hər qaranlığın
Nəyimə gərəkdir bu insanlığın?

Qayıt haqq yoluna, gən ol kələkdən,
Əməl xeyir olsa keçər ələkdən,
Yardımlı et məhtacə sidiqi tirəkdən,
Olmassa bağışın, unutqanlığın,
Nəyimə gərəkdir bu insanlığın?

Qocabeyliqizin qəm-kədərlə alıb,
Qəzov qədərlə əyib mən dərdə sahib,
Əl tutmaq, ay ellər, Əlidən qalıb,
Ver əlin yoxdursa, nə sultanlığın,
Nəyimə gərəkdir bu insanlığın?

Gəzirəm səni

A tığyan dərdimin təkə alacı,
Gedişin gör necə acıdır, acı,
Varlığın başımın tacıdır, tacı,
Desən unud mənə sən, unud mənə,
Unuda bilmirəm, gəzirəm səni.

Baxtım qaralanıb tərsinə dönüb,
Zülmətdə qalmışam ulduzım sönüb,
Gedişin qəlhimə ikiyə bölüb,
Çökdürdün baxtımın dumanı, çənə,
Unuda bilmirəm, gəzirəm səni.

Bir sevməkdən başqa sənə nəylədim?
Hansı səhv etlədim, bilə bilmədim,
Sənsiz hey ağladım gülə bilmədim,
Bil sənənin yoxluğun çox üzür mənə,
Unuda bilmirəm, gəzirəm səni.

Qəcnəbəliyəm nə dərdə saldın,
Dərdi tükənməzdən yeni dərd aldın,
Köz olub könlümdə əbədi qaldın,
Dərdin bir-bir saldın saçına dəni,
Unuda bilmirəm, gəzirəm səni.

Ölüm Allah

Bu yaşama, ölüm nədi?
Kəs ömrümü, ölüm, Allah!
Günahım nəydir, sənədin?
Kəs diyəsan, bilim, Allah,
Kəs ömrümü, ölüm, Allah!

Keçinirəm yavan-yağlı,
Dərd əlindən sənəm dağlı,
Çarəsizəm yolu bağlı,
Dil ağzda külüm, Allah,
Kəs ömrümü, ölüm, Allah!

Mənə nənərd oldu zaman,
Yollarımı aldı duman,
Hər işıqdan mədəd umar,
Boran vuran güləm, Allah,
Kəs ömrümü, ölüm, Allah!

Qocabəyliqizi zardı,
Yolum çisgiri, duman, qardı,
Gən dünya bağına dardı,
Bir qadaxlı diləm, Allah,
Kəs ömrümü, ölüm, Allah!

PƏRVİZ BƏSAVƏT KEYVAN
(1964)

Pərviz Bəsavət Keyvan Hüseyn oğlu 1964-cü ildə Azərbaycanın Qaradağ bölgəsinin Keyvan mahalının Qalalı kəndində anadan olmuşdur. 1971-ci ildə ailəsi ilə birlikdə Təbriz şəhərinə köçmüşdür. 1987-ci ildən şeir yazmağa başlamış. 2005-ci ildə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü olmuşdur. 2007-ci ildə Məhsəti Gəncəvi adına Fəxri Diploma layiq görülmüşdür.

Pərviz Bəsavət Keyvan Təbriz və Tehran şəhərlərində yaşamış, eləcə də İraq-İran müharibələrində iştirak etmiş və ağır yaralanmışdır. Başdan-ayağa lirik şairdir. Şeirlərində duyğu dərinliyi ilə yanaşı məzmun müxtəlifliyinin olması diqqəti cəlb edir. O, Qaradağ insanlarına məxsus bir ruha və davranışa sahibdir. Vətən mövzusu onun şeirlərində daha çox önə çıxır. Onun yaradıcılığında çox saylı klassik şeir nümunələri ilə bərabər aşuq ədəbiyyatı şeir formalarına da tez-tez rast gəlmək olur.

Gəl darıxmışam

Didərgin düşmüşəm evdən-əşikdən,
Deyən yox hardasan, gəl, darıxmışam,
Yoxsulluq başıma çalıb toxmuşam,
Yarıb ahvalına el, darıxmışam.

Gedib var-dövlətim, taxtları ermüşəm,
Qarıblik arıdım muma dönmüşəm,
Alovları neçə dəfə sönmüşəm,
Qalmayıb ocaqda kül, darıxmışam.

Ölmə-diril nəfəs çəkirəm yarsız,
Gizlicə göz yaşın tökürəm yarsız,
El-oba içində tək mənim yarsız,
Danışdır arından dil, darıxmışam.

Çararı yox qütbətdə dərdə dözmüşəm,
Keyvan kimi öz canından bezmişəm,
Çırağ işığına ölüm gəzmüşəm,
Göstərən olmayıb yol, darıxmışam.

Axı

Var gəlmir üzümün yazam dördümü,
Çörək tələməyindən üzülür axı,
Uşaqlar acından Qüzü tək molar,
Gözümün qanlı yağ süzülür axı.

Ustad-naşı hamı gəlir meydana,
İş yoxdur işçilər yatıb yan-yana,
Baxdıqca ürəklər çevrilir qana,
Vəcdan tabdalarub əzilir axı.

Bahalıq günbəğün çapıb talayır,
Qanarlar varlığın oda qalayır,
Çoxlar bir-birinin qanını yalayır,
Quzqunlar da safə düzülür axı.

Qardaş da bacının tutmur soragın,
Alçaqlıq əzidir könüllər yağın,
Yaramazlar yerə döyür çomağın,
Sırtımız get-gədə çözüdür axı.

Hər kəs öz başına çalır qavalın,
Güdülər zərclayır zorsuzun nalın,
Yoxlayan tapılmaz Şamsulla halın,
Keyvan haqsızlıqdan pozulur axı.

Gəlin anamız

Tapşırır uşağın Aştıq Novruza,
Asta-asta gəlin köçür Anamız.
Gən verir Novruzun qolları üstə,
Ovladının dardın çəkir Anamız.

Sanki gəlin köçür gülər üz ilə,
Tələsmir danışır şirin söz ilə,
Sırr açmır sırrını deyir göz ilə,
Ayrılıq çərbətini içir Anamız.

Qohum-qardaş gəzir can verə-verə
Puç olur gözündə bütün manzara,
Elə bil göylərdən gəlirdir yərə,
Qol-qanad acıbdır uçur Anamız.

Osir yarpaq kimi söz tutmur dodaq,
Halallıq verməyə dayanmır qonaq,
Ay Keyvan, nə isə söndürür ocaq,
Sirdaş tək ölümün seçir Anamız.

SÜRƏYYA BƏXŞİ AYLAR MIYANALI
(1964)

Sürəyya Bəxşi Aylar Miyanalı Yuntus qızı 1964-cü ildə Güney Azərbaycanın Miyanə şəhərində anadan olmuşdur. "Aylar Miyanalı" təxəllüs edən Sürəyya Bəxşi atasının dəmir yolunda işlədiyinə görə iki yaşına çatmamış ailəsi iş ucubətindən Marağa şəhərinə köçür və Səhərid qatar yolu duracağında dövlətin verdiyi bir evdə yerləşir. Yeddi yaşmadək orada yaşayıf, yenidən Miyanaya köçürülər. İbtidai və orta məktəbi bitirəndən sonra 1981-ci ildə Zəngəranə köçür, yeddinci sınıf qədər Miyanada "Qubba Nəna" və "Pərrin Etişami" mədrəsəsində oxuyur. O səkkiz və doqquzuncu sınıfını atasından gizliincə Zəngərandə oxumuşdur. Aylar xanım iki il müəllimlik edir, sonra evlənir və daha işləmir, evdə qadın həyatı sürür.

O, şeir dünyasına 1991-ci ildə qədəm qoymuşdur. Şeirləri ana dilində (türkçə) qəzal, qoşma, gərayiz, dördlük və sərbəst şeir şəkillərindədir. 2006-cı ildə "Sənə xatir" və 2016-cı ildə "Eşq əlifbası" adlı kitabları çap olunmuşdur.

Bu iki şeir kitabından başqa çalışmaları da vardır. Aylar xanım illordir ki, Azərbaycan folklorunu – atalar sözü, laylalar, lapmacalar, işlər, peşələr, inanclar və s. toplamaqla məşğuldür. O, bir çalışqan şairə kimi yazılarını ana dilimizdə çap olan "El dili və ədəbiyyatı", "Örmögan Azərbaycan", "Nəvid Azərbaycan", "Ümid Zəncan", "Sədayi-Zəncan", "Bayram", "Xudaların" kimi dərgilərində çap etdirirdi.

Farscadan türkcöyə uşaq şeirləri də çevirmiş və dərgilərdə çap etdirmişdir. Illordir ki, hər ayın müəyyən bir günündə Zənganda yaşayan qadın şairlərlə birgə öz evində qadın şeir axşamı keçirir.

Zənganın mədəniyyət sarayında "Qızıl özən" ədəbi dərnəyinin müdir müavini olaraq ədəbiyyatımız üçün çalışmışdır. Aylar Miyanahı uzun illordir ki, bir el şairi kimi Azərbaycanımızın bir çox şəhərlərində keçirilən şeir gecələrinin dəvətlişi olaraq ədəbi məclislərdə fəal iştirak edənlərdən biridir. O, bir vətənsəvar ziyalı kimi dilimizin və folklorumuzun qayğısı ilə ömür sürür.

Dağlar dumanında qaldı,
Həsrətim canda qaldı.
Səhər oldu gəlmədin,
Çay istəkanda qaldı.

Söz çıxar söz içindən,
Doxsan doqquz içindən.
Bu məsəldir: "Qurd yeyər
Ağacı öz içindən"

Bağlara haş vuran var,
Ağacda quş vuran var.
Gizli dolan, gizli uç
Amandı dağ vuran var.

Mən ölüm, sən qal diri,
Adın bürüsün hər yeri.
Ayaqların altında
Mən yol olum, sən yeri.

İstər yaz gəl, istər qış,
İstər Güneş, qar yağış
Hansı zaman qayıdsan,
Başlanacaq yaşayış ...

Qalib donduq küllüklərdə,
Ocaqda kör ola-ola,
Ağız yumduq deməklərdə,
Dodaqda söz ola-ola.

Ayağımız dəydi daşa,
Qəbar vurdu qoşa-qoşa.
Yolu saldıq hey yocuşa,
Bu boyda düz ola-ola.

Qara gördük ağ dedilər,
Təpə gördük dağ dedilər.
Solumuza sağ dedilər,
Baxmağa göz ola-ola

Düşüb andı ürəyimiz,
Zəya gəldi oməyimiz,
Dadsız bişdi çürəyimiz,
Dözdanda doz ola-ola.

Aylar-illər böyük-uşaq,
Düşürməyə o dağ, bu dağ,
Bir almamı gözdük, təpaq,
Ağacda yitiz ola-ola.

Mən gediram, amma könlüm bağdakı
Yarpaqdan nigaran, güldən nigaran,
Bu darsda, bu yerdəki, dağdakı
Terpaqdan nigaran, çöldən nigaran.

Bundan belə durnaları köçürməyən,
Buludlardan yağış alıb içməyən,
Dəniz fikri xəyalından keçməyən
Bulaqdan nigaran, göldən nigaran.

Bəşikləri torsosına yürəyən
Sabahları qapqaranbıq görünən,
Öz dilindən savay hər dil öyrənən,
Uşaqdan nigaran, dildən nigaran.

Güvən içərə güvənsizlik dağıyan,
Öz belini ögə-əli qaşıyan,
Vətən içərə vətənsiz tək yaşıyan
Ocaqdan nigaran, eiddən nigaran.

Bu zirvələr toz dumandır, gəl gedək,
Bağbanı ölüb bağ verandır, gəl gedək.
Bu səssizlik arxasında gizlənən
Fırtınadır, yel-tufandır, gəl gedək.

Bu sevgisiz ürəklərin içində
Şaxta, qrov, qar-borandır, gəl gedək.
Burda aclar sofrasından boşsa da,
Tox qarınlar pay umandır, gəl gedək.

Bundan belə göyərçinlər uçmağın
Göydə görmək boş gumandır, gəl gedək.

Tutub verən şəngülü quzd ağzına,
Yalan deyə bir çobandır, gəl gedək.

Gələn-gedən, gələn-gedən çakirlər
Əl amandır əl amandır, gəl gedək.

Tər mumalar¹²⁹ kötük üstə doğranır,
Qorxuludur pis zamandır, gəl gedək.
Əldə başın saxla, başda beynini
Bura dolu jan juvandır gəl gedək.

Bela bilma, igtq vardır səhərdir,
Bir az sonra gün batandır, gəl gedək.

¹²⁹ muma - fidan, bəzə əkilən ağac

Burda sevmək günlər, aylar, ildir ki,
Sevənlərə ayıb-marandır, gəl gedək.

Sümüyüm sümüyü, əlim də əti,
Nə mənə ağrısı, nə də minnəti.
Heç danmaq olarmı düz həqiqəti,
Olub böyümüşəm mən Qaradağda.

Könlümü hicranın bədi yandırdı,
Qəhümü yandırdı, yadı yandırdı,
Yetimi yoxsulluq odu yandırdı,
Yarızsarımı könlüm, yan Qaradağda.

ƏLİ FƏRZİZADƏ SELOĞLU
(1965-2010)

Əli Fərziyəddin Seloğlu Lütfullah oğlu 1965-ci ildə Araz qırağında yerləşən Cəfərulu Uşağı adlı qışlaqda bir köçəri ailəsində anadan olmuşdur. O, ibtidai təhsilini doğma kəndlərində oxuyub başa vurmuş və sonra ailəyə kömək üçün təhsilini buraxıb işləməyə başlamışdır. Əsgərlikdən sonra evlənib Tehran ətrafında olan Pakdaşt şəhərinə köçmüş və ömrünün son gününədək orada yaşamışdır. Mahir nəqqaş kimi evləri bəzəyib ustalıq edən Əli gənc yaşlarından şeir yazmağa başlamışdır. Körpəlik və yeniyetməlik illərini çis-dumanlara bürümüş, əlli-güllü Yaralıca yaylaqlarında yaşayan şair, o günləri öz şeirlərində qabarıqcasına əks etdirmişdir. Onun işarələrində ana təbiətin rolu olduğu üçün Seloğlunu naturalist şair kimi də dəyərləndirmək olar. Seloğlunun dünyagörüşü də əli qabarlı milyonların fəlsəfi baxışıdır. Seloğlu vurğunu olduğu el-ohanın söz xəzinəsindən maharətlə bəhrələnmüş, atafar sözü, zərb-məsəl

va deyimlərini iqlatmaqla öz fikirlərinə də ulu babaların dünya görüşündən dayaq almışdır.

Seloğlu yaratdığı iki samballı dastanla mtlasir aşıq ədəbiyyatımızın zənginləşməsinə kömək etmişdir. O, Tehran ətrafındakı kiçik şəhərlərdə yaşayan Azərbaycanlı şair və mədəniyyət xadimlərini bir araya gətirib onların iştirakı ilə "Qaradağ Ədəbi Öncümanı" nı yaratmış və onun başçısı olaraq İrəvan mərkəzi vilayətlərində yaranan məşhur ədəbi dərnəklərlə işbirliyi yaratmaqla XXI əsrin ilk onilliyində önəmli addım atmışdır. O, çağdaş illərdə ədəbi jurnal və nəşriyyələrdə sadə və ehsaslı şeirləri ilə tez-tez çıxış edər, ədəbi dərnək və məclislərin dəvətlisi olardı.

Seloğlu 2010-cu ildə 44 yaşında xərtəng xəstəliyindən vəfat etmişdir. Məzarı Tehranın cənub-qərb tərəfində olan Pakdəşt şəhərindədir.

Yoxlamadın

Dizə çökdüm, yəna də sən
Məni gözədə saxlamadın.
Min yol gəlib yoxladım məni,
Bir yol gəlib yoxlamadın.

Vəzifədi dedin bu da,
Saldın məni sönməz oda,
Çox yalvardım bu dünyada,
Bir sözümlə haxlamadın.

Dərdli olan hey bağın,
Duyarmadın mən fağın,
Çatdın mənə hey ağın,
Düşmərimi oxlamadın.

Satdın mənə, satdın ucuz,
Öz yerində qoymadın üz,
İqarında olmadın düz,
Heç bir vaxta vaxlamadın.

Hər nə dedin ona bildim,
Seloğlanu ağah etdim,
Mən kökündən selə getdim,
Sən yerindən laxlamadın.

Bahar gəlir

Dedilər ki bahar gəlir,
Qanad açdı uçdu ürək,
Dedilər ki payız gəlir,
Xastoliyə düşdü ürək.

Dedim ürək, hər baharın
Payızı da, qışı da var.
İl boyunda fosillərin
Doluğu da, boşu da var.

Dedi axı, payızda qış
Nədəndir ki sızır mənə?
Aşkar deyir od tut, alış,
Yanıan yoxur, yoxur mənə.

Ay Seloğlu, bahar uman
Payıza da dözsün görək.
Baharların qışına da
Dözməliyik nə eyləmək?

Yat

Keçdi dövrən, yandı xəst,
Neyləməli, yat ki yat!
Gətdi inan, gətdi tuxt,
Oldu vəzir pat ki, pat.

Az bağını tovla satı,
Oldu xarac, pul vətən,
Qul olmağa sənə man
Satılmışıq, yat ki yat!

İl uzunu sərbəsər,
Haylayırlar hər səhər,
Dur, yeməyə qat zəhər,
Qatmalısən, qat ki, qat!

İl gəlir ildən bətar,
Gözlərimiz oldu tər.
Sat, alacaq bəxtovər!
Şalvarını sat ki, sat!

Höküm eyləyir sərnizə¹³⁰,
Pay olub ölmək biza.
Seloğlu torpaq göza
Gəlsə yeri, at ki, at!

Alsalar ağımlı, olsam da cürün,
Qəbiri yalamadım mən onun, bunun.
Hakim də olmasam, arcaq çoxunun
Yetmiş yarasın deşmişəm, dağlar.

Kimso baxanmayıb gözümdə yaşa,
Söz anı, özümü sahib savaşa.
Həyat mən oyun da gətirsə başa,
Yeno də buğumu eşmişəm, dağlar.

Bir aciz görəndə olmuşam dayağ,
Yatanı torpədi bətmişəm oyağ.
Külələr¹³¹ içində Seloğlu sayğ,
Tapdaru b gup altda bışmişəm, dağlar.

¹³⁰ sərnizə - tufəng sığircəsi

¹³¹ külələr - küfə, sirci adamlar, zəhmətkeşlər, qara camaat

Ay insafsiz salma oda, alava,
Onun kimi tapılajaq az alim.
Getməməli o ölümə, o dara,
Alma bədən qəhrəmanı, a zalım.

Sən də mən tək vətəna yan, elə yan,
Zalımları at o yana, eylə yan,
Elinə yan, gəl çevirmə elə, yan,
Qoyma eldə sınıq düşüm, a zalım

Qurban olum nişanına, dağına,
Seloğluyam, qar səpəmə dağına,
Dərman gözüm toprağına, dağına,
Bollu alim, demə mənə, az alim,

Şah və qarışqaların nağili

Yersiz gəldi deyirlər,
Yerli qaçan hər tohor.
Ha, belədir uşaqlar,
Belənci bir nağil var.
Qarışqaların şahı
Eşitdi dad və ahı.
Gördü uca qalmaqal.
Təkrar olur dalbadal.
Çagırdı bir dil bilən.
Soraşdı: Bu hay nədən?
Söylədi o dil bilən.

Öz ellinin vəzindən,
Dedi: Qurban olum şah,
Talan olub elim, ah...
Şama bizə bir neçə
Qarışqa gəldi gəcs.
Bir yer istədilər tək,
Sabah açılın görək
Verdik onlara pənah,
Gedəcəkdilər sabah.
Bir gecəlik qaldılar.
Ağlınızı aldılar,
Keçdi neçə il belə,
Saldı bizi müşkülə.
İndi köçün, deyirlər,
Dillənəmi döyürlər.
Ruzumuzu alıblar,
Bizi çölə salıblar.
Biz deyirik: Yurd bizim,
Onlar deyir: Var izim.
Qonşular da onlara
Arxa durur hər zaman.
Deyirlər ki, siz çıxın,
Hər nəyizi tez yığın.
Biz bu yolda yorulsaq,
Həmizlə qırılsaq,
Hoqimizdən keçmərik,
Yurd bizimdi, köçmərik.
Hər nə olur, qoy olsun,
Qara qıza toy olsun.

Eşiteək bu sözü şah
Dedi sizindir günah.
Tötdən qalıb bağırdı,
Naərə çöküb çağırdı.
Farman verdi siz köçün,
Başqa yerdə ev tikin.
Həq onların həqqidi,
Həqqi ağır həqq adı.
Gedin köçün dinməmiş,
Çıraqlarız sönməmiş.

Eşitdikcə bu sözü
O dil bilnin özü
Umudun kəsdi şahdan
Dərbardan çötdü o an.
Gəlib yetişdi elə
Yurda düşədi vələlə
Çağırdı yurddaşların
Birdə yol- yoldaşların
Açdı bu cür söz dedi:
Ddaş bizə şahdan dəydi
Şah özü zülm edəndi
Zülme yol öyərdəndi
Yad gəlib urtamıza
Bizlərə farman yazdı
Əl bir olaq keçmiş tok
İş görməyək tok bə tok
Tə ki kəsək yad alın.

Güc birlikdədir bilin
Hümnət edək birliyə
Sag verəyin diriliyə
Hər nəyi aydın görək
Bəlkə bizdə gün görək
Qurulsun düzgün Divan
Axsada gər çoxlu qan.

Əl bir oldu hamı el,
Döyüşə bağlandı bel,
Qəsbkarlar qovuldu,
Zülmün gözü ovuldu,
Çıxdı hamı kölgədən,
Qovuldu yad ölkədən,
Uçdu Şahın darbanı,
Çıxdı alından varı,
Taxtdan yero salındı,
Ondan qisas alındı.

Birlük ilə uşaqlar
Həqqin alar qoçaqlar.
Birlük gücü seldə yox,
Əməldədir, dildə yox.

ƏLƏDDİN SEYİDZADƏ ELŞƏN
(1965)

Ələddin Seyidzadə Elşən Güney Azərbaycanın dilbər güşələrindən olan Sarab şəhərində dünyaya göz açıb. İbtidai və orta təhsil dövrlərini keçirdikdən sonra qısa müddət Təbriz Teleradio təşkilatında çalışıb, sonra ali təhsil almaq üçün Tehran Universitetinin ədəbiyyat fakultəsinin nəzdindəki coğrafiya kursuna daxil olmuşdur. Hələ 17 yaşında ikən şeir yazmağa başlamışdır. Təşəbbüsi dövründə prof. Hüseyn Məhəmmədzadə Sədi Düzgün, Dr. Aydın Təbrizli, prof. Həmid Məhəmmədzadə və b. ilə tanış olması onun yaradıcılıq yolunda həlledici izlər buraxıb. O, universiteti bitirdikdən sonra daima görüşünə tələsdiyi doğma Sarab şəhərinə dönür, ancaq orada allə həyatı qurarı şair bir dəfə Tehrana qayıtmalı olur. Elşən ilk öncə müəllimliyə başlayır və eyni zamanda bəzi mətbuat orqanları ilə əməkdaşlıq edir, sonra Keyhan mələssisəsi tərəfindən yerinə nəşr edilən "Yol" dərgisi ilə əməkdaşlığa cəlb olunur, həmin

dərgidə yazıçı, tənqidçi, tərcüməçi və reportyor kimi fəaliyyət göstərir. "Yol" dərgisinin nəşri dayandırıldıqdan sonra, Elşan Keyhan müəssisənin ümumi əlaqələr şöbəsinin xəbər bölməsində öz fəaliyyətini davam etdirir və nəhayət, farsca nəşr olunan Keyhan qəzetinin yazıçılar heyətinin üzvlüyünə seçilir. Şair 2021-ci ildə 30 illik əynliqdan sonra bir daha öz ana yurduna dönüb qocaman Savalan dağına qonşuluğunda yaşayır.

Elşan öz şeirlərində doğma xalq yaradıcılığına tez-tez müraciət edir, mənəvi sərvətimizdən ilham alır.

Könüldə xatirən tufanı qoparır,
Sən mənə ürək ver səssizləşməyə.
Dalğalar qabarır, sahillə sənir,
Dəniz öyrəşmədi səssizləşməyə.

Süzişəm üfüqdə Günəş doğuşun,
Səma buludlara açır əgüşun,
Sanki yox havəsi yağın yağışın,
Nə duman oimağa, nə sisləşməyə.

Dağlara dayaqdın dəniz gücündə,
Naləri götürdün sən öz köçündə,
Bəlkə bir dənizdin dəniz içində,
Ayrıldın dənizdən dənizləşməyə.

Bilmədik

Mavi yelkən olub, batdı dənizdə
Sürüldü uçruma, illədi düzdə,
İtirdik necəni dumanlı gözdə,
Yollar yumaq oldu, gələ bilmədik.

Töküldü yarpaqlar həyat dərindən,
Yorulduq tükənməz qeyli-qalından,
Günahsız günlərin istiqbalından
Sılınmaz təleyi ələ bilmədik.

Ömür qaça-qaçda, ürək tolaşda
Fəra kəklik kimi filədi daşda,
Sorgu işarəsi qaidi basışda,
Nöqtəni, vergülü bilə bilmədik.

Dilək ağacında çəkildik dara,
Səndü gecəlikdə yanar aypara,
Bölündü bəğrümüz parçacıqlara,
Nisqilin dərini bilə bilmədik.

Torpaqdadır

Torpaq çökür, göy yüksəlir,
Səl qayada gül dirçəlir,
Sevincimiz göydan gəlir,
Kədarımız torpaqdadır.

Uçurduruq hasarları,
Quylayınq azarları,
Qaldırıq divarları,
Çəpərimiz torpaqdadır.

Bağrımızda qaynar umut,
Əllərimiz tutmuş qurut,
Yağışımız bulud-bulud,
Bəhərimiz torpaqdadır.

Qoşulmuşuq əsən yelə,
Çılənmişik qum sahilyə,
Bir gün köçüb getsək belə,
Əllərimiz torpaqdadır.

Göyəririk buğda-buğda,
Kökü yerdə, gözü haqda,
Yollarımız ulduzluqda,
Səfərimiz torpaqdadır.

Quş sahili

Ağladım dənizə ağrıları,
Çəkdi hüçqırığı daş sahilinə,
Aldı dalgalara balaq bağırtı,
Sardı, düyünlədi yaş sahilinə.

Sarıldı söyüddə əsən yarpağa,
Sığındı dağ-dərə coşğun bulaya.

Yamandı sızlar solğun qucağa,
Dəşəndi gecənin boş sahilinə.

Yenə dərclərimlə ürək didişi,
Bir an dığındım ki, yaram bitişdi,
Dumanlı gözlərim pancərələşdi,
Düşüldü arzular kaş sahilinə.

Səsleşdi küləklər diləklərimi,
Səvgiyə verdiyim əməklərimi,
Götürüb quşcağaz istəklərimi
Apardı özüylə quş sahilinə.

Üstə

Bir ayrılıq yeli əsdi,
Yenə qaldım üzüm üstə,
Alovlaıb, köz-köz oldum,
Kabab oldum közüm üstə!

Hasrətində yana-yana,
Ömür-günüm yetdi sona,
Döz dedilər bu hicrana,
Özüm bitdim, dözüüm üstə!

Çəpərləri yaranmadım,
Yar belini saranmadım,
Düzənini qurannadım
Fələk düzən düzüm üstə.

Sözləşirəm öz sözümle,
Gecələşən gündüzümle,
Bəs nə qədər öz-özümle
Çəngələşim özüm tistə.

Bu külək

Dəşayib köksünə dumanı, çənı,
Darıyır-oxşayır gülü, çəmənı,
Basır ürəyinə solan qönçənı,
Hər solan çiçəklə zolur bu külək.

Buzlayır şüşənin alının tərı,
Çulğayır qar-duman bütün hər yerı,
Söndür işıqları, yığ pərdələrı,
Balko da gecənı qalır bu külək.

İzləyir oğruncu gəlib-gedənı,
Sənki yoxluğunda axtarır sənı,
İstərsən bir azıq aç pəncərəni,
Küskün ürəyini alır bu külək.

ƏKBƏR BOZURGƏMİN
(1965)

Şeirdə "Cunun" təxəllüs edən doktor Əkbər Bozurgəmin 1965-ci ildə Urmiyə şəhərində mədəni bir ailədə işıqlı dünyaya göz açdı. Azadlıq və ədalət, eləcə də Azərbaycan vurgunu olan atası mərhum usta Abbas Bozurgəmin ədəbiyyat vuruşlarından idi. Aşıq Cunun gənc yaşlarından saz öyrənməyə başladı və bu sənəti gənclikdə kamil öyrənməklərdən oldu. O, eyni zamanda ali təhsilini davam edib diğ həkimə oldu. Güzəl səsi var və dolğun mənalı aşıq şeirləri yazır. Şeirləri dövrü mətbuatda və ədəbi təskirələrində çap olur. Çox mətaliyəli bir ədəbli-ərkanlı el şairi və el aşığıdır. Daha artıq aşıq ədəbiyyatı şeirləri yazır. "Yaza aşıqəm" adlı ilk şeir kitabını 2000-ci ildə Urmiyədə nəşr etdirdi. O, qoşmalar, gəraylılar, təcnislar və mütəxəssislər şairidir. Şeirləri xalqın arzu və istəklərini, uğur və uğursuzluqlarını ifadə edir. Milli ruhunda Azərbaycanı sevgisi həmişə dalgalandır. İndi Urmiyədə yaşayır və həkimlik edir. Xalqsevər bir insandır.

De gəlsin

Açaq götür telli sazı, "Baş divanı" de gəlsin,
Mərifətə yollar açaq, bir "divanı" de gəlsin.
"Baş saritel" sızıldasın yarıdan mələb alanda,
Qəm yükünü daşyanda "Naxçıvanı" de gəlsin.

"Qurbəti" də sızıldasın qərfo canın ağlasın,
"Döbeytin" ni dilə gətir, yaraları bağlasın.
"Dilqəmi" də yara yalvar, qoy sinəni dağlasın,
Səl Saranı apazanda "Xan Çobanı" de gəlsin.

"Cunun" qəldir, "Cəngi" səsin, meydan oxu düşməni.
"Tabli-cəngi Koroglu" çal, ürək olsun qoy sənə,
"Misi" böyük bir döyüşdən xəbər verir vətənə,
Eli-Obanın dar günündə "Qəhrəmanı" de gəlsin.

Bir çiçək var ürəyimdə,
Nə açandır, nə solandır.
Bir umud var bəbəyimdə,
Nə gedəndir, nə qalandır.

Mən gillirəm göz yaşınada,
Məhəbbət var savaşımda,
Bir arzı var bu başımda,
Nə olmayıb, nə olandır.

Bir nəğməm xil, bir nəğməm bəm.
Həm şorlik var, həm də ki qəm.
"Cunun" deyir: bu nə aləm?
Nə doğrudur, nə yalandır.

Çəkəcəyəm

Dost yolunun zəhmətini
Çəkmişəm də, çəkəcəyəm.
Yar camına ürək qarın
Tökmişəm də, tökəcəyəm.

Yaşamışam diləklərdə,
Dil açmışam küflərdə.
Umid gülnü ürəklərdə
Əkmüşəm də, əkəcəyəm.

Adım "Cürün", özüm elin.
Vurğunuyam sarı telin,
Telli sazla qəmin belin
Bükmüşəm də, bükəcəyəm.

Yenə gəldi yaz ayları,
Qoy sazında tel oynasın.
Çalınanda el mahrusa,
Dodaq gülsün, dil oynasın.

Dilə qəlsin uçan quşlar,
Xəbər yaysın qaranquşlar.
Vəsmələnsin qələm qaşlar,
Sığallarıb tel oynasın.

"Cürün" deyər şadlıq olsun,
Həmşə azadlıq olsun,
Yurdumda abadlıq olsun,
Qoy sevensin el oynasın.

Hanı?

Ela yaralıdır sevdalı qəlbim,
Dərdimi darmana yetirən hanı?
Ela neşter döyüb qanlı sırımı,
Məhəmələ yaramı bitirən hanı?

Yarıma söyləyin can verir yarın,
Hanı bas verdiyin əhdin, ilqarın?
Hələ dövrəndir yadın, oğyarın,
Yarı başım üstə götürən hanı?

Telli saz yaradır "Cumun" da yara,
Dərd dardın üstündən verməyir ata,
Gül boyun ayıbdır tikana-xara,
Bu dərdin yükünü götürən hanı.

Manə

Əyri-əyri nə baxırsan,
Axşam manə, səhər manə,
Üz sevirmə, ağır gəlir
Qüsurə manə, kədər manə.

Yanar könül, yanar ürək,
Sənsiz gülüm öləndək,
Bir olursaq neyləyəcək
Qəza manə, qədər manə?

Ömür qıssa, arzu şirin,
Cümün yanar zirin-zirin.
Samsiz keçir ey nazərin
Ömür-gündəm hədər manə.

Sevdalı bağbanam xəzən içində,
Çlçəyə vurğunam, yaza aşığam.
Bir dilsiz ozanam səsizliyimdə,
Nəğməyə vurğunam, sazə aşığam.

Bir gözəl telində torə düşmüşəm,
Möhmətə düşmüşəm, zarə düşmüşəm.
Alova, ataşə, nara düşmüşəm
Ondakı qanxəyə, nazə aşığam.

“Cümün” am, düşməna oxuram cəngi,
Dan vacəti qızarsın qanımın təngi,
Səhər yolçuları alib külingü
Gecənin qəbrini qaza, aşığam.

Dərdimiz

Doğmayan səhərdir dərdimiz bizim!
Xəzənli fəsillər qoy, uzaq olsun.
Bağlarda bəhərdir dərdimiz bizim,
Uyuyan səhərdir dərdimiz bizim!

Yaman günə qalib qardaş-bacımız,
Səyini aşbər pulsuz, acımız,
Bir türlü deyildir ağrı-acımız,
Hər gün bir təhərdir dərdimiz bizim!

Gecələr dəhşətli, yatmaq olmayır,
Bu dərdi qopardıb atmaq olmayır,
Miri kilov bal ilə udmaq olmayır,
Acı bir zəhərdir dərdimiz bizim!

"Cürmün", eio dərdidir, fil istər dözə,
Onun vəsəfi-hali sığışmır sözə,
Bir, iki, üç olsa, gəlməzədi gözə,
Uyuyan səhərdir, dərdimiz bizim!

BASİR İBADİ QARAXANLI
(1966)

"Basir" təxəllüsü ilə yazıb-yaradan şair Basir İbadî Qaraxanlı Nəsirullah oğlu 1966-cı ildə Araz kənarında qışlaqlayan köçəri tayfalarından olan İbadî Qaraxanlı tayfasında anadan olmuşdur. O üç yaşında olanda ailəsi Təbriz şəhərinə köçür. Körpə Basir Təbrizdə boya-başa çatar. Basir ibtidai və orta təhsilini Təbrizdə bitirdikdən sonra Təbriz Universitetində Sənaye Müdürlüyü üzrə təhsil alır. 1987-ci ildən Təbrizin Traktor Qayırma fabrikasında işə başlayır və 2008-ci ildə təqaüdə çıxır.

Basir 1999-cü ildən başlayaraq Təbriz, Tehran və Zəngən şəhərlərində nəşr olunan türk dilli nəşriyyatlarda Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı və aşiq ədəbiyyatına aid yazdığı əsərləri ədəbi ictimaiyyətə çatdıraraq, eləcə də, şeirlərini və yazılarını "Məhd azadlı", "Əsr azadlı", "Ümid zəngən", "Əhrar", "Fəcri-Azərbaycan", "Yol", "Xudafərin" kimi geniş yayımlanan mətbu orqanlarda nəşr etdirmişdir.

Bədir Azərbaycanın tanınmış xalq şairi Hüseyn Arifin "Gülgü dünyası" adlı kitabını 2011-ci ildə və "Dedim, deməmiş olum" adlı kitabını 2016-cı ildə kiril əlifbasından əski əlifbaya köçürüb Təbrizdə "Əxtər" nəşriyyatı tərəfindən nəşr etdirmişdir. Hazırda Təbriz şəhərində yaşayır. Onun yazılarında və şeirlərində xalqın danışdığı sadə və səmimi dil hakimdir. Poetik şeirlərində daha çox Azərbaycan insanının yaşadığı vətənsəvarlik duyğularını ifadə edir.

O səhildən bu səhila

Nə baxırsan xumar gözlü,
O səhildən bu səhila?
Hər baxışda min sözün var,
O səhildən bu səhila.

Gözü yağ, könüü dolu,
Yollar ayrılığın kolu,
Açıq gördüm bağlı yolu,
O səhildən bu səhila.

Həsətlilər yovuşacaq,
Ayrılıqlar qovuşacaq,
Azad karvanı soyuşacaq,
O səhildən bu səhila.

Hicran uzun, ömür gödək,
Bu həsrətə necə dözək?

Bosir deyir, bir də üzək
O sahıldan bu sahıla.

Üstə

Araz qırağında bir vüsəl üçün,
Süründüm sahıla dizlərim üstə,
Tutiya topraqdan bir ovuc göndər,
Şafadı, sürtərəm gözələrim üstə.

Araz üstən çəkilibdir çan-duman,
Həsrotlər çevrilib vüsələ, inan.
İtkinlə sürgündən gayudan zaman
Sürünməm qarşına üzlərim üstə.

Galmişik keçməyə coşğun Arazı,
Aşıqlar kökləsin o telli sazı,
Oxyaq birlikdə himni avazı,
Gəl iz qoy gərdaşım, izlərim üstə.

Açılıb üzümə hicranın yolu,
Ürəyim sevinclə, həsrətlə dolu,
Körpül eyləyəm bu sınıq golu,
Bəziyəm, duraram sözlərim üstə.

Allah

Yaylaqlar həsrətdir əla obaya,
Bayquşlar barlayır çölündə, Allah!
Lal olub bülbüllər oxumur daha,
Kəsilib ney səsi dilimdə, Allah!

Kəsilibdir sel-suların axarı,
Qurudu çöl-çəmən, bulaq, a Tanrı!
Payız olub yaylaqların baharı,
Bəd gəldi ayım da, ilim də, Allah!

Kəhar atlar yeno gələ səh-səsa,
Şeh üstündən bir balaca meh əsa,
Qoç atalar qoraylara qoç kəsa,
Tapa sağlığımı elim də, Allah!

Yazıq Basir el qəmindən saralar,
Qartal yatsa, dağ başını sar alar,
Daşqınsız bogulur bu gün Saralar,
Qınıyub kökündən selim də, Allah!

Dünya

Oğul doğub darda-qoma salınca,
Nə kos göbəyini, nə balə dünya.
Sanki doğub itirirsən beş gündə,
Nə onu doğ, nə də ki malə dünya!

Bu ümür dediyin yarımqıq səfər,
İstəklər, arzular səni qazdılar,
Atalar-babalar doğru deyiblər:
Kim bilir kim gədə, kim gələ dünya!

Əzəl aldadırsan, tutursan dilə,
Sənradan yolunda qurursan tələ,
Bəsir də əlindən gəlibdi zillə,
Har nə varsa üzülə, gələ dünya.

SƏXAVƏT İZZƏTİ ƏNDƏLİB
(1966)

Şeirdə "Əndəlib" təxəllüs edən ehsaşlı qair və jurnalist Səxavət İzzəti Abdulla oğlu 1966-cı ilin yayında Qaradağ mahalının Əhər şəhərində doğulmuş və iki yaşında atasını itirmişdir. 1977-ci il əllesi Təbrizə köçür, bir il sonra yeno da Əhər şəhərinə qaydır. Təhsilini iso Əhər şəhərində bitirir. Qaradağ mahalının başqa uşaqları kimi ədəbiyyata marağı atasının beqiyində ona çalınan laylalarla, nağıllarla, dastanlarla başlar. İrən türklərinin ən güclü aşiq sənəti mərkəzi olan Qaradağ mahalında şeir və musiqilə böyüyür, boya-başa çatır.

17 yaşında ikən iştirak etdiyi bir şeir yarışmasında birinci mülkafatı alır. 22 yaşında aşiq dastanlarından ibarət "Nağmalı dastanlar" kitabını nəşr etdirir. Bir il sonra "Məhəbbət dastanları" kitabı nəşr buraxılır. Bu işlərin ardınca aşiq şeirlərindən ibarət "Aşıqlardan işaqlar" kitabını nəşr etdirir.

Çağdaş el ədəbiyyatının uğurlu nümayəndələrindən olan şair Səxavət İzzəti Əndalib, bugün bizim Aşıq Ələsgər kimi, Zəlimxan Yaqub kimi el şairlərinin həqiqi davamçılardanındır. Yəqini ki, gələcək illərdə daha da sərbəllə əsərlər yaradacaqdır.

Səxavət İzzəti Əndalib film çəkməklə məşğul təmür etmiş və Azərbaycan dilində yayılan dərgilərdə dərc etdiyi şeirləri və məqalələrlə həmişə gündəmdə olan qabaqcıl bir şair və ədəbi şəxsiyyətdir. O indi Əhərdə yaşayır. Bugünkü Səxavət İzzəti Əndalibin nəşr edilən kitabları: "Nəğməli dastanlar", Təbriz, 1989; "Məhəbbət dastanları", Təbriz, 1991; "Aşıqlardan işıqlar", Təbriz, 2000; "Yaxşı ki, sən varsan", "Ay sədəfli saz" (Zəlimxan Yaqubun şeirləri), Təbriz, 2005; "Hörmət oldu, bir saz oldu, bir də mən", Təbriz, 2008; Peyğəmbər (Zəlimxan Yaqub), Təbriz, 2011; "Aşıq dastanları", Təbriz, 2015; "On bir budaqlı ağac" (Qandab şairlərinin şeir məcmuəsi) 2017; "Ömürdən qalan səslər", 2021; "Şeirlərim", "Ədəbi körpü" internet ədəbiyyat dərgisi.

Dur gedək

Oyunlar daha udulmaz,
Şəşin qalmadı, dur gedək.
Gözünü verdin dumanə,
Qaşın qalmadı, dur gedək.

İtiridin, götür-qoyunu,
Saldın nəfəsdən hayını,

Tapmazsan birçə tayru
Tuşun qalmadı, dur gedək.

Gün gedir soria çatmağa,
İmkan 7ox onu tutmağa,
Dəli şeytana atmağa
Daşın qalmadı, dur gedək.

Yubanma dala qalarsan,
Yubanmaqla nə qalarsan,
Tərpon, acından ölürsən
Dişin qalmadı, dur gedək.

Durubsan vaxtsiz çən kimi,
İç qurumuş dən kimi,
Sarıq da burda mən kimi!
İşin qalmadı, dur gedək.

Başın soyuğu

Soyuq söz kimi göynatmaz
Adamı qışın soyuğu,
Adam var ondan yaxşıdır,
Torpəğin, daşın soyuğu.

Başında duman görünü,
Gözlerin qəhət bürünü,
Zəhərə çöker şirini,
Ağzında dişin soyuğu.

Ot bitməz düzə döndərar,
Uğursuz izə döndərar,
Bir ölçüm buza döndərar,
Səni gərdişin soyuğu.

Yad qaçar, tanış yan durar,
Gör kimlə səni sındırar,
Vaxt olar lələ, yandırar
Ağzın aşın soyuğu.

Cənü çürüdüüb puç edər,
Ömrün ləzzətin heç edər,
Zor deyib cənə güc edər,
Sevgisiz işin soyuğu.

Yanan kövçəni qurtarmaz,
Batan yelkəni qurtarmaz,
İnanma səni qurtarmaz,
Ağlım, huşum soyuğu.

Ruhunda acılar qalar,
Toz olar gözünə dolar,
Boynunda ağır yük olar,
Yolda yoldaşın soyuğu.

Şeytan əkilib cin törədar,
Fıshıyı min-min törədar,
Qan töküüb qurğun törədar,
Hardasa başın soyuğu.

Nə güneyəm, nə quzey!
Bilmirəm həyanam mən!
Gözlərdə yarımğa
Nə boyğa boyanam mən?

Güc edir yuxu mənə,
Çalır çaxçaqı mənə,
Bir nağıl oxu mənə,
Yatmış uyanam mən.

Görüşü buz dünyada,
İtdən quduz dünyada,
Bu adamsız dünyada
De, kimə dayanam mən?

Gətirin

Bu çoban yaman dərxiş,
Tez olun neyin gətirin.
Başına hava gəlməmiş,
Olmamış oyun, gətirin!

Quş uçub yuva dağılıb,
Sas batıb hay-küy yığılıb.
Sükutda kövsən boğulub
Bir malər qoyun gətirin.

Boşalıb yüngül olmağa,
Özümü yada salmağa,
Baş qoyub dincim almağa
Mənə bir çiyin gətirin.

Zaman toxuduq

Kədərə əlcək olduq,
Qamə tunan toxuduq!
Ah çəkdik, aman etdik,
Başa duman toxuduq!

İnanıb samanıma,
Bürüdüük dumanıma,
Günlərin yamanına,
Hər gün yaman toxuduq.

Ağlara cam olduq,
Səni pis dram olduq,
Dil açıb müğam olduq,
Aman-aman toxuduq.

Duzsuz duzlaqda bitdik,
Bitməmiş toza batdıq,
Kim deyir ömür etdik,
Yalnız zaman toxuduq!

Açın qapıları

Yenə daş dibində köyürdü dişo,
Şaxta da qurtardı, qışda qurtardı.
Həzrin nəfəsilə deyir bənövşə,
Açın qapıları gələn bahardı.

Hər budaq başında bir dəstə gül var,
Güllərin üstündə nə gəlha-gəl var,
Qədim babalardan belə məsəl var;
Soyuğun, şaxtının meydanı dardı,
Açın qapıları gələn bahardı.

Yastı çəmənlərdə otlayır quzu,
Bulaqlar bağına basıb yarpızı,
Düzün dağ döyündə sriyan buzu,
Hər bir qaranlığın dan yeri vardı,
Açın qapıları gələn bahardı.

Kəsmə ümidini, kəsmə bahardan,
Ümiddir qurtaran insanı dardan,
Dəmə bir də çiçək bitəcək hardan,
Əsənsə küləkdir, yağansa qardı,
Açın qapıları gələn bahardı.

Əndəlib, bu gələn nə xoş qonaqdı,
Təbiət yoluna çiçəklər yağdı,
Hayqıran darədi, kişnəyən dağdı,
Dəmə nə hay-haray, nə şarhaşardı,
Açın qapıları gələn bahardı.

Nə tələsirsən?

Hələ görkəmindən gözümlə doymamış,
Ay duman, bu dağa nə tələsirsən?
Ruhumun səfəsi, məxmərli çəmənlər,
Saralıb, solmağa nə tələsirsən?

Münəvvər üzündən açıb içək,
Dünyada sənə tələ de varmı göyçək?
Ruhumu oxşayan ay gözəl çiçək,
Solub-saralmağa nə tələsirsən?

Başının dumanı qovzarur göyöl
Aman deyə-deyə, ahı deyə-deyə,
Soruşa bilmədim, ay ömür niyə -
Belə qocalmağa nə tələsirsən?

Əndəlib, bir aşiq orda saz çalır,
Eşidəcək kənlərindən bir saz uc alır;
Aşiq "Yalır" qalır, "Vağzalır" qalır,
"Qürbatlı" çalmağa nə tələsirsən?

AŞIQ HÜSEYN SAI
(1966)

Şeirlərində "Sai" təxəllüs edən Aşiq Hüseyn Sai 1966-cı ildə Kələybat şəhərinin uca yaylaqlarında yerləşən Mahmudava kəndində əkinçi ailəsində işıqlı dünyaya göz açıb. Gənclik illərindən aşiq ədəbiyyatının vurğunu olub, bir çox aşiq dastanlarını toplayıb və onları çap etdiribdir. Aşiq ədəbiyyatının əksər şeir formalarında xalqvari, ehsəsh və səmimi şeirlər yazmışdır. "Qaradağ Aşıqları" adlı önəmli bir şeir məcmuəsi toplayıb çap edibdir. 40 ilə yaxındır ki, Təbrizdə yaşayır və toylarda iştirak edir, bir çox gənclərə ağılıq rənərlərini öyrədir.

Dodaqdaymaz

Sodrin ali çakdi, çakan naqqaşın
Tefforin gardanda ay üza-üza.
Gözollar içində elə gözolsən,
Xuda nəzar soldı ay üza, üza.

Ay gözəl, sən Allah, dəra saçını,
Saçların qarışar, ara saçını,
Xuda nə yaratdı qara saçını,
Aradın, soldın sən ay üza-üza

Sai yan nədən dayandı yanda?
Ataş hicranında alış da, yan da,
Yarın atəşində alış deyəndə,
Eşqin dəryasında ay üza-üza.

Ay nəzərin cavan cari
Nədən soldın oda sən, sən?
Qoydun avara çöllərdə,
İndi yetiş dada sən, sən.

Ürək sözün edə söylə,
Sığın olsun ada nöylə,
Qahr içində ada soylo,
Verdin siri yada sən, sən,

Sai, dördün al eyləyan,
Al dördini, al eyləyan,

Cana inan al eyləyən
Ya xəryatdı, ya da sənən.

Unutma

Vaxt gələz ay dostum, sən qocalarsən,
Dünyanın axırı puçdur, unutma,
Dünyanın əhdinə əslə inanma,
Bağında ağaran saçdı, unutma.

Verildi Adəmə haqdan bir imkan,
Tamah zor eylədi, o döndü bir an,
Ömrü də aldatdı, nəhayət şeytan,
Axırda cənnətdən qaçdı, unutma.

Səl, çoxu baxsən kəfini sürdü,
Dünyanın ləzzətini göz ilə gördü,
Çoxları bu yolda ömrünü verdi,
Ruhları göylərə uçdu, unutma.

BƏŞİR FƏRZULLAHZADƏ
(1967)

Şeirlerinde "Dərdoğlu" təxəllüs edən Bəşir Fərzullahzadə Lütfullaəğlu mərhum şairimiz Seloğlunun qardaşdır. Dərdoğlu yaşadığı mühitdə tanınmış el şairlərimizdandır. O 1967-ci ildə Xudafərin nahiyasının Araz qırağında yerləşən Cəfərqulu Uşağı adlı qulaqda köçəri əkinçi ailəsində işıqlı dünyaya göz açıbdı. Gənclikdən şeirlə maraqlanmış və aşiq ədəbiyyatı qaliblərində ehsaslı və məzmunlu, sado və xalqvari əsərlər yaratmışdır. "Biza nə bayram" və "Gəlin-gəlin uşaqlar" adlı iki şeir kitabı işıq üzü görübdir. O 25 ildir ki, Tehran ətrafında yaşayır. Milli ruhlu, vətənsəvor, nəcib davranmış bir el şairidir.

Dağlar

Qışda qoca, yazda cavarı,
Yayda yarı yağdı dağlar,
Payızda elə görünür,
Zamanla sırdaşda dağlar.

Qayasında gəzər ceyran,
Qamatına baxan heyran,
Döyüşlərdə olub meydan,
Tarıxdə yaddaşdı dağlar.

Başı duman, sərt qayalı,
Düşərgədir hər bir yalı,
Yayda qonaqlı, obalı,
El ilə tanışdı dağlar.

Sərin sulu bulaqları,
Gəzən ölməz o dağları,
Dərdoğlu ötən çağları,
Xatırlayıb açdı dağlar.

Qiymətli

Börk başı saxlamaz, baş bürkü¹²² saxlar,
Börkün alındakı baş qiymətli.
Hardaş ləl sayılmaz yer altdan caxsa,
Ləl tək tanınan daş qiymətli.

Hər itəndə olmaz marifət kamal,
Bihuda dolanma, dünyadan kam al.
Bir dəfə doğuldu Atatürk Kamal,
Tarixdə yaşarkən yaş qiymətli.

Hər yetən dost çıxmaz, dost çıxa görək,
Dostun düşməni də dost yıxa görək,
Dost xəstə düşündə dost baxa görək,
Dərdoğlu öləndə vəş¹²³ qiymətli.

Sənə

Ömrümün ikisi sərf olub getdi,
Birində qocalıq həxiyib hayıf.
Cavanlıq mərzinin gədəklərində
Keçmişim yıxılıb, yuxlayıb hayıf.

Uşaqıq, cavanlıq ökilib getdi,
Mürvət dişətrim təkülüb getdi,
Bu ömür karvanım çəkilib getdi,
Qalanın bu fələk yoxlayıb hayıf.

¹²² bürk - pəpəq; nigərin başında olar, qədimlərdə yaylıq olar.

¹²³ vəş - vəş, nəfəsi fəzələcə tələfiz şivəsi (vay-vay = vəş-vəş)

Gözlərim dəy seçmir qayam-dəşi,
Yaman ağartmışam saqalı-başı,
Dərdoğlu həyatda olubdu naşı,
Bu dünya aldadıb saxlayıb həyif.

Atalar

Allahdan sonradı, anadan qabaq,
İkinci yer tutub inan atalar,
Ömründə dağyar qəm şələsini,
Hicranın oduna yanan atalar.

Çox gürüb həyatın payızın, yazın,
Vurğunu olubdu oğulun, qızın,
Atanın, ananın çəkibdi nazın,
Allahın əmrini qanan atalar.

Çalqıb səhərdən axşama qodar,
Dayanmaz bir yerdə, ömür-gün gedər,
Dərdoğlu, bu həyat hədərdi, hədət,
İz qoyub yollanar bir an atalar.

XOSROV SƏRTİBİ
(1967)

Uzun illər boyu ağıq ədəbiyyatımızın, şeir və musiqimizin inkişafında, xalq arasında geniş yayılmasında unudulmaz xidmətləri olan, dərin bilikli və dıyğulu şair Xosrov Məhəmməd xan oğlu 1967-ci ildə Kələybər şəhərinin çevrəsində, Babək qalasının atəklərində yerləşən Şucabad kəndində anadan olub, ibtidai və orta məktəbi Kələybərdə qurtarıb Təbriz Universitetində fars ədəbiyyatı üzərə ali təhsil almış və yəne Kələybər şəhərinə qayıdıb orta məktəblərdə müəllim işləmişdir. Sonra Təbrizə köçmüş və orada da müəllimliklə məşğul olmuşdur. Xosrov Sərtibi kövrək qəlbli, usta şair və Azərbaycan folklor vurğunlarından biridir. Onun dolğun yaradıcılığında xalqvarlıq və səmimi bir ehsasın şahidi oluruq. O, seirin bütün növlərində yazsa da, qoşma və gərayızları çətluq təşkil edir. Şeirlərində "Xosrov", "Sərtip", "Saqi" toxallıs edən bu el şairimiz uzun illər boyu el şənliklərində, musiqi festivallarında, Azərbaycan musiqi salonlarında bir möhtəşəm aparıcı kimi xalqımıza

zövq və şövq verən ədəbiyyat xadimlərindən olub. Xostov Sərtibi öən 30 ildən bəri Qaradağın böyük şairi Həkim Əbülqasım Nəbatinin tanınmasında və onun əsərlərinin yayılmasında ağır zəhmətlərə qatlaşıb və onun əsərlərinin çap olunmasında dəyərli zəhmətlər çəkibdir. Hazırda Təbrizdə yaşayır.

Mey doldurub gözlərinə dilbərini,
Versə içəm ölməyəm ki, ölmərəm,
Yaman sevib gözlərini gözlərim,
Başqa gözü sevmərəm ki, sevmərəm.

Necə düşdüm o gözlərin toruna,
Mən aşiqəm o gözlərin çoruna¹⁴⁴,
İncimərəm zəharına, çoruna
Allah bilir, küsmərəm ki, küsmərəm.

Xumar gözlüm, aldı canım, ay Allah,
Eşq oduna saldı canım, ay Allah,
Şahmar zülfü çaldı canım, ay Allah,
Ayrı bir söz bilmərəm ki, bilmərəm.

Ruhun sanki, ruhum olub mənə dedi,
Bu Xostrovun fikri-zikri sənə dedi,
Ver içün meyini, sarı bənə dedi,
İçməyincə getməyəm ki, getməyəm.

¹⁴⁴ çoruna - zülfünə, siltənə, çahinə

Kəndimizin

Mən bir dərdin davasıdır
Göy tərəsi kəndimizin.
Gözəlliyin sədasıdır
Hər tərəsi kəndimizin.

Hələ səsi qulağında,
Hələ adı dodağında,
Hələ dadı damağında,
Bağ-kərəsi kəndimizin.

Nə gözəldir o mənzərə,
Cənnət görünür gözlərə,
Vallah dəyər mən şəhərə,
Bir tərəsi kəndimizin.

Görmədim dağından gözəl,
Gəzmədim bağından gözəl,
Şəhərin ağından gözəl
Lap qərəsi kəndimizin.

Məni bir dastan eylədi,
Məclislərə can eylədi,
Sarıp qıldı, can eylədi,
Bağ-bərəsi kəndimizin.

AŞIQ ƏHƏD MƏLİKİ ƏLİŞAH
(1969)

Əhəd təxəllüs edən Aşiq Əhəd Məlik Əlişah 1969-cu ildə Şahistər ətrafında yerləşən Əlişah kəndində anadan olub, orada boya-başa çatmışdır. İstedadlı şair aşıqlardan-
dır. 20 ilə yaxındır ki, Tehran yaxınlığında Qüdə şəhərində
yaşayır. Şeir və musiqi məclislərində çıxışlar edir. Milli ruh-
lu, səmimi şair aşıqdır.

Bila-bila

Namərd əldə xənçəl-qılınc,
Mənə vurdu bila-bila.
Yaralandım axdı qanım,
Yenə vurdu bila-bila.

Gedir durur, baxır hərdən,
Zəhrin mənə tökülür birdən,
Qovdu dəro-təpolərdən,
Mənə yordu bila-bila.

Gül anamdan olmağımı,
Qızıl gül tək solmağımı,
Dərd içində qalmağımı,
Gəldi, gördü bilə-bilə.

Özüm kəntullər açanam,
Nəmərdən kənar qaçanam,
Gördü, qol açıb uçanam,
Tələ qurdu bilə-bilə.

Mən Əhədom, qaya saldım,
Nəmərd ilə bir at aldım,
Düşdüm, yarı yolda qaldım,
Məndi, sürdü bilə-bilə.

AŞIQ ƏLİ XUDADAD MƏDƏDLİ
(1969)

Muğan bölgəsində qışlaq salan və Savalan yaylaqlarında yaylayan köçəri Mədədli tayfasında 1969-cu ildə işıqlı dünyaya göz açan Aşiq Əli Xudadad Mədədli körpəlikdən ailəsilə Təbrizə köçmüş və şohar həyatı yaşamışdır. O, çox sevdiyi saz sənətini ustad Gənceyidan mükəmməl şəkildə öyrənmiş və bir çoxlarına da öyrətmişdir. Bacarıqlı gəir aşuq həm də istedadlı tədqiqatçidir. Aşiq Əli Xudadad Mədədli 2000-ci ildə "Qopuzumilkin məktəbi" adlı saz və saz havaları haqqında bir kitab yazmış və nəşr etdirmişdir. "Talay" adlı bir saz düzəltmiş, tədqiqi məqalələr yazmış və mətbuatda çap etdirmişdir.

Dərdimi

Gecələr sirdəşim telli saz oldu,
Ah çəkdim söylədim telə dərdimi.
Tellər haray çəkdi, yandı ahşdı,
Alovlandı, dedi telə dərdimi.

Ahşdı ahından tellər ağladı,
Oxşadı dərdimi yellər ağladı,
Eşitdi naləni ellər ağladı,
Saldılar dəstəni tək dilə dərdimi.

Əliyəm, sənəmdə qaldı bu dağlar,
Ürəyimdə məskən saldı bu ağlar,
Duman tək könlümü aldı bu dağlar,
Olmadı kimsənəm bilə dərdimi.

ƏDALƏT UMMİ DUMAN
(1970)

Ədalət Kamran oğlu Ummi (*Duman*) 1970-ci ildə Güney Azərbaycanın Qaradağ bölgəsinin Girdəzal kəndində anadan olmuşdur. Əmir və Həmid adlı iki oğlu və Kamran adlı bir nəvəsi var. Otuz ildir ki, ailəsi ilə birlikdə Tehran şəhərində yaşayır.

Ədalət hələ uşaq yaşlarından Azərbaycan şeir və musiqisinin pərəstişkarı olur və şimalı Azərbaycan radiosunda gedən ədəbi verilislərin hamısına dərin maraqla qulaq asır. Elə o zamanlardan şairlik duyğusu Ədaləti xəyallar dünyasına aparır və o, kiçik yaşlarından şeir yazmağa başlayır. Onun şeirlərinin əsas mövzularını vətənpəvərlik, insansevərlik, təbiət və həyata qayğı kimi humanist ideyalar təşkil edir. Şeirləri toylarda və şeir məclislərində sevgi və ehtiramla qarşılanan şairlərdəndir. Çevrəsində olan ədəbi məclis və dərnəklərin fəal üzvlərindən olan Ədalət Dumanın "Bir çatı boyunda ömür" (2005), "Ətrini daşlardan aldım"

(2006) "Dəyirmanın alt daşı" (2009) üç şeir kitabı çap olunmuşdur.

İlk gənclik illərindən başlayaraq əsliq ədəbiyyatına bağlı olan, folklorumıza yaxından bələd olan Ədalət Duman çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatın yaradıcılarından biridir. İncə xəyalli bir el şairi kimi tanınan Dumanın indiyədək Quzey Azərbaycan radio və televiziya verilişlərində müxtəlif çıxışları olub və qəzetlərində çox sayda şeirləri dərc edilib, eləcə də Cənubi Azərbaycanda yayımlanan ədəbi mətbuat orqanlarının çoxunda çap olunubdur. Ədalət Duman 2015-ci il yazın son ayında Bakıda Dr. Cavad Heyət medalına layiq görülmüşdür.

Şirin yalan

Səndən yaman xoşum gəldi,
Şirin yalan danışsən,
İnan görən şəkkl eləməz,
Birin yalan danışsən.

Arasını bir kəsmirsən,
Nə titrəyib, nə əsmürsən,
Heç təntiyib-tələsmirsən,
Sərin yalan danışsən.

Xalqın gözü baxa-baxa,
Qulağına yalan tıxa,
Maaşallah de, çötin çıxı,
Dərin yalan danışsən.

Ədalətin tapısında,
Üzün mələk yapısında,
Bir ayağın qapısında
Görün, yalan danışsən.

Lala xanım

Taravətin bənövşədi,
Üzün xallı lala xanım,
Adındamı bənövşədi?
Ya çağırım Lala xanım?

Kipriklərin aparır sən,
Ürəyimi aparırsan,
Məni hara aparırsan?
Araz kimi lal axanım?!

Yoxdur keçəm sərvətimdən,
Əl üzümüm səhrətimdən,
Duman kimi heyvətimdən,
Dönmüşəm bir lala xanım.

Sani axtarıram

Demə, güldə nə işin var,
Güldə sənı axtarıram.
Möcün olub nəçə ildir,
Çöldə sənı axtarıram.

A xan Əslim, a Xan Səram,
A könlümü yıxan Sarım,
A gözümdən axan Sarım,
Seldə sənı axtarıram.

Ay demənsiz keçən pərim,
A könlümdən keçən pərim,
Ay sazımda uçan pərim,
Teldə sənı axtarıram.

Yad diyar

Yad diyarın dağlarını dolandım,
Nə çiçək oxşadı, nə gül könlümü.
Yad eldə yaz günü, külək üşütdü
Bu şair xəyallı sünbül könlümü.

Məşə də özgədir, bulaq da özgə,
Qıya da özgədir, torpaq da özgə,
Oba da özgədir, ortağ da özgə
Yaman çuğlayıbdır nisgil könlümü.

Burdə ağızımdakı dilim yadlaşır,
Beyrümədə düşünce, bilim yadlaşır,
Gedirəm, getdikcə yolum yadlaşır,
Yetirməz vətənə bu yol könlümü.

Dumanam, dağları mən seyr edirəm,
Kökümü qayada-daşda didirəm,
Qüscüli gəlmişdim, dərddi gedirəm,
Açmadı bu çimən, bu çöl könlümü.

Gülüş

Gülüş gülə xoş yaraşır,
Gülüm gülə-güla danış!
Qoy yayılsın nəfəsinlə
Ətir, güldən-güla danış.

Mən qəlbinə güllə dolan,
Şənsə qoymu güllə dolan,
Güllə gəzib, güllə dolan,
Güldən öyrən, güla danış!

Hey sən deyib qara baxdım,
Dördü buza, qara baxtım,
Birco dəfə qara baxtım
Bəlkə uzo, gölə danış.

Heç

Yollarına quzu kəsini,
Yolun bəri düşmürmü heç?
Könül quşun ürəyim tak
Bir çırpıb uçmürmü heç?

Arzum kimi böyüyürsən,
Bəxtim kimi uyuyursan,
Niya belə soyuyursan,
Ora Günəş düşmürmü heç?

Sevinç qəndan o yaradı,
Yüz ümid bir gumanadı,
Bir Ədalət Duman adı,
Xəyalından keçmürmü heç?

Göz baltası

Ödlü məhəbbətdən doğan duyğunu
Ayrılığın buz baltası qırdımı?
Halal baxışlardan sevgini
Kal dilimin söz baltası qırdımı?

Nə varmış biz yazığın bəxtində,
Oturmadıq sevgililər taxtında,
Göz duası yazdırmadıq vaxtında,
Bəd nəzarin göz baltası qırdımı?

Mərdüməzar bizdən ayıq çıxdımı?
Sözümüz içi oyuq çıxdımı?
Taleymiz üzü soyuq çıxdımı?
Baxtımızın üz baltası qırdımı?

Şadlıqlara yan-yanı baxan fələyin,
Vədələri bomboğ çıxan fələyin,
Sevenlərin könlün yıxan fələyin
Sınmış alın, üz baltası qırdımı?

Daşı töküldü

Ağlamaq fikirim yox idi vallah,
Nədənsə gözümün yaşı töküldü.
Babamın yardımında daşları gördüm,
Könül sarayımın daşı töküldü.

Təpmadım evmizdə birin, ağladım,
Boş gördüm hamının yerin, ağladım.
Evmizin əslanını, şirin ağladım,
Höknürtümə qorun-qorxu töküldü.

Yuxuymuş nənəli, bəhəli günlər,
Yuxuymuş atalı, analı günlər,
Havaya sevrildi, havahı günlər,
Birin yaşadımca, beşi töküldü.

Elə bil xəyala dalıb evimiz,
Qəlbim tək tutulub, dolub evimiz,
Ay Allah, nə günə qalıb evimiz?
Başına düyanın işi töküldü.

Kül oldum duman tək, yayıldım dağa,
Sındım, dözmədim ağır sınağa,
Yayın qızmarında od yağa-yağa,
Üstümə dağların qışı töküldü.

Sovuşuruq

Yaşamırıq gücümüzü,
Yola verib sovuşuruq,
Qoyun kimi yunumuzu
Kola verib sovuşuruq.

Başımız key keçə kimi,
Say bilmirik üçs kimi,
Quş beyinik serçə kimi,
Bala verib sovuşuruq.

Duyan yoxdur qorunuzu,
Sayan yoxdur sorunuzu,
Gücümüzü, zorumuzu
Qola verib sovuşuruq.

Bizə qarşı duranlara,
Yola tola qarımlara,
Qanımızı soranlara
Ala verib sovuşuruq.

Bozartırıq özümüzü,
Çatdırırıq sözümüzü,
Duman kimi özümüzü,
Yela verib sovuşuruq.

MÜRTƏZA MÜRZAYI SALİK
(1970)

"Salik" təxəllüsü el şairi Mürtəza Mürzayi 1970-ci ildə Miyana şəhərinin Qoşabulaq kəndində kasıb bir ailədə anadan olmuşdur. Uşaqlıq yaşında atası vəfat edən Mürtəza ibtidai və orta məktəbi həmin kənddə başa vurub, 1988-ci ildə Marağa şəhərinin Tərbiyyə Mərkəzinə daxil olmuşdur. 30 il Çaroymaq, Kağazkürən və Miyana bölgələrinin məktəblərində dərs demiş və 1996-cı ildə Təbrizin Şəhid Behiştü Universitetində təhsil almışdır. Yəni yetməlik illərindən şeirə çox maraqlı göstərmişdir. İlk şeirini 19 yaşında Marağa şəhərində yaşadığı illərdə yazmışdır. Kitablari 2019-cu ildən sonra Tehranda "Suruşi-Sipehr" nəşriyyat evinin vasitəsilə çap edilmişdir. İndiyədək yeddi şeir kitabı ərəb alifbasında nəşr olunub – "Çiçəkli yıllar", "Səz mahmisi", "Çağla sazım", "Güzü yolda qalan dağlar", "Kəçən kərvan", "Dümanlı günlər", "Mən ağlarım, sən ağlama". Şeirlərində yaşadığı mühiti, real xalq həyatını güzgü kimi əks etdirən Salikin misralarından zəngin təcrübə sahibi olduğu

anlaşılır. Orun sadə və səmimi misralarında elimizin yaşadığı tale özünü apaydın göstərir. O sənət xalq üçündür deyimini əməli olaraq doğrulayanlardır.

Oy

Fələk verən dard-qəmin əlindən
Baş qaldırıb deyərmişdim, başım oy!
Dövlətindən qazancından malından
Kəsərmişdi, yeyərmişdi, dişim oy!

El qəmindən ürəyimi dağladım,
Ağlamaqda rüsan ayın bağladım,
Gecə-gündüz dörd əlindən ağladım,
Axır düşdü gözüm üstə qaşım, oy!

Küroklərə dard şələsi çatıldı,
Xöroklərə soyuq sular çatıldı,
Omür daşım qürbat ələ atıldı,
Dayanmadı daşım üstə daşım, oy!

Qəmli könüm bənşmədi o dəmən,
Kor gözlərim ayrımadı o nəmdən,
Nə həsrətdən, nə hicrətdən, nə qəmdən,
Gözlərimdən qurumadı yaşım, oy!

Şadlıq qaçıb acı həsrət yoxladı,
Qəm qüssələr ürəyimi oxladı,

İqbal əydi qara çuxa yuxladı,
Kazimeindən¹⁸ bitib ayri işim, oy!

Salik, ömrüm oldu hədərdən hədər,
Zühmlər görmüşəm, sevdiyim qədər
Bulayıb qarına amansız kədər,
Qəm oduna yaman bişdi aşım, oy!

Bala

Zamana dəyişib, ayyam çevrilib,
Xan gəlib xırmanı şaxlamır bala,
Olmasa atanın varı dövləti,
Oğullar atanı saxlamır, bala.

Çuxa canı el qaydası qatarmı,
El hörmətin zər-zivərə satanım,
Bir yoxsul künədə kətib atanın
Sözünü bir nəfər haxlamır, bala,

Həmü sızır qar-çeltanın felindən,
Dara gediz düz danışan dilindən,
Oğrunun-əyrinin, harın əlindən,
Gecəni yazıqlar yuxulamır, bala.

¹⁸ Kazimeindən - Kazim əydil yerdən (Cənubi Azərbaycanda xüsusi şəkildə bir deyüdü).

Deyəsən bağlanıb elin zilləti,
Tamahdı, hasadət onun illəti.
O cür ki, dost qırır yarıq milləti,
Düşmənlər, yağılar oxlamır, bala.

Məqama, mənəbə yetəndə qırıq,
Çəkir öz dostuna, elinə sırıq,
Tanışlar gəlirlər elinə buruq,
Özələri bu yükü ruxlamır, bala.

Bu adət Salıka tutub saxlayır,
Nə için qələmlər yatıb yuxlayır?
Yoxsulı qarıblar gəlib yoxlayır,
Yaxını, doğması yoxlamır, bala.

RİZVAN HACIQASIMLI
(1971)

Rizvan Hacıqasımlı Həsən qızı 1971-ci ildə Xoy şəhərində anadan olmuşdur. İbtidai və orta məktəbi həmin şəhərdə oxuyandan sonra doğma şəhərində ədəbiyyat üzrə təhsil almışdır. Rizvan Hacıqasımlı 15 yaşından Cənab təxəllüsü ilə şeir yazmağa maraqla göstərmişdir. 24 yaşında müəllim olub və Miyana bölgəsinin müxtəlif mədrəsələrində tədrisə məşğul olaraq Azərbaycan folklorunun yeni nəsil arasında tanıtmağa çalışıb. Bir çox ədəbi-folklor nəşriyyatlarımızda, o cümlədən məşhurlar "El bilimi" folklor nəşriyyatında şeir və məqalələri çap olunmuşdur.

1995-ci ildə Zəngən şəhərinin "Bilim Yurdu" universitetinə daxil olmuş və ədəbiyyat üzrə yüksək təhsil almışdır. 2000-ci ildən 2006-cı ilə kimi "Miyana Ədəbi Dərnəyi"nin tanqidçisi olmuşdur.

Nəsr əsərləri kitab olaraq "Sənsizliklərim səninlə" (*müfik nəğillər*) adı ilə, şeirləri isə "Qırmızı kəpənək" adı ilə çap olunmuşdur. Cənab xatun "Almadan oda" əsərini

"Əli-Kərim" dastanının, "Arzudan tamarziyə"ni "Leyli-Məcnun" dastanının və "Qərənfilli Şirin"i "Xosrov-Şirin" dastanının motivləri əsasında nəsr əsərləri kimi yazıb çapa vermişdir. O, klassik və sərbəst şeir formalarında şeirlər yazmaqla yanaşı, fars dilindən ana dilimizə tərcümələr də etmişdir. Muxtəlif yönlü adəbi-ictimai fəaliyyətlərlə xanım yazır ədəbiyyatımızın və mədəniyyətimizin çiçəklənməsinə layiqli xidmət göstərir.

Leyli

Adını dillərə salanda bildim,
Qırmızı kafənlı galindir Leyli,
Dəlincə xoyala dalanda bildim,
Qırmızı kafənlı galindir Leyli.

Qarayla yazıldı bu qızın baxtı,
Zülmətə qoşuldu arzusu taxtı,
Şəvəyə dişüldü hər günü, vaxtı,
Qırmızı kafənlı galindir Leyli.

Çölləri dolanmaq Məcnuna qaldı,
Doldu qəm-qəhərə, soldu, saraldı,
Bu eşqin pöhrəti dünyanı aldı,
Qırmızı kafənlı galindir Leyli.

Bu necə yazdır, bu necə yazdır,
Bu dərdu dağların döşünə yazdır.

Leylinin göz yaşı sanki Arazdır,
Qırmızı kafonlu gəlidir Leyli.

Gecənin səsidir qara saçları,
Sahibdir Məcnunu tora saçları,
Canayı çəkibdir dara saçları,
Qırmızı kafonlu gəlidir Leyli!

Sənə haqan unutmuşam

Qırx pöhrəli pətəyimsən,
Dolu otək çiçəyimsən,
Sevgi dolu babəyimsən,
Sənə haqan unutmuşam!

Yad önündə arxam olan,
Dər günündə mənə qalan,
Dəniz kimi daşib dolan,
Sənə haqan unutmuşam!

Dizlərimin gülcü sendə,
Mənə ara göy çəmənində;
Gəl oxuyaq sən də, mən də
Sənə haqan unutmuşam!

Sənə saçb al çiçəyim,
Öz könlümə dönəcəyim,
Zirvələrdən enəcəyim,
Sənə haqan unutmuşam!

Meşə olsun, yoxsa qaya,
Səsin dölsün gülünə-aya.
Bir gətaylı yax Canaya,
Sənə haqan unutmmuşam!

Döşədi xəyalım yoluna çiçək,
Gözlədi ulduzla dolanan gözə.
Nə oldu sığmadın yuxuma bir an,
Sarıldı duyğular, can verdi közə.

Diləklər beynimdə öldü bir-bəbir,
Gözlərim asıldı lal baxışlara.
Əllərim acımadan yoldu çiçəklər,
Bir çiçək qalmadı xoş naxışlara.

Gözlərim tar tökür, nəfəsdən düşür,
Bağrımı göynədir qaçb durnalar,
Quş izi dağların döşündə itir,
Göylərdən köçmədə yənə durnalar.

İslənir qırmızı balıqım yənə,
Qanadın bağlayır sarı kopənək.
Odlanır duyğular, düşüncələrim,
Yuxuda dolanır Canay yənə tek.

AŞIQ ƏLİ İBADI QARAXANLI
(1972)

Muğan-Qaradağ bölgələrində yerləşən köçəri Qaraxanlı tayfasından olan Aşiq Əli İbadi Qaraxanlı 1972-ci ildə anadan olmuş, bir yaşında iken atası Təbrizə köçmüş və körpə Əli Təbrizdə boya-başa çatmışdır. Olduqca gözəl səssə malik bir aşıqdır. Saz çalmağı və ifa etməyi Aşiq Hüseyn Kirişanlıdan öyrənmiş, 25 yaşında toylarda və el şənliklərində unudulmaz çoxşları ilə iştirak etmişdir. 55 aşiq dastanını Təbriz radio verilişlərində efir vasitəsilə yayımlamışdır. Beş cildlik lik Azərbaycan nağıllarını köçürərək Təbrizdə çap etdirmişdir.

A dağlar

Baxırsan üstündə sürünür duman,
Əsir həzin-həzin yellər, a dağlar.
Moloğir qoyunlar, kişməyir atlar,
Düşübdür haryanda ellər, a dağlar.

Bir nişanlı oğlan atır oynadır,
Bir uşaq örişdə çayın qaynadır,
Bulağan üstündə sanki aynadır,
Bir gəlin darayır telin, a dağlar.

Bir qarı oturub inəgin sağır,
Baxırsan vüqarı dağlardan ağır,
Yam-yağıl çöllərdən bərəkət yağır,
Şairi al edir göllərin, dağlar.

Bir əlində qəlyan darıqır qoca,
Bir gəlin yuxanı döşəyir səca,
Bir çoban sürüsün yayıb yamaca,
Al-yağıl geyinib çöllərin, dağlar.

Əli Qaraxanlı yazsın-yaratsın,
Toy olsun, sevgilər mətləbə çatсын,
Gəlinin başından bəy alma atsın,
Həməşə xoş keçsin illərin, dağlar.

MƏHƏMMƏDƏLİ OCAQI NİYARƏQ
(1972)

Şeirlərində Ocaqi toxolluq edən Məhəmməd Əli Ocaqi Niyarəq 1972-ci ildə Ərdəbilin yaxınqlarında olan Nir mahalında yerləşən Niyarəq kəndində zəhmətkeş əkinçi ailəsində anadan olmuşdur. O ibtidai təhsilini doğma kəndində bitirmiş və orta təhsilini başa çatdırmadan çörək pulu qazanmaq üçün təhsildən əl çəkməyə məcbur olur. Ocaqi gənclik illərindən ölkənin çox şəhərlərində fəhləlik edərək ailəsinə yardımçı olmuşur. O, ailəsevar bir şəxsdir. Ocaqi çətinliklərə sinəgərək ömrünün yarısını qürbət həyatı sürmədə, ürəyi Azərbaycan torpaqlarındadır. Ehsaslı və milli düşüncəli bir el şairidir, şeirlərini çevrəsindəki insanlar sevsəvsə oxuyar. Onun şeirləri başdan-başa öz oxucularına insanseverlik və vətənpərvərlik aşılayır. 2005-ci ildə 64 səhifədən ibarət "Yaşadığım misralar" adlı şeir kitabı işıq üzünə

görübdir. O indi doğma kəndi Niyaraqda əllosla birlikdə yaşamaqdadır¹³⁸.

Yatıbdır

Bir gün yolum düşdü məzarstana,
Gördüm ki, neçə min cavan yatıbdır.
Uşaq-böyük yatıb hamı bir yerdə,
Qocanın yanında cavan yatıbdır.

Sürətlə gedirdim mən sola-sağa,
Səsləndi qulağım, eşitdim: Ağa!
Ayağın altında qalan torpağa
Yavaş qoy qədim insan yatıbdı.

Həzər qıl özünü, məqandan-cahdan,
Uzaq olmağın bir an Allahdan,
Gedələr, yoxsullar seçilmir şahdan,
Sultandan yuxarı çoban yatıbdır.

Neçə min nəfərdə bir kəlmə səs yox,
Dürüb danışmağa daha nəfəs yox,
Elə aramdır ki, elə bil kəs yox,
Sanki zaman yatıb, dövrən yatıbdır.

Birisi dünyaya hələ gəlməmiş,
Birisi qəm-kədər, qüsse bilməmiş

¹³⁸ Məhəmmədəli Ocaqi Niyaraq. Yaşadığı mısralar. Ərdəbil: Nispetuz, 2006.

Birisi ağlayıb gözün sinemiş,
Ürəyi olubdur şan-şan yatıbdır.

Hər kim ki, dünyanı dörd əlli tutdu,
Gedəndə dəyərini dəyməzə satdı.
Görsəz Ocağı da torpaqda yatdı,
Deyərsiz, yorulan bir can yatıbdır.

İstəyir

Könlüm qarad çalib qürbət ellər,
Gözəl el-obanı gözmək istəyir.
Tez yetir, ay Allah məni elimə,
Canım bədənimdən bezmək istəyir.

Neyləmə qürbətə olsa ad-sanım,
Zarlı dolu olsa evim, eyvanım,
Qərīb vilayətdə kül olan canım,
Sərin sularında üzmək istəyir.

Dəmə, qəm yemirəm mən səndən ötrü,
Bülbül nalə edər çamandan ötrü,
Tələsməyim, neylim vətəndən ötrü?
Hər bir çətirliyə dözmək istəyir.

Yaşayırım

Qəm-qüssəli olsam da mən,
Sarılibən solsam da mən,
Bulud kimi dölsəm də mən,
Gülə-gülə yaşayırım.

Gecə olubdur yoldaşımı,
Qələm olubdur sirdaşım,
Töküləndə də göz yaşım,
Sifə-sifə yaşayırım.

Dünyanın yox etibarı,
Qocaldacaq həmnə varı,
Ay qocalıq sənə sarı,
Gələ-gələ yaşayırım.

Dilləndir bir sarı simi,
Ağıq çal, oxu "Dilqəmi".
Tanəli sözlər qəlbimi,
Dələ-dələ qocaltram.

Deyirəm, a dostlar Azərbaycanın
Torpağına qurban, elinə qurban,
Balaca uşağına, cavanı, qocanı,
Müqəddəs danışan dilinə qurban.

Vatənin eşqində yanan qəlbinə,
Dərziyərin suyu soyuda bilməz.
Yolumu tarıram öz dədəm kimi,
Heç kimsə yolundan döndərə bilməz.

El üçün, yurd üçün yaşayanları,
El də özü kimi yaşadacaqdı,
Öz kökün kimliyini unudanları,
El də özü kimi unudacaqdı.

Çoxdandır Ocaqi el hasratında,
Gözümün yaşını silə bilmirəm.
Bəlkə də ölməyə nəqabiləm mən,
Odur ki yolunda ölə bilmirəm?

BAHADIR MÜTƏHƏVVİR
(1972)

Şeirlərində "Bahadır" təxəllüs edən el şairi Bahadır Mütəhəvvir 1972-ci ildə Xudafərin bölgəsinin Səforli kəndində küçəri-əkinçi ailəsində anadan olubdur. Gəncikən Tehrana gedib və orada mənzil nöqquşçuluğu peşəsilə məşğul olubdur. O, elə gənc çağlarından şeirə, xüsusilə də aşıq şeirlərinə maraqla göstərmiş və həmin illərdə də şeir yazmağa başlayıbdır. Bahadır Tehran ədəbi mühitində türkcə şeir dərnəklərinin toplantılarında iştirak edib, yazdığı qoşma və gəraylıları bəzən mətbuatda çap etdirib. Sadə, ehsaslı qoşma və gəraylılar yazır. Hal-hazırda Tehranda yaşayır.

Sevgidir

Yaranıdan sınıq kömüllər ilə,
Özüm tək həyatda alan sevgidir.
Ölməz abidə tək, sönməz ocaq tək,
Dünyda əbədi qalan sevgidir.

İşıqın Günəşdən, ulduzdan alıb,
Tanrı kimi yerdən göyə uçalıb,
Saflığı dıpduru çaylarda qalıb,
Birləyin sazını çalan sevgidir.

Qıymaz heç kimsəyə sarsıla, çağa,
Dərdi dalgalara, başından aça,
Göstərib özünü baxmayıb yağa,
Dillərin əzbəri olan sevgidir.

Eşqində Fərhada, Məcnuna tayanı,
"Bahadır" deyilən, sarsılmaz ayamı,
Elima, obama hərşayanı, hayamı,
Yaranamı eşqə salan sevgidir.

Ay ellər

Bir insanın ürəyini dinlədim,
Qəhər boğdu, hüzün çaşdı, ay ellər.
Qarabağın faciəsin söylədi,
Gözlərindən sellər dağdı, ay ellər.

Dərdlərim yazmağa qaldı qələmdə,
Xoyal çaşdı, alim qaldı çənəmdə,
Alovlandım, dərd alışdı sinəmdə,
Alı yüksəldi, başdan aşdı, ay eller.

Bu dəhşətə heç bir insan dözməz,
Perik düşən qəm-qüssədən gülürməz,
Yaşamında bir gün azad gəzməz,
Deməyin Bahadır daşdı, ay eller.

Ana

İsmətin, qeyrətin qurbanı olum,
Gəl qoyma, bizləri özünə həsrət,
Çoxdandı qalmışam ürəyi pası,
Şirin laylayma, sözüne həsrət.

Aynlıq çətindir, dözməz bala,
Anasız gözlərdən yüksələr nala,
Yorğun gözlərimi tikdirmə yola,
Məhəbbət çəməsi gözüne həsrət.

Yapış əllərimdən, kəmə ülfətin,
Hayatda oyudmuş yaşamaq çətin,
Hələl eylə, Bahadıra zohmətin,
Qalmasın heç zaman üzünə həsrət.

ƏKBƏR HƏMİDİ ƏLYAR
(1973)

Əkbər Səməd oğlu Əlyar, 1973-cü il Qaradağın Əlyar kəndində anadan olmuşdur. İbtidai təhsilini doğma kəndində, orta təhsilini isə 1992-ci ildə Urmiyə şəhərində riyaziyyat və fizika üzrə bitirmişdir. 1995-ci ildə Təbrizdə elektrik mühəndisi diplomunu aldıqdan sonra Tehrana köçmüşdür.

"Həmidli" və "Əlyar" təxəllüsü ilə şeirlər yazan Əkbər Əlyar ilk rəsmi şeirini 16 yaşında qəzetlərlə başlamış və elə o vaxtlardan da "Urmiyə Ədəbi Əncüməni"nin üzvü olmuşdur. Onun ilk şeirləri, Azərbaycan Respublikasının istiqlalı ilə əlaqədar İranda nəşr olunan "İslami Birlik" qəzeti və "Yol" dərgisində çap edilmişdir. Əlyar hal-hazırda Tehranda fəaliyyət göstərən "Həkim Nəbatli" dərnəyinin idarə heyətinin üzvlərindəndir və bir neçə kitabın redaktoru, ənsöz yazarı, tərcüməçisi və müəllifidir. Onun bir neçə şeiri Naxçıvanda nəşr olunmuş İran-Naxçıvan şairlərinin "Dostlar töhfəsi" adlı ortaq şeir antologiyasında çap edilmişdir.

Həmçinin Bakıda nəşr olunan "Kaspi", "Ədəbiyyat" qəzetlərində və "Ozan" jurnalında şeirləri, məqalələri dərc edilmişdir.

O, 1990-cu il Baxtiyar Vahabzadənin "Payız düşüncələri" kitabını erob olifbasına köçürüb Tehranda nəşr etdirmişdir. Hüseyn Cavidin "Peyqəmbər", "Şeyx Sənan", "Maral" əsərlərini fars dilinə tərcümə edərək orijinal metr ilə birgə nəşr etdirmişdir (*Bu Cavidin əsərlərinin fars dilinə ilk tərcüməsi sayılır*). Rəhmətlik Dərviş Cavanşirin "Hərün məndi divarlara" kitabının, yazıçı-publisist Sabir Şahtaxtının "Böyük Ermənistan: xülyələr, sübutlar" başlıqlı kitabının farsca tərcüməsi də ona məxsusdur.

Əlyarın Süsən Rəzi ilə birgə yazdığı "Gülşən Bağı" başlıqlı bədii əsəri İrandan başqa, 2019-cu ildə Bakıda da "Zərdabi" nəşriyyatı tərəfindən nəşr edilmişdir. Uşaq şeiri sahəsində onun "Ana dili", "Mənim qırmızı çarxım" və "Sussuz güllər" adlı kitabları işıq üzünə görmüşdür.

İran Aşıqlar Birliyinin təsisçi heyəti üzvü olan Əlyar hazırda bir neçə qəzet ilə də əməkdaşlıq edir, o cümlədən Urmuyada buraxılan Dəniz qəzetinin redaksiya heyətində çalışır. Şair, yazıçı, publisist Əlyarın indiyə qədər tərtib, tərcümə, köçürmədən ibarət otuzə yaxın əsəri nəşr edilmişdir.

O, aşıq ədəbiyyatının bir çox formalarında şeirlər yazmışdır. Məzmunca dolğun olan əsərləri ədəbi məclislərdə və dərjilərdə həmişə maraqla qarşılanır. Ustadanə qoşma və gərayizlər müəllifi bacarıqlı aşıq qələmini qəzəl janrında da sınamışdır. O, Azərbaycanın keşiyində qələm ilə duran, sevilən əsgər şairlərdəndir.

Bahman Vətənoğluna

Tarıdan güylərime,
Dünya əla beləsidir.
Qanarına qaş-qabaqlı
Qanmayana güləsidir.

Gəzmə mürvət, gəzmə vicdan,
Tapılmaz halına yanan,
Olsa sənə bir ağlayan,
Gözlərinin giləsidir.

Düzdür həyat olub zülüm,
Yaşamağın çalış güllüm,
Tələsmə ölümə, ölüm
Özü bir gün gələsidir.

Boşalmağa qəttili ürək,
Bir vafah sirdaş gerək.
Axtar birin Həmidü tok,
Dərdi dərcli biləsidir.

Gözle mani

Bəlkə bu yerlərdə bir də göldüm manı,
Bulud gözle mani, yağ, gözle mani.
Bəlkə səndə birdə səcdə qıldım manı,
Torpaq gözle mani, dağ gözle mani.

Gəlmişdim min arzu, min dilək ilə,
Gedirəm tutulmuş bir ürək ilə,
Doldur qucağını gül-çiçək ilə,
Bostan gözlə mani, bağ gözlə mani.

Bu uca dağların öz oğluyam mən,
Şeir oğluyam mən, saz oğluyam mən,
Yamyaşıl yağmurlu yaz oğluyam mən,
Şimşək gözlə mani, çax, gözlə mani.

Əyərmiş gözəl, kövrəldin niyə?
Qoyma ayrılıqdan qalbin inciyə,
Yollara - sevgilim dönəcəm - deyə,
Boylan, gözlə mani, bax, gözlə mani.

Aşıqların səzi

Könüllərin yurd-yuvası
Aşıqların sazındadır.
Yurdumuzun hər havası
Aşıqların sazındadır.

Həkimlərdə olan şafa,
Təbiblərdə olan dava,
Molla baba verən dua
Aşıqların sazındadır.

Şalaların gözəl nəsi,
Yazın otirli nəfəsi,
Bülbüllərin şux nəğməsi
Aşıqların sazındadır.

Yaşıl həyatın gözəsi,
İrfanın, eşqin məzəsi,
Şeirin də ən təzəsi
Aşıqların sazındadır.

Ataların nəsihəti,
Anaların məhəbəti,
Koroğlular şücaəti
Aşıqların sazındadır.

Gözəllərin cazibəsi,
Vurğunların xatirəsi,
Ağ günlərin abidəsi
Aşıqların sazındadır.

Həmidə, yaxşı ver qalaq,
Öz elindən düşmə uzaq,
Aydınlıqdan tutsan soraq
Aşıqların sazındadır.

Nə bilirsen, nə çəkərəm!

Görək mənə qımayasan,
Nə bilirsen, nə çəkərəm!
Ham güləsən, ham tumasarı,
Nə bilirsen, nə çəkərəm!

Nə yuxulan dirəyin var,
Nə göynəyən tirəyin var,
Nə də ona gərəyin var,
Nə bilirsen, nə çəkərəm!

Sənə sızan qafəsin yox,
İçdə boğulmuş səsin yox,
Uçmağa da həvəsin yox,
Nə bilirsen, nə çəkərəm!

Sol ilə sağ seçmirsən,
Qaradan ağı seçmirsən,
Nə olacağı seçmirsən,
Nə bilirsen, nə çəkərəm!

Güldün sənə gülən ilə,
Sənə dərda salan ilə,
Aldandın hər yalan ilə,
Nə bilirsen, nə çəkərəm!

Gözündən ay ölyar, ıraq
Bələsindən biz nə umaq?

Özüne yad, yada yamaq,
Na bilirsən nə çəkiram!

Neyləyirəm yatmağı!

Gecənin gözüne batmağım gəlir,
Gecəni döyüb də atmağım gəlir,
Gecəni Günəşə çatmağım gəlir,
Neyləyirəm yatmağı!

Soyub soyunuram geyimlərimdən,
Ulduzlar asılır çiyələrimdən,
Gecəni açıram düşünlərimdən,
Neyləyirəm yatmağı!

Gecənin qarında sancıyam sanki,
Bir dəniz boyunda damcıyam sanki,
Yuxuya vurulan qamçıyam sanki,
Neyləyirəm yatmağı!

Elə bil ki, səhər qapını çalır,
Duyuram gecənin qarı qaralır,
Əhərsə gecədən kamını alır,
Neyləyirəm yatmağı!

SÖYYAD ZİYADPUR
(1974)

Şeirlərini "Söyyad" təxəllüsü ilə yazan, gözəl qoşmalar və gəraylılar müəllifi Söyyad Həsən oğlu Ziyadpur 1974-cü ilin yaz fəslində Xudafərin bölgəsinin Kətdağ kəndində bir zəhmətkeş əkinçi ailəsində dünyaya gəlir. Söyyad yeniyetməlik illərini Araz sahilində yerləşən doğma kəndlərində boya-başa çətirdir və ilk gənclik illərindən başlayaraq şeir yazmaqla məşğul olur. O, vətən – Azərbaycan sevdalı, dərin ehtaslara qapılan kövrək duyğuların şairidir. Çağdaş şeir çərçivələrinə yerləşə bilən, özünəməxsus yaradıcılıq qivəsi olan, təcrübəli əl şairidir. Ədəbi dərnəklərin üzvü, geiri dəfələrlə "Sarıcaq", "Şəfaqi Azərbaycan", "Xudafərin", "Şadab" dərgilərində, eləcə də "On bir hudaqlı ağac", "Xan Kamandar", "Günümüzün Güney ədəbiyyatı" və "Buta"nın ikinci, üçüncü, dördüncü sayı kimi antologiyada çap olunub. Hal-hazırda doğma kəndində və Tehranda yaşayır.

Toxunma sözümə

Qılıncdan kəsətli deyiblər sözü,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.
Döyüşə mən sözlə çıxaram düzü,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.

Sözüm sətir-sətir, varaq-varaqdı,
Hər varaq özü bir sirdi, soraqdı.
Məndən sonralar da hey qalacaqdı,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.

Babalardan qalan irsimdi mənim,
Ədəbim, kamalım, dərsimdi mənim,
Acığım, qəzəbim, hirsimdi mənim,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.

Hay vursan dəlillər tükülər gələr,
Bağlı bənd-bərələr sökülər gələr,
Paşaların beli bükülər gələr,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.

Pardələr qoynunda gəzən əlimdi,
Könüllər oxşayan incə telimdi,
Şirin layla çalan ana dilimdi,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.

"Kərəmi", "Dilqəmi" çalan sazımdı,
Eşqim, məhəbbətim, alın yazımdı.

Ömrümə, günümə hər an lazımdı,
Toxunma sözümə, toxunma mənim

Hərda qulu oldum sözlü dünyamın,
Orda şirin duydum ömrümün tarın.
Səyyadın həxdən gələn ilhamın,
Toxunma sözümə, toxunma mənim.

Gözlərinin qarısından
Gözlərimə qadan düşüb,
Xatirələr sırasından
Yadıma bir ədan düşüb.

Bizə sən yol ayarıda,
Dodaq büzüb, dil oyanda,
Şirin-şirin yar deyəndə
Qəlbinə xoş sənə düşüb.

Həsrətində sən olı var,
Ölüm-itim əməli var,
Kəməndində bir dəli var,
Səyyad kimi nədən düşüb.

Qafasda tək quşu dindirən olmur,
Güzgüdə özünə baxıb danışır.
Tay-tuşların geri döndərən olmur,
Quşlar cərgəsindən çənb danışır.

Sıxılır neyləsin qəfəs dardı, dər,
Qəfəsə sığmayan arzuları var.
Əl çatmaz olduqca həməni arzular,
Gözündən ürəyin sıxıb danışıq.

Quşun quş dardı var, adamın adamı,
Onu qəfəs sıxar, məni dar odam.
Təklük hal-həvasın qoymur unudam,
Hey məni yandırıb-yaxıb danışıq.

Səyyadam, ömürlük qaldı yadımda,
Tələyin quluymuş quş da, adam da,
Quşu düşünürkən kiçik odamda,
Duyğular gözümündən asıb danışıq.

Həm sevinca, həm də qəmə tanışdır,
Nə var hamısına şərəkdi duyğum.
Qəmləndəndə, sanki yaralı quşdur,
Görürsən yuvadan perəkdi duyğum.

Gahda baxıram ki, məğrur durmadı,
Adı quş olmağa yaxın durmadı!
Qoy batmasın deyə Kərəmin adı,
Göydən lələk salıb pər tökdü duyğum.

Bəzən də mən quşam, o mənə səyyad,
Sözdan dən umuram, xəyaldan qarad,
Gözümdə tələyə çevrilir həyat,
Görürəm, dünyama şər əkdü duyğum.

Harda zəfər çalib uğur qazanar,
Orda bayraq olub yerə sancılar.
Çökdürüb dizüstə ağladar zar-zar,
Hərifin cəsinə salar sancılar.
Yarığa girəndə bu idmançılar.

Gülcünü duyanda yarış günündə,
Susub öz vicdanın görər önündə.
Daha mənom-mənom deməz dirəndə,
Saxta şöhrətçilər, boş ad-sancılar
Yarığa girəndə bu idmançılar.

Bir qadına bala, birinə yarıdır.
Yar məhriban, ana tamam öyardır.
İkisində ortaq bir dua vardır,
Əlləri hax deyə göyə açılar,
Yarığa girəndə bu idmançılar.

Kədar daldalanıb qalar kölgədə,
Xəyal umud tapar şirin bəlkədə,
Milyon-milyon ürək adlı ölkədə,
Sevinc müydam¹⁰⁰ atın qançılar
Yarığa girəndə idmançılar

Ruhunun çantası bomboğdur kindən,
Kini gərdən bilir, insafı dindən,

¹⁰⁰ müydəm - hamıya.

Məramını görəndə yaxından-gəndən,
Qandan ol götürər qəddar qançılar
Yarığa girəndə bu idmançılar.

Düşdüm tələsinə mahir Soyadı,
Yoldu xəyalının qolun-qanadın,
O üzdan vəsf edə bilmədim adın,
Mən "Traktor"çu sayın sarıçılar
Yarığa girəndə bu idmançılar.

Zahmətə qatlaşıb durub gəlmişdin,
Gecənin birində yuxuma mənim,
Yolların damarın qırb gəlmişdin,
Qəm dinc yerində yuxuma mənim.

Kiş deyilən adın adadır ada,
Çevrəsin gamla dolandıq suda,
Sevinc aracıydı gəmi də, su da,
Ürak al-verində yuxuma mənim.

Böş şeydir hey umu, hey küsi yazdı,
Yuxuma bir cütlük öyküsü yazdı,
Tanrı yazıyıdı əli çatmazdı
Ər oğlu arın də yuxuma mənim.

Yuxuda görüşdük biz handan-hana,
Macal tapdıq hərə öz payın suna,
Keşgə yata biləm dev yuxusuna,
Hər gürhagirində yuxuma mənim.

Hörmətlə verdiyin imzalı kitab,
Sevginə pay oldu sayğıma cavab,
Görel tapıntıydı, nəfis də bir çap,
Sözün söz vəridə yuxuma mənim.

Birdən oyandım ki, yer içindəyəni,
Bürküyə uğramış ver içindəyəni,
Tıpodan dilnağa tər içindəyəni,
Calayib tərini də yuxuma mənim.

Çox yozumu olur az gəlişinin,
Qadın gəlişinin, qız gəlişinin,
Dedim ya rəbb, özün yoz gəlişinin,
Xeyrin də, şərini də yuxuma mənim.

Salxım söyüd

Çətir saçlarını hey salxım-salxım,
Çiyinə tökürsən, ay salxım söyüd.
Görən yersiz demir, baxdıqca baxım,
Diqqətin çəkirsən, ay salxım söyüd.

Yarıyaşıl tavandır qolun-budağın,
Altında dincəlir yolçu qonağın,
Sanki öpacoksən yorgun dodağın,
Üstünə çökürsən, ay salxım söyüd.

Nə ev ruhumcadır, nə də çöl-bayır,
Kölgonda mən boyda mənə yer ayır.
Yatsam yaşıl yataq, olsam gör ayır.
Ruha ruh bökürsən, ay salxım söyüd.

Sağam, tam varlığın sağ sirdaşındır,
Ölsəm iki tikan hep gordaşındır,
Cənnet nişanesi, çöp gordaşındır,
Çözülmez fikirsən, ay salxım söyüd.

Yüz yənə yönəldib fikrin Səyyahın,
Şair etdin ovçu anlamlı adın.
Ölündən dəso da, yaşıl boyadın -
Şeirini şükür, sən ay salxım söyüd.

Sənə bənzətdim!

Daldım gözlərinə qəm yeyə-yeyə,
Dünən bir qadını sənə bənzətdim!
Gözəllik atını tək çapım deyə -
Münən bir qadını sənə bənzətdim!

Bənzətmə sənətin harda qullanıb,
Şair ruhum orda tək sənə anıb.
Gözləri sayrısan ulduz tək yarıb -
Sənən bir qadını sənə bənzətdim!

Şalı sola sahib, çantarı sağa,
Ciyində uydurdu qararı ağa,
Geyimi, görkəmi ürək varlığa -
Dönen bir qadını sənə bənzətdim!

Anlamadım dərdi nədir siri nə?
Dayanmadı bir az artıq görünlə!
Etkisiz sözlümün hardan birinə -
Dinan bir qadına sənə bənzətdim!

Dünandan duyğumu ovcuna yığıb,
Bu sayaq sorular boğduqca boğub,
Məni yanımaşam ekizmi doğub -
Nənin? Bir qadını sənə bənzətdim!

İZZƏT TƏHMASİBİ
(1978)

İzzət İsa oğlu Təhmasibi 1978-ci ildə Güney Azərbaycanın Qaradağ bölgəsinin mərkəzi Əhər qəhərinin çeyrosindəki Qışlaq mahalının Qaraçorlu tayfasından olan Qorçulu kəndində bir köçəri ailəsində anadan olmuş və elə orada boya-başa çatmışdır. O, kəndlilərin dərdlərinə, sevincələrinə ortaq olaraq gündəlik işlərində də iştirak etmişdir. Gənclik illərinin ilk günlərindən bəri ana dilimizdə şeir yazmağa başlamışdır. Şeirlərilə sadə və qəlbi təmiz insanların sevgisini qazarmışdır. Hal-hazırda ailəsi ilə birlikdə Tehran ətrafında yaşayır. İzzət bir zaman sürücü işləmiş, indi isə məhür sənətkar kimi dülqəçiliklə məşğuldur. Onun "Bir ulduz dolisi" adlı ilk şeir kitabı 2016-cı ildə çap olunubdur. Daha çox yeniliyə meyillidir. Şeirlərində folklor çalaları da gözə dəyir. Şeir sənətinə məsuliyyət hissi ilə yanaşan şair yaradıcılığında yetginlik mərhələsindədir. Bəzən modern

şair formalarında qələmini sımsa da, şeirləri daha çox klassik aşiq ədəbiyyat qəliblərindədir.

Yazdığım şeir

Sevgilimin yurd yeridi
Yazdan yazı yazdığım şeir.
Ürəyimin qan-tərədir
Qışda buza yazdığım şeir.

Təkliminim kimsəsidir,
Gözlərimin nəfəsidir,
Bir şarın qız səsidir
Son payıza yazdığım şeir.

Haqq yolunu haqlayacaq,
Gör evimi yoxlayacaq,
Sevgidən iz saxlayacaq
Dəli qıza yazdığım şeir.

Nə dərdi var?

Çiçək açır, gül danşır,
Görən yazın nə dərdi var?
İtib ayrı döngələrdə,
Düzdə düzün nə dərdi var?

Bu nəş nədir, dilə dönür,
Pərdələrdə gülə dönür,
Yanır, yanır, külə dönür,
Ah, bu sazın nə dərdi var?

Sağın yalqız, solun yalqız,
Günə çiddi, mənə payız,
Mənəm dərdim, bir dəli qız,
Dəli qızın nə dərdi var?

Vermişəm

Gül açmaram tün yaz gələ,
Mən payıza söz vermişəm,
Solacağam pərdələrdə
Şeirə, sazə söz vermişəm.

Yurd salacam ağ kağızda,
Donacağam qazlı buzdə,
Çiyərürəmə hər ağızda,
Ağ saqqızə söz vermişəm.

Dağı-düzü qaçacağam,
Yerdən göyə uçacağam,
Bağlı qapı açacağam
Ay-ılduzə söz vermişəm.

Ağrı-acı uda-uda,
Bağlanmışam son umuda,
Yatmaram heç bir yuxu da,
Dəli qıza söz vermişəm.

Qoxusu

Ulduzlar yuxulayır, Günəş oyanır,
Yayılr köynəyin bilit¹³⁸ qoxusu,
Bilirəm gedirsən, qalan deyilsən,
Bürüyür şəhəri meyit qoxusu.

Tökülsün ovcuna paxılın gözü,
Gördü bir seçimdə ayrını-düzü,
Düşəndə araya ayrılıq sözü,
Dağdır küçüyə tabut qoxusu.

Saçların, saçların, sevo saçların
Kimini öldürsə, sevo saçların,
Hovxurur ölümü evə saçların,
Verir min ağacdan barıt qoxusu.

Qorxulu ürəyim qorxudan dolu,
Deşəcək ağrılar sağımla, solu,
Qayıdıb gəlinca izlərəm yolu,
İtməz allərimdən qunut¹³⁹ qoxusu.

¹³⁸ bilit - bilət

¹³⁹ qunut - xəstəlik qızanda alləni apıb Səbəvət oxumaq

Dərdimi

Yapışıb əlindən aparım hara
Bu yurdsuz-yuvasız boğaz dərdimi?
Özümə qoyarsız torpaqda gora,
Ödəməz bir parça kağız dərdimi.

Tapşırım qəbrimi ağ yağışlara,
Ruhumu oxşayan uçan quşlara,
Şeirimdən pay tutun qaranquşlara,
Oxusun "Sənəd"ə Araz dərdimi.

Əymədim başımı bir özgəsinə,
Na heç bir məshabə, na heç bir dinə,
Özünüzd durarsız çiyin-çiyinə,
Qılarasız qibələyə namaz, dərdimi.

Hürdü

Aylar ötdü, illər keçdi,
Bu it də bir itə hürdü.
Neçə ildə hürməz idi,
Bəlkə gözdən itə, hürdü.

Sağa-sola hey demirdi,
Bəlkə gözü-könlü toxdu,
Ya sümüklük diş yoxdu,
Qasab görcək ota hürdü.

Elə sandı yol bağıdı,
Bu danışan öz ağlıdı,
Gördü galən çırağıdı,
Sütüli ütə-ütə hürdü.

Dayanmadı heç ölkədə,
Vangildədi hey kölgədə,
Demək olmaz o həlkə də,
Bu turpaqda bitə, hürdü.

Nə dəliyəm, nə ağıllı!

Əsim-əsim əlim əsir,
Nə dəliyəm, nə ağıllı!
Dilimi öz dişim kəsir,
Nə dəliyəm, nə ağıllı!

Sağ görtimü sol əl yumur,
Bir-birindən işiq umur,
Hər ikisi həya cumur,
Nə dəliyəm, nə ağıllı!

Ayaq donur, başım pörtür,
Dünya məndə sütül ütür,
Məni tez aradan götür,
Nə dəliyəm, nə ağıllı!

Yol önümdə qat-qat Hür,
Yanıgımda qarışı bitir,
Məna bir içim kəl gətir,
Nə dəliyəm, nə ağılı!

Lal dırınmaz bir sərt çayayam,
Alınmaz gerçək qalayam,
Mən bilirəm zırlamayam,
Nə dəliyəm, nə ağılı!

MƏHƏMMƏD İBADİ ALIŞIQ
(1979)

"Alışiq" təxəllüsü ilə tanınan istedadlı şair. Azərbaycan el ədəbiyyatı araşdırmaçısı, gənc alim Məhəmməd İbadı Qaraxanlı 1979-cu ildə Təbriz şəhərində anadan olmuşdur. Atası Araz sahillərində Qışlaqsalan Qaraxanlı elindən olub, əlli il öncə Təbriz şəhərinə köçüb otada məktərləşmişdir. Təbrizdə ibtidai və orta məktəbi bitirib, 2009-cu ildə ali təhsil almaq üçün Türkmənçay şəhərindəki universitetə daxil olur, 2013-cü ildə tarix ixtisası üzrə diplom alıb və həmin il Şəbüstər şəhərində Azad Universitetinin magistraturasına daxil olur və 2015-ci ildə oranı bitirir. Sonra Azərbaycan Respublikasında Bakı Dövlət Universitetində Azərbaycan ədəbiyyatı və folkloru üzrə doktoranturada oxumağa başlayır və məzun olur.

M.İ. Alışiq ilk şeirlərini 14 yaşında yazmağa başlamışdır. Həmin vaxtdan şeirləri Təbrizdə çıxan "Məhdə-azadi" qəzetində çap olunurdu. Gənc şairin duyğulu və məzmunlu şeirləri aşıqlar tərəfindən sevilə-sevilə oxunur.

Alişq 2015-ci ildə İran Aşıqlar Birliyinin müavini seçilir və eyni zamanda Təbriz, Qəradağ, Əhar, Kələybar və ətraf sahələrinin Aşıqlar Birliyinin sədri işləyir. Şair-tədqiqatçı Bakıda Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Aşıqlar Birliyinin üzvüdür.

Hələ şeir kitabı çap olunmasa da, tanınmış el şairlərindəndir. Latin alifbasından oski alifbaya köçürüb çap etdirdiyi kitablarından: Aşıq Qurbanı (*şeyrlər*); Aşıq Xəstə Qasım (*şeyrlər*); Sarı Aşıq (*şeyrlər və dastan, rəvayətlər*); Ağ Aşıq (*şeyrlər və dastan*); Aşıq Ələsgər Gəyçəli (*şeyrlər*); Aşıq Şəmşir (*seçilmiş şeyrlər*); "Dədə Qorqud" (*münəir mətn*); Bəxtiyar Vahabzadə (*yrnı şeyrlər*); Hüseyn Araf (*seçilmiş şeyrlər*); Bəhman Vətənoğlu (*seçilmiş şeyrlər*); Kərəm Kürqırxlı (*seçilmiş şeyrlər*); Zəlimxan Yaqub, "Mən bir dağ çayını": Zəlimxan Yaqub, "Mən öz dastanımı yazıb gəlmişəm" (*həyatlar*); Nüsrət Kəsməni, "Gül-gülə ağlayan gözəl"; Bəhman Vətənoğlu (*II cildə, bütün şeyrləri*); Səməd Vurğun (*seçilmiş şeyrlər*); "Dünya xalqlarının seçilmiş məsəlləri və atalar sözü"; Şahinər Ələkbəzadə "Apar mənə o günlərə".

Oğlum

Sürüdən ayrılıb aranı qoyunu
Qurd tutub parçalar, yeyər, oğlum.
Baxtının quşunu oldən uçuran
Hey döyər başma dard yeyər, oğlum.

Oğurluq mal, dağ da olsa talanar,
Pak insan Pır olar, duz tək yalanar.
Namərd peysər bəslər, arsız dolanar.
Dərdin xınavaşın¹⁰⁰ mərd yeyər, oğlum.

Alışq tək alış, sönsən də min yol,
Bilmədiyin işə qoymağınan qol,
Sən öz kolgəndən də ehtiyatlı ol,
Ağac içindən qurd yeyər, oğlum.

Na umum

Fərdi oğul daşdan çürək çıxardar,
Fərasətsiz, pis oğuldan na umum?
Ağıllılar yeyib-içən dünyada,
Malm yeməz kəm ağıldan na umum?

Dəmir muma dənər alın tərindən,
Kişi ölər, mürət çəkmez birindən.

¹⁰⁰ xınava - çəssə

Ela söz var dağ oynadar yerindən,
Yalan sözdən, boş nağıldan nə umum?

Ay Alıq, bil ağladan ağlayar,
Dəmidən şər dərya olar, çağlayar,
Mərd kişilər əlləşər qan bağlayar,
Araqatın bir çuğuldan nə umum?

Əksən də

Şoran yerdə bitməz toxum,
Yüz xışlayıb əksən də,
Bədəslə at əsil olmaz,
Qızıl qaşov çəksən də.

Dağılan su qaba dolmaz,
Söz var, əsl boyaq solmaz,
Qızıl gəlib zibil olmaz,
Ayaq altına tüksən də.

Ay Alıq, doğru söz yaz,
Bıçağa da getsə boğaz,
Yurtuq ağrı söz saxlamaz
Qıyınan tüksən də.

Ehtiyat eyla

Dünənki gəl bu gün nökr də deyil,
Mansəblər, moqamdan ehtiyat eyla,
Bu bəğər dediyin çiy süd amibdi,
Odur, çox adəmdən ehtiyat eyla.

Tutanda ələmi qəflət dumanı,
Göz istər ki, seçə yaxşı-yamanı,
Bağımızda orik bitən zamanı,
Verilən salamdan ehtiyat eyla.

Alışq, haqq varsa, xoyanət də var,
Qurtulub qəsdinə hər addımda dər,
Bənləyən xoruzu yumurtadırlar,
Belənci əyyəmdən ehtiyat eyla.

Keçirdirlər

Mərdlərin boynuna edəm kəndir,
Səiqının boynuna gül keçirdilər,
Oğurluq haramdı deyən adanlar,
Özganın cibinə əl keçirdirlər.

Hələlik udgunan, demə sözünlü,
Qarğalar oyarlar, açma gözünü,
Nə dəvə görmüşük, nə də izini,
Çünkü görün gözə mil keçirdirlər.

Alışqı, haqqı yaz elin gücüylə,
Ərhab, ərhab olub qulun gücüylə.
İndi bu zamanda pulun gücüylə,
İynanin gözündən fil keçirdirlər.

Gördüm

(Zəlimxan Yaqubun 60 illik yubileyinə)

Şair Zəlimxanla bir gün oturduq,
Hatəm səxavətli, xeyirxah gördüm.
Dodağında gül açmışdı gülüşlər,
Yanan ürəyində münbir ah gördüm.

Türk oğludur, o bəllidir zatından,
Bir an düşür ilhamının atından.
Xəbər verir yerin yeddi qatından,
Gizli sırlarından çox aqah gördüm.

Vətən boyda dərd yükü var çiyərində,
Təbriz adlı həsrət dentü əynində.
Mün kitablıq şeir daşıyır beynində,
Canlı möcüzədi. Qibləgah gördüm.

Alışğa ahş deyir, yan deyir,
Dindirirsən cavabında can deyir.
Xalq onun adına Zəlimxan deyir,
Ancaq ki, mən onu Zəlimşah gördüm.

Mən

Dürüm minim xəyalımın ağ atır,
Gedim, bir az o dağlara baxım mən,
Yastıq edim, bir dağınə söykərim,
Çiçəyindən öz yaxanına taxım mən.

Əl öyləyim qatarına quşların,
Başa düşüm göldə yaşıl bağların,
Kəklik olum, o xınalı dağların,
Xınasından əllərimə yaxım mən.

Dağlar olsun qoy beğiyim, bələyim,
Bulağına yoharı səlsün mələyim,
Ayrı düşsəm göz yaşımı oləyim,
Çaya dönüm dərəsində axım mən.

Ay Alışq, könül sevməz viranlıq,
Köçün çata, çıxıb gedə qaranlıq,
Günəş ağar olmasım da, bir anlıq,
Şimşək olub göylərində çaxım mən.

Keçirdirlər

Mərdlərin boynuna edam kəndiri,
Satqırın boynuna gül keçirdirlər,
Oğurluq haramdı deyən adamlar,
Özganın cibinə əl keçirdirlər.

Hələlik udğunarı, demə sözcünü,
Qarğalar oyarlar açma gözünü,
Nə dəvə görmüşük, nə də izini,
Çünki görən gözə mil keçirdirlər.

Alışq haqqı yaz elin gücüylə,
Ərbab ərbab olub qulun gücüylə,
İndi bu zamanda pulun gücüylə,
İynə yırtığından fil keçirdirlər.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

Azərbaycan türkcəsində (kiril və latın əlifbaları ilə)

Mümtəz Salman El şairləri. I kitab. Bakı: Azərneşr, 1935, 368 s.

Mümtəz Salman El şairləri. El şairləri. II kitab, Bakı: Azərneşr, 1936, 483 s.

Mümtəz Salman. El şairləri. Bakı: Səda, 2005, 292 s.

Mümtəz Salman. El şairləri (2 cildə). Bakı: Bakı, Nurlan, 2005, 461 s.

Qarayev Yaşar. Poeziya və nəsr. Bakı: Yazıçı, 1979, 198 s.

Muradəli Qüreyxi Qafıanı. Ulu Çınar. (Tərtibi müəllif: Qandub Əliyev) Bakı: Elm və təhsil, 2020, 252 s.

Azif Hüseyn. Dünya fikir dünyasıdır. Bakı: Yazıçı, 1992

Aşıq Pəri məclisi: aşıqlar, el şairləri. Kollektiv. Bakı: Yazıçı, 1991, 440 s.

Qasimov Cəlil. Azərbaycan folklorşünasları (1920-1950). Bakı, Elm, 2015, 456 s.

www.ishiq.net

https://az.wikipedia.org/wiki/M%C9%99h%C9%99mm%C9%99d_Rzazad%C9%99

Azərbaycan türkcəsində (ərəb əlifbası ilə) və fars dilində

قائىقلار:

محمد ملا رضا " ايل شاعبرلرى " تاليف: 1920 / (1338 هجرى كمرى
ايل شاعبرلرى (توپلايب توتيب ائىن مللمان معتلر). 1- جى جيلد. بلكى
انر نشر، 1927، ص- 397

- اٲل شاعیر لری (توپلاییب ترتیب ائدن مئمان مئقال). 1-جی جیلد. باکی
اٲر نسر، 1929، ص-208
- یحیی شیندا. ادبیات اوجاعی تبریز. نوبل نسرینی. 1985/ 1364
- حواد نریندی. عاشیقلا نوبیسی. تبریز. فروغ آزادی. 2004 / 1383
- محمود عیادی. معانین پارلاق اولدوزلاری. مارا. تبریز. 2002
1381/
- صدیار وظیفه (اٲل اوغلو) ایلترین قلندابتدا (شعر اٲتولور یسی).
انتیسه نو. تهران، 2002 / 1381
- اماموردی سامانی. قارداغ اولدوزلاری. نشر: بهار نخت. تبریز
2014/1393
- علی یولاد - محمد عیادی (آلیشیق). دانشنامه هنر عاشیقلا. بهار نخت.
تبریز. 2021/1400
- سعید موهائلی. لائری تاریخیر. (شعر اٲتولور یسی) تبریز. یاسحاق.
1386 / 2007
- حسین محمدخالی. گولنی مدلیت اوجاعی. تهران ناشر: مؤلیف
1383/1994
- صدیار وظیفه (اٲل اوغلو) نون شخصی آرخیوئلند. تبریز.
حواد نریندی. عاشیق نئیر. تبریز. 2008 / 1387. فروغ آزادی
صفحه: 49

MÜNDƏRİCAT

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında "el şairi" məfhumu və güneyli el şairlərimiz	3
Ağq Dulu Əbrar	20
Dulu Mustafa	23
Balovlu Minski	30
Ağq Nəzi	35
Minski Əsəd	37
Binişli Nəcəf	43
Ağq Məhəmməd Qənzadə	45
Ağq Qəşəm Güneyli	48
Ağq Əli Peyzulla Əl Vahid	59
Aslan Talibi	62
Ağq Hüseyn Cavan	66
Abbas Bariz	74
Hüseyn Xanım Bərbud	79
Əliqulu Katibi	83
Ağq Hüseyn Namveri	89
Mir Həqim Həsənzadə Tərhan	91
Əli Meysəmi Təbrizi	98
Seyid Solman Hüseyni	102
Abbas Abbaszadə	107
Əbdülrəhman Tayyar	111
Qulamrza Mədfər	118
Cəmşid Şeybani	124
Məhəmməd Hüseyn Mühəyin Şimşək	129
Kərim Məgrutoğlu Sönmez	135
Ağq Əziz Rəməş Şəhraziz	140
Məxməl Nəcəfi İmiş	143
Murədalı Qireyqi Qutlanti	147
Allahverdi Ahəni	158
Baxtiyar Nüsrət	161
Əbdüləli Məcəzi	165
Ağq Rəsul Qurbanlı	169

Rəcob İbrahimi Fəhəd	171
Nurulla Haqqərost Mərdəqı	175
Bürəcalı Qureyşlı Türkoqlu	178
Bəhrız Dövətəbədı Çayəqlu	185
Aqıq Müslım Əsğərı	186
Bəhman Zəməni	192
Həsən Məcədzadə Səvələn	196
Xeyrulla Haqqbəyqı Səpləq	203
Məhərrəm Pərizadə Sıngın	209
Səttər Gülməhəmmədı	214
İbrahım İbrahımı	221
Sədrəddın Aqayı Atıf	223
Süleyman Səlis	226
İmamvərdı Səntəni	233
İlđırım Bəhcət	238
Aqıq Həsən İskəndərı	241
Teymur Atəpı Vayqan	243
Aqıq Bəhər Əli Bəlkanlı	246
Vəli Şəhməhəmmədı	249
Hıccətullah Müvəqqər Həcrot	253
Əbbəs Dəhqəni Müstəniq Çobən	256
Məhərrəm Azotfən	261
Aqıq Fəthulla Rəzayən	264
Kürül Qocəboylı	267
Səlīm İməyılı	270
Zülfiqar Kəməli	276
Aqıq Yəqub Çopənyən	283
Hüseyn Məhəmmədxənı Güneyli	285
Aqıq Yəqulla Şəkiri	289
Əlirza Mıyanalı	294
Səvəd Cudi Məvlən	299
Füzeyn Seyf Hərıs Aqyarlı	303
Zeynəddın Hərıs Nəjad Hərısı	307
Aqıq Qafar İbrahımı	311
Dəsgirəli Əbdullahı Ellər	313

Baxtiyar Əlimuradı Muğanovlu	316
Beytullah Əfşər	320
Amfol Rafi Bəgrov	323
Aqiq Fərəcullah Muradi	327
Rohman Arax	329
Mahdi Abdullahu Yengəbədi	336
İdris Ağazadə Qəmgin	340
Aqiq Mahbub Xəlili	347
Hüseyn Siyami	350
Hüseyn Atabək Qayımaq	356
Fərdullah Mədədi Yetim	365
Gülşən Qocaboyluqov	370
Pərviz Bəsarət Keyvan	375
Sürəyya Bəxşi Aylar Mıynanlı	379
Əli Fərzizadə Sələli	385
Ələddin Seyidzadə Əliqan	394
Əkbər Bənarqamın	400
Bəşir İbadi Qaraxanlı	406
Səxavət İzzəti Qudətəlib	411
Aqiq Hüseyn Səi	419
Bəşir Fərəzullahzadə	422
Xosrov Sərtəbi	426
Aqiq Əhad Məlik Əliqan	429
Aqiq Əli Xudadad Mədədi	431
Ədalət Uzun Duman	433
Mürtezə Mirzəyi Səlik	442
Rəzvan Hacıqasımlı	446
Aqiq Əli İbadi Qaraxanlı	450
Məhəmmədəli Ocaqi Niyarəq	452
Bəhadir Mütəşəvvir	457
Əkbər Həmid Əliyər	460
Səyyad Ziyadpur	467
İzzət Təhməsi	476
Məhəmməd İbadi Ahiq	483
Lətifədə olunmuş ədəbiyyat	491

Kompüter tərtibçisi:
Bədii tərtibat:

Rəzvan İsmayılova
Şalabə Məmməd

Formatı 60x90 3/16
Həcmi 31,5 ç.v.
Tirajı 300

"Elm və təhsil" nəşriyyatının direktoru:
İNAL MƏMMƏDLİ

Kitab "Elm və təhsil" nəşriyyat-polyqrafiya
müəssisəsində nəşr olunmuşdur.
E-mail: elm.və.təhsil@gmail.ru
Tel. 497-16-32; 050-311-41-89
Ofis: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Məşumov yeri 3/4